

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SOVYET SONRASI KAZAKİSTAN’DA
ETNİK SİYASETİN YÖNETİMİNDE
HALK ASAMBLESİ’NİN ROLÜ

Usniya Khanym OSMANOVA
2501150989

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. Özgün ERLER BAYIR

İSTANBUL – 2019

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : USNIYA-KHANYM OSMANOVA Numarası : 2501150989
Anabilim Dalı / Anasanat Dalı / Programı : SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER Danışmanı : DOÇ. DR. ÖZGÜN ERLER BAYIR
Tez Savunma Tarihi : 13.09.2019 Saati : 09:30
Tez Başlığı : " SOVYET SONRASI KAZAKİSTAN'DA ETNİK SİYASETİN YÖNETİMİNDE HALKLAR ASAMBLESİNİN ROLÜ"

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜNE OYBİRLİĞİ / ~~OYÇOKLUĞU~~ LA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- DOÇ. DR. ÖZGÜN ERLER BAYIR		KABUL
2- DOÇ. DR. HAKAN GÜNEŞ		KABUL
3- DOÇ. DR. EMİRHAN GÖRAL		KABUL

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- DR. ÖĞR. ÜY. AKİF BAHADIR KAYNAK		
2- DR. ÖĞR. ÜY. ERTAN EROL		

ÖZ

SOVYET SONRASI KAZAKİSTAN’DA ETNİK SİYASETİN YÖNETİMİNDE HALK ASAMBLE’SİNİN ROLÜ

USNIYA KHANYM OSMANOVA

Dünyadaki mevcut siyasi durum gereği, çeşitli bölgelerin uluslararası ve farklı etnik gruplar arası ilişkileri de oldukça karmaşıktır. Etnik çeşitliliği fazla olan ülkelerin çoğu, farklı etnik gruplar arasındaki ilişkilerde hoşgörü ve barışçıl yaşamakta zorlanmaktadır. Dünyanın çeşitli bölgelerinde etnik çatışmaların meydana gelme sebepleri arasında siyasi liderlerin ve devlet kurumlarının faaliyetlerindeki etnik gruplar arasında hoşgörü anlayışının sürdürülemediği bilinmektedir. Dolayısıyla sosyal ve siyasal kurumların, Kazakistan Halk Asamblesi gibi, etnik gruplar arasındaki ilişkilerin düzenlenmesi ve geliştirilmesi alanında gösterdiği faaliyetler doğrultusunda bilimsel araştırmaların nesneleri haline gelmektedir. 1995 yılında kurulan Kazakistan Halk Asamblesi, Bağımsız Kazakistan’ın etnik siyasetinin oluşum sürecinde önemli rol oynamıştır.

Bu çalışmada, Kazakistan’ın çok etnikli yapısının oluşum süreçleri, 1991 yılından itibaren etnik gruplar arası ilişkilerine yönelik uygulanan etnik siyasetinin, “etnik gruplar arası hoşgörü ve toplumsal uyum modeli” bağlamında Kazakistan Halk Asamblesi’nin rolü, Asamble’nin temelini oluşturan etnokültürel derneklerin ve Kazakistan Halk Asamblesi tarafından Kazakistan Cumhuriyeti Parlamentosu’nun Meclis’ine seçilen milletvekillerinin çok etnikli Kazakistan toplumunun sosyal ve siyasal yaşamına katkıları incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kazakistan Etnik Siyaseti, Kazakistan Halk Asamblesi, Ulusal Kimlik, Etnik Gruplar Arası Hoşgörü ve Toplumsal Uyum Modeli, Etnokültürel Dernekler, Ulusal Birlik.

ABSTRACT

THE ROLE OF THE ASSEMBLY OF PEOPLE IN ETHNIC POLITICS IN KAZAKHSTAN AFTER SOVIET

USNIYA KHANYM OSMANOVA

Due to the current political situation in the world, international and inter-ethnic relations of various regions are also very complicated. Most of the countries with more ethnic diversity find it difficult to live tolerantly and peacefully in relations among different ethnic groups. It is known that among the reasons of ethnic conflicts in various regions of the world, the understanding of tolerance cannot be maintained among ethnic groups in the activities of political leaders and state institutions. Therefore, social and political institutions become the objects of scientific research in line with the regulation and development of relations among ethnic groups, such as the Assembly of People of Kazakhstan. Founded in 1995, the Assembly of People of Kazakhstan played an important role in the formation process of the ethnic politics of Independent Kazakhstan.

This study examines the formation processes of the multiethnic structure of Kazakhstan, the role of the Assembly of People of Kazakhstan within the context of “inter-ethnic group tolerance and social harmony model” in ethnic politics applied to inter-ethnic relations since 1991, the contributions of the ethnocultural associations underlying the Assembly and the deputies elected by the Assembly of People of Kazakhstan to the Parliament of the Republic of Kazakhstan to the social and political life of the multiethnic Kazakhstan community.

Key Words: Ethnic Politics of Kazakhstan, The Assembly of People of Kazakhstan, National Identity, Inter-ethnic Tolerance and Social Harmony Model, Ethnocultural Associations, National Unity.

ÖNSÖZ

1991 yılında Kazakistan'ın bağımsızlığını kazanmasıyla birlikte insanlar arasındaki iletişim ülkede etnik kökenlerinin çeşitlilik göstermesine rağmen saygı ve hoşgörüye dayanmaktadır.

1995 yılında Kazakistan Cumhuriyeti'nin Birinci Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in önderliğinde kurulan Kazakistan Halk Asamblesi'nin önceliği, Kazakistan toplumunun çok etnikli yapısını oluşturan çeşitli gruplar arası birlik ve uyumu sağlamaktır. Yılların verdiği birikim ve tecrübe topluma yansıtılmaktadır. Etnik gruplar arası uyum ve birliğin sağlanması için devlet yönetimi tarafından uygulanan etnik siyasetin ve her bir etnik grup temsilcilerinin bireysel olarak gösterdiği çabalar sonucunda meydana gelmektedir.

Tezin literatür tarama aşamasında Türkçe, Rusça, Kazakça ve İngilizce olmak üzere çeşitli kaynaklardan faydalanılmış, Türkiye Cumhuriyeti kütüphanelerinin yanı sıra Kazakistan Ulusal Kütüphanesi ve Kazakistan Halk Asamblesi merkezi kurumlarında Kazakistan Halk Asamblesi'nin yayınladığı kitaplar incelenmiştir. Çalışma süresince, Kazakistan Halk Asamblesi temsilcileri, devlet yetkilileri ve bilim insanları ile görüşülmüş gerekli bilgiler ve kaynaklar elde edilmiştir.

Bu konuyu araştırırken çalışmama destek veren Kazakistan Cumhuriyeti Parlamentosu'nun Meclis Milletvekili Mayra Arapovna AYSİNA, Kazakistan Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Diplomasi Hizmeti Onur Çalışanı, emekli Tarih Bölümü öğretim üyesi Doç. Dr. Roza Tleuberdiyevna SAURANBAYEVA, Eğitim ve Bilim Bakanlığı Başkan Yardımcısı Alima Ramazanovna BAYMURZİNA, Kazakistan Halk Asamblesi üyesi ve Jambıl Büyükşehir Belediyesi Kazakistan Halk Asamblesi Sekretarya Başkanı Larisa Anatol'yevna LISOVA, Kazakistan Cumhuriyeti Merke Belediyesi Spor ve Kültür Bölümü Başkanı, Nur Otan partisi ilçe başkanlığı "Merke" teşkilatının ve Türk Etnokültürel Derneği'nin Başkanı, Jambıl Bölgesi Kazakistan Halk Asamblesi üyesi Ayvaz Magadiyevich OSMANOV başta olmak üzere tüm bilim insanları, devlet çalışanları, Asamble temsilcileri ve görevlilerine şükranlarımı sunarım.

Çalışmam sırasında değerli yardım ve katkıları ile beni yönlendiren, yol gösteren ve tüm tez yazım sürecime destek olan değerli danışmanım Doç. Dr. Özgün ERLER BAYIR'a en içten teşekkürlerimi sunarım.

“Sovyet Sonrası Kazakistan’da Etnik Siyasetin Yönetiminde Halk Asamblesi’nin Rolü” başlıklı Yüksek Lisans tez çalışmamın belirlenmesinde desteğini ve bilgisini esirgemeyen, araştırma yapmam konusunda tecrübelerini paylaştan İstanbul Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı’nın değerli öğretim üyelerinden Doç. Dr. Hakan GÜNEŞ hocama teşekkürü borç bilirim.

Ana dilimde eğitim alma amacıyla ailem ve sevdiklerim arasındaki uzak mesafeleri göze alarak Türkiye Cumhuriyeti’nde çalışmamı sonlandırmış bulunmaktayım. Tüm eğitim hayatım boyunca ilham kaynağım olan ve manevi desteğini hiç esirgemeyen, bana güvenen kıymetli babaannem, annem ve babama şükran borçluyum. Ayrıca, Kazakistan Cumhuriyeti’nin Bağımsızlık yıllarından itibaren Ahıska Türkü olarak devlet kurumlarında çalışmalarını sürdürmekte olan ve kendinden, yeri geldiğinde ailesinden ödün veren babama, Kazakistan halkına sunduğu hizmetinden ve kıymetli tecrübelerinden dolayı teşekkürlerimi sunmak isterim.

Son olarak, tüm süreç boyunca destekleri ile beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan akrabalarım, kardeşim ve güzel eşine, düşünceleri ve önerilerini benimle paylaştan tüm arkadaşlarıma şükranlarımı sunarım.

İstanbul – 2019

USNIYA-KHANYM OSMANOVA

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xi
GRAFİKLER LİSTESİ.....	xii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAZAKİSTAN'DA ETNİK VE DEMOGRAFİK YAPI

1.1. Ekim Devrimi Öncesi Kazakistan'da Göç, Etnik ve Demografik Süreçleri.....	5
1.2. SSCB Dönemi Kazakistan'da Göç, Etnik ve Demografik Süreçleri	18
1.3. Bağımsızlık Dönemi Sonrası Kazakistan	33
1.3.1. 1991 Yılı ve Sonrası Kazakistan'ın Etnik ve Demografik Durumu	37
1.3.2. 1991'den Günümüze Kazakistan'da Etnik Gruplar Arası İlişkilerin Geliştirilmesi.....	49

İKİNCİ BÖLÜM

KAZAKİSTAN ETNİK SİYASETİNDE HALK ASAMBLESİ'NİN ROLÜ

2.1. Kazakistan Etnik Siyaseti Oluşumunun Tarihi Gelişimi	59
2.2. Kazakistan'da Etnik Siyasetin Uygulanması Bağlamında Ulusal Kimliğin Oluşumu.....	66
2.2.1. Ulusal Kimlik Modelinin Gelişimi ve Uygulanması	68
2.2.2. Etnik Gruplar Arası Siyasal İstikrarın Sağlanması	73
2.3. Kazakistan Etnik Siyasetinin Uygulanmasını Sağlayan Siyasal Mekanizma... 81	
2.3.1. Kazakistan Halk Asamblesi'nin Anayasal ve Yasal Statüsü	86
2.3.2. Kazakistan Halk Asamblesi'nin Yapısı ve Çalışma Mekanizması	89

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ETNİK GRUPLAR ARASI HOŞGÖRÜ VE TOPLUMSAL UYUM SİYASET MODELİ BAĞLAMINDA KAZAKİSTAN HALK ASAMBLESİ

3.1. Kazakistan Etnik Siyasetinin Temeli Olarak Etnik Gruplar Arası Hoşgörü ve Toplumsal Uyum Modeli.....	100
3.1.1. Etnik Gruplar Arası Hoşgörü ve Toplumsal Uyum Modeli Bağlamında Kazakistan Halk Asamblesi.....	104
3.1.2. Etnik Gruplar Arası Hoşgörü ve Toplumsal Uyum Siyaset Modelinin Aktörleri Olarak Etnokültürel Dernekler.....	108
3.1.3. Siyaset Modeli Bağlamında Kazakistan Cumhuriyeti Parlamentosu'nda Kazakistan Halk Asamblesi Milletvekilleri Grubunun Faaliyetleri	119
3.2. Kazakistan Etnik Siyasetinin Stratejik Yönlerini Belirleyen Ulusal Birlik Doktrini.....	130
SONUÇ.....	139
KAYNAKÇA	143
EKLER.....	160

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1.1: 1959 yılından 1989 yılına kadar SSCB'nin Resmi Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre Kazakistan SSC'nin Toplam Nüfus Sayısı, Etnik Gruplar Arası Nüfus Sayısının Dağılımı ve Nüfus Yoğunluğu.....	28
Tablo 1.2: 1993 ve 1994 Yılında Kazakistan'a ve Kazakistan'dan Göç Eden Etnik Grup Mensuplarının Sayısı (kişi)	39
Tablo 1.3: 1993-1997 Yılları Arasında Kazakistan'a ve Kazakistan'dan Göç Edenlerin Sayısı (bin kişi)	40
Tablo 1.4: Kazakistan'da 1993, 1994, 1995 ve 1997 Yıllarında Yaşanan Ülke İçi Göç Edenlerin Sayısı (bin kişi)	40
Tablo 1.5: 1991-1999 Yılları Arasında Yapılan Nüfus Sayımına Göre Toplam Nüfus Sayısının Kentsel Nüfusu ve Kırsal Nüfusuna Dağılımı (milyon kişi/%)	41
Tablo 1.6: Bağımsızlık Öncesi ve Sonrası Kazakistan Nüfusunun Doğum, Ölüm Sayısı ve Doğal Nüfus Artışı (bin kişi)	42
Tablo 1.7: 1999-2009 Yılları Arasında Toplam Nüfus Sayısının Oluşturan Net Göç ve Doğal Nüfus Artışının Sayısı (Yıl Başı Sayımına Göre).....	44
Tablo 1.8: 1999, 2007 ve 2009 Yıllarında Etnik Gruplara Göre Nüfus Göçü	45
Tablo 1.9: 1999 ve 2009 Yılları Resmi Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre Kazakistan Cumhuriyeti'nin Toplam Nüfus Sayısı, Etnik Gruplar Arası Nüfus Sayısının Dağılımı ve Nüfus Yoğunluğu (%)	46
Tablo 1.10: 2010-2011, 2015-2017 Etnik Gruplara Göre Nüfus Göçü	47
Tablo 1.11: 1999, 2007-2010, 2015-2017 Yıllarında Etnik grupların Net Göçü ve Doğal Nüfus Artışı Değerleri ile Değişen Toplam Nüfus Sayısı (Yıl Başı Sayımına Göre).....	48
Tablo 1.12: Kazakistan İdari Bölgelerine Göre Nüfus Dağılımı (Kişi Sayısı)	51
Tablo 1.13: 2009 Yılı Resmi Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre Etnik Gruplar Arası Toplam Nüfus Sayısının Bölgesel Dağılımı (Kişi Sayısı)	52
Tablo 1.14: 2019 Yılı Resmi Olmayan Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre Etnik Gruplar Arası Toplam Nüfus Sayısının Bölgesel Dağılımı (Kişi Sayısı)	53

Tablo 2.1: Kazakistan Nüfusunun Etnik Kökene ve Ana Diline Göre Dağılımı (2009 Yılı Resmi Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre)	77
Tablo 2.2: 2009 Yılı Resmi Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre Etnik Gruplar Arası Kazak Dili Yeterlilik Seviyesi (15 Yaş ve Üstü)	78
Tablo 3.1: Kazakistan Cumhuriyeti Parlamentosu'nun Meclisi'ne Kazakistan Halk Asamblesi Tarafından Seçilen Milletvekilleri Grubunun Seçim Sürecini Kapsayan Anayasal Prosedürler ve Yetkili Kurumlar	121

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1: Kazakistan Halk Asamblesi'nin Etnik Gruplar Arası İlişkiler Alanında Ana Faaliyetleri	85
Şekil 2.2: Kazakistan Ulusal Politikasının Temel İlkeleri.....	86
Şekil 2.3: Kazakistan Halk Asamblesi'nin Temel Görevleri.....	88
Şekil 2.4: Kazakistan Halk Asamblesi Kongresi'nin Çalışma Mekanizması.....	91
Şekil 2.5: Kazakistan Halk Asamblesi Konseyi'nin Çalışma Mekanizması	92
Şekil 3.1: Kazakistan Halk Asamblesi'nin Altyapısı	112
Şekil 3.2: Kazakistan Ulusal Etnokültürel Dernekleri.....	113
Şekil 3.3: Kazakistan Cumhuriyeti Parlamentosu'nda Kazakistan Halk Asamblesi Temsili	120
Şekil 3.4: Kazakistan Halk Asamblesi Milletvekilleri Grubunun Ana Faaliyetleri.....	128

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1.1: 1989 Yılı Nüfus Sayımının Etnik Gruplar Arası Dağılımı (%)	43
Grafik 1.2: 1999 Yılı Nüfus Sayımının Etnik Gruplar Arası Dağılımı (%)	43

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
AGİT	: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
BDT	: Bağımsız Devletler Topluluğu
Bs.	: Baskı
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
Der.	: Derleyen
EKD	: Etnokültürel Dernek
KHA	: Kazakistan Halk Asamblesi
KP	: Komünist Parti
M.Ö.	: Milattan Önce
M.S.	: Milattan Sonra
MK	: Merkez Komite
s.	: Sayfa
RSFSC	: Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti
SBKP	: Sovyetler Birliği Komünist Partisi
SSC	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TTK	: Türk Tarih Kurumu
v.d.	: Ve diğerleri
yy.	: Yüzyıl

GİRİŞ

SSCB'nin çöküşü ile Sovyet sonrası coğrafyasında etnik gruplar arası gerilim ve çatışmalar meydana gelmiştir. Etnik çatışmaların bir sonucu olarak, Azerbaycan, Gürcistan ve Moldovya topraklarının bir kısmını kaybetmiş, Tacikistan'da ise kanlı bir iç savaş yaşanmıştı, Kırgızistan'da şiddet içeren çatışmalar meydana gelmiş, Rusya'da ise 1990'larda Çeçenistan ile iki kez yaşanan savaşın ardından Kuzey Kafkasya'da yüksek seviyede bir etnik ayrılıkçılık rüzgârı esmiştir. Etnik çatışmalar ve etnik ayrılıkçılık 1990'ların başında Azerbaycan ile Ermenistan arasında, 2008 yılında Gürcistan ile Rusya arasında savaşlara neden olmuştur.

Sovyet sonrası dönemde, çok etnikli yapıya sahip olan Kazakistan'da etnik kimliğin yeniden canlanması ve dini değerlere sahip çıkılması, etnik gruplar arası ilişkiler açısından çelişkili süreçler yaşanmasına ve Kazakistan'ın diğer istikrarsız ülkeler arasında görünmesine neden olmuştur. Bu duruma rağmen Kazakistan, geçiş döneminin tüm zorluklarının üstesinden gelerek, etnik gruplar arasındaki anlaşmazlıkların büyük çatışmalara dönüşmesini önlemeyi başarmıştır.

“Sovyet Sonrası Kazakistan'da Etnik Siyasetin Yönetiminde Halk Asamblesi'nin Rolü” başlıklı tezin birinci bölümünde, Kazakistan'daki etnik ve demografik yapıyı oluşturan süreçler ele alınmaktadır. Kazakistan coğrafyasında tarihi olaylara istinaden Kazak etnosunun, farklı kabilelerin dâhil olma süreci ile oluşumu anlatılmaktadır. Tarih boyunca Rus coğrafyası ile siyasi, ekonomik ve toplumsal bakımdan yakından ilişkili olan Orta Asya bozkırları, Ekim Devrimi öncesi ve sonrası kurulan SSCB dönemi süresince demografik yapısının derinden etkilendiğini göstermektedir. Kazakistan etnik yapısının oluşum süreci 16. yüzyılın sonuna dayanmaktadır. SSCB döneminde kolektifleştirme, sanayinin geliştirilmesi, zorunlu göçler ve “bakir toprakların işletilmesi” kampanyası süresince Kazakistan, farklı etnik gruplara ev sahipliği yapmaya devam etmiştir. Birinci bölümün içeriği, Kazakistan'ın çok etnikli yapısının oluşmasında, etnik ve demografik süreçlere dayanarak istatistiksel veriler ile donatılmıştır. Sovyet öncesi ve Sovyet sonrası resmi

nüfus sayımı sonuçlarına göre toplam nüfus sayısının etnik gruplar arasındaki dağılımı ile ayrıntılı olarak aktarılmaya çalışılmıştır.

Kazakistan'ın bağımsızlığını ilan etmesi ile birlikte sosyal ve siyasal alanında gerçekleşen köklü değişiklikler, tarihi mirasını koruma ve etnik gruplar arasında hoşgörü ve dostluk ilişkilerini güçlendirmeye yönelik olarak etnik siyasetinin geliştirmesine gerek duyulmuştur. Çalışmanın ikinci bölümünde, Kazakistan etnik siyasetinin oluşum süreçleri tanımladıktan sonra, etnik siyasetin uygulanması bağlamında ulusal kimlik modelinin oluşumu ve gelişimi irdelenmektedir. Kazakistan toplumu, kendi etnik grubu aidiyetine ihtiyaç duyan ve aynı zamanda, Kazakistan halkına aidiyet duygusu olan vatandaşlarından oluşmaktadır. 1995 yılından itibaren Kazakistan toplumsal kimliğinin önemi, Kazakistan'ı laik, demokratik ve hukuk devleti olarak ilan eden Anayasa'nın kabul edilmesi ile desteklenmeye başlamıştır. 1995 Anayasası'nın başlangıcında, "Biz Kazakistan Halkıyız" ifadesine yer verilmektedir. Bu durumda, belirli bir etnik grubun değil de halkın egemen olduğu bir yönetim biçimi kabul edilmektedir. Böylece, devletin hukuksal ve siyasal alanlarında "Kazakistanlı" ifadesinin kullanımına önem verilmektedir.

Kazakistan'da yaşamakta olan etnik grupların haklarının eşitliği de anayasal normlar çerçevesinde korunmakta ve uygulanmaktadır. Kazakistan'ın kimliğinin, toplumsal ilişkilerinin, kamu yönetiminin ve devlet yönetiminin güçlendirilmesinde Kazakistan Halk Asamblesi'nin rolü oldukça güçlüdür. Kazakistan Halk Asamblesi, 1995 yılından itibaren Kazakistan'ın sosyal ve siyasal alanında, ulus inşa süreci kapsamında ilerici ve dengeleyici bir mekanizma olarak aktif bir şekilde çalışmalar yürütmektedir. Bu bölümde, Kazakistan Cumhuriyeti'nin uyguladığı etnik siyaset bağlamında etnik gruplar arası siyasal istikrarı, eşit yaşam haklarını ve işbirliğini sağlayan mekanizmaların açıklanması amaçlanmaktadır.

1991 yılından itibaren Kazakistan'da sosyal ve siyasal alanın güçlendirilmesi amacıyla etnik gruplar arası hoşgörü anlayışına ve dostluk ilişkilerine dayalı ulusal politika modelinin arayışına girilmiştir. Tezin üçüncü bölümünde Kazakistan etnik siyasetinin geliştirdiği "Etnik Gruplar Arası Hoşgörü ve Toplumsal Uyum Siyaset

Modeli” bağlamında Kazakistan Halk Asamblesi değerlendirilmektedir. Kazakistan etnik siyasetinin önemli başarılarından biri, 2007 yılında yapılan anayasal reformlar sonucunda Asamble’nin rolünü ve siyasi ağırlığını büyük ölçüde yükseltmiş olmasıdır. Anayasal kurumu olan Kazakistan Halk Asamblesi, Kazakistan Cumhuriyeti Parlamentosu’na dokuz milletvekili seçme hakkını elde etmiştir. Anayasal hükümlerine göre, Asamble tarafından seçilen milletvekilleri, Meclis’te tüm etnik gruplarının çıkarlarını temsil etme yükümlülüğünü taşımaktadır. Bu doğrultuda, siyaset modelinin bir çıktısı olarak Kazakistan Halk Asamblesi Milletvekilleri grubunun faaliyetleri tartışılmaktadır. Üçüncü bölümün son kısmında, Kazakistan etnik siyasetinin stratejik yönlerini belirleyen Ulusal Birlik Doktrini’nin içeriği açıklanmaktadır. Ulusal Birlik Doktrini, “Çeşitlilik İçinde Birlik” ilkesine dayanarak çok etnikli bir toplumda muhtemel ortaya çıkacak çatışmaları çözenin araçlarını araştırma ve yollarını bulma stratejisi olarak etnik siyasetin tanımına katkıda bulunma görevini üstlenmektedir.

Çalışmanın sonuç bölümünde, Kazakistan etnik siyasetinin uygulanmasını sağlayan siyasal mekanizmanın, etnik gruplar arası ilişkiler alanında etkili olup olmadığı açıklanmaktadır.

Kazakistan etnik gruplar arası toplumsal uyumu ve siyasal istikrarı sağlama konusunda etkili bir kurum olarak Kazakistan Halk Asamblesi rol almaktadır. Kazakistan’da muhtemel etnik gruplar arası çatışmaların meydana gelme sürecinde kendine özgü etnik siyaset modeli kapsamında önceden süregelen çalışmalarının etkili olup olmayacağı söz konusudur. Bu bağlamda, tezin amacı, Kazakistan Cumhuriyeti’nin etnik siyaseti yönetiminde Kazakistan Halk Asamblesi’nin kurumsal yapısı ve faaliyetleri değerlendirilerek, etnik gruplar arasındaki hoşgörü ile toplumsal uyum ve ulusal birlik oluşturma modeli kapsamında analiz edilecektir.

Tezin hazırlanmasında İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, Beyazıt Devlet Kütüphanesi, Atatürk Kitaplığı, Kazakistan Cumhuriyeti Ulusal Kütüphanesi’nde Türkçe, Rusça, Kazakça ve İngilizce çeşitli kaynaklardan faydalanmıştır. Kazakistan Halk Asamblesi bölgesel temsilcileri ile görüşülmüş gerekli bilgiler ve kaynaklar elde edilmiştir. Kazakistan ulusal ve yerel düzeyde

etnokültürel dernekleri faaliyetlerinin takibi yakından incelenmiştir. Çalışmayı detaylı ve güncel bilgiler ile donatmak için elektronik belgelere ve istatistiksel verilere erişim sağlanmıştır.

Tez içeriği, tarihsel sınırları bakımından 1991 yılına kadarki etnik ve demografik süreçlerinin tarihi gelişimini kapsarken, 1991 yılından günümüze kadarki süreç ise Kazakistan’da oluşan çok etnikli nüfus yapısına yönelik uygulanmakta olan etnik siyasetinin gelişimine ağırlık vermektedir. 1995 yılında Kazakistan Cumhuriyeti Birinci Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev’in başkanlığında Kazakistan Halk Asamblesi’nin Kurucu Kongresi’nin düzenlenmesinin ardından Kazakistan etnik siyasetinin yönetimine daha ağırlıklı olarak y n verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAZAKİSTAN'DA ETNİK VE DEMOGRAFİK YAPI

1.1. Ekim Devrimi Öncesi Kazakistan'da Göç, Etnik ve Demografik Süreçleri

20. yüzyılın başına kadar, Rus ve Batı Avrupalı tarihçiler tarafından Kazaklar, ayrı bir etnos olarak tanınmadıklarından, çoğu zaman Kırgızlar ile karıştırılmaktaydılar. 18. yüzyılın ortasında Rusya'da Kazaklara “Kırgız”, kırgızlara ise “Kara Kırgız” denilmekteydi.¹

Orta Asya nüfusunun etnik tarihi etnogenez ve modern etnosların oluşum tarihini içeren iki bölümden oluşmaktadır. Bu durumda etnogenez, modern Orta Asya etnoslarının oluşumuna temel teşkil eden etnik unsurların oluşumunu ifade etmektedir. Etnogenezin son aşamasında yaşadıkları ortak coğrafya, ortak dil gibi “yaşam biçimi”ni oluşturan gerekli ana koşulları sağlanmaktadır. Aynı zamanda bu koşullara etnoslarının maddi ve manevi kültürleri de dâhil edilmektedir. Ortak bir dine mensup olmaları etnik temellerinin oluşmasında önemli koşullardan biri olarak sayılmaktadır.

Modern etnosların oluşum tarihi ise bir etnosu, diğerinden farklı kılan yaşam biçiminin ve temel özelliklerinin geliştirilmesi olarak ifade etmektedir. Komşu etnosların etkisi, barışçıl temaslar veya barışçıl olmayan çatışmalar olarak etnik özellikleri üzerinden geliştirilmektedir. Çoğu zaman, çoğunluğu oluşturan gruplar benzer çatışmalarda özgünlüklerini korumaya çalışırlar, azınlığı oluşturan gruplar ise ekonomik ve politik bağımsızlıklarını kaybettikten sonra etnik özelliklerini de kaybetmiş olurlar. Belirli bir yaşam biçimini sürdüren ve belirli bir dili konuşan

¹N.E. Masanov, “Etnogenez i Etničeskiy Sostav Kazahov”, **İstoriya Kazahstana: Narodı i Kulturi**, N.E. Masanov, J.B. Abilhojin, v.d., Almatı, Dayk-Press, 2000, s. 57.

etnosa dâhil olmayı yansıtan etnik kimlik, etnik tarihin bu aşamasında önemli bir gelişme göstermektedir.²

Kazak etnosunun oluşumu uzun ve zor bir süreci kapsamaktadır. Bu sürece farklı dönemlerde farklı kabileler dâhil olmuştur. Kıpçaklar, Naymanlar, Kereyler, Alşınlar, Dulatlar, Argınlar, Usuniler ve Kanglıların kabileleri Kazak etnosunun oluşum sürecinde önemli rol oynamışlardır.

Kazak etnosunu oluşturan çoğu kabilelerin yaşamı, Kazakistan coğrafyasında eski çağlara dayanmaktadır. Usuniler ve Kanglılar M.Ö. 3. yüzyılda, Dulatlar ise M.Ö. 6. yüzyılda Kazak bozkırlarında yaşamlarını sürdürmüşlerdir. 9. yüzyılda Kazakistan merkezi bozkırlarında güçlü kabile birliklerini Kıpçaklar oluşturmuştur. Alşınlar da Kıpçaklar gibi Türk kökenli kabilelerin mensuplarını oluşturmaktaydı. Noğay Birliği'nin dağılmasının ardından Alşınlar, Kazak etnosunu oluşturacak olan kabilelere dâhil olmuşlardır. Nayman ve Kereyler köken olarak Moğol kabilelerini oluşturan ve 13. yüzyılın ilk yarısında Moğolistan'da Cengiz Han İmparatorluğu'nun kurulması ile Kazakistan bozkırlarına yerleştirilen kabilelerdir. Kazak etnosunu oluşturan kabilelerin çoğu Türk kökenlidir.³

11. yüzyılın ortasında Kazakistan coğrafyasının bozkırları, Yedisu dışında, Kıpçaklar kabilesinin yönetimi altındaydı. Bu dönem içinde Kazak bozkırları, Kıpçak bozkırları veya Deşt-i-Kıpçak olarak adlandırılıyordu.⁴

13. yüzyılın başında Asya'nın iç kısımlarında bütün Moğol kabilelerini tek çatı altına toplayan Timuçin (Cengiz Han) Moğol devletini kurmuştur. Türk kabileleri ile ilişkilerinde Cengiz Han, Orta Asya'daki göçebe kabilelerini birleştirerek tek bir imparatorluk altında toplama siyasetini uygulamaya çalışmıştır.⁵ Moğol istilası, Kazakistan etnik siyasetinin gelişiminde önemli değişikliklere yol açarak, beraberinde yıkım ve sayısız felaketleri getirmiştir. Kazakistan topraklarında

² S.P. Polyakov, **İstoriçeskaya Etnografiya Sredney Azii i Kazahstana**, Moskva, İzdatel'stvo Moskovskogo Universiteta, 1980, s. 123-124.

³ İ. Dmitrova, **İstoriya Kazahskoy SSR s Drevneyşih Vremen do Naşih Dney**, Ed. İ. Dmitrova, 3. bs., Almatı, Fond Bolathana Tayjan, 2011, s. 141.

⁴ Amanjol Kuzenbayulı, Erkin Abil, **İstoriya Kazahstana**. 8. bs., Kostanay, TOO Kostanaypoligrafiya, 2006, s. 58.

⁵ Rafis Abazov, **The Palgrave Concise Historical Atlas of Central Asia**, New York, Palgrave Macmillan, 2008, s. 54.

yaşayan kabilelerin temsilcileri Moğol İstilasından dolayı Macaristan, Arnavutluk, Hindistan, Mısır ve Çin topraklarına göç etmek zorunda kalmışlardır.⁶

Tarih sahnesi, Moğol İstilasından önce ve sonrasında Orta Asya toprakları üzerinde Türk kabilelerinin çoğunluk oluşturarak yaşadıklarını göstermektedir. 13. yüzyıla kadar bu topraklarda Arapların, doğu ile ilişkileri sonucu Türk olmayan topluluklarının siyasi hâkimiyet elde etmiş olmaları, Türklerin İslamiyet ile ilişki kurmalarını sağlamıştır. Arap istilacıları bölgede İslam'ı yaygınlaştırmaya çalışmışlardır. Moğol İstilasından sonra elde edilen topraklar Cengiz Han'ın üç oğlu arasında paylaştırılmıştır. Çağatay, Ögedey ve Coçi arasında paylaştırılan toprakların büyük bir çoğunluğu Çağatay'a verilmiştir. Çağatay'ın hükümdarlığı döneminde Maverâünnehir'e yerleştirilen Moğol kabileleri 14. yüzyılın ikinci yarısından sonra Türkçe konuşmaya ve kültürel açıdan İslamiyet'i kabul etmeye başlamışlardır.⁷

Orta Asya'da Timur, Özbek ve Moğol hanedanlarının Cengiz Han'ın soyundan geldiklerini vurgulamışlardır.⁸ Timur, Maverâünnehir'in de içinde bulunduğu Türk-Fars kültürünün geliştirildiği bir imparatorluk kurmuştur.⁹

Altın Orda toprakları içinde bulunan Aral gölü ve Ural nehri arasındaki bozkırlar, Şeyban Han'ın yönetiminde idi. 14. yüzyılda Şeybaniler'e dâhil olan kabileler Özbek olarak adlandırılmıştır. 15. yüzyılda Altın Orda'nın yıkılması ile Özbek ulusu, Özbek, Kazak ve Nogay ulusları olarak dağılmıştır.¹⁰ Şeybani soyundan gelen Ebulhayr Han'ın otoritesinin zayıfladığı dönemde, Kerey ve Janibek ulustan ayrılarak hanlık kurmuşlardır.¹¹ Altın Orda'nın zayıflamasının ardından Orta Asya'da yaşanan iktidar mücadelelerinin sonucu olarak Kazak Hanlığı kurulmuştur. Kıpçak bozkırlarında Kazak Hanlığının kurulmasıyla birlikte Kazak etnosu ortaya

⁶ G.V. Kan, *İstoriya Kazahstana*, 4. bs., Almatı, Almatıkitap, 2011, s. 58-62.

⁷ Özkan İzgi, *Orta Asya Türk Tarihi Araştırmaları*, Ankara, TTK Basımevi, 2014, s. 313-315.

⁸ Oliver Roy, *Yeni Orta Asya ya da Ulusların İmal Edilişi*, Çev. Mehmet Morali, İstanbul, Metis Yayınları, 2000, s. 35.

⁹ Svat Soucek, *A History of Inner Asia*, New York, Cambridge University Press, 2000, s. 126.

¹⁰ Özkan İzgi, *a.g.e.*, s. 321.

¹¹ Yuri Bregel, "Uzbeks, Kazaks and Turkmens", *Inner Asia The Chinggisid Age*, Ed. Nicola di Cosmo, Allen J. Frank, Peter B. Golden, New York, Cambridge University Press, 2009, s. 224.

çıkmiştir.¹² Etnik süreçlerin gelişmesi Kazak Hanlığı'nın oluşmasına yol açan önemli nedenler arasında yer almaktadır. 14 ve 15. yüzyıllarda Kıpçak etnosunun etnik yapısının dağılmasına yol açan zorlu bir sürece girilmiş ve bunun sonucunda yeni alt etnik gruplar meydana gelmiştir. 19. yüzyılın 50-60'lı yıllarının sonlarında Sırderya'da Nogay etnosu oluşmaya başlamıştır. Nogaylı'ların etnik üstünlüğünün temelini, kentsel kültürün ve İslam medeniyetinin gelişmesinin aksine eski göçebe geleneklerinin korunması oluşturmaktadır. Zamanla, Nogay terimi, eski Kıpçak etnoniminin yerini almaya başlamıştır. Aynı dönem içinde daha az İslamlaştırılmış Uluğ'ların sol kanadının nüfusunu oluşturan Alaş etnosu ortaya çıkmıştır.¹³ Tüm göçebe nüfusunun Özbek etnosundan oluşması, etnik krizlerin ve savaşların ardından Kazak etnosunun oluşmasına neden olmuştur.¹⁴ 15. yüzyılın ikinci yarısında Ebulhayr Han'ın soyundan gelenler, Şeybani Özbekleri olarak, Kazaklar da Özbek-Kazakları olarak adlandırmışlardır.¹⁵ Böylece, tek etnik grup olarak bilinen Kıpçak (13-14. yy.), Nogay (14-15. yy.) ve Özbek (14-15. yy.) etnosları varlığını sürdürmüş ve 16. yy.'da etnonim Kazak oluşturulmuştur.

Moğolistan'ın batısında kurulan Kazak Hanlığı'nın tarih sahnesinde önemli bir yeri vardır. Yeni kurulan devletin nüfusu gün geçtikçe büyümeye devam etmiştir. Kazak Hanlığı'nın nüfusu 15. yüzyılın 60'lı yıllarında 200.000 kişiye ulaşmıştır. Coğrafi konumu bakımından doğuda Moğolistan, güneyde Timur Hanedanlığı'nın yönetimi altında olan yerleşik toprakları, batıda ise Ebulhayr'in yönettiği devletler ile sınırları vardı. Sınır komşuları ile ilişkilerini, Özbek Hanlığı'nın tehlikeli olmasından dolayı Moğolistan ile yürütmeye çalışmışlardır. Janibek Han'ın ölümünden sonra Kerey Han'ın oğlu Burunduk Han, hanlığı yönetmeye başlamıştır. Özbek Hanlığı'nı yöneten Muhammed Şeybani Han, Orta Asya'da Timur Hanedanlığı'nın yönetiminde bulunan yerleşik topraklarına yönelik Moğolistan ile askeri ittifak kurmuştur. Yerleşik toprakları ele geçiren Özbek Hanlığı, coğrafi alanını Sırderya ve

¹² İbrahim Kalkan, **Kazakistan'da Siyasi Modernleşme'nin Kökenleri (1822-1920)**, İstanbul, Arayış Yayınları, 2013, s. 71.

¹³ Amanjol Kuzenbayulı, Erkin Abil, **a.g.e.**, s. 107-108.

¹⁴ V.V. Bartold, **Orta Asya, Tarih ve Uygarlık**, Çev. D. Ahsen Batur, İstanbul, Selenge Yayınları, s. 154.

¹⁵ Joo-Yup Lee, **Qazaqliq, or Ambitious Brigandage and the Formation of the Qazaqs, State and Identity in Post-Mongol Central Eurasia**, Ed. Charles Melville, Gabrielle van den Berg, Sunil Sharma, Leiden, The Netherlands, Koninklijke Brill NV, 2016, 97-98.

Amuderya'ya kadar genişleterek bazı kabilelerin bu topraklara yerleşmesini sağlamış, bazılarının ise Deşt-i-Kıpçak'a göç ederek Kazak Hanlığı'na katılmalarına neden olmuştur. Bu durumun sonucu olarak Kazak Hanlığı'nın toprakları batıya doğru genişleyerek Nogay göçebeleri ile sınır oluşturmuştur. Nogay göçebelerinin dağınık halde ve birbirinden bağımsız olarak, savaş halinde yaşam sürmelerini kullanan Kazak hanları, zaman içerisinde Nogay kabilelerini Kazak Hanlığı'na dâhil etmeye çalışmışlardır. Dolayısıyla, Kazak Hanlığı 15. yüzyılın sonuna doğru Balhaş gölünden Ural Nehri'ne uzanan geniş toprakları bünyesine almıştır. 16. yüzyılın başında Kazak sultanları tarafından Cengiz Han'ın oğlu Cuçi'ye benzetilen Kasım Han, Kazak Hanlığı'nın topraklarını genişleterek merkezini Ak Orda'da kurmuştur. Göçebe Nogay kabileleri, Dulat, Uysun, Kanglı kabileleri ve Moğolistan'ın batısında göçebe hayatı sürdüren diğer kabileler Kasım Han döneminde Kazak Hanlığı nüfusunun etnik yapısını oluşturmuşlardır. Nüfusunun toplamı 1.000.000 kişiye ulaşmıştır. Kasım Han'ın, Nogay ulusuna yönelik uyguladığı siyaset Kazak Hanlığı'nın güçlenmesine yol açmıştır. Kasım Han, dönemin dış faktörleri ile mücadele ederek kurulan birliğin bütünlüğünü korumuş, Kazak Hanlığı'nın bağımsızlığını sağlamaya çalışmıştır.¹⁶

Kasım Han'ın döneminde Kazak Hanlığı'nın Moskova ile diplomatik ilişkilerinin başlatılmasının ardından oğlu Haknazar Han'ın (1538-1580) döneminde de bu ilişkiler devam ettirilmiştir. Kazan, Astrahan ve Sibirya Hanlığı'nı, Rus İmparatorluğu'nun fethetmesinden sonra, bu topraklara nüfuz eden Nogaylar, Başkırtlar ve Sibirya Tatarları, Kazak bozkırlarına göç etmek zorunda kalmışlardır.¹⁷ Çarlık Rusyası'nın, Kazak Hanlığı'nı işgal etmesi uzun ve zor bir sürecin sonunda gerçekleşmiştir. Haknazar Han'ın güçlü bir Han olduğuna dair söylemler, Kazak Hanlığı'nın dışına da yayılınca, 1574 yılında Çar IV. İvan Stroganov tüccarlarına, Kazaklar ile gümrük vergilerini ödemediği ticaret yapmalarına dair izin vermiştir. Moskova ve Kazak Hanlığı arasındaki ticari ilişkilerin gelişmesinin ardından siyasi gelişmeler meydana gelmiştir.¹⁸

¹⁶ İ. Dmitrova, **a.g.e.**, s. 146-149.

¹⁷ B. Kumekov, "Kazak Devleti'nin Oluşumu", **Kazakistan Tarihi: Makaleler**, Çev. Mehmet Saray, Ankara, TTK Yayınevi, 2007, s. 61.

¹⁸ İ. Dmitrova, **a.g.e.**, s. 155.

Rus İmparatorluğu, Kazak Hanlığı'nı Orta Asya'ya açılmaları için bir geçit olarak görmekteydi. 1590 yılında ise Tevekel Han (1586-1598) ile diplomatik ilişkiler kurma çabasına girmiştir. Çar Fedor İvanoviç, gönderdiği elçi ile Tevekel Han'ın Rus İmparatorluğu'na tâbii olmasını istemiştir. Bu talep Tevekel Han tarafından reddedilmiştir. 1687 yılında; Tevke Han'ın (1680-1718) Rus İmparatorluğu'na elçi göndermesine kadar geçen sürede, Rus-Kazak ilişkilerinin geliştirilmesi durdurulmuştur. Aynı dönemde Ruslar, Kalmık (Oyrat veya Cungar) kabilelerinin Çinlilere karşı verdiği mücadeleye diplomatik yönden destek vererek, Kalmıklar ile ilişkilerini geliştirmeyi arzulamışlardır.¹⁹

14./15. yüzyıl Kazak Hanlığı'nda iç faktörlerden kaynaklanan dağınıklık sonucunda göçebe ve yerleşik kabilelerden oluşan etnik yapı, Cüz'lere (Büyük Cüz, Orta Cüz, Küçük Cüz) ayrılması ile sonuçlanmıştır. Cüz'lerin oluşumu doğal iklim koşulları ve yaşam biçimleri ile doğrudan ilişkili olarak görülmektedir. Üç Cüz arasında Kazakistan coğrafyası, Güney Kazakistan ve Yedisu (Büyük Cüz), Batı, İç ve Kuzey Kazakistan (Orta Cüz) ve Doğu Kazakistan (Küçük Cüz) olarak üç bölgeye ayrılmış, 18. yüzyıla kadar tek bir siyasi yapı ile varlığını sürdürmüştür.²⁰

Zor bir süreçten geçen Kazak Hanlığı, Tevke Han'ın önderliğinde bir yandan Aştarhanidler, diğer yandan da Oyratlar ile her iki cephede savaşmak zorunda kalmıştır. Kazak Hanlığı'nın iç yapısı zayıf olmasına rağmen karşılık vermekte zorluk çekmemişlerdir. Kazak kabileleri arasında meydana gelen iç çatışmaların önlenmesi için Kazak Hanlığı'nın Tevke Han döneminde "Jeti Jargı" (Yedi Temel Kanun) olarak bilinen toplumun iç ilişkilerini belirleyen kanunlar ortaya çıkmıştır. Tevke Han, Büyük Cüz'den Tole Biy, Orta Cüz'den Kazbek Biy ve Küçük Cüz'den Ayteke Biy ile görüşükten sonra Kazak nüfusunun yaşam biçimi ve iç anlaşmazlıklarına yönelik hukuki çözüm geliştirmiştir.²¹

Kazak Hanlığı'nı bir arada tutmaya çalışan Tevke Han'ın ölümünden sonra dış güçlerin saldırılarına direnmekte zorlanan Kazak Cüz'leri, çözüm arayışlarına

¹⁹ A. Kayyum Kesici, **Dün, Bugün ve Hedefteki Kazakistan**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2003, s. 68-69.

²⁰ G.V. Kan, **a.g.e.**, s. 72-78.

²¹ S.G. Klyashorny, T.İ. Sultanov, **Türkün Üç Bin Yılı, Kazakistan**, Çev. D. Ahsen Batur, İstanbul, Selenge Yayınları, 2003, s. 319-320.

girmiştir. 1723 yılında Cuncarlar, Kazaklara büyük saldırılar gerçekleştirmiştir. 1726 yılında Küçük Cüz Hanı Ebulhayır Han'ın, Rus Çarlığı'nın himayesi altına girme isteği, Rus Çarları'nın tarih sahnesinde Kazak topraklarına ve Asya topraklarına yönelik yapmak istediği girişimlerin başlamasına neden olmuştur. 1730'lu yıllara kadar göçebe hayat yaşayan Kazakların, Tevke Han'ın "Jeti Jargı" kanunları dışında herhangi bir hukuki dayanağı ve siyasi düzeni olmamıştır. 19 Şubat 1731 yılında Çariçe Anna İvanovna tarafından Küçük Cüz Hanı Ebulhayır Han'a, Rus İmparatorluğu'nun himayesine alındıklarına dair ferman gönderilmiştir. 1734 yılında Büyük Cüz, Rus İmparatorluğu himayesine girme isteğinde bulunarak Çariçe'nin fermanı ile talepleri yerine getirilmiştir. Ancak Rus İmparatorluğu'ndan coğrafi konum olarak uzak olan Büyük Cüz'ün tamamının katılımı 1742 yılında gerçekleşmiştir. 1740 yılında ise Orta Cüz, Rus İmparatorluğu himayesi altına girmiştir.²² Kazak toprakları, 19. yüzyılın sonlarına kadar Rus valileri ve bürokratları tarafından yönetilen sömürgeler haline dönüşmüştür.

Kazakların Rus himayesi altına alınmasının ardından, bütün Kazakistan topraklarının Rus İmparatorluğu'na dâhil edilmesi planlanmıştır. 1734 yılında İ.K. Kirilov önderliğinde kurulan Orenburg araştırma grubu, Orenburg Kalesi'nin inşası için bölgeye gönderilmiştir. 18. yüzyılda Cuncarların saldırılarına karşı kaleler hattını, Yaik (Ural) Nehri'nin etrafında bulunan Slav asıllı Hristiyan Kozakları, oluşturmaya başlamıştır. Bu döneme kadar, Yaikli Kozakları tarafından 14 kale inşa edilerek zamanla Orenburg'a kadar uzanmıştır. 1748 yılında Çarlık fermanı ile Kozaklara, Yaik Nehri ve Orenburg şehri civarında yerleşim izni verilmiştir. 1769 yılında Yaik Nehri bölgesine garnizon birlikleri, Kozaklar ve köylü ailelerinden oluşan yaklaşık 15.000 kişi yerleşmiştir.²³

1741-1742 yıllarında Kazak Cüz'lerine yönelik Cuncar saldırıları artmaya başlamıştır. Küçük ve Orta Cüz Kazakları Rus kalelerinin hattı üzerinde yoğunlaşmaya çalışmışlardır. Sonuç olarak, 5 Mart 1741 yılında Çarlık yönetiminin

²² Abdolvahap Kara, Okan Yeşilot, **Avrasya'nın Yükselen Yıldızı: Kazakistan**, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul, 2011, s. 30.

²³ A.N. Nusupbekov, **İstoriya Kazahskoy SSR: s Drevneysh Vremen do Naşih Dney**, Ed. A.N. Nusupbekov, B.S. Suleymenov, V.Y. Basin, A.S. Sabırhanov, C. III, "Nauka" KazSSR Yayını, Almatı, 1979, s. 45-48.

fermanı ile Cungarlar tarafından gerçekleştirilecek olan herhangi bir saldırı girişiminde, Kazakların kalelere alınmalarına izin verilmiştir.²⁴ Rus İmparatorluğu, doğuya doğru yayılma politikasını Slav ve diğer etnik grupların himayesi altına aldığı bozkırlarda, tarımın yapılmasına uygun topraklara göç etme, yerleştirme ve kolonizasyon yöntemlerini kullanarak uygulamaya çalışmıştır. Slav kökenli grupların bu topraklara yerleştirilmesi, tarımsal ilerleme ve nüfus yayılması olarak algılanmıştır. Sonuç olarak, Rus İmparatorluğu himayesi altında olan bütün toprakları sömürge haline getirerek, Ruslaştırma siyasetini izlemiştir.²⁵

19. yüzyılda Kazak bozkırlarının sömürge yönetimi, Çarlık hükümeti tarafından atanan hanlar ile gerçekleşmekte idi. Kazakistan'ın ana sömürge yönetim merkezlerini, Orenburg ve Omsk şehirleri oluşturmaktaydı. Rus İmparatorluğu, sömürge gücünün etkisini, bağlı olduğu toprakların iç işlerinde arttırmaya çalışırken, sömürge halkı ise sömürgeci baskılara, siyasi ve ekonomik şiddete karşı özgürlüklerini ve bağımsızlıklarını korumak için savaşımlardır. Rus İmparatorluğu'nun güneyinde yer alan Küçük Cüz topraklarının, Rus hükümeti adına Orta Asya Hanlıkları'nın fethi için stratejik olarak önemli bir yeri vardı. Yaklaşık 500.000 kişiye yakın nüfusa sahip olan Küçük Cüz'ün iç karışıklıklarından dolayı Sırım Batır'ın önderliğinde, hanlık idaresine yönelik iç savaşın başlatılması ile bölgede siyasi ve idari parçalanmalar meydana gelmiştir. Dolayısıyla, hanlık otoritesinin ciddi bir şekilde sarsılmasının ardından Çarlık hükümetinin, Küçük Cüz'de, hanlık idaresinin kaldırılmasına yönelik düşünceleri oluşmuştur. Küçük Cüz'ün bazı gruplarının, Rus İmparatorluğu iç topraklarına Ural ve Volga nehirlerinin yakınlarına göç ettikten sonra İç Orda'nın, diğer bir adıyla Bokey Orda'nın kurulması ile sonuçlanmıştır.²⁶

1755-1758 yılları arasında Çin askeri birlikleri tarafından dağıtılan Cungarların toprakları Çin İmparatorluğu'na dâhil edilmiştir. Bu süreçten itibaren Kazak bozkırları ve Orta Asya topraklarına yönelik siyasi etkisini Çin İmparatorluğu yaymaya başlamıştır. Dış güçlerden gelecek olan tehlikenin farkında

²⁴ N.E. Bekmahanova, **Prisoedineniye Kazahstana i Sredney Azii k Rossii (18.-19. yüzyıl)**, Institut Rossiyskoy İstorii, Moskova, 2008, s. 22.

²⁵ İbrahim Kalkan, **a.g.e.**, s. 97-99.

²⁶ S.Z. Zimanov, **Rossiya i Bukееvskoye Hanstvo**, "Nauka" KazSSR Yayını, Almatı, 1982, s. 10-16.

olan Orta Cüz hanları Abılay Han ve Abulfeiz Han 1757 tarihinde elçi göndererek Çin İmparatorluğu himayesine girme talebinde bulunmuşlardır. Böylece, Orta Cüz hanları tarafından, Rus ve Çin İmparatorlukları ile yürüttüğü çift taraflı himaye siyasetinin Kazak göçebe topraklarının genişlemesine ve güvende olmasına fayda sağlayacağı düşünülmüştür. Rus Hükümeti tarafından Kazak topraklarında hanlık idaresinin kaldırılmasına yönelik zeminin hazırlanmasının ardından 1822 yılında “Sibiry Kazakları Hakkında Nizamname”si ile Orta Cüz’de, 1824 yılında “Orenburg Kazakları Hakkında Nizamname”si ile Küçük Cüz’de, 1848 yılında Büyük Cüz’de ve 1845 yılında ise Bokey Orda’da son verilmiştir.²⁷

1850’li yılların ortaları, Kazakistan yönetim idarelerinin reformlara tabii tutulmasını, Kazak toplumunun devlet inşası süreci, bölgesel ve idari yönetim sisteminin geliştirilmesi sürecini içermektedir. Bölgede idari sistemin kurulması ile göçebe nüfusun düzenli olarak vergilendirilmesinin sağlanması için koşullar oluşturulmuştur. Rus sömürgecilik politikaları, Kazakistan’da Kazak nüfusunun bazı kesimlerinin ayaklanmaları ile karşılık bulmuştur. Rus reformlarına karşı Üç Cüz’ün 25.000 temsilcilerinden oluşan sömürge karşıtı en büyük ve şiddetli ayaklanması Abılay Han’ın torunu Kenesarı Han’ın (1837-1846) önderliğinde meydana gelmiştir.²⁸ 1838 yılında Kenesarı Han, askerleri ile birlikte Rus İmparatorluğu tarafından inşa edilen Akmola kalesini kuşatarak göç politikası sonucunda bu topraklara yerleşen Rus ve Slav kökenli nüfusu yok etmiştir. Küçük Cüz’de İsatay ve Mahambet’in önderliğinde başlatılan ayaklanmalar da dâhil edilerek direniş, Kazakistan topraklarının tümünü kapsamıştır. Rus işgaline karşı direniş gösteren Üç Cüz’ün temsilcileri tarafından 1841 yılında han olarak seçilen Kenesarı Han, Kazak Hanlığı’nın kurulmasını yeniden amaçlamıştır. Kazak topraklarının güneyinde Kokand Hanlığı’nın tehdit oluşturmalarına karşı, Kenesarı Han, Ruslar ve aynı zamanda Kokand birlikleri ile mücadele etmiştir. Kenesarı Han’ın öldürülmesinin ardından devam eden ayaklanmaların başarısız olması ile Rus askerlerinin 1864 yılında Çu, Merke, Jambıl, Türkistan, Şımkent ve Taşkent bölgeleri, 1868 yılında

²⁷ İ.V. Erofeeva, “Kazahskoye Hanstvo i Vlast’ v Traditsionnom Obşestve Kazahov”, **İstoriya Kazahstana: Narodı i Kulturu**, N.E. Masanov, J.B. Abilhojin, v.d., Dayk-Press, Almatı, 2000, s. 173-175.

²⁸ İ.V. Erofeeva, **a.g.m.**, s. 175-183.

Buhara Emirliği ve Kokand Hanlığı, 1873 yılında Hive, Rus askerleri tarafından işgal edilmiştir.²⁹

Askeri, siyasi ve idari süreçlerin gelişmesi sonucunda Kazakistan topraklarında, Slav kökenli nüfusa ait yerleşim yerlerinin genişlemesi ile Rus köylüleri tarafından, Ural ve Sibirya Kozakları'nın ilk yerleşim yerleri olarak kent ve kasabalar, Kazak göçebe topraklarından oluşmaya başlamıştır. 1861 yılında Rus İmparatorluğu'nda köylü serflığının kaldırılması ile önemli demografik değişimlere yol açılmıştır. Köylü nüfusunun yoğun bir şekilde Rus İmparatorluğu'ndan, Kazak topraklarına göç etmesinin ardından Kazakistan'ın etnodemografik yapısında büyük değişiklikler meydana gelmiştir.³⁰

1860'lı yılların ortalarına doğru Kazakistan'ın Rus İmparatorluğu'na katılması tamamlanmıştır. Aynı dönemlerde Rus topraklarında köylü serflığı kaldırılmış ve bazı burjuva reformları kabul edilmiştir.³¹ Köylü serflığının kaldırılmasının ardından hukuken serbest olan köylüler, iktisadi olarak bir değişiklik yaşamamışlardır. Çarlık yönetimi, Rus İmparatorluğu topraklarında huzursuzluğun çıkmasını önlemek adına köylülerin sömürge topraklarına göç etmelerini sağlayarak, sömürge topraklarında Rus ve Slav kökenli etnik gruplar ile üstünlük sağlamayı ve Kazak topraklarını imparatorluğun topraklarına dâhil etmeyi amaçlamıştır. 1860'lı yılların ortalarında Rus İmparatorluğu, Kazakistan topraklarına göç eden köylülerin politikasını hızlandırmaya çalışmıştır.³² Genel olarak, 19. yüzyıl ortalarına bakıldığında, Orenburg Kazakları'nın bölgesi, bozkır ve sınır hatları civarında 838.363 kişiden oluşmaktaydı. Nüfusun, 764.406 kişisini (%92,28) Kazaklar, 63.957 kişisini (%7,72) ise Rus, Kalmık, Başkir, Tatar, Özbek, Türkmen, Karakalpak gibi etnik gruplar oluşturmuştur.³³

1860'lı yılların nüfus dağılımına baktığımızda, Kazakistan'ın batı bölgesini oluşturan Orenburg Kazakları'nın bölgenin nüfus sayısının da dâhil olduğu Bokey

²⁹ A. Kayyum Kesici, **a.g.e.**, s. 106-118.

³⁰ İ.V. Erofeeva, "Krest'yanskoye Pereseleniye v XIX Veke", **İstoriya Kazahstana: Narodı i Kulturi**, N.E. Masanov, J.B. Abilhojin, v.d., Dayk-Press, Almatı, 2000, s. 207-219.

³¹ A.N. Nusupbekov, **a.g.e.**, 1979, s. 225.

³² A. Kayyum Kesici, **a.g.e.**, s. 124.

³³ N.E. Bekmahanova, **Formirovaniye Mnogonatsionalnogo Naseleniya Kazahstana i Severnoy Kirgizii**, Ed. V.M. Kabuzan, Nauka Yayınları, Moskova, 1980, s. 121.

Ordu'su ve Ural Kozak askeri birliklerinin toplam nüfus sayısının 1.177.251 kişiden oluştuğu ve bu nüfusun 1.017.758 kişisini (%86) Kazak etnosu kapsarken diğer etnik grupların sayısının 159.493 kişi (%14) olduğu bilinmektedir.³⁴

Rus İmparatorluğu döneminde Kazakistan topraklarının doğu bölgesini oluşturan Sibirya Kazakları Bölgesi ve Semipalatinsk Bölgesi nüfusunun ise 1860'lı yıllarının başında toplam 679.774 kişiden oluştuğu, etnik dağılımına göre 581.998 kişini (%85,6) Kazak, 90.482 kişini (%13,5) Rus, 814 kişini (%0,1) Polonyalı ve Batı Avrupa ülkeleri yerlileri, 273 kişini (%0,007) Yahudi, 6.207 kişini (%0,9) Özbek, Başkir, Kalmık, Karakalpak, Türkmen, Tatar olmak üzere farklı etnik grupların oluşturduğu bilinmektedir.³⁵

Rusya'da köylü serfliğinin kaldırılmasının ardından hızla gelişen kapitalist sanayi, toprak zenginliği ve ucuz hammaddenin bulunduğu Kazakistan'ın rolünü oldukça güçlendirmiştir. Rus hükümetinin yeniden himayesi altına aldığı toprakları kullanabilmesi için Kazakistan'ı Çarlık yönetimine tabii kılması gerekmektedir. 11 Temmuz 1867 yılında "Yedisu ve Sırderya Bölgelerinin Geçici İdari Statüsü" ve 21 Ekim 1868 yılında "Turgay, Akmola, Ural ve Semey Bölgelerinin Geçici İdari Statüsü" reformları ilan edilmiştir. Ayrıca, geçici statülerine göre, Kazakistan topraklarının Ural ve Turgay bölgeleri Orenburg Genel Valiliği'ne, Yedisu ve Sırderya bölgeleri Türkistan Genel Valiliği'ne, Akmola ve Semey bölgeleri ise Batı Sibirya Genel Valiliği'ne bağlanmıştır. Bölgeler uyezdlere ayrılıp, bölgenin başında bulunan askeri vali tarafından uyezdlere yönetecek olan subay ve iki yardımcısı seçilmekteydi. 1000-2000 arası haneden oluşan uyezdlere, 100-200 arası haneden oluşan aullara ayrılmaktaydı. 1868 yılında bozkır bölgelerin idaresi hakkındaki geçici nizamnameler ile Kazak topraklarının idari ve hukuki yapıları değiştirilmiştir.³⁶

"Turgay, Akmola, Ural ve Semey Bölgelerinin Geçici İdari Statüsü"nde belirtilen "Kırgız"³⁷ göçebelerinin bulunduğu toprakların devletin mülkü olarak kabul edilip, Kırgız halkına kullanmaları için verilir" maddesi ile Kazak toprakları

³⁴ N.E.Bekmahanova, **a.g.e.**, s. 136.

³⁵ N.E.Bekmahanova, **a.g.e.**, s. 176.

³⁶ A.N. Nusupbekov, **a.g.e.**, 1979, s. 225-228.

³⁷ 18. yüzyılın ortasında Rusya'da Kazaklara "Kırgız", kırgızlara ise "Kara Kırgız" deniyordu.

devletin mülkü olarak ilan edilmiştir. Böylece, geçici nizamname ile toprak kamusallaştırılmasının yasal dayanağı oluşturmuştur. Kazakistan'da toprak ve tarım politikasını uygulamak için Çarlık hükümeti tarafından, Kazak bozkırlarının kolonizasyonu ve Rus İmparatorluğu'nun merkezi bölgelerinden köylülerin göç ettirilmesi için önlemler alınmıştır. Akmola bölgesindeki Rus köylülerin kolonizasyonu, Yedisu, Semey, Ural, Turgay bölgelerine yayılmıştır. 1870'li yıllarda Turgay bölgesine başlayan göç sırasında 133 aileden oluşan Rus köylüleri, Aktobe bölgesine yerleşmek istediklerini dile getirmişlerdir. 1881 yılında Kostanay uyezdinde, 1200 köylü göçmen aile yerleştirilmiştir. 1884-1891 yılları arasında Ural bölgesine büyük göç akımı gerçekleşmiştir. Rus topraklarından ayrılan 1.200 göçmen ailesi, Ural bölgesinin farklı uyezd ve volostlarını yerleşim yeri olarak edinmişlerdir. Kazakistan topraklarına yapılan en büyük göç akımı ise 1868-1880 yılları arasında Yedisu bölgesine gerçekleşmiştir. Göç eden 3.324 aileden 2.099'u, yeni yerleşim yerleri edinmiş, 1225'i ise kent bölgelerine yerleşmiştir. 1883 yılında Yedisu bölgesinin köylü göçmenlerinin sayısı 15.000 kişiden oluşan 29 yerleşim yerini içermektedir. 1891-1892 yılları arasında 1769 aile daha Yedisu bölgesinin farklı uyezdlerine göç etmiştir. 1895 yılında Yedisu bölgesine göç akımının hükümet tarafından durdurulması ile bölgede 35.569 kişiden oluşan 63 yerleşim yeri bulunmaktaydı. 1870'li yıllardan, 1892 yılına kadar farklı dönemlerde Sırderya bölgesine de göç hareketleri yaşanmıştır. 1874 yılında köylü yerleşim yerlerinin sayısı 6 iken, 1892 yılına kadar 37'ye ulaşmıştır. Rus ve Ukraynalı köylü göçmenlerin Kazak topraklarına yerleştikten sonra toprak işlemesi, ot biçimi, yerleşim yerlerinin inşaatı gibi asırlık tecrübeleri Kazak halkı için etkili olmuştur. Aynı zamanda Kazak halkının sulu tarım ve hayvancılık işlerinin yürütülmesi becerileri de köylülere aktarılmaya çalışılmıştır.³⁸

Rus ve Ukraynalı köylülerin, Kazak topraklarına göç etmesinin ardından Kazakistan nüfusunun etnik yapısında önemli değişiklikler yaşanmıştır. 19. yüzyılın 70-90'lı yıllarında Yedisu bölgesinde tarımın geliştirilmesi için Rus ve Ukrayna köylülerinin dışında Doğu Türkistan bölgesinden Uygur ve Dungan etnik gruplarının da bölgeye yerleşimi gerçekleşmiştir. 1881-1883 yılları arasında ise St. Petersburg

³⁸ A.N. Nusupbekov, a.g.e., 1979, s. 252-260.

Antlaşması'na göre, Uygur ve Dunganlar'ın büyük bir kısmı Rus İmparatorluğu himayesine katılmayı kabul edip Çarlık hükümetinin idaresi altında olan Yedisu bölgesine ve Kuzey Kırgızistan'a göç etmişlerdir. 1884 yılında Yedisu bölgesine 9.572 Uygur ailesi (45.373 kişi) ve 1147 Dungan ailesi (4.682 kişi) yerleşmiştir. Uygur ve Dungan etnik gruplarının Yedisu bölgesine yerleşmesi ile yerleşik hayat sürdüren nüfusun sayısı iki katına çıkmıştır. Dungan ve Uygurlar köy halkı ile birlikte göç edip yerleştikleri topraklarda sadece Uygur ve Dunganlar'dan oluşan yerleşim yerleri kurulmaktaydı. Rus İmparatorluğu'nun 1897 yılında yaptığı genel nüfus sayımının sonuçlarına göre 14.130 kişi Dungan, 55.999 kişi Uygur etnik grubunun temsilcileri, Kazak topraklarında ikamet etmekteydi.³⁹

Kazakistan etnik yapısının değişmesinde, Rus İmparatorluğu'nun yürüttüğü göç politikalarının yanı sıra siyasi sürgünlerin de yeri bulunmaktadır. 18. yüzyılın sonları ve 19. yüzyılın başlarında Kazakistan toprakları Polonyalılar'ın yerleşim yeri haline gelmiştir. Siyasi sürgünleri görmüş Polonyalı etnik grubun üyeleri, Çarlık hükümeti yetkilileri tarafından Yaik ve Sibirya Kozaklarına dâhil edilerek Sibirya hatlarına yerleştirilmişlerdir. Birinci dalga 1830-1831 yıllarında, ikinci dalga ise 1863-1864 yıllarında Polonya'da yaşanan ulusal kurtuluş ayaklanmalara katılanların, siyasi sürgüne gönderilmesi hükmü ile Kazakistan topraklarına sürgünleri ile gerçekleşmiştir. 1897 yılı Rus İmparatorluğu genel nüfus sayımının sonuçlarına göre Kazakistan'da 1.254 kişiden oluşan Polonyalı etnik grup yaşamıştır.⁴⁰

1891-1892 yılları arasında Rusya'da yaşanan kıtlık nedeni ile açlıkla mücadele eden halk Kazakistan'a göç etme kararı almıştır. 1897 yılında Kazakistan topraklarında Slav kökenli nüfusun dışında Alman, Tatar, Yahudi, Kalmık, Başkir etnik grupları da bulunmaktaydı. 11.900 kişi ile en kalabalık etnik grubu, Tatarlar oluşturmuyordu. 1651 kişiden oluşan Yahudi etnik grubu Ak-mola ve Sırderya bölgelerinin şehir merkezlerinde ikamet etmekteydiler. 1897 yılı genel nüfus

³⁹ A.N. Nusupbekov, **a.g.e.**, 1979, s. 283-284.

⁴⁰ İ.V. Erofeeva, "Formirovaniye Tatarskoy, Nemetskoy, Pol'skoy i Drugih Diaspor", **İstoriya Kazahstana: Narodı i Kulturi**, N.E. Masanov, J.B. Abilhojin, v.d., Dayk-Press, Almatı, 2000, s. 240-241.

sayımına göre, Kazakistan'da 375 Estonyalı, 29.500 Özbek, 2.800 Türkmen, 2.600 Başkir, 997 Kalmık, 987 Tajik etnik grubu üyeleri ikamet etmiştir.⁴¹

1897 yılı genel nüfus sayımının sonuçlarına göre Kazakların %81.7 oranında olması Kazakistan topraklarına göç eden diğer etnik grupların sayım oranına göre üstünlük göstermektedir. 1914 yılında Kazaklar, nüfusun toplamının %65'ini oluştururken, 1916 yılında %29'unu Rus ve Ukraynalı göçmenler oluşturmaktaydı. Bu büyük değişimin nedenlerinin başında, Rus İmparatorluğu'nun Kazakistan'a yönelik köylü sömürgeleştirmesini yoğun bir şekilde devam ettirmesi gelmekteydi. 1905-1907 yıllarında Rusya'nın Avrupa kısmında meydana gelen tarım ayaklanmaları bastırıldıktan sonra Stolipin tarım reformuna başvurulmuştur. Yeni düzenlemeye göre, Rus köylüleri arasındaki toprak sorununu çözmek için Kazakistan topraklarına yönelik sömürgeleştirme politikasını uygulamaya çalışılmıştır. 1905-1912 yılları arasında Rus hükümeti tarafından Kazak topraklarının zorla ele geçirilmesi, Rus köylü nüfusunun Kazakistan'a yoğun göçünün başlaması ile sonuçlanmıştır.⁴²

1.2. SSCB Dönemi Kazakistan'da Göç, Etnik ve Demografik Süreçleri

Sovyetler kurulmadan önce gerçekleşen 1917 Ekim Devrimi, Rus İmparatorluğu topraklarında ciddi sarsıntılara yol açarak, toplumsal düzeni değiştirmiş, siyasi, ekonomik ve dini alanlara kısıtlamaların getirilmesine neden olmuştur.⁴³ 1917 Ekim Devrimi öncesi ve sonrası Kazakistan siyasi tarihinde Alaş Hareketi, modernleşmenin siyasi dayanağı olarak görülmüştür. Kazak halkını modernleştirmeye çalışan Alaş Hareketi temsilcileri siyasi, toplumsal ve ekonomik alanlarda düzenlemeler getirmiştir. Kazak halkının haklarını korumalarına öncelik veren hareket temsilcileri, Kazakistan'a ait olan bir siyasi sistemin kurulması için çaba göstermişlerdir. Alaş Hareketi aydınları tarafından kurulan siyasi kurumlardan biri olan Alaş Partisi, Kazakistan'ın siyasi yönetiminde önemli değişikliklere yol

⁴¹ İ.V. Erofeeva, **a.g.m.**, s. 241.

⁴² A. Kayyum Kesici, **a.g.e.**, s. 126-128.

⁴³ R. Mustafina, "Kazakistan'da İslamiyetin Rolü", **Kazakistan Tarihi: Makaleler**, Çev. Mehmet Saray, Ankara, TTK Yayınevi, 2007, s. 90.

açmıştır. Kazak topraklarında bulunan Üç Cüz'ün temsilcilerinin katıldıkları Kazak Kurultayları'nın ardından kurulan Alaş Partisi, Alaş Orda'nın kurulmasının temellerini atmıştır. Ancak, Sovyetler Birliği'nin, Alaş Hareketi'ni yasaklaması ile modernleşme ve diğer yenilikler, tek yönetim olan Sovyet yönetimi tarafından icra edilmiştir.⁴⁴

Lenin, Çarlık Rusya'sını "Milletler Hapishanesi" olarak adlandırmıştır. Bu topraklarda çalışan ve yaşam mücadelesi veren halkların arasında Rus etnik grubundan olmayanların yabancılar konumunda (inorodcı) olanların, Rus ve Slav kökenli etnik grupların durumuna göre daha kötüydü. Kazakistan, Ekim Devrimi'ne kadar Çarlık sömürge toprakları arasında gelişmişlik düzeyine göre geride kalan bir sömürge bölgesiydi. Kazak toplumu, göçebe hayatını sürdürerek hayvancılıkla uğraşmıştır. Tarım, ikincil uğraşları olmuştur. Çarlık ve Rus burjuvazisi, bölgenin üreticilik gücünü kısıtlamıştır. Ataerkil ve feodal ilişkilerinin gelişmesini destekleyip, gelişmekte olan Rus endüstrisi için Kazakistan'ı hammadde tedarikçisi olarak kullanmıştır. Bu sebeple Kazakistan'da Ekim Devrimi'ne kadar sanayi ve sanayi proletaryasının gelişimi görülmemiştir.⁴⁵

1917 Şubat ayı Devrimi'ni izleyen Ekim Devrimi'nden sonra Kazak halkı, Çarlık yönetiminin zulmünden kurtulacağını düşünmüştür. Kazakistan'da Kazak halkını tek çatı altına toplayan Alaş Orda, ulusal kurtuluş mücadelesini vermiştir. Ancak Rusya'daki görüş ayrılıklarından dolayı Kazakistan'da da Alaş Partisi'ne muhalif olarak Omsk şehrinde, Üç Cüz Partisi kurulmuştur.⁴⁶

Alaş Hareketi'nin liberal Kazak aydınlarının milliyetçi ideolojilerine karşılık, Kazak aydınlarının bir kısmı Rusya'nın Bolşevik Partisi'nin sosyalist ideolojisini benimsemiştir.⁴⁷ 1917 yılında, iki devrimin art arda patlak vermesi, iç savaş, yıkım ve yoksulluğa neden olmuştur. 1919 yılında Kızıl Ordu'nun Kazak topraklarına

⁴⁴ İbrahim Kalkan, "Kazak Siyasi Sisteminin Modernleşme Süreci ve Alaş Hareketi", **Bağımsızlıkların 10. Yılında Türk Cumhuriyetleri**, Ed. Emine Gürsoy Naskali, Erdal Şahin, Haarlem, Sota Yayınları, 2002, s. 371-375.

⁴⁵ N. Timofeeva, **Kazahskaya Sovetskaya Sotsialisticheskaya Respublika**, Ed. N. Timofeeva, 2. bs., Almatı, Kazgosizdat, 1939, s. 9.

⁴⁶ İbrahim Kalkan, **a.g.m.**, s.386-392.

⁴⁷ Prof. Dr. Nadir Devlet, **Millet ile Sovyet Arasında 1917 Ekim Devriminde Rusya Türklerinin Varoluş Mücadelesi**, İstanbul, Başlık Yayın Grubu, 2011, s. 182.

girmesi ile birlikte 1920 yılında Kazak toprakları, Çarlık yanlısı Beyaz Ordu askerlerinden temizlenmiştir.⁴⁸

Ekim Devrimi sonucu olarak burjuva yönetiminin devrilmesinin ardından yönetime işçi sınıfı geçmiştir. Kölelik zincirinden ve ulusal baskıdan kurtulan ezilen halk, eşit haklara sahip sosyalizmin mimarları olarak özgürlüklerine kavuşmuştur. Yeni kurulan Sovyet iktidarının görevi, Kazakistan'da Çarlık ve Rus burjuva yönetimi döneminde meydana gelen milletler arası anlaşmazlıkları önlemektir. Görev, Partinin Merkez Komitesi önderliğinde, Milletler Halk Komiserliği'nin başına getirilen Stalin tarafından bizzat yerine getirilmekteydi.⁴⁹

1920 yılında kurulan Kırgız Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti (KÖSSC) Rusya Federal Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ne (RFSSC) bağlanmıştır. 1924 yılında Sovyetler Birliği'nde kabul edilen Anayasa, Kazakistan'ın siyasi sistemini, devlet kurumlarının yapısını ve Sovyetler Birliği ile arasındaki ilişkilerini belirlemekteydi. 1921 yılından itibaren Sovyet yönetimi, Kazakistan'da siyasi, ekonomik ve toplumsal alanlarda kontrolü sağlamak için tedbirler almaya başlamıştır.

1924 yılında Kazakistan'ın ulusal ve bölgesel oluşumu tamamlanmıştır. Yeni bir endüstri bölgenin kurulması amaçlanmıştır. Kazak aullarında (köy) ataerkil ve feodal ilişkilerini devam ettiren topluluklar da mevcuttu. Toplumun çoğunluğunu oluşturan Kazak köylüleri, göçebe hayvancılıkla uğraşmaktaydılar. Kazakların, Çarlık Rusya'dan dolayı, Ruslara duydukları güvensizlik devam etmekteydi. Stalin'in beş yıllık kalkınma planlarından önce Kazakistan'ın sosyal, siyasal ve ekonomik yapısı zayıftı. 1925 yılında Stalin önderliğinde yapılan Beşinci Kongrede, Kazak Komünist Partisi tarafından aulları Sovyetleştirme kararı alınmıştır. Bu karar doğrultusunda, bayların (kazak köy yöneticileri) yönettiği aullarda özel mülkiyetin kaldırılması ile her şey devletleştirilmeye çalışılmıştır. Başarısızlıkla sonuçlanan ve 1925-1929 yılları arasında yapılan devletleştirilme politikasından dolayı bir Kazak ailesi, 1915 yılında 26 baş hayvan alırken, 1929 yılında sadece 5 baş hayvan alabilmiştir. Kazak halkının %7.4'ünün kolhozlara tabii olmasından dolayı, Stalin'in emri ile Kazakistan'da zoraki kolhozlaştırma başlatılmıştır.⁵⁰

⁴⁸ A. Kayyum Kesici, **a.g.e.**, s. 187.

⁴⁹ N. Timofeeva, **a.g.e.**, s. 27.

⁵⁰ Mehmet Saray, **Kazakların Uyanışı**, Ed. Tayfun Atmaca, Ankara, 2004, s. 167-169.

Stalin'in beş yıllık kalkınma planları arasında, Kazakistan'daki endüstrinin gelişmesi, özel mülk çiftliklerinin kolektif çiftliklere bağlanarak tarımın kolektifleştirilmesi ve eski yaşam biçiminden uzaklaşıp, yeniliklere açık olmalarına yol açan kültür devrimler yer almaktaydı. Tarım, makine güdümlü, teknoloji araçlarının olduğu kolektif (kolhoz) ve devlet (sovhoz) çiftlikleri sistemi ile bir sosyalist üretim alanına dönüşmüştür. Kulakların (zengin toprak sahipleri) ve bayların (kazak köy yöneticileri) mülklerine el konulduktan sonra tasfiyeleri gerçekleşmiştir. Kulaklar, aileleri ile birlikte göç etmek zorunda kaldılar. Kazakistan'da 6.765 ailenin (32.000 kişi) mülküne el konulduğu tahmin edilmektedir. Kulak ailelerinin 5.500'ü sürgün edilmiş, 44.164'ü ise (200.000 kişi) farklı bölgelere yerleştirilmiştir. Kolektiflere bağlanan çiftlikler ise devletin ekonomik temelini oluşturmuştur.⁵¹

17 Aralık 1926 yılında yapılan ikinci ulusal nüfus sayımına göre, Kazakistan'ın etnik yapısını 3.627.612 kişi ile (%58.5) Kazaklar, 1.275.056 kişi ile (%20,6) Ruslar, 860.201 kişi ile (%13.9) Ukraynalılar, 129.399 kişi ile (%2.1) Özbekler, 79.758 kişi ile (%1.3) Tatarlar, 63.432 kişi ile (%1) Uygurlar, 51.095 kişi ile (%0.8) Almanlar, 25.584 kişi ile (%0.4) Beyaz Ruslar, 42 kişi ile (%0.6) Koreliler ve 86.200 kişi ile (%1.4) diğer etnik gruplar oluşturmaktadır. Toplam nüfus sayısı ise 6.198.000 kişidir.⁵²

1920'lerin ikinci yarısında Kazakistan'da sanayileşme ve doğal kaynakların araştırılmasına başlanmıştır. Türkistan Sibiry (Türksib) demiryolunun inşasının yanı sıra Çimkent Kurşun, Balkaş Bakır Eritme Fabrikaları, Açısay ve Tekeliy Polimetal Sanayi Tesisleri, Cezkazgan Metal Eritme Fabrikaları, Karaganda Merkezi Elektrik Santrali, Ural-Emba Petrol bölgesi, Karaganda kömür yatağı kurulmuştur. Ayrıca gıda endüstrisinde Semey Et Fabrikası, Guryev Konserve Balık Fabrikası, Almatı Meyve Konserve Fabrikası, Jambıl, Merke ve Taldıkorgan Şeker Fabrikaları inşa edilmiştir. Sanayileşme, Rusya, Ukrayna, Beyaz Rusya bölgelerinden gelen

⁵¹ Zh. Abylkhozhın, K. Aldazhumanov, Yu. Romanov, "Kışla Sosyalizmi Döneminde Kazakistan", **Kazakistan Tarihi: Makaleler**, Çev. Mehmet Saray, Ankara, TTK Yayınevi, 2007, s. 133-136.

⁵² E.L. Tugjanov, **Assambleya Naroda Kazahstana: İstoriya Dvuh Desyatiletii**, Ed. E.L. Tugjanov, N.P. Kalaşnikova, G.V. Kan, V.S. Korobkov, N.U. Şayahmetov Almatı, Kazakparat, 2015, s. 38.

çalışanların büyük göç akımına neden olmuştur. 1928-1939 yılları arasında Kazakistan topraklarına göç edenlerin sayısı, 1,8 milyon kişiyi bulmaktadır.⁵³

1925 yılında bu topraklarda ikamet eden Kırgızlara Kazak, Kara Kırgızlara ise Kırgız deniliyordu. 1936 yılında işçi ve köylülerin devleti olan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) Anayasası'nın kabul edilmesi ile nihai sınırların belirlenmesinin ardından Sovyet Cumhuriyetleri kurulmuştu. Yeni Anayasa'ya göre Kırgız (Kazak) Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti (KÖSSC) Kazak Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti (KSSC) adını almıştır.⁵⁴

SSCB'nin önemli konularından olan milliyetler politikası farklı dönemlerde yapılanma sürecine girmiştir. "Tek ulus bir ülke" ilkesi ile yapılanma gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda SSCB, doğacak olan milliyetçilik hareketlerini engellemeye çalışmıştır. 1950 yılında ise Stalin, millet politikasını açıkladıktan sonra Rus milletini ön plana çıkararak Sovyetleştirme ve Ruslaştırma politikalarını uygulamaya devam etmiştir.⁵⁵

1937 yılında yapılan nüfus sayımının değerlendirilmeyen belgeleri arşivde yer almaktadır. 1937 yılı nüfus sayımı sonuçları gizli tutulmuştur. Arşivde yer alan sonuçlara göre, SSCB topraklarındaki Kazakların sayısı 2.862.458 kişi iken, Kazakistan SSC'de 5.126.676 kişidir. Bu durum Kazak toplam nüfus sayısının 2.181.520'sinin kayıt altına alınmadığını göstermektedir. 1926 nüfus sayımı sonuçlarına göre Kazaklar'ın sayısının büyük oranda azaldığını göstermektedir. Nüfus sayısının azalma sebeplerinden biri, 1930'lı yıllarında kıtlığın yaşanmasıdır. Açlık ve hastalıklar nedeniyle hayatını kaybedenlerin sayısı 1.750.000 kişiye ulaşmış olup toplam nüfusun %42'sini oluşturmaktaydı. Dolayısıyla 1937 yılında yapılan nüfus sayımı geçersiz kılındıktan sonra 1939 yılında yeniden sayımın yapılmasına karar verilmiştir. 1939 yılı sonuçlarına göre, II. Dünya Savaşı öncesi Kazakistan'ın SSC'deki toplam nüfus sayısı 6.093.507 kişi idi.⁵⁶

⁵³ G.V. Kan, **a.g.e.**, s. 195-196.

⁵⁴ Sally N.Cummings, **Kazakhstan Power and The Elite**, London-New York, I.B. Tauris, 2005, s.15.

⁵⁵ Ali Faik Demir, "Orta Asya Cumhuriyetleri'nde İslam ve Etnisite", **Orta Asya'nın Sosyo-Kültürel Sorunları: Kimlik, İslam, Milliyet ve Etnisite**, Ed. Erhan Efegil, Rınar Akçalı, İstanbul, Gündoğan Yayınları, 2003, s. 115-117.

⁵⁶ E.L. Tugjanov, N.P. Kalaşnikova, G.V. Kan, V.S. Korobkov, N.U. Şayahmetov, **a.g.e.**, s. 38-40.

Kazak SSC’de, II. Dünya Savaşı’nın başlaması ile genel demografik durum değişiminin temelini göç süreçleri olmuştur. Kazakistan’a, 1930’lu yıllarda başlayan zorunlu göç, savaş döneminde de devam etmiştir.

1930’lu yılların ortalarından itibaren insanların etnik kökene dayalı zorunlu göç süreci başlatılmıştır. 28 Nisan 1936 tarihli SSCB Halk Komiserliği kararı ile Ukrayna tarafından, SSC’nin sınır bölgelerinden sürgün edilen 35.820 Polonyalı’nın 35.739’u Kuzey Kazakistan bölgelerine yerleştirilmiştir. 17 Eylül 1939 yılında Kızıl Ordu askerlerinin Polonya sınırlarını geçtikten sonra Batı Ukrayna ve Batı Beyaz Rusya topraklarına ulaşması, bu bölgelerde yeniden yapılandırmaya neden olmuştur. 29 Kasım 1939 SSCB Yüksek Konseyi Başkanı’nın kararı ile bu bölgelerde ikamet edenler, SSCB vatandaşlığına kabul edilmiştir. SSCB topraklarına dâhil olan bölgelerin güvenliğini sağlamak açısından Sovyetleştirme politikalarının uygulanmasına geçilmiştir. Bu süreç, toplu tutuklamalar, cezalandırmalar ve nüfus tahliyeleri eşliğinde gerçekleşmekteydi. 1940-1941 yılları arasında Polonya topraklarında ikamet edenlerin yanı sıra Batı Ukrayna ve Batı Beyaz Rusya topraklarında ikamet eden Polonyalılar da Kazakistan’a gönderilmiştir. Sürgün edilen Polonyalıların etnik yapısı homojen olmayan bir yapıya sahip idi. Yahudi, Ukraynalı, Litvanyalı ve Beyaz Ruslardan oluşan bir grup, sürgüne maruz kalmıştır. 1941 yılında Kazak SSC’ye gelen 61.092 Polonyalı’nın büyük bir kısmı köylere, sovhoz ve kolhozlara yerleştirilmiştir. Savaş yılları boyunca Polonyalılar’ın sayısı ve etnik yapısı değişim göstermekteydi. 1941 yılında Özbekistan SSC’ye yerleştirilen Polonya vatandaşların, Kazak SSC Güney Bölgesi ve Jambıl Bölgesi’ne yerleştirilmelerine karar verilmiştir. 48.000’den fazla kişinin oluşturduğu Polonya vatandaşlarının büyük bir kısmını Yahudi etnik gruplar içermekteydi. Böylece, 1943 yılında Kazakistan SSC topraklarına yerleştirilen Polonyalı’ların toplam sayısı 103.757 kişiden oluşmaktaydı.⁵⁷

Ağustos 1937’de alınan karara göre, Japonlarla yaşanan savaş sırasında Kore nüfusunun Uzak Doğu sınır bölgelerinden, Kazakistan ve Orta Asya’ya yerleştirmesine karar verilmiştir. Kazak SSC’ye, 20.789 Koreli aile yani ortalama

⁵⁷ E.M. Gribanova, *İz İstorii Polyakov v Kazahstane (1936-1956) Sbornik Dokumentov*, Ed. L.D. Degitaeva, Almatı, “Kazakistan” Yayınevi, 2000, s. 6-8.

98.454 kişi yerleştirilmiştir.⁵⁸ 1926 nüfus sayımına göre Kazak SSC’de ikamet eden Korelilerin sayısı 42 iken, 1939 yılından itibaren bu sayı 98.454 kişiye ulaşmıştır.⁵⁹

Sovyetler Birliği, Nazi Almanyası’nın saldırısı ile başlayan ve 1941-1945 yılları arasında devam eden Büyük Vatanseverlik Savaşı, Kazakistan SSC’de büyük değişimlere neden olmuştur. Kazakistan SSC, büyük bir ülkenin parçası olarak savaşa katılmıştır. Nazi Almanyası’nın savaş sonrası planlarına göre, Kazakistan topraklarının “Büyük Türkistan” (“Gross Türkistan”) topraklarına dâhil edilmesi planlanmaktaydı. Ancak, Sovyet halkı 9 Mayıs 1945 yılında büyük zaferin kahramanı olmuştur.

Savaş yılları boyunca da Kazakistan SSC topraklarına, halkların zorunlu göçü devam etmiştir. Nazi Almanyası ile işbirliği içinde olmaları ve özerk oluşumların tasfiye edilmesi gerekçeleri ile bazı halklar, Kazakistan’a sürgüne gönderilmekteydi.

II. Dünya Savaşı, SSCB topraklarında yaşayan Alman etnik grubunun da durumunu değiştirmiştir. Totaliter rejimin ana hedefi olan Sovyet Almanları, zorunlu göçe maruz kalmıştır. 28 Ağustos 1941 yılında SSCB Yüksek Kurulu Başkanlığı tarafından kabul edilen “Volga Bölgesinde Yaşayan Almanların Yer Değiştirmesi” kararnamesi ile düşmana yardım etmekle suçlanan Almanlar’ın, Kazakistan SSC ve Sibiry topraklarına yerleştirilmesine karar verilmiştir. Özerk oluşumu tasfiye ettikten sonra Volga Alman Özerk Cumhuriyeti toprakları, Saratov ve Stalingrad Bölgelerine dâhil edilmiştir. Bu topraklardan, Eylül ayı içerisinde Kazakistan SSC’ye Alman etnik grubuna aidiyeti olan 415.600 kişi, Ekim ayında ise 132.610 kişi sürgün edilmiştir. Kazakistan SSC’de bulunan kolhoz ve sovhozlara yerleştirilmeleri uygun görüldükten sonra, Kazakistan’ın 12 idari bölgesinde yeni kolhozların kurulmasına karar verilmiştir.⁶⁰

1943-1944 yıllarında Kazakistan, Orta Asya ve Sibiry’ya, Kuzey Kafkasya ve Kırım bölgelerine bazı halklar, sırasıyla göç etmek zorunda kalmışlardır. Karaçaylılar arasında vatana ihanet ve haydutluk yapanların olduğu gerekçesiyle, Karaçay halkının tamamı sürgün edilmiştir. İvedi bir şekilde 12 Ekim 1943 yılında

⁵⁸ G.V. Kan, **İstoriya Koreytsev Kazahstana**, Almatı, Gılım, 1995, s. 68.

⁵⁹ A.N. Mekseenko, N.E. Masanov, “Migratsionniye i Etnodemografiçeskiye protsessı v Sovetskiy Period”, **İstoriya Kazahstana: Narodı i Kulturi**, N.E. Masanov, J.B. Abilhojin, v.d., Almatı, Dayk Press, 2000, s. 380.

⁶⁰ İ.N. Buhonova, T.B. Mitropolskaya, **İz istorii Nemtsev Kazahstana (1921-1975) Sbornik Dokumentov**, Ed. G.A. Karpıkova, Almatı-Moskova, Gotika, 1997, s. 101.

Karaçay Özerk Bölgesi tasfiye edilerek 14.774 Karaçaylı ailesi (69.287 kişi) Kazakistan SSC'ye gönderilmiştir. Aynı kaderi paylaşan Kalmıklar da 27 Aralık 1943 yılında Kalmık ÖSSC'ye tasfiye edildikten sonra, 92.000 kişinin bir kısmı Kazakistan SSC'ye, diğerleri de Sibirya'ya sürgüne gönderilmiştir. 1944 yılında Kabardey-Balkar ÖSSC'nin, Kabardey ÖSSC'sine dönüştürülmesinden sonra Balkarlardan oluşan nüfus, Kazakistan SSC'sine göç ettirilmiştir. Ekim 1945 yılında 406.375 Çeçen ve İnguşlardan oluşan gruplar Kazakistan topraklarına yerleştirilmiştir. 11 Mayıs 1944 yılında Kırım ÖSSC'nin tasfiye edilmesi ile Kırım Tatarları'ndan 150.100 kişinin yanı sıra, Bulgar ve Yunanlılardan oluşan yaklaşık 7.000 kişinin de Kazakistan'a yerleştirildiği bilinmektedir. 1943-1944 yılları arasında Kuzey Kafkasya ve Kırım bölgelerinden Kazakistan SSC'sine 507.480 kişi yerleştirilmiştir.⁶¹

1944 yılı Kasım ayında Devlet Savunma Komitesinin kararı gereği, SSCB Halk İçişleri Komiserliği, Türkler'in, Kürtler'in ve Hemşinliler'in, Gürcistan SSC sınırında bulunan Ahıska, Adigen, Aspinza, Ahılkelek, Bogdanovka bölgeleri ve Acaristan ÖSSC'den 40.000 kişinin Kazakistan SSC'ye, 30.000 kişinin Özbekistan SSC'ye, 16.000 kişinin de Kırgızistan SSC'ye yerleştirilmesine karar verilmiştir. Karar kapsamında verilen sayıların dışına çıkılarak toplam 91.096 kişi, sürgüne gönderilmiştir.⁶² Savaş yılları boyunca sınır güvenliğini arttırmak amacıyla 220 yerleşim yerinden Türk nüfusu göçe, daha doğrusu sürgüne gönderilmiştir. Azerbaycan ve Ermenistan'dan da İranlı, Kürt, Azerbaycanlı ve Ermeni etnik gruplardan oluşan 2500'den fazla aile Güney Kazakistan, Jambıl ve Almatı bölgelerine yerleştirilmiştir.⁶³

1941-1945 yılları arasında Kazakistan'dan orduya 1.196.164 kişi çağırılmıştır. 670.000 kişi, sanayide çalıştırılmak için mobilize edilmiştir. Aynı dönem içinde Kazakistan'a 1,5 milyon insan sürgün edilmiştir.⁶⁴ 1941 yılına kadar SSCB topraklarının büyük kısmı, Ukrayna, Beyaz Rusya, Rusya'nın Avrupa bölgesi neredeyse Moskova sınırlarına kadar olan toprakları kaybetmiştir. Nazi Almayası

⁶¹ E.L. Tugjanov, N.P. Kalaşnikova, G.V. Kan, V.S. Korobkov, N.U. Şayahmetov, **a.g.e.**, s. 42-43.

⁶² Yunus Zeyrek, **Ahıska Bölgesi ve Ahıska Türkleri**, Ankara, 2001, s. 45-50.

⁶³ E.L. Tugjanov, G.V. Kan, V.S. Korobkov, N.U. Şayahmetov, **Assambleya Naroda Kazahstana: İstoriçeskiy Oçerk**, Almatı, Raritet, 2010, s. 44-45.

⁶⁴ E.L. Tugjanov, N.P. Kalaşnikova, G.V. Kan, V.S. Korobkov, N.U. Şayahmetov, **a.g.e.**, s. 44.

tarafından işgal edilen topraklarda bulunan stratejik kaynaklarını ve üretim tesislerini kaybeden SSCB, bu açığı kapatmak için Kazakistan'a yönelmiştir. Kazakistan SSC'den demir metalürjisinin, kömür ve petrol endüstrisinin, nadir metallerin üretiminin arttırılması istenmekteydi. 1941-1942 yılları arasında Kazakistan'a Ukrayna, Beyaz Rusya, Moldova, Moskova ve Leningrad'da bulunan 220 fabrika ve sanayi tesisi, Kazakistan şehirleri olan Almatı, Uralsk, Petropavlovsk, Şımkent, Semey, Karaganda ve Aktübinsk'e kurulmuştur. 1941-1945 yılları arasında Kazakistan'da toplam 460 fabrika ve sanayi tesisi çalışmalarını sürdürmüştür. Kazakistan'ın, %85 kurşun, %35 bakır, %60 molibden, %65 bizmut, %79 polimetalik cevherleri bulunmaktaydı. Savaş yılları boyunca Karaganda'da 34 milyon ton kömür üretimi yapılmış, petrolün çıkartılması ise %39 oranında artış göstermiştir.⁶⁵

Büyük Vatanseverlik Savaşı sırasında cephelerde meydana gelen kayıplar nüfus sayısının değişmesine neden olmuştur. Kazakistan'dan cepheye çağırılanlar arasında yaralanma, hastalık ve cephede meydana gelen ölümler, kaybolan ve geri dönmeyenlerin sayısının 601.011 kişi olduğu bilinmektedir.⁶⁶ Neredeyse cepheye gidenlerin yarısı geri dönmemiştir.

Ukraynalılar, Tatarlar, Ermeniler, Yahudiler ve Kazaklar gibi birçok Rus olmayan milletler, Rusya'nın liderliğinde Rus-Sovyet milliyetçiliği bağlamında II. Dünya Savaşı'nda, Nazi Almanyası'na karşı zafer kazanmıştır. Çokuluslu Sovyetler Birliği'nin, savaş yılları boyunca kendi içinde yaşattığı zorunlu göç politikaları nedeniyle sürgün edilmeye maruz kalan halklar, yönetime karşı oldukça tepkiliydi.⁶⁷ Stalin döneminde sürgün edilen Çeçenler, İnguşlar, Kalmıklar, öz topraklarına geri gönderilmedikleri gibi Koreliler, Almanlar, Kırım Tatarları ve Ahıska Türkleri de milli haklarına, Hruşev dönemine kadar kavuşamamışlardır.⁶⁸

1950'li yılların başlarında SSCB, yiyecek temini ile ilgili kriz yaşamaktaydı. Stalin'in ölümünün ardından iktidara geçen Hruşev tarım alanına yönelmekteydi.

⁶⁵ G.V. Kan, **a.g.e.**, s. 205-206.

⁶⁶ V.V. Kozina, **Demografiçeskaya İstoriya Kazahstana**, Karaganda, KarGU, 2007, s. 53.

⁶⁷ Geoffrey Hosking, **Rusya ve Ruslar: Erken Dönemden 21. Yüzyıla**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2011, s. 696-697.

⁶⁸ B. Ayaganov, "1946-1970 Yılları Arasında Kazakistan'ın Sosyal ve Siyasi Hayatı", Çev. Abdulvahap Kara, **Eski Devirlerden Günümüze Kazakistan ve Kazaklar**, İstanbul, Selenge Yayınları, 2007, s. 465.

Savaş sonrası kolhoz ve sovхозlarda yaşanan yoksulluk sebebi ile şehirlere yiyecek temininin sağlanmasında zorluklar yaşanmaktaydı. 1954 yılında Komünist Partisi Merkez Komitesi Genel Kurulu “Buğday üretiminin arttırılması ve bakir topraklarının işletilmesi” kararı ile Hruşev tarafından “bakir toprakları” kampanyası başlatılmıştır. Batı Sibiry ve Kuzey Kazakistan toprakları, tarıma açık olmayan ve 1930'lara kadar göçebe hayat yaşayanlara ait geniş topraklardı. Hruşev, kampanyası sayesinde bu toprakların, buğday üretimi ve şehirlere tahıl sevkiyatı yapan zengin tarım bölgelerine dönüştürmesini planlamaktaydı.⁶⁹ “Bakir toprakları” kampanyası kapsamında 1954-1956 yılları arasında SSCB'nin Avrupa bölgesinden 391.500 ziraat teknisyeni, 50.000 inşaat mühendisi, yaklaşık 3.000 sağlık çalışanı, 1.500 öğretmen, 1.000'den fazla satış elemanı başta olmak üzere 640.000'den fazla çalışan Kazakistan SSC topraklarına gönderilmiştir. Ayrıca, Sovyetler Birliği ülkelerinden 66.700 kişi ve 19.000 kişi Kazakistan SSC ziraat okulları mezunu olarak sovхозlarda çalışmışlardır.⁷⁰

Bakir toprakları tarıma kazandırma yılları sırasında yeni sanayi işletmelerinin, inşaat kurumlarının, sovхозların ve diğer tarımsal sanayi işletmelerinin kurulması ve geliştirilmesi, demiryolu hatlarının ve otoyollarının döşenmesi Kazakistan SSC'nin farklı bölgelerinde endüstri merkezlerinin, yeni şehirlerin ve işçi yerleşim yerlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. 1954-1960 yılları arasında 25,5 milyon hektar bakir toprakların geliştirilmesi için SSCB'nin farklı bölgelerinden Kazakistan SSC'ye yaklaşık 1,6 milyon kişi yerleştirilmiştir. Kazak nüfusunun 1954 yılında %32,5'den, 1959 yılında %30'a kadar gerilemesi ile Rus nüfusu % 42,7 oranında artış göstermiştir.⁷¹

1965 yılında Ukrayna, Beyaz Rusya, Özbekistan, Litvanya, Moldova, Kırgızistan ve Tacikistan SSC'den yaklaşık 23.000 kişi, Kazakistan SSC'in sanayi tesisleri ve inşaat alanlarında çalışmaya gelmiştir. SSCB'nin diğer bölgelerinden yoğun işçi göçünün sonucu olarak Kazakistan SSC'nin işçi sınıfının yapısı çokuluslu hale gelmiştir. Örneğin, Karagandı Metalürji Fabrikası'nın inşaatı sırasında Kazaklar ile birlikte Rus, Ukraynalı, Beyaz Rus, Gürcü, Ermeni, Tatar, Türkmen, Moldovyalı

⁶⁹ Geoffrey Hosking, **a.g.e.**, s. 740-741.

⁷⁰ A.N. Nusupbekov, **İstoriya Kazahskoy SSR: s Drevneyşih Vremen do Naşih Dney**, Ed. A. N. Nusupbekov, G.F. Daşşleyger, C. V, Nauka Yayınları, Almatı, 1981, s. 268

⁷¹ T.J. Jumasultanov, **Tseline-60**, Almatı, Kazstatinform, 2013, s. 65-68.

başta olmak üzere 50 etnik grubun temsilcileri çalışmaktaydı. Kazakistan SSC'si, 1960 yılında 2.942.000 işçi sayısından, 1965 yılında 4.083.000 işçi sayısına ulaşmıştır.⁷²

1970 yılında yapılan nüfus sayımı sonuçlarına göre %32.6 Kazak, % 42.5 Rus, %7.2 Ukraynalı, %6.6 Alman, %2.2 Tatar, %0.9 Uygur, %0.6 Koreli ve %3.8 diğer etnik grupların nüfus yoğunluğunu oluşturan toplam nüfus sayısı %40 artış göstererek 13 milyon kişiye ulaşmıştır.⁷³ Kazak nüfusunun Kazakistan SSC'sinde 1959 yılında %30 nüfus yoğunluğu ile azınlık durumuna gelmesinin ardından bir sonraki nüfus sayımlarında değişiklik göstererek (1970 yılı %32.6, 1979 yılı %36) 1980'li yıllarda %39.7 nüfus yoğunluğu ile üstünlük sağlamayı başarmıştır.

Tablo 1.1: 1959 yılından 1989 yılına kadar SSCB'nin Resmi Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre Kazakistan SSC'nin Toplam Nüfus Sayısı, Etnik Gruplar Arası Nüfus Sayısının Dağılımı ve Nüfus Yoğunluğu

Etnik Grup	1959		1970		1979		1989	
	bin kişi	%	bin kişi	%	bin kişi	%	bin kişi	%
Kazak	2787.3	30.0	4234.2	32.6	5289.3	36.0	6534.6	39.7
Rus	3972.0	42.7	5521.9	42.5	5991.2	40.8	6227.5	37.8
Alman	659.8	7.1	858.1	6.6	900.2	6.1	957.5	5.8
Ukraynalı	761.4	8.2	933.5	7.2	898.0	6.1	890.0	5.3
Özbek	135.9	1.5	216.3	1.7	263.3	1.8	332.0	1.8
Tatar	191.7	2.1	285.7	2.2	312.6	2.1	328.0	2.0
Uygur	59.8	0.6	120.9	0.9	147.9	1.0	185.5	1.1
Beyaz Rus	107.3	1.2	198.3	1.5	181.5	1.1	182.5	1.1
Koreli	74.0	0.8	81.6	0.6	92.0	0.6	103.3	0.6
Azerbaycanlı	38.4	0.4	57.7	0.4	73.3	0.5	90.1	0.6
Diğerleri	507.0	5.4	500.6	3.8	534.9	3.7	627.9	3.8
Toplam	9294.7	100	13008.7	100	14684.2	100	16464.4	100

Kaynak: E.P. Zimovina, "Dinamika Čislennosti Naseleniya Kazahstana vo Vtoroy Polovine XX Veka", **Demoscope Weekly**, No: 103-104, Mart 2003, (Çevrimiçi) <http://www.demoscope.ru/weekly/2003/0103/analit03.php>, 10 Ekim 2018; K. Sakenova, Kazakistan'da Günümüzdeki Etnik Süreçler, **Kazakistan Tarihi: Makaleler**, Çev. Mehmet Saray, Ankara, TTK Yayınevi, 2007, s. 166-167.

Sovyet toplumlarının yıkılmaz sosyo-politik ve ideolojik birliği, ekonominin ve yaşam standartlarının gelişmesini sağlayan toplumlar arasındaki eşitliği, dostluğu ve bütünlüğü, ortak emeğin ve ortak amaçların olduğu SSCB'de yeni bir topluluğun, Sovyet Halkı'nın ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu toplumun temelinde etnik, ırksal

⁷² A. N. Nusupbekov, **a.g.e.**, 1981, s. 375-376.

⁷³ E.L. Tugjanov, N.P. Kalaşnikova, G.V. Kan, V.S. Korobkov, N.U. Şayahmetov, **a.g.e.**, s.46.

ve dini özelliklerin değil, toplumsal homojenliğin, yasal ve ekonomik eşitliğin, Marksist-Leninist ideolojinin ve komünizmin inşa edilmesinin ortak amaçları ve idealleri ön plana çıkmaktaydı. Sovyet Halkı, Sovyetler Birliği'nin tüm cumhuriyetlerinin ortak ekonomisine, tek bir birlik ülkesine ve milletler arası ortak bir iletişim dili olan Rusça'ya sahipti.

1964 yılından itibaren Sovyetler Birliği Komünist Partisi (devamında-SBKP) Genel Sekreteri olan Brejnev'in iktidarı dönemini de kapsayan ve 1977 yılında SSCB Yüksek Sovyet tarafından Sovyetler Birliği tarihinde kabul edilen dördüncü anayasa, "Gelişmiş Sosyalizmin Anayasası" olarak adlandırılmış, 1991 yılında SSCB'nin dağılmasına kadar yürürlükte kalmıştır. 1977 Sovyetler Birliği Anayasası Sovyet Cumhuriyetleri'nin siyasi haklarını ilan etmiş olmasına rağmen her birlik cumhuriyetinin izlediği siyaset, Moskova'nın merkezi kontrolü altında tutulmuştur. 1962 yılında Kazakistan SSC KP'nin ilk siyasi lideri olan Dinmuhammed Kunayev, 1970'li yıllarda SBKP Merkez Komitesi Politbürosu'nun üyesi olarak seçilmiştir. 1978 yılında Kazakistan SSC Yüksek Sovyet'i tarafından kabul edilen yeni anayasa, Kazakistan SSC'nin, millet ayırımı yapmadan işçi, köylü ve aydın sınıflarının iradelerini ve çıkarlarını gözetten sosyalist bir devlet olduğunu belirtmektedir.⁷⁴

1970 ve 1985 yılları arasında sanayinin gelişmesi devam etmekteydi. Kazakistan SSC'de fabrikaların, üretim ve inşaat yerlerinin, sovhozlar ve kolhozların kolektifleri, enstitülerin, kolejlerin ve okulların öğrenci toplulukları, çok uluslu bir yapıya sahipti. Milletlerarası birlik, üretim alanında tezahür ettiği gibi eğitim ve kültür alanlarında da kendini göstermiştir. Ancak, Brejnev dönemindeki sosyo-ekonomik politikaların başarısızlıkla sonuçlanması, milliyetlerarası sorunların çıkmasına neden olmuştur. Sosyalizmin ilkesi olan enternasyonalizm anlayışı ile milletler sorunu çözülmeye çalışılmıştır. İşçi sınıfının birliği ve dayanışması için mücadele eden enternasyonalizm yaklaşımı ile milli devletlerin milli menfaatleri göz ardı edilmesi sonucu, Sovyet halkının ön plana çıkmasının ardından Rus kültürü önem kazanmıştır. Kazakistan SSC'de çift başlılık politikası ile göz ardı edilen milli dil olan Kazakça'nın, yerine milletlerarası iletişim dili olan Rusça ön plana çıkmıştır. Kazak nüfusunun %60'ı Rus diline ileri seviyede hâkim iken, Rus nüfusunun Kazak

⁷⁴ A. N. Nusupbekov, **a.g.e.**, 1981, s. 478-550.

diline hâkimiyeti %1 oranını geçmemektedir. Ruslaştırma politikasının, Kazakistan SSC’de yaygınlaşması, Kazak nüfusu ve aydınları arasında memnuniyetsizliğe ve endişeye yol açmıştır.

1979 yılında Kazakistan SSC Yüksek Sovyeti’nin onayı olmadan SBKP Merkez Komitesi Politbüro tarafından Alman Muhtariyeti’nin kurulacağına dair alınan karara, Kazak halkı ve Kazakistan SSC yönetimi karşı çıkmıştır. Protestolara neden olan bu karar, Akmola şehri başta olmak üzere Atbasar, Erementav ve Kokşetav şehirlerine de yayılmıştır. SBKP yönetiminin aldığı kararlar milliyetler ilişkilerini derinden etkilemiştir.⁷⁵

1970’lerden itibaren Kazak halkı, milli kültürünü ve tarihini sahiplenerek Kazakistan SSC’de enternasyonalizmi, daha doğrusu SSCB yönetiminin uygulamaya çalıştığı tek kültürlü politikaları engellemeye çalışmıştır. 11 Mart 1985 yılında Leonid Brejnev’in ölümünün ardından SBKP MK genel sekreterliği görevine Mikhail Gorbacov seçilmiştir. SSCB’nin sosyal, ekonomik ve siyasal durumunun kötüye gitmesinden dolayı iktidara gelen Gorbacov ve yandaşları “Glasnost” (“Açıklık”) ve “Perestroyka” (“Yeniden Yapılanma”) politikalarını uygulamaya çalışmışlardır. Sosyal adaletsizliğin arttığı, parti ve hükümet yönetiminde rüşvetin ve yolsuzluğun yaygınlaştığı bir ülkenin durumu kurtarılmaya çalışılmıştır. Öncelikli olarak şeffaflık politikası olan “glasnost” ilan edilerek siyasal kurumların daha iyi hizmet verebilmeleri için herkesin konuşmasına ve düşüncelerini dile getirmesine izin verilmiştir. Ancak, dile getirilecek olanları tek bir birey değil, toplu hareketler halinde hep bir ağızdan ifade etmek öngörülmüştür. Gorbacov “Perestroyka” politikasının, yalnızca toplumun gücü ve demokrasi yolu ile gerçekleşeceğini açıklamıştır. Böylece, 1986 yılında SSCB genelinde meydana gelen gösteri ve mitingler, Kazakistan SSC’de de Jeltoksan Olayları ile tarihe geçmiştir.⁷⁶

Aralık 1986 tarihinde Almatı şehri ve Kazakistan’ın bazı bölgelerine yayılmış olan gösteriler, milli olmakla birlikte milliyetçilik içermemekteydi. Anayasa’da ifade

⁷⁵ C.I. Kuvanişev, “1970 ve 1980’li Yıllarda Kazakistan: Siyasi hayat ve Milliyet ilişkileri”, Çev. Abdolvahap Kara, **Eski Devirlerden Günümüze Kazakistan ve Kazaklar**, İstanbul, Selenge Yayınları, 2007, s. 510-517.

⁷⁶ Abdolvahap Kara, **Kazakistan’ın Yeniden Doğuşu: 1986 Aralık Olayları**, Ed. Kemal Çapraz, İstanbul, Ufuk Ötesi Yayınları, 2006, s. 15-18.

edildiği ve perestroyka'nın ilan ettiği gibi medeni ve siyasi yönleri ile ifade özgürlüğü hakkından yararlanmaya çalışılan ilk girişim olmuştur. Genç göstericilerin memnuniyetsizliğinin sebepleri düşük yaşam standartlarına, sosyal adaletsizliğe ve merkezi yönetim sisteminin maliyetlerine dayanmaktaydı. Genç göstericilerin meydanlarda toplanma sebebi doğrudan merkezin kaba diktatörlüğü olarak algılanan KP MK I. Sekreterliği'ne Gennadiy Kolbin'in atanması olmuştur. Jeltoksan gösterileri barışçıl düzeyde planlanmış, devlet siyasi sitemine karşı niteliğinde veya Kazakistan'da yaşayan diğer etnik gruplara yönelik olarak yapılmamıştır.⁷⁷ Kazakistan KP MK I. Sekreterliği'ne, Kazakistan halkının tanımadığı ve Kazakistan SSC'nin devlet kurumlarında hizmet geçmişi olmayan Rus asıllı Kolbin'in seçilmesi meydana gelen gösterilerin sebebi olmuştur.⁷⁸

1980'li yıllarda Kazakistan SSC'nin demografik yapısı, Kazak etnosunun lehine çoğunluk oluşturmaya başlamıştır. Kazak nüfusunun azınlık konumuna düşmesi, Çarlık döneminin sömürge politikalarına dayanarak, Bolşeviklerin iktidara gelmesi ile endüstrileşme, kolektifleştirme ve bakir toprakların tarıma kazandırılması politikalarının sonucunda Kazakistan SSC'ye göç edenlerin sayısı arttıkça Kazakistan nüfusunun demografik yapısı değişim göstermeye başlamıştır. 1989 nüfus sayımının sonuçlarına göre, Kazakistan SSC topraklarında yaklaşık 130 etnik grubunun temsilcileri ikamet etmekteydi. Kazak, Rus, Alman, Ukraynalı, Özbek, Tatar, Uygur, Beyaz Rus, Azerbaycanlı ve Koreli gibi etnik gruplar toplam nüfusun %96,3'lük yoğunluğunu oluşturmaktaydı. Aynı zamanda, çoğunlukta olan Kazak ve Rus etnoslarının %77,5'lik nüfus yoğunluğu ile toplam nüfus sayıları 12.762.100 kişiye tekabül etmekteydi. 1959 yılı nüfus sayımına göre %30'luk nüfus yoğunluğunu oluşturan Kazak etnosu, 1989 yılında %39,7'lik nüfus yoğunluğu ile %37,8'lik yoğunluğunu oluşturan Rus nüfusunun üstünde çoğunluk sağlamayı başarmıştır.

1980'lerde Gorbaçov'un glastnost ve perestroyka politikaları Sovyetler'in yıkılışını engelleyememiştir. Bu karmaşık ve tartışmalı ortamda 22 Haziran 1989 tarihinde Kazakistan SSC KP MK I. Sekreterliği görevine Nursultan Nazarbayev

⁷⁷ Talgat Utegenov, Alma-Ata 1986 Dekabr, Der. Talgat Utegenov, Toyboldı Zeynabilov, Alma-Ata, Kollegiya "Audarma" Altın Orda, 1991, s. 6.

⁷⁸ Abdulvahap Kara, **a.g.e.**, s. 45-46.

seçilmiştir.⁷⁹ Nazarbayev, radikal ekonomik reform programının uygulanması, Sovyetler'in merkezi yönetimi ile cumhuriyet yönetimi arasında kesin bir güç ayrımının sağlanması, sosyal istikrarın ve etnik gruplar arası uyumun güçlendirilmesi gibi başta gelen sorunların çözümüne odaklanmıştır. Sovyetler Birliği yönetimi tarafından Kazakistan'da çevre felaketine neden olan çok sayıda odak noktaları kurulmuştur. Bunların en büyüklerini Aral ve Semey poligonları oluşturuyordu. Ayrıca Kazakistan'da bulunan %90'a yakın sanayi işletmelerinin doğrudan merkeze bağlı olması ekonomiyi de etkilemekteydi. Nazarbayev'in çözmeye odaklandığı bir diğer sorun ise etnik gruplar arası ilişkilerin geliştirilmesi idi. 1980'li yıllar SSCB milletleri arasında ulusal bilincin yükseldiği bir döneme denk gelmiştir. Onlarca yıl süren yasakların ardından insanlar, açıkça ulusal gelişmelerinin sorunları hakkındaki görüşlerini dile getirmeye başlamışlardır. Ulusal kimliklerinin, gelenek ve göreneklerinin, anadillerinin ortadan kalkacağı tehlikesi ile karşı karşıya gelmişlerdir. Ancak, Kazakistan SSC'de 1986 yılında meydana gelen Jeltoksan Olayları'ndan sonra, Temmuz 1987 yılındaki SBKP MK kararı ile Kazak halkı haksız yere Kazak milliyetçiliği yapmakla suçlanmıştır. Bu durumun sonucu olarak, Nazarbayev'in öngörülerine göre, çok uluslu cumhuriyetlerdeki başarılı ilişkilerin temelini, vatandaşlar arasındaki güveni sağlanmadan tesir etmek imkânsızdır.⁸⁰ Eylül 1989 yılında Kazakistan SSC'de kabul edilen "Dil Yasası" etnik gruplar arası ilişkilerin ciddiyetini azaltarak cumhuriyetteki istikrarın güçlendirilmesine katkıda bulunmuştur. Yasanın içeriği doğrultusunda, Kazakça "devletin dili" olarak belirtilmiş, Rusça ise "milletlerarası iletişim dili" olarak kabul edilmiştir. Diğer etnik grupların dillerinin serbest kullanılmasının yanı sıra yerel resmi dil statüsü sağlanmıştır.⁸¹ Bu gelişmeleri takiben, 1989 yılından itibaren etnik grupları temsil eden kültür merkezleri faaliyet göstermeye başlamıştır. II. Dünya Savaşı yıllarında Kazakistan SSC'ye zorla göç ettirilen Alman, Koreli, Polonyalı, Litvanyalı, Kırım Tatarları, Ahıska Türkleri, Çeçen, Karaçaylı, Balkar, Yunan ve diğer etnik

⁷⁹ Shireen T. Hunter, **Central Asia Since Independence**, Washington, The Center for Strategic and International Studies Washington, D.C., 1996, s. 21.

⁸⁰ M.B. Kasımbekov, **Lider i Nezavisimost'**, Almatı, Kazak Enciklopediyası, 2010, s. 5.

⁸¹ E. Aben, **Kazaktar. Tarihi Okigalar**, Ed. E. Aben, E. Arın, M. Spanov, C. I. 2. bs., Almatı, Bilik basım evi, 2003, s. 139.

gruplardan bazıları uzun süre ayrı kaldıkları anavatanları ile yeniden iletişim kurmayı başarmışlardır.

25 Ekim 1990 yılında Kazakistan SSC Yüksek Sovyet'i tarafından "Kazakistan SSC Devlet Egemenliği Bildirisi" kabul edildi. Kazakistan toplumunun Kazakistan'daki demokratik, yasal, sosyo-ekonomik ve kültürel dönüşümleri konusunda ana fikirlerini belirten deklarasyon ile yeni bir anayasanın geliştirilmesi başlatılmıştır.⁸²

1989 ve 1991 yılları arasında Nursultan Nazarbayev'in önderliğinde, toprak bütünlüğünün sağlanması, Kazakistan'ın uluslararası alandaki otoritesinin güçlendirilmesi konusundaki ısrarlı çalışmaları sayesinde bağımsızlığa giden yolun temeli atılmış, kurumsal çerçevesi oluşturulmuştur. 29 Ağustos 1991 yılında Semey poligonunun kapatılması kararını imzalayan Nazarbayev, 1 Aralık 1991 yılında Kazakistan'da ilk defa yapılan birinci devlet başkanlığı genel seçimlerinde oyların salt çoğunluğunu alarak, Kazakistan Devlet Başkanı görevine seçilmiştir. 16 Aralık 1991 yılında ise Kazakistan Cumhuriyeti bağımsızlığını ilan etmiştir.⁸³

1.3. Bağımsızlık Dönemi Sonrası Kazakistan

1980'lerin sonu ve 1990'ların başı, Kazakistan nüfusunun etnik yapısının oluşum süreçlerini, SSCB'nin dağılmasını ve Kazakistan Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını ilan etmesi gibi siyasi ve ekonomik faktörleri belirlemiştir.

Sovyetler Birliği'nin dağılması çeşitli iç ve dış sorunlardan kaynaklanmaktaydı. Çözülememiş milletler sorunu, kültürün, dinin ve dilin gelişiminin önündeki engeller, zorla kolektifleştirme, tek bir ideolojinin hâkimiyeti, gıda ve tüketim ürünlerinin eksikliği, yaşam standartlarının gerilemesi, teknik birikimler ve düşük işgücü verimliliği, çevresel felaketler (Çernobil, Semey poligonu, Aral), Sovyet sisteminin başarısız olan reform girişimleri, Afganistan'daki savaş, sosyalist ülkelere

⁸² E. Aben, **a.g.e.**, s.141.

⁸³ M.B. Kasımbekov, **a.g.e.**, s. 14.

devam eden maddi yardımlar gibi başta gelen sorunların çözülememesi, SSCB'nin çöküşünü hızlandırmıştır.⁸⁴

21 Aralık 1991 yılında 11 cumhuriyetin devlet başkanlarının katılımıyla Almatı şehrinde “Alma-Ata Deklarasyonu” imzalanmıştır. Bu bildiri, Bağımsız Devletler Topluluğu’nun (BDT) kurulması ile Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’nin fiilen sona erdiğini göstermektedir. SSCB’nin dağılmasının nedenleri arasında, ekonomik, siyasal ve sosyal alanlar başta olmak üzere, milliyetlerarası sorunların meydana gelmesi ve merkez ile cumhuriyetler arası bağların kopması yer almaktadır. SBKP yönetiminde oluşan kriz, toplumun ve devletin dağılmasına yol açmıştır.⁸⁵

1990 yılında SSCB’de tek partili sistemden çok partili sisteme geçişi sağlamak için Gorbaçev tarafından Sovyet Anayasa’sında değişiklikler yapılmıştır. Ayrıca SSCB devlet başkanlığı makamı kurulmaya çalışılmıştır. Gorbaçev, bu makamı doldurmaya çalışmış, ancak halkoyu ile devlet başkanlığının kabul görmemesi Gorbaçev’un otoritesinin sarsılmasına neden olmuştur. Haziran 1991 yılında yapılan devlet başkanlığı seçimleri halkoylaması sonucunda Boris Yeltsin, Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti’nin (RSFSC) devlet başkanı olarak seçilmiştir.⁸⁶

1990 yılında çok partili hayata geçiş süreci, toplumun siyasallaşmasını hızlandırmıştır. Birlik cumhuriyetlerinde demokratik süreçlerin gelişmesi 1980’li yıllara dayanmaktadır. 1988 yılına kadar Kazakistan’da 300’e yakın gayri resmi gruplar kurulmuştur. Bunlardan ilki, 1989 yılında Olcas Suleymenov’un önderlik ettiği “Nevada Semey” hareketinin Semey ve diğer Kazakistan bölgelerinde bulunan poligonlarının kapatılmasına yönelikti. Bir diğeri ise Şahanov’un girişimi üzerine, Aral Denizi bölgesinin sakinlerine Balhaş ve Aral sorunları konusunda yardımcı olacak bir komitenin kurulmasını sağlamıştır. Ayrıca, “Adalet”, “Hakikat”, “Kazak Dili”, “Azat”, “Birlik” (Edinstvo) hareketlerinin yanı sıra, Almatı’da kurulan Helsinki Komitesi, İnsan Hakları Komitesi, Uluslararası İnsan Hakları Bürosu ve bir dizi etnokültürel dernekler gibi çok sayıda gönüllü toplumsal dernekler ve kuruluşlar

⁸⁴ H.M. Abjanov, **İstoriya Nezavisimogo Kazahstana**, Ed. H.M. Abjanov, L.N. Nursultanova, Almatı, Kazak Entsiklopediyası, 2011, s. 25.

⁸⁵ B. Ayagan, A. Auanasova, A. Suleymenov, **Noveşşaya İstoriya Kazahstana: Krizis i Raspad Sovetskoy Sistemi**, C. I., Almatı, Litera-M, 2011, s. 94-98.

⁸⁶ Geoffrey Hosking, **a.g.e.**, s. 809-810.

kurulmuştur.⁸⁷ Azat Hareketi, Kazakistan'ın tam bağımsızlığını talep eden büyük bir siyasi güç haline gelmiştir. Dönemin “Jeltoksan” ve “Alaş” gibi iyi organize olmuş siyasi örgütleri de mevcuttur. 1990 yılında KP'nin çoğunluk oluşturmaya rağmen Kazakistan'da tek partili sistemden çok partili sisteme geçiş, Almatı şehrinde Kazakistan'ın Sosyal Demokrat Parti'nin kurulması ile başlamıştır.⁸⁸

Nazarbayev, 1991 yılındaki Semey poligonu ziyareti sonrası poligonun kapatılmasına dair talebini parlamentoya taşımıştır. 29 Ağustos tarihinde devlet başkanı kararnamesi ile Semey poligonunun kapatılması kararı alınmıştır. Kazakistan, SSCB yönetiminin izni olmadan nükleer poligonunu kapatma kararı bağımsız olarak alan dünyadaki ilk ülke olmuştur. Nazarbayev'in, aynı dönemde SBKP MK Politbüro'dan ayrılma kararını almasının ardından Kazakistan KP'si SBKP'den ayrılmıştır. 7 Eylül 1991 yılında tasfiye edilen Kazakistan KP'nin yerine Kazakistan Sosyalist Parti adını alan yeni parti kurulmuştur. Kazakistan siyasetinde büyük ve saygın bir parti haline gelen Kazakistan Sosyalist Partisi'ne yaklaşık 47.000 kişiye yakın farklı etnik grup mensupları katılım sağlamıştır.⁸⁹ Tasfiye edilen KP üyelerinin bir kısmı Kazakistan Sosyalist Parti'sine katılım sağlarken, diğerleri yurt içi ve yurt dışında üne sahip ve halk temsilcileri olan Olcas Suleymenov ve Muhtar Şahanov gibi şairlerin önderliğinde kurulan Kazakistan Halk Kongresi Partisi'ne katılmışlardır. Parti yöneticileri, devlet başkanının politikalarını destekleyeceğini ve enternasyonalizme bağlı kalacaklarını açıklamışlardır. Partinin asıl görevi parlamento yöntemini kullanarak Kazakistan Cumhuriyeti'nin sosyal ve ekonomik açıdan gelişmesini sağlamaktır.⁹⁰

16 Aralık 1991 yılında Kazakistan Cumhuriyeti'nin Bağımsızlığı'na ilişkin kabul edilen kanun, bağımsızlık sürecinin oluşumunda bir dönüm noktası haline gelmiştir. Kazakistan'ın siyasal ve anayasal gelişiminde yeni bir aşamaya geçilmiştir. Bu kanunun temelini, milletin kendi kaderini tayin etme hakkı, bireysel hak ve özgürlüklerin önceliği, siyasal istikrar, kuvvetler ayrılığı ve etnik gruplar arası

⁸⁷ Evgeny A. Zhovtis, “Freedom of Association and the Question of Its Realization in Kazakhstan”, Çev. Maria Kozhevnikova, **Civil Society in Central Asia**, Ed. M. Holt Ruffin, Daniel C. Waugh, Seattle and London, University of Washington Press, 1999, s. 58-59.

⁸⁸ Ahmed Rashid, **The Resurgence of Central Asia, Islam or Nationalism?** London&New Jersey, Oxford University Press, 1994, s. 121.

⁸⁹ H.M. Abjanov, **a.g.e.**, s. 29-30.

⁹⁰ N.I. Petrov, M.S. Gafarly, “The Course Towards Political Stability”, **Central Asia Political and Economic Challenges in the Post-Soviet Era**, Ed. Alexei Vassiliev, London, Saqi Books, 2001, s. 37.

uyumun güçlendirilmesi gibi demokratik ilkeleri oluşturmaktadır. 7 bölüm ve 18 maddeden oluşan kanunda, önemli noktalara değinilmiştir. Birinci Bölüm Madde 1’de belirtildiği gibi Kazakistan Cumhuriyeti, toprak bütünlüğü, bölünmezliği ve dokunulmazlığı olan, iç ve dış politikalarını bağımsız olarak belirleyen demokratik bir hukuk devletidir. “Kazakistan Cumhuriyeti Halkı ve Vatandaşı” başlığı ile ikinci bölümün 6. Maddesinde de ifade edildiği gibi Kazak Milleti ile ortak kaderi paylaşan farklı etnik gruplara ait olan Kazakistan vatandaşları, Kazakistan halkını oluşturmaktadır.⁹¹ Kazak Milleti’nin ve diğer milletlerin temsilcileri, ulusal onurun güçlendirilmesi, kültürlerinin, geleneklerinin ve dillerinin canlanması ve geliştirilmesini hedeflemektedir.

1990’ların başında yürürlükte olan Kazakistan SSC Anayasası, bağımsız Kazakistan’ın güncel yaklaşımlarını karşılayamamaktaydı. Bir yandan Sovyet hükümetini temsilen Yüksek Sovyet’in faaliyetlerini sürdürüyor olması, diğer yandan da yeni siyasi düzenin başbakanlık kurumunun gelişme aşamasında olması Kazakistan Cumhuriyeti yönetiminin yasama gücünü oluşturma görevinin üstlenmesine neden olmuştur. Nazarbayev, benzer sorunların çözülmesine yönelik adımların, Anayasa’nın değiştirilmesi ile başlayacağını belirtmiştir. Kazakistan Cumhuriyeti’nin ilk Anayasa’sı, parlamento tarafından 28 Ocak 1993 tarihinde kabul edilmiştir. Bu tarihten sonra Kazakistan’ın dünya toplumlarının ayrılmaz bir parçası olarak ilan edilmesi, cumhuriyetin uluslararası standartlara uygunluğu, laik, demokratik, sosyal ve hukuk devleti oluşturma sürecine girilmiştir. Anayasa’da, Kazak Milleti’nin önderliğinde etnik gruplar arası uyumun ilan edileceği, tüm vatandaşlara eşit hak ve özgürlüklerin sağlanacağı açıklanmıştır. Anayasa’ya göre, Kazakça’ya devletin dili, Rusça’ya milletlerarası iletişim dili statüsü verilmiştir. Devlet diline veya etnik gruplar arası iletişim diline ilişkin hâkimiyetsizliğinden dolayı vatandaşların hak ve özgürlüklerine yönelik kısıtlamalar yasaklanmıştır.⁹²

1993 yılı Anayasası’nın kabulünden sonra Kazakistan toplumunun gelişmesi sürecinde, Anayasa’nın eksiklikleri tespit edilmiştir. Örneğin, devletin yönetim

⁹¹ A.M. Auanasova, A. M. Suleymenov, **Sovremennaya İstoriya Kazahstana: Hrestomatiya**, Ed. B. Ayagan, Almatı, Raritet, 2010, s. 52-53.

⁹² H.M. Abjanov, **a.g.e.**, s. 38.

sisteminin açıkça tanımlanmadan, hem parlamenter hem de başkanlık sisteminin özelliklerini taşıyor olması bunlardan bir tanesine örnek verilmektedir. 1995 yılı Anayasası'na kamu onayı, siyasal istikrar, halkın yararına olan ekonomik gelişme, Kazakistan vatanseverliği, cumhuriyetin referandumunda oy kullanma gibi ifadelerinin tanımı dâhil edilmiştir.⁹³

30 Ağustos 1995 yılında referandum sonrası kabul edilen Anayasa, devlet yönetiminde büyük değişikliklere neden olmuştur. İlk kez Anayasa'da "Parlamento" ifadesi kullanılmıştır. Devlet Başkanı-Parlamento ve Devlet Başkanı-Hükümet sistemleri aralarında yetki ayrımı yapılmıştır. Yasama faaliyetlerini yürüten Parlamento, Meclis ve Senato'dan oluşan çift kanatlı bir yapıya sahiptir. Parlamento'nun üst kanadı olan Senato, devlet fonksiyonlarını yerine getirmek için kurulan, devlet başkanı ve parlamentonun alt kanadı olan Meclis arasında bağlantıyı sağlamaktadır. Meclis ise halkın taleplerine önem veren temsilciler kanadıdır. Böylelikle, 1990'ların ortalarında tek kanadı olan Yüksek Sovyet'in tasfiye edilmesi ile yetkiler, çift kanadı olan Parlamento'ya devredilmiştir.⁹⁴

1.3.1. 1991 Yılı ve Sonrası Kazakistan'ın Etnik ve Demografik Durumu

Kazakistan etnik yapısının oluşum süreci 16. yüzyılın sonlarına dayanmaktadır. Ekim Devrimi öncesi Kazakistan topraklarına, Rusya, Ukrayna, Beyaz Rusya'dan 1.150.000 kişiye yakın köylü nüfusu göç etmiştir. Kollektifleştirme döneminde SSCB'nin merkezi bölgelerinden 250.000'e yakın mülksüzleştirilen köylüler sürgüne gönderilmiştir. Savaş yılları öncesi ülkenin her bölgesinden, (ağırlıklı olarak Avrupa kısmından) Kazakistan'a sanayinin geliştirilmesi için 1.200.000 kişi göç etmiştir. Kazakistan'a farklı yıllar içerisinde 800.000 yakın Alman, 18.500 Koreli aile, 102.000'den fazla Polonyalı, 307.000 civarında Kuzey Kafkasya nüfusunun temsilcileri zorunlu olarak göç etmek durumunda kalmışlardır. Kırım Tatarları, Ahıska Türkleri, Yunanlılar, Kalmıklar ve diğer etnik gruplar, kendi iradeleri dışında Kazakistan topraklarına sürgün edilmişlerdir. Yaşanan zorunlu

⁹³ B. Ayagan, v.d., a.g.e., 2011, s. 138-139.

⁹⁴ B. Ayagan, v.d., a.g.e., 2011, s. 165.

göçler sonucunda Kazakistan nüfusu 1.500.000 kişi daha artmıştır. Nüfus sayısının artmasının bir diğer sebebi, II. Dünya Savaşı yılları öncesi ve sonrası uygulanan beş yıllık kalkınma politikaları, bölgede endüstrinin gelişmesi, bakir toprakların işletilmesi neticesinde Birlik Cumhuriyetleri'nden önemli sayıda iş gücünün bölgeye akış sağlaması olmuştur.⁹⁵

Kazakistan halkı, 1916 Ayaklanması sırasında Kazaklar'a yapılan toplu katliamın yanı sıra 1920'li ve 1930'lu yıllarda yaşanan kıtlık, toplu idamlar, aydın sınıfı temsilcilerinin sürgüne gönderilmeleri ve II. Dünya Savaşı sonrası insan kaybı gibi büyük ve zor süreçlerden geçmiştir.

1979-1989 yılları arasında yaşanan iç ve dış göçler, Kazakistan'ın etnik yapısını değiştirmiştir. 1989 yılında yapılan nüfus sayımına göre Kazak etnosunun sayısı artış gösterirken, Rus, Alman, Ukraynalı gibi etnik grupların sayısında azalma meydana gelmiştir. Kazakistan'ın bağımsızlığını ilan etmesinin ardından çoğu etnik grubun temsilcilerinde memleketine geri dönme isteği olmuştur. Kazak etnosunun nüfus sayımındaki artışı, Kazak milliyetinden olanların, BDT üyeleri olan ülkelerden ve diğer ülkelerden Kazakistan'a geri dönmelerinden kaynaklanmaktadır. Bakanlar Kurulu tarafından özel kararların alınması ile diğer cumhuriyetlerden dönen Kazakların kabulü, yerleşimi ve istihdamı ile ilgili usul ve koşullar belirlenmiştir. Rusya, Baltık ülkeleri, Ukrayna, Kafkasya, Tacikistan, İran ve Moğolistan'dan 1993 yılında Kazak diasporasının temsilcileri Kazakistan'a yerleştirilmiştir.⁹⁶

⁹⁵ M.H. Asilbekov, V.V. Kozina, **Demografiçeskiye Protsessi Sovremennogo Kazahstana**, Ed. F.N. Bazanova, Almatı, Atamura, 1995, s. 68.

⁹⁶ M.H. Asilbekov, V.V. Kozina, **a.g.e.**, s.70.

Tablo 1.2: 1993 ve 1994 Yılında Kazakistan’a ve Kazakistan’dan Göç Eden Etnik Grup Mensuplarının Sayısı (kişi)

Etnik Grup	1993		1994	
	Gelen	Giden	Gelen	Giden
Kazak	252.575	229.085	229.655	224.171
Rus	128.181	251.958	105.732	357.666
Ukraynalı	21.570	38.150	18.137	50.462
Alman	17.082	101.205	14.125	103.921
Tatar	8.347	13.676	7.172	18.151
Beyaz Rus	4.034	7.882	3.270	9.690
Koreli	3.450	3.314	2.804	3.742
Özbek	3.350	4.921	2.409	4.626
Uygur	2.894	2.839	2.475	2.542
Azerbaycanlı	2.523	2.707	1.862	2.652
Polonyalı	1.205	1.954	992	2.750
Türk	598	440	753	331
Yunan	357	1.959	280	1899
Çin	256	166	114	207
Yahudi	205	1.393	161	1.489
Diğer	14.766	21.845	10.984	27.013
Toplam	461.393	683.494	400.925	811.312

Kaynak: Statistiçeskiy Ejegodnik Kazahstana 1994: Statistiçeskiy Sbornik, Goskomstat, Almatı, 1995, s. 30-31, (Çevrimiçi) <http://old.stat.gov.kz> , 25 Ekim 2018.

1990’lı yıllarda Kazakistan’daki göç akımının en büyük kısmı BDT ülkelerine yönelikti, bunların %90’ından fazlası Rusya Federasyonu’na yerleşmiştir. Tablo 1.3’te belirtilen verilere göre, BDT üyesi olan ülkelerin dışına göç edenlerin büyük bir kısmı ise ağırlıklı olarak Almanya, İsrail, Kanada, Moğolistan, Türkiye, ABD, Yunanistan gibi ülkeleri tercih etmişlerdir. 1980’li yılların sonlarında büyük ölçekli tarihi değişikliklerle ilişkilendirilen göçlerin temeli, sosyo-ekonomik faktöre dayanmaktaydı. Ekonomik kriz, üretimdeki düşüş, işletmelerin ve askeri tesislerin kapatılması, işsizliğin artması gibi başta gelen sorunlar 1990’larda yaşanan geniş çaplı göçlerin ana nedenleri arasındaydı. Genel olarak, göçlerin nedenlerini incelerken sosyo-ekonomik nedenlerin yanı sıra sosyo-psikolojik, sosyo-politik ve sosyo-kültürel nedenlerin de göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Göçlerin sonucu olarak yalnızca iş gücünün azalması sorunu ile değil aynı zamanda beyin göçü ile de karşılaşmıştır. Sovyet sonrası Kazakistan’da yaşanan köklü değişiklikler Kazakistan nüfusunun yeni düzene, yeni ekonomi politikasına, oluşan idari ve siyasi yapısına

alışma sürecini içermektedir. Bu nedenle, sosyo-psikolojik ve sosyo-politik açılardan 1990'lı yıllarda Kazakistan nüfusu, 1991 yılı bağımsızlık yılları öncesi veya sonrası Kazakistan Cumhuriyeti'nde yaşayıp çalıştığının farkında olanlar ve SSCB ile bir bütün olarak ya da "anavatanı" (örneğin, Rusya, Almanya, Ukrayna) ile özdeşleşme olarak kendilerini görenler arasında ikiye ayrılmaktadır.⁹⁷

Tablo 1.3: 1993-1997 Yılları Arasında Kazakistan'a ve Kazakistan'dan Göç Edenlerin Sayısı (bin kişi)

Göç	1993		1994		1995		1996		1997	
	Gelen	Giden	Gelen	Giden	Gelen	Giden	Gelen	Giden	Gelen	Giden
BDT üyesi olan ülkeler	100.3	232.9	63.9	375.8	68.0	208.3	51.6	155.7	35.9	239.4
BDT üyesi olmayan ülkeler	11.0	100.5	6.5	105.0	3.1	101.2	2.2	73.6	2.1	60.0
Toplam	111.3	333.4	70.4	480.8	71.1	309.6	53.8	229.4	38.0	299.4

Kaynak: Statistiçeskiy Ejegodnik Kazahstana 1994: Statistiçeskiy Sbornik, Almatı, Goskomstat, 1995, s. 28-29, (Çevrimiçi) <http://old.stat.gov.kz>, 27 Ekim 2018; Statistiçeskiy Ejegodnik Kazahstana 1994-1997: Statistiçeskiy Sbornik, Ed. J.A. Kulekeev, Almatı, Natsstatagenstvo, 1998, s. 56-57, (Çevrimiçi) <http://old.stat.gov.kz>, 27 Ekim 2018.

1990'lı yıllarda Kazakistan'da iç göç büyük oranda artış göstermiştir. 1993 ve 1995 yılları arasında göç edenlerin sayısı 985,5 bin kişi iken, 1990'lı yılların genelinde yaklaşık 2 milyon kişiye ulaşmıştır.

Tablo 1.4: Kazakistan'da 1993, 1994, 1995 ve 1997 Yıllarında Yaşanan Ülke İçi Göç Edenlerin Sayısı (bin kişi)

Göç Türü	1993	1994	1995	1997
Ülke İçi Göç	350,1	330,5	304,9	204,5

Kaynak: Statistiçeskiy Ejegodnik Kazahstana 1994: Statistiçeskiy Sbornik, Almatı, Goskomstat, 1995, s. 28-29; Regionalny Statistiçeskiy Ejegodnik Kazahstana, Almatı, Goskomstat, 1996, s. 67, (Çevrimiçi) <http://old.stat.gov.kz>, 28 Ekim 2018.

Ülke içi göç edenler ağırlıklı olarak ülkenin kırsal bölgelerinden kentsel bölgelerine göç etmektedirler. 1997 yılında Kazakistan Devlet Başkanı'nın halka

⁹⁷ B. Ayagan, A.Auanasova, R. Kudaybergenov, *Noveşşaya İstoriya Kazahstana: Vıhod iz Krizisa*, C. II, Almatı, TOO "Litera-M, 2011, s. 184-185.

verdiği yıllık mesajında köy ve şehir arasında yaşanan göç süreçlerinin temel nedenlerini belirtmiştir. Köylerin az gelişmişliği, altyapının zayıflığı, çalışma ve emekli maaşlarının ödenmemesi, işsizlik, eğitim ve sağlık alanlarının gelişmemesi, çevre felaketlerinin yoğun olarak yaşanması gibi sosyal sorunların var olmasına rağmen yüksek demografik yapıya sahip olduğunu ifade etmiştir. Ağırlıklı olarak Almatı ve Astana şehir merkezlerine göç sağlanmıştır. 1990'lı yıllarda kır nüfusundaki doğal nüfus artışının, kent nüfusundaki doğal nüfus artışından büyük ölçüde üstünlük göstermesinden bağımsızlık sonrası dönemde kentsel ve kırsal nüfus oranları arasında önemli ölçüde farklılık görünmemiştir.⁹⁸ 1991 yılında kent nüfusu %57,7, kır nüfusu ise %42,3'lük nüfus yoğunluğunu oluştururken, 1999 yılında kent nüfusu %56,4, kır nüfusu ise %43,6'lık nüfus yoğunluğunu oluşturmaktadır. Bu durum büyük değişimin bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 1.5:1991-1999 Yılları Arasında Yapılan Nüfus Sayımına Göre Toplam Nüfus Sayısının Kentsel Nüfusu ve Kırsal Nüfusuna Dağılımı (milyon kişi/%)

Yıl	Nüfus Sayısı	Kentsel Nüfus		Kırsal Nüfus	
		Sayı	Nüfus Yoğunluğu (%)	Sayı	Nüfus Yoğunluğu (%)
1991	16.8	9.7	57.7	7.1	42.3
1992	17	9.8	57.6	7.2	42.4
1993	17	9.7	57	7.3	42.9
1994	16.1	8.9	55.3	7.3	45.3
1995	16.1	8.9	55.3	7.2	44.7
1996	15.9	8.8	55.3	7.1	44.6
1997	15.8	8.7	55	7.1	44.9
1998	15.6	8.6	55	7	44.9
1999	14.9	8.4	56.4	6.5	43.6

Kaynak: Statistiçeskiy Ejegodnik Kazahstana 1992, Almatı, Kazinformcentr, 1993, s. 16, (Çevrimiçi) <http://old.stat.gov.kz>, 12 Kasım 2018; Regional'nyy Statistiçeskiy Ejegodnik Kazahstana: Statistiçeskiy Sbornik, Ed. Kulekeev, Almatı, Natsstatagenstvo, 1998, s. 44-46, (Çevrimiçi) <http://old.stat.gov.kz>, 12 Kasım 2018; Kratkiye İtogi Perepisi Naseleniya 1999 Goda v Respublike Kazahstan: Statistiçeskiy Sbornik, Ed. A.A Smailov, Almatı, Agenstvo Respubliki Kazahstana po Statistike, 1999, s. 5, (Çevrimiçi) <http://old.stat.gov.kz>, 12 Kasım 2018.

1990 ve 1992 yıllarında doğal nüfus artışı sayesinde yaşanan göçlerin toplam nüfus sayısına etkisi dengelenmeye çalışılmıştır. 1993 yılı, Kazakistan nüfusunun en yoğun olduğu yıldır. Bu dönemden itibaren artan göç sayısı, azalan doğal nüfus

⁹⁸ B. Ayagan, A.Auanasova, R. Kudaybergenov, **a.g.e.**, s. 187.

artışına oranla artış göstererek toplam nüfus sayısının yıldan yıla azalmasına neden olmuştur. 1990'lı yıllarda gerçekleşen demografik ve göç süreçleri, nüfus sayısı ve nüfus yapısındaki değişiklikler genel olarak tarihin gelişim süreci ile yakından ilişkili olup, bağımsızlığını ilan eden devletlerin Sovyet sonrası dönemde sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel alanlarının durumuna bağlı olduğu daha önce belirtilmiştir. Pazar ekonomisine geçiş, yaşam standartlarındaki düşüş, sosyal altyapının bozulması, işsizliğin artması, çevre sorunları gibi etkenler, ülkedeki demografik durumu etkilemiştir. Bağımsızlık sonrası Kazakistan'da doğum sayısının azaldığı, ölüm sayısının arttığı bir tablo ile karşı karşıya gelinmiştir. Dolayısıyla, bu durum doğal nüfus sayısının azalmasına neden olmuştur.

Tablo 1.6: Bağımsızlık Öncesi ve Sonrası Kazakistan Nüfusunun Doğum, Ölüm Sayısı ve Doğal Nüfus Artışı (bin kişi)

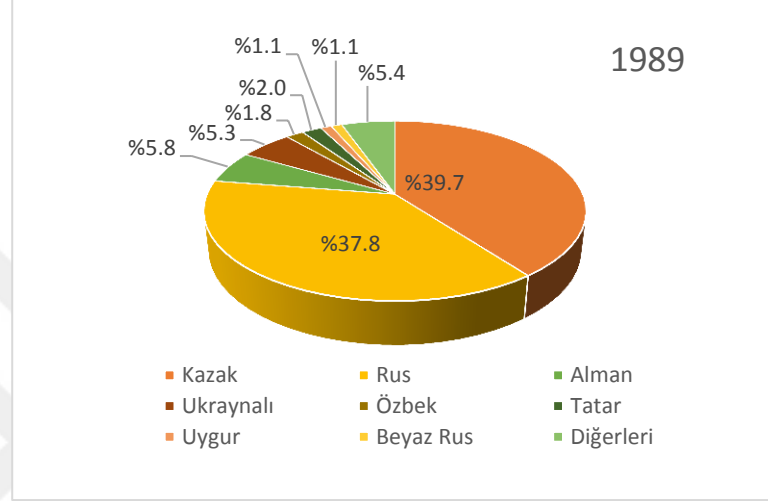
Yıl	Doğum Sayısı	Ölüm Sayısı	Doğal Nüfus Artışı
1985	396.9	126.8	270.1
1990	363.3	128.8	234.5
1992	338.5	137.7	200.8
1993	316.3	156.3	160.0
1994	306.5	160.6	145.9
1995	276.1	168.7	107.4
1996	253.2	166.0	87.2
1997	232.4	160.1	72.3

Kaynak: Statistiçeskiy Ejegodnik Kazahstana 1994: Statistiçeskiy Sbornik, Almatı, Goskomstat, 1995, s. 21, (Çevrimiçi) <http://old.stat.gov.kz>, 23 Kasım 2018; Statistiçeskiy Ejegodnik Kazahstana 1994-1997: Statistiçeskiy Sbornik, Ed. J.A. Kulekeev, Almatı, Natsstatagenstvo, 1998, s. 17, (Çevrimiçi) <http://old.stat.gov.kz>, 23 Kasım 2018.

Sovyet sonrası Kazakistan'da yaşanan iç ve dış göçler, ülkenin etnodemografik yapısında bazı değişikliklere sebep olmuştur. Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından Bağımsız Kazakistan Cumhuriyeti'nde yapılan ilk resmi nüfus sayımı sonuçları, 1989 yılından itibaren Kazakistan'ın etnodemografik yapısındaki değişimi göstermektedir. Kazakistan SSC döneminde yapılan 1989 yılı nüfus sayımı ile Kazakistan Cumhuriyeti döneminde yapılan 1999 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre Kazakistan nüfusunun çoğunluğunu oluşturan Kazak etnosunun nüfus

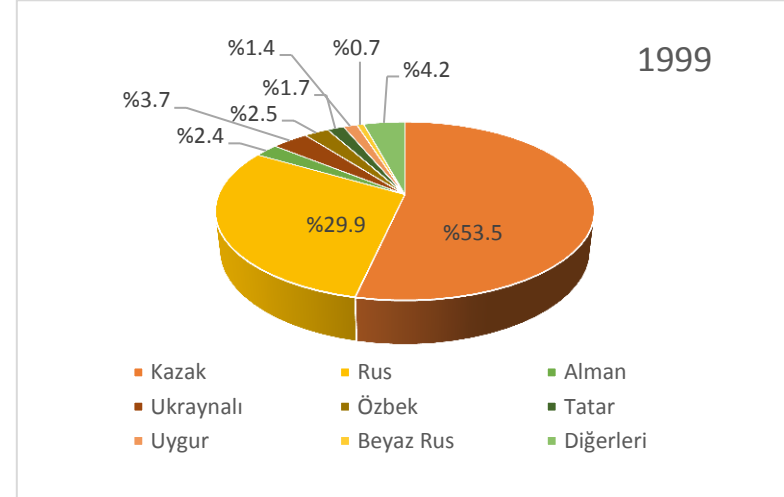
yoğunluğu %39,7'den %53,5'e kadar artış göstermiştir. Diğer etnosları inceleyecek olursak, Ruslar %37,8'den %29,9'a, Almanlar %5,8'den %2,4'e, Ukraynalılar %5,3'den %3,7'ye, Tatarlar %2,0'dan %1,7'ye, Beyaz Ruslar %1,1'den %0,7'ye kadar nüfus yoğunluğu değerlerinde azalmaya gidilmiştir.

Grafik 1.1: 1989 Yılı Nüfus Sayımının Etnik Gruplar Arası Dağılımı (%)

Kaynak: Regional'nıy Statističeskiy Ejegodnik Kazahstana, Alma-Ata, Goskomstat KazSSR, 1991, s. 73-80, (Çevrimiçi) <http://old.stat.gov.kz>, 11 Aralık 2018.

Grafik 1.2: 1999 Yılı Nüfus Sayımının Etnik Gruplar Arası Dağılımı (%)

Kaynak: Kazakistan Respublikası Halkının Ultık Kuramı: Kazakistan Respublikasındagı 1999 Jılgı Halık Sanagının Korıtındısı. Statistikalık Jinak, C. I., Ed. A. Smailov, Almatı, KazStat Agenttigi, 2000, s.21-22, (Çevrimiçi) <http://old.stat.gov.kz>, 11 Aralık 2018.

1999 yılında yapılan nüfus sayımı, 1989 ve 1999 yılları arasındaki nüfusun 16,464.464 kişiden 14.981.281 kişiye kadar azaldığını göstermiştir. 21. yüzyılın başlarında artan doğum oranı ve pozitif net göç dengesi sonucunda Kazakistan nüfusu yeniden büyümeye başlamıştır. Böylece, 2005 yılında Kazakistan nüfusu 15.074,8 bin kişiye ulaşmış olup, 2004 yılındaki 14.951,2 bin kişilik nüfus sayısına ek olarak 123 bin kişi artış göstermiştir. 2006 yılında toplam nüfus sayısı 15.219,3 bin kişi iken, 2007 yılında 15.396,9 bin kişiye yükselmiştir. 2009 yılı ile karşılaştırıldığında ise Kazakistan'ın toplam nüfus sayısı, 205 bin kişi artış göstermiştir. (Tablo 1.7)

Tablo 1.7: 1999-2009 Yılları Arasında Toplam Nüfus Sayısının Oluşturan Net Göç ve Doğal Nüfus Artışın Sayısı (Yıl Başı Sayımına Göre)

Yıl	Ülke İçi Göç	Ülke Dışı Göç		Net Göç	Doğal Nüfus Artışı	Toplam Nüfus Sayısı
		Alınan Göç	Verilen Göç			
1999	232.427	41.320	164.947	-123.627	70.162	14 955,1
2000	276.699	47.442	155.749	-108.307	72.276	14 901,6
2001	271.728	53.548	141.710	-88.162	73.611	14 865,6
2002	269.092	58.211	120.223	-62.012	77.790	14 851,1
2003	291.758	64.584	73.890	-8.306	92.669	14 866,8
2004	317.928	68.319	65.530	2.789	120.778	14 951,2
2005	298.627	74.807	52.139	22.668	121.856	15 074,8
2006	295.057	66.731	33.690	33.041	144.546	15 219,3
2007	311.740	53.397	42.535	10.962	163.666	15 396,9
2008	344.373	46.404	45.287	1.117	203.869	15 571,5
2009	364.766	41.485	33.983	7.502	214.700	15 776,5

Kaynak: Kazakistan v Tsıfrah 1991-2008: Statistiçeskiy Sbornik, Astana, Agenstvo Respubliki Kazahstan po Statistike, 2009, s. 13-16, (Çevrimiçi) <http://old.stat.gov.kz>, 13 Aralık 2018; Kazakistan 2009 Jılı: Statistikalık Jinak, Ed. A.A. Smailov, Kazakistan Respublikası Statistika Agenttigi, Astana, 2010, s. 25-30, (Çevrimiçi) <http://old.stat.gov.kz>, 14 Aralık 2018.

Ülke dışı göçlerin yaşandığı 2003 ve 2004 yıllarındaki negatif net göçün pozitif net göçe dönüştüğü görülmektedir. 2004 yılında net göçün nüfus sayısı 2.789 kişiden oluşmaktaydı. 2004 yılında Kazakistan'a göç edenlerin sayısı 3.735 kişi ile 2003 yılına göre artış göstermiştir. Yıldan yıla ülkeden göç edenlerin sayısı azaldıkça doğal nüfus artışı sayısında büyüme görünmeye başlamıştır. 2002 yılında 77.790 nüfus sayısı ile artış gösteren doğal nüfus artışı, negatif net göçün sayısını aşmıştır. 2004 yılından itibaren Kazakistan'ın toplam nüfus sayısında doğal nüfus artışı ve net göçün sayıları bağlamında büyüme sağlanmıştır.

Tablo 1.8: 1999, 2007 ve 2009 Yıllarında Etnik Gruplara Göre Nüfus Göçü

Etnik Grup	Alınan Göç (Kişi Sayısı)			Verilen Göç (Kişi Sayısı)			Net Göç			
	1999	2007	2009	1999	2007	2009	1999	2007	2008	2009
Kazak	172.328	295.451	327.136	169.677	255.957	298.713	2.651	39.494	32800	28.423
Rus	65.074	42.246	46.464	136.487	65.080	63.902	-71.413	-22.834	-25363	-17.436
Ukraynalı	9.335	5.594	6.145	8.426	8.426	8.246	-12.789	-2.832	-3033	-2.101
Alman	5.613	3.256	3.826	37.117	5.730	5.521	-31.504	-2.474	-2621	-1.695
Tatar	4.298	3.145	3.656	7.140	3.664	4.106	-2.842	-519	-601	-450
Özbek	3.541	1.663	2.183	3.475	1.318	1.823	66	345	302	360
Uygur	1.535	2.770	3.340	1.539	2.726	3.255	-4	44	75	85
Diğer	12.023	11.012	13.501	19.815	11.274	13.183	-7.792	-262	-442	318

Kaynak: Kazakstanın Demografyalık Jılmalığı 2008. Statistikalık Jinak, Ed. A. Meşimbayeva, Astana, 2009, s. 850, (Çevrimiçi) <http://old.stat.gov.kz>, 15 Aralık 2018; Statistiçeskiy Ejegodnik Kazahstana 2004: Statistiçeskiy Sbornik, Ed. K.S. Abdiyev, Agenstvo Respubliki Kazahstan po Statistike, 2004, s. 28, (Çevrimiçi) <http://old.stat.gov.kz>, 15 Aralık 2018; Kazakistan 2009 Jılı: Statistikalık Jinak, Ed. A.A. Smailov, Astana, Agenstvo Respubliki Kazahstan po Statistike, 2010, s. 30, (Çevrimiçi) <http://old.stat.gov.kz>, 15 Aralık 2018.

2000’li yıllarda Kazakistan’ın sosyo-demorafik ve etno-demografik eğilimlerinin gelişimi olumlu bir yön kazanmıştır. Kazak etnosu, Bağımsız Kazakistan’ın nüfusunun çoğunluğunu oluşturmaktaydı. 1999 yılında Kazak etnosunun nüfus yoğunluğu %53,5 iken 2009 yılında %63,1’i oluşturuyor idi. Yukarıda da belirtildiği üzere, Kazakistan nüfusunun büyümesi, doğal nüfus artışının bir sonucu olarak ve Kazak etnosundan olmayan nüfusun Kazakistan’dan göç etmesine karşılık Kazak diasporasının gerçekleştirdiği göç artışı sayesinde mümkün olmuştur.

Tablo 1.8 ve Tablo 1.10’nun içerdiği değerler Kazakistan Cumhuriyeti’nin bağımsızlık yılları kapsamında etnik gruplara göre yaşanan dış göçleri yansıtmaktadır. 2009 resmi nüfus sayımı öncesi ve sonrası olarak bilgiler ise Tablo 1.9’da aktarılmıştır.

Tablo 1.9: 1999 ve 2009 Yılları Resmi Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre Kazakistan Cumhuriyeti'nin Toplam Nüfus Sayısı, Etnik Gruplar Arası Nüfus Sayısının Dağılımı ve Nüfus Yoğunluğu (%)

Etnik Grup	1999		2009	
	Nüfus Sayısı	(%)	Nüfus Sayısı	(%)
Kazak	8.011.452	53.5	10.096.763	63.1
Rus	4.480.675	29.9	3.793.764	23.7
Ukraynalı	547.065	3.6	333.031	2.1
Özbek	370.765	2.5	456.997	2.9
Uygur	210.377	1.4	224.713	1.4
Tatar	249.052	1.7	204.229	1.3
Alman	353.462	2.4	178.409	1.1
Beyaz Rus	111.924	0.7	66.476	0.4
Koreli	99.944	0.7	100.385	0.6
Türk	75.950	0.5	97.015	0.5
Azerbaycanlı	78.325	0.5	85.292	0.5
Dungan	36.945	0.2	51.944	0.3
Kürt	32.764	0.2	38.325	0.2
Tacık	25.673	0.2	36.277	0.2
Polonyalı	47.302	0.3	34.057	0.2
Çeçen	31.802	0.2	31.431	0.2
Kırgız	10.925	0.1	23.274	0.1
Diğer	206.879	1.4	157.215	1.1
Toplam	14.981.281	100	16.009.597	100

Kaynak: Perepis Naseleniya Respubliki Kazahstan 2009 Goda, Kratkiye Itogi. Statističeskiy Sbornik, Ed. A.A Smailov, Astana, 2010, s. 10, (Çevrimiçi) <http://old.stat.gov.kz>, 18 Aralık 2018.

2009 yılına gelindiğinde Slav kökenli nüfusun azalması sonucunda demografik süreçler üzerindeki etkilerinin daha da azalmasına neden olmuştur. Rus etnik grubun nüfus sayısında ise 1999 ve 2009 yılları arasında %6,2'lik bir oranda azalma görülmüştür. 1989 yılına göre ise %37,8'lik nüfus yoğunluğu oluşturan Rus etnosunun, 2009 yılında %23,7'lik nüfus yoğunluğu ile %14,1'lik bir oranda azalma kaydedilmiştir. Bununla birlikte, Ruslar, Kazakistan'ın en büyük ikinci etnosu olmaya devam etmekteydiler. Ukraynalılar'ın sayısı ise 547.065 kişiden, 333.031 kişiye düşmüştür. Bu denli hızlı bir nüfus düşüşünde Almanlar'ın ise iki katına kadar

azaldığı görülmüştür. Sovyetler Birliği dağılmadan önce Kazakistan SSC'ye nüfuz eden Alman etnik grubu temsilcilerinin sayısı 1989 yılı nüfus sayımına göre, yaklaşık 975 bin kişiden oluşmaktaydı. Tablo 1.9'da belirtildiği gibi, Kazakistan SSC'nin en büyük üçüncü etnik grubu konumunda olan Almanlar, 1999 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre 353.462 kişi iken, 2009 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre 178.409 kişiye kadar düşmüşlerdir.

Tablo 1.10: 2010-2011, 2015-2017 Etnik Gruplara Göre Nüfus Göçü

Etnik Grup	Alınan Göç (Kişi Sayısı)					Verilen Göç (Kişi Sayısı)				
	2010	2011	2015	2016	2017	2010	2011	2015	2016	2017
Kazak	328.996	326.275	383.596	529.751	802.520	300.673	301.029	375.251	523.480	794.915
Rus	44.557	43.207	50.549	56.378	80.128	57.643	62.229	68.923	78.382	104.084
Ukraynalı	5.496	5.245	5.832	6.235	9.331	6.907	7.398	7.536	8.202	11.428
Alman	3.603	3.364	4.050	4.273	6.300	4.714	4.829	6.151	7.067	9.269
Tatar	3.583	3.508	3.986	4.451	6.062	3.829	3.900	4.456	5.149	6.819
Uygur	3.272	3.722	4.570	5.760	7.478	3.201	3.627	4.532	5.732	7.454
Özbek	2.991	2.584	4.034	5.706	9.016	2.429	2.032	3.833	5.390	8.798
Diğer	15.596	14.749	15.415	18.095	25.580	13.182	12.514	14.816	18.392	25.778
Toplam	408.094	402.654	472.032	630.649	946.415	392.578	397.558	485.498	651.794	968.545

Kaynak: Kazakstanın Demografyalık Jılmalagı: Statistikalık Jinalık, Ed. A.A. Smailov, Astana, 2015, s. 243-244, (Çevrimiçi) <http://old.stat.gov.kz>, 20 Aralık 2018; Demografiçeskiy Ejegodnik Kazahstana: Statistiçeskiy Sbornik, Ed. N.S. Aydapekov, Astana, Ministerstvo Natsionalnoy Ekonomiki Respubliki Kazahstan Komitet po Statistike, 2018, s. 260, (Çevrimiçi) <http://old.stat.gov.kz>, 20 Aralık 2018.

2007 yılı verilerine göre, doğal nüfus artışının 165.383 sayısına ek olarak net göçün oluşturduğu 39.494 kişi sayısı ile Kazak etnosunun toplam nüfusa kazandırdığı 204.877 kişi sayısı ile artış göstermesini sağlamıştır. Rus etnik grubun ülkeden göç etme eğilimleri sonucunda oluşan negatif net göçü sayıları ile Rus etnik grubu nüfusunun genelinde azalmaya gidilmiştir.

Tablo 1.11: 1999, 2007-2010, 2015-2017 Yıllarında Etnik grupların Net Göçü ve Doğal Nüfus Artışı Değerleri ile Değişen Toplam Nüfus Sayısı (Yıl Başı Sayımına Göre)

		Kazak	Rus	Ukraynalı	Alman	Tatar	Özbek	Uygur	Diğer	Toplam	Toplam Nüfus Sayısı
1999	Net Göç	2.651	-71413	-2.832	-31.504	-2.842	66	-4	-7.792	-123.647	
	Doğal Nüfus Artışı	90.026	-22.915	-6.270	1.241	-965	7.310	2.342	1.760	70.162	14.955.106
2007	Net Göç	39.494	-22.834	-2.832	-2.474	-519	345	44	-262	10.962	
	Doğal Nüfus Artışı	165.383	-15.484	-6.203	1.661	-525	10.838	3.991	6.606	163.666	15.396.878
2008	Net Göç	32.800	-25.363	-3.033	-2.621	-601	302	75	-442	1.117	
	Doğal Nüfus Artışı	193.005	-9.452	-5.239	2.225	-23	12.219	4.559	8.256	203.869	15.571.506
2009	Net Göç	28.423	-17.436	-2.101	-1.695	-450	360	85	318	7.502	
	Doğal Nüfus Artışı	198.518	-4.879	-4.984	2.488	29	11.624	4.368	8.987	214.772	15.776.492
2010	Net Göç	28.323	-13.086	-1.411	-1.111	-246	562	71	2.414	15.516	
	Doğal Nüfus Artışı	25.246	-19.022	-2.153	-1.465	-392	552	95	2.235	5.096	16.203.274
2015	Net Göç	8.345	-18.374	-1.704	-2.101	-470	201	38	599	-13.466	
	Doğal Nüfus Artışı	243.174	-2.833	-3.976	1.922	433	13.694	4.752	10.653	267.647	17.415.715
2016	Net Göç	6.271	-22.004	-1.967	-2.796	-698	316	28	-297	-22.145	
	Doğal Nüfus Artışı	246.841	-4.175	-4.026	1.801	297	14.041	4.752	10.056	269.463	17.669.896
2017	Net Göç	7.605	-23.956	-2.097	-2.969	-757	218	24	-198	-22.130	
	Doğal Nüfus Artışı	242.112	-6.327	-4.122	1.672	339	13.497	4.425	9.729	261.253	17.917.214

Kaynak: Kazakstanın Demografiyalık Jılnamalıgı: Statistikalık Jinak, Ed. A. Smailov, Astana, Kazakstan Respublikası Statistika Agenttigi, 2010, s. 101, s. 465, (Çevrimiçi) <http://old.stat.gov.kz>, 23 Aralık 2018; Kazakstanın Demografiyalık Jılnamalıgı 2013-2017: Statistikalık Jinak, Ed. N.S. Aydapkelov, Kazakistan Respublikası Ultık Ekonomika Misnistirligi Statistika Komiteti, Astana, 2018, s. 64, 260, (Çevrimiçi) <http://old.stat.gov.kz>, 23 Aralık 2018; Demografiçeskiy Ejegodnik Kazahstana 2008: Statistiçeskiy Sbornik, Ed. A. Meşimbayev, Astana, Agenstvo Respubliki Kazahstan po Statistike, 2009, s. 176, (Çevrimiçi) <http://old.stat.gov.kz>, 23 Aralık 2018.

2009 yılı nüfus sayımı sonrasında da dış göç kapsamında Alman etnik grubu negatif net göçleri sonuçları ile azalmaya devam etmekteydi. Ancak Alman nüfusunun doğal nüfus artışı korunmaya devam ediyordu. 2009 yılında sağlanan net göç sayısının (-1.695) negatif olmasına rağmen 2.488 kişilik doğal nüfus artışı ile 793 kişinin Kazakistan'ın toplam nüfus sayısına dâhil edilmiştir.

Kazak etnosunun değerleri arasında ise farklılıklar vardır. Doğal nüfus artışı ve net göçün değerleri ile pozitif sonuçlara ulaşan Kazaklar, büyük oranda artış

göstermektedir. Yıllan yıla artan doğal nüfus artışı ve net göçün sayısını etkileyen diğler ölkelerden Kazakistan'a geri dönenlerin sayısının artış göstermesi ile Kazak nüfus sayısında büyük fark görünmüştür. Bununla birlikte, 2016 yılında Kazakların sayısı, net göçün (6.271 kişi) ve doğal nüfus artışının (246.841 kişi) değlerleri ile artış göstermiştir. Ayrıca, Özbek ve Uygur etnik gruplarının sayılarındaki artış doğal nüfus artışından kaynaklanmaktaydı. Rusların nüfus sayısındaki azalmalarının sebepleri ise hem doğal nüfus artışının azalmasına hem de etnik grup temsilcilerinin ölkeden göç etmelerine bağılıdır. Aynı sebeplerden ötürü Ukraynalı ve Tatar etnik gruplarının nüfus sayılarında da azalma görölmüştür. Yukarıda da belirtildiğı üzere, Alman etnik grubunun azalma sebebi sadece dış göçe bağılı olarak net göçün getirdiğı negatif değlerlerdir.

Kazakistan Cumhuriyeti nüfusunun etnik yapısındaki önemli değışiklikler, Rus, Alman, Beyaz Rus ve Tatar etnik grupları temsilcilerinin memleketlerine göç etmelerinden kaynaklanmaktadır. Göç edenler arasındaki en büyük payı Ruslar oluşturmaktadır. Ardından göç edenlerin nüfus yoğunluğuna göre Ukraynalı, Alman ve Tatar etnik grubu gelmektedir.

1.3.2. 1991'den Günümüze Kazakistan'da Etnik Gruplar Arası İlişkilerin Geliştirilmesi

Kazakistan Cumhuriyeti'nin demografik gelişiminin temel özellikleri, toplam nüfusun dinamik değışimlerinden kaynaklanmaktadır. 1989 ve 1999 yılları arasında toplam nüfus sayısında 16.199.154 kişiden 14. 953.126 kişiye kadar azalma meydana gelmiştir. Ocak 2009 yılına göre ise 15.776.492 kişiden oluşan Kazakistan'ın toplam nüfus sayısı, Şubat'ın sonu ve Mart başında yapılan resmi nüfus sayımı sonuçlarına göre 16.009.597 kişiye ulaşmıştır. 20 yılı aşkın süre zarfında gelişen demografik süreçlerin sonucu olarak Kazakistan nüfusu 1989 yılı nüfus sayısına yakın sayıyı oluşturmaktadır.

1989 ve 1999 yılları arasında meydana gelen toplam nüfus sayısındaki azalma, Kazakistan'ın güney ve batı bölgeleri dışında, hemen her bölgeyi

etkilemiştir. Ayrıca, Astana ve Almatı şehirlerinin nüfus sayısında büyüme meydana gelmiştir.

Kazakistan nüfusunun bölgesel dağılıma göre özelliği, 14 idari eyalet (oblast) ve iki özel bölge (Astana ve Almatı) olmak üzere toplam 16 bölge sakinlerinin eşit olmayan dağılımını göstermektedir. 1991 yılı ve sonrası Kazakistan'da yaşanan ülke dışı göçler ve doğal nüfus artış süreçleri sonucunda 1999 yılı nüfus sayımına göre Kazakistan bölgelerinden en kalabalık olanı, 6.251.284 kişinin yaşadığı güney bölgesi (Kızılorda, Jambıl, Almatı ve Güney Kazakistan eyaletleri) ve Almatı şehri idi. Nüfus yoğunluğuna göre ikinci sırada 3.706.287 kişi ile Kazakistan'ın kuzey bölgesi (Akmola, Kostanay, Pavlodar ve Kuzey Kazakistan eyaletleri) ve Astana şehri yer almaktadır. Kazakistan'ın batı bölgesinde (Aktobe, Atırâu, Mangıstau ve Batı Kazakistan eyaletleri) 2.054.313 kişi, doğu bölgesinde (Doğu Kazakistan eyaleti) 1.531.024 kişi, İç bölgelerinde ise (Karaganda eyaleti) 1.410.218 kişi ikamet etmektedir.

Egemenlik koşulları altında Kazakistan nüfusunun kentleşme süreci devam etmekteydi. Sovyet döneminde Karaganda, Cezkazgan, Temirtau, Balhaş gibi sanayi tesislerinin ve Turksib, Akmola, Kartalı gibi demiryollarının inşaatı ve geliştirilmesi için Rusya, Ukrayna, Beyaz Rusya ve diğer SSCB ülkelerinden mühendis, teknisyen, kalifiye işçilerin gelmesi ile kentsel nüfus artış göstermiştir. Kolhoz ve sovhozların tasfiye edilmelerinin ardından kırsal bölge sakinlerinin önemli bir kısmı Astana ve Almatı olmak üzere büyük şehirlere ve merkezi bölgelere göç etmişlerdir. 20. yüzyılın 1990'lı yıllarının başlarında Rus, Ukraynalı, Beyaz Rus, Alman, Tatar ve diğer etnik grup temsilcilerinin, özellikle kent bölgelerinden anavatanlarına göç edenlerin sayısının, kırsal bölgelerden kent merkezlerine sağlanan ülke içi göçlerden çok daha yüksek olması, Kazakistan'ın toplam nüfusunun, kentsel nüfus sayısında ve nüfus yoğunluğunun azalmasına neden olmuştur. 1989 ve 1999 yılları arasında alınan ve verilen göçler sonucunda Kazakistan'ın kent nüfusu, Tablo 1.12'de belirtilen verilere göre 805.333 kişi ile azalma göstermiştir.

Tablo 1.12: Kazakistan İdari Bölgelerine Göre Nüfus Dağılımı (Kişi Sayısı)

Bölge	1989			1999		
	Toplam Nüfus	Kentsel Nüfus	Kırsal Nüfus	Toplam Nüfus	Kentsel Nüfus	Kırsal Nüfus
Güney	5.079.576	2.113.538	2.966.038	5.121.928	2.012.464	3.109.464
Batı	2.111.098	1.206.989	904.109	2.054.313	1.138.404	915.909
İç Bölge	1.745.448	1.426.386	319.062	1.410.218	1.158.948	251.270
Doğu	1.767.225	1.031.598	735.627	1.531.024	899.745	631.279
Kuzey	4.142.628	2.050.946	2.091.682	3.386.963	1.719.062	1.667.901
Astana	281.252	218.252	*	319.324	319.324	*
Almatı	1.071.927	1.071.927	*	1.129.356	1.129.356	*
Kz	16.199.154	9.182.636	7.016.518	14.953.126	8.377.303	6.575.823

Kaynak: İtogi Perepisi Naseleniya 1999 Goda: Çislennost i Razmeşeniye Naseleniya v Respublike Kazahstan. Statistiçeskiy Sbornik, C. I, Ed. A.A Smailov, Almatı, Agenstvo Respublki Kazahstan po Statistike, 2000, s. 8-13, (Çevrimiçi) <http://old.stat.gov.kz>, 25 Aralık 2019.

Kazakistan'ın en büyük ve kalabalık şehri olan Almatı, 20 yıl içinde 293.705 kişi artarak, 2009 yılında 1.365.632 kişiye ulaşmıştır. Kazakistan nüfusunun genelinde çok etnikli yapısından kaynaklı etnodemografik açıdan köklü değişimler yaşanmıştır. 2009 yılına kadar Kazakistan etnik yapısındaki değişimlerin temel özelliği, bir yandan devletin oluşturduğu titüler topluluğu olan Kazaklar'ın hem nüfus sayısında hem de nüfus yoğunluğunda önemli bir artış sağlaması, diğer yandan başta Ruslar, Ukraynalılar, Almanlar, Tatarlar ve Beyaz Ruslar olmak üzere birçok etnik grup temsilcilerinin sayısındaki azalmanın meydana gelmesinden kaynaklanmaktaydı. Kazak etnosu nüfus sayısının artış gösterdiği, diğer etnik grupların nüfus sayısının azalma gösterdiği eğilimler günümüzde de devam etmektedir.

2009 yılı resmi nüfus sayımı sonuçlarına göre, 10.096.763 kişi ile Kazaklar çoğunluğu sağlanmıştır. 1989 ve 2009 yılları arasını kapsayan 20 yıllık süre zarfında Kazakistan'ın etnik yapısında çoğunluğu oluşturan Kazaklar, ülkenin demografik

özelliklerini bir bütün olarak ve özellikle de ülkede nüfus dağılımının özelliklerini tanımlamaya ve geliştirmeye devam etmektedirler.

Tablo 1.13: 2009 Yılı Resmi Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre Etnik Gruplar Arası Toplam Nüfus Sayısının Bölgesel Dağılımı (Kişi Sayısı)

Etnik Grup	2009								
	Güney	Batı	İç Bölge	Doğu	Kuzey	Astana	Almatı	KZ	%
Kazak	4.385.493	1.927.399	622.265	781.732	1.230.374	425.298	724.202	10.096.763	63.1
Rus	581.679	312.350	529.961	561.183	1.233.429	122.215	452.947	3.793.764	23.7
Özbek	431.004	3.664	3.474	1.215	3.605	7.186	6.849	456.997	2.9
Ukraynalı	18.029	40.106	49.969	7.078	193.163	12.783	11.903	333.031	2.1
Uygur	150.218	383	579	924	675	689	71.245	224.713	1.4
Tatar	43.684	22.142	32.730	17.789	58.049	8.970	20.865	204.229	1.3
Alman	15.803	7.522	32.787	14.030	95.608	6.916	5.743	178.409	1.1
Koreli	44.035	6.010	13.354	1.491	6.713	4.172	24.610	100.385	0.6
Türk	87.887	405	346	182	487	2.643	5.065	97.015	0.6
Azerbaycanlı	54.850	6.252	4.122	1.373	8.647	2.618	7.430	85.292	0.5
Beyaz Rus	2.234	3.966	13.370	1.999	39.373	3.752	1.782	66.476	0.4
Dungan	44.906	93	144	136	106	336	6.223	51.944	0.3
Kürt	35.247	33	201	38	615	229	1.952	38.325	0.2
Tacik	31.102	279	1.055	256	1.357	549	1.679	36.277	0.2
Polonyalı	1.525	454	3.982	245	24.865	2.179	807	34.057	0.2
Çeçen	11.490	2.625	5.099	1.651	7.433	951	2.182	31.431	0.2
Kırgız	11.802	860	1.356	428	1.773	2.567	4.488	23.274	0.1
Diğer	27.186	9.057	26.906	4.843	55.803	8.953	15.650	157.215	1.1
Toplam	5.978.174	2.352.417	1.341.700	1.396.593	2.962.075	613.006	1.365.632	16.009.597	100

Kaynak: Perepis Naseleniya Respubliki Kazahstan 2009 Goda. Kratkiye İtogi, Ed. A.A. Smailov, Astana, Agenstvo Respubliki Kazahstan po Statistike 2010, s. 10-12, (Çevrimiçi) <http://stat.gov.kz>, 25 Aralık 2018.

2009 yılı nüfus sayımına göre Rus etnik grubunun nüfus sayısı 3.763.764 kişiden oluşuyordu. Ekim Devrimi öncesi olduğu gibi Sovyet dönemi ve Bağımsızlık döneminde de Ruslar, Kazakistan'ın kuzey, doğu ve iç bölgelerinde yoğun olarak yaşamakta idi. 2009 yılı resmi nüfus sayımı sonuçlarına göre Rus etnik grubuna mensup kişiler Kazakistan'ın kuzey bölgesi ve Astana şehri dâhil olmak üzere

1.355.644 kişi, doğu bölgesinde 561.183 kişi, iç bölgesinde 529.961 kişi, güney bölgesi ve Almatı şehri dâhil olmak üzere 1.034.626 kişi, batı bölgesinde 312.350 kişi ile ikamet etmekte idi.

Ukraynalı, Alman, Beyaz Rus, Polonyalı ve Tatar etnik grup temsilcileri yoğun olarak Kazakistan'ın kuzey bölgesinde, Özbek, Uygur, Koreli, Azerbaycanlı, Türk, Dungan, Kürt, Çeçen, Tacık, Kırgız etnik grup temsilcilerinin büyük çoğunluğu ise Kazakistan'ın güney bölgesinde yaşamaktadır.

Tablo 1.14: 2019 Yılı Resmi Olmayan Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre Etnik Gruplar Arası Toplam Nüfus Sayısının Bölgesel Dağılımı (Kişi Sayısı)

Etnik Grup	2019								
	Güney	Batı	İç Bölge	Doğu	Kuzey	Astana	Almatı	KZ	%
Kazak	5.237.582	2.422.309	714.068	834.784	1.323.985	851.991	1.120.532	12.505.251	67.98
Rus	524.639	294.437	488.945	496.557	1.142.065	138.530	468.059	3.553.232	19.32
Özbek	551.370	6.075	4.529	1.503	4.901	10.581	12.034	590.993	3.21
Ukraynalı	10.099	33.401	40.133	3.816	158.869	14.186	10.412	270.916	1.47
Uygur	164.787	481	659	949	786	1.375	101.059	270.096	1.47
Tatar	41.113	21.561	30.733	16.256	55.143	11.949	24.733	201.492	1.1
Alman	15.508	7.705	31.955	12.887	93.110	9.300	7.564	178.409	0.97
Koreli	39.876	6.396	13.070	1.419	6.843	4.172	34.089	108.396	0.59
Türk	97.241	604	480	209	779	3.176	9.618	112.107	0.61
Azerbaycanlı	66.607	9.572	4.926	1.702	10.279	3.911	13.344	110.341	0.6
Beyaz Rus	1.409	3.361	10.787	198	32.430	4.052	1.567	54.690	0.3
Dungan	59.850	168	445	1.084	448	912	10.340	72.361	0.39
Kürt	40.241	39	392	51	1.175	509	3.941	46.348	0.25
Tacık	39.384	364	1.613	450	2.501	957	3.480	48.749	0.27
Polonyalı	1.244	415	3.491	188	21.482	2.673	963	30.456	0.17
Çeçen	11.355	2.773	5.525	1.659	7.735	1.351	2.920	33.318	0.18
Başkurt	1.583	1.434	3.878	302	7.635	1.235	665	16.732	0.09
Diğer	47.885	22.857	22.900	4.513	49.587	14.988	29.336	192.060	1.04
Toplam	6.951.763	2.833.952	1.378.533	1.378.527	2.919.752	1.078.384	1.854.656	18.395.567	100

Kaynak: Çislennost' Naseleniya Respubliki Kazahstan po Otdel'nim Etnosam na Naçalo 2019 Goda, (Çevrimiçi) <http://old.stat.gov.kz>, 3 Mayıs 2019.

Kazakistan’da ikamet eden etnik grupların ulus inşasına katılımları, doğası ve etnokültürel gelişme dinamiklerini belirleyen özel koşulları gereği farklılık göstermektedir. Bu farklılığın temeli, etnik kimliğin belirlenme süreçlerinin gerçekleştiği çeşitli seviyeleri içeren etnososyal tabakalaşmanın karmaşık yapısı ile belirlenmektedir. Bu nedenle, Kazakistan’ın bazı bilim insanlarının görüşüne göre, Kazakistan nüfusunu, etnik gruplar arası ilişkilerini etkileyen önemli gerekçeler ile birlikte altı gruba bölmek mümkündür.

Birinci grup, titüler etnos ve diğer etnik gruplarından oluşmaktadır. Kazakistan Cumhuriyeti Anayasası’nın birinci baskısında, Kazak etnosu, devletin kurucu milleti olarak tanımlanmıştır. Ancak kabul edilen ikinci Anayasa’da ise bu tanımın kaldırılmasına rağmen bu ayrım insanların zihninde ve tutumlarında hâkimiyetini sürdürmektedir.

İkinci grup, titüler etnos, Kazakistan topraklarında yaşayan ancak kendi ulus devletlerine sahip etnik grupları (Rus, Ukraynalı, Beyaz Rus, Polonyalı, Alman, Koreli, Yunan, Yahudi ve diğerleri) ve anavatanlarında ulus devletine sahip olmayan etnik grupları (Dungan, Uygur, Kürt) içermektedir. Her etnik grup Kazakistan’ın ulus devlet kimliğine aidiyeti konusunda tutumunu farklı şekilde sunmaktadır. Kazaklar, ulus devletin kendi kaderini tayin ettikleri Kazakistan’ı tek ülke olarak görmektedirler. Kendi ulus devletlerine sahip olan etnik gruplar ise Kazakistan ve anavatanları arasında uzlaşma yaratmaktadırlar. Ulus devletine sahip olmayan etnik grupların amacı ise siyasi özerklik kazanmaktır.

Üçüncü grup ise Kazakistan nüfusunun etnik gruplar arası çoğunluğu oluşturan Kazaklar ve Ruslar, azınlık konumunda olan diğer etnik gruplara ayrılmaktadır. Kazakistan toplumunda daha avantajlı sosyal konumlara sahip olma, kaynaklara erişim sağlama, kültürel standartlarını belirleme çabalarında olan Kazaklar ve Ruslar arasında rekabet söz konusudur.

Kazaklar, Ruslar ve diğer etnik grupların, daha doğrusu etnik azınlıkların olduğu dördüncü grup, etnik azınlıkların hem Ruslar hem de Kazaklar tarafından etnik rekabet açısından mahrum edildiklerini göstermektedir. Devletin siyasi yaşamının çemberinde olan azınlıklar aslında ideolojik, siyasi, ekonomik ve sosyo-

kültürel güç kaynaklarına yabancılaşmışlardır. Azınlık konumunda olan etnik grupları, Ruslar ile birlikte ve Kazakların aksine, etnik gruplar arası sorunların dil sorunu ve hükümet kurumlarında temsil edilme sorunundan kaynaklı olduğunu kabul etmektedirler.

İslam'ı ulusal bir din olarak kabul eden etnik gruplar ve kültürü Hristiyanlığa bağlı etnik gruplardan oluşan beşinci grup bölümlendirilmesidir. Genel kültür ve toplum düzeyinde din, etnik gruplar arası farklılaşma ve kimliklendirme işlevlerini kapsamaktadır.

Altıncı grup, Kazaklar ve Türk dilini kullanan etnik gruplar ile Ruslar ve Rus dilini kullanan etnik gruplar olarak ikiye ayrılmaktadır. Dil konusunda oluşan duygusal ve zengin etnokültürel bağ açısından sosyopolitik alana geçişi gözlenmektedir.⁹⁹

Kazakistan toplumuna dair yapılan bölümlendirmeler sonucunda etnik bölümlenmenin mevcut özgüllüğü toplumsal ve bireysel seviyelerde farklı olarak tanınmakta, etnik gruplar arası ve etnik gruplar ile devlet kurumları arasındaki ilişki bazı sorunlara neden olmaktadır. Genel olarak, Kazakistan'da etnik gruplar arası ilişkilerin durumu istikrarlı ve olumlu bir yol izlemektedir. Kazakistan'da ikamet eden tüm etnik gruplar, çok etnikli bir iş ortamında bulunma, diğer etnik grupların temsilcileri ile işbirliği ve etkileşim halinde olmalarından dolayı hoşgörü ve memnuniyet göstermektedirler.¹⁰⁰

Etnik gruplar arası ilişkiler, yapıları gereği olağanüstü derecede karmaşık ve çok yönlü olmaları ile birlikte yönetilmeleri de zordur. Etnik gruplar arası ilişkilerin ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel, ideolojik, psikolojik ve dilbilimsel süreçleri ile yakından ilişkili olup hassas ve ince bir yaklaşım gerektirmektedir.

Etnik gruplar arası ilişkilerin durumu ekonomik ve politik olmak üzere iki ana faktörden etkilenmektedir. Ekonomik faktörün etkisi özellikle devlet gelişiminin geçiş dönemlerinde hissedilmektedir. Kazakistan'da sanayi üretimi ve işsizliğin

⁹⁹ J.U. Kızıralina, **Etnos i Religiya v Kazahstane: İstoriya i Sud'ı**, Astana, Elorda, 2007, s. 112-113.

¹⁰⁰ J.U. Kızıralina, **a.g.e.**, s. 113.

azalmasının neden olduğu ekonomik zorluklar bağlamında etnik gruplar arası ilişkilerde de gerilim görölmektedir. Dolayısıyla, yarını ve geleceği hakkında belirsizliklerin olması insanları düşündürmektedir. Aynı zamanda mevcut olan politik faktör de hafife alınmamalıdır. Herhangi bir grubun siyasi faaliyetlere katılımının engellenmesi veya kısıtlanması devletin temelinde kurulan bir saatli bomba ile benzerlik göstermektedir.¹⁰¹

Kazakistan Cumhuriyeti'nde bulunan 130'dan fazla etnik grubun herhangi birinin haklarının kısıtlanması, etnik ilişkilerin ahenkli gelişimini engellemektedir. Bu nedenle etnik gruplar arası sorunları çözmek için yeni yollar bulabilecek bir kurumun oluşturulmasına ihtiyaç duyulmuştur. Sovyet döneminde Kazakistan'da yaşayan pek çok etnik grup, aktif olarak ülkenin siyasi yaşamına katılma fırsatı bulamamıştır. Kazakistan egemen bir devlet olarak gelişme sürecini tamamladıktan sonra devlet yönetimi, tüm etnik grupların çıkarlarını temsil eden bir yapıyı oluşturma görevi ile karşı karşıya gelmiştir. Oluşturulacak olan yapının, etnik grupların çıkarlarını ve ihtiyaçlarını karşılayarak ortak siyasi, kültürel ve sosyal sorunları çözebilecek gelişmeleri düzenleyerek aktif bir şekilde devletin gelişiminde rol alması amaçlanmıştır. Dolayısıyla, Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Kararı uyarınca, 1 Mart 1995 tarihinde belirtilen sorunların çözümünü kolaylaştırmak için Kazakistan Halklar Asamblesi kurulmuştur. Etnik gruplar arası uyumun sağlanması ve birlik fikirlerini gerçekleştirme işlevlerini devralabilecek bir yapının oluşturulma fikri 1992 yılında Kazakistan Cumhuriyeti Birinci Devlet Başkanı Nazarbayev tarafından dile getirilmiştir.¹⁰²

Kazakistan Halk Asamblesi, çok etnikli Kazakistan topluluğunda etnik gruplar arası ilişkilerin, kurumsal koordinatörü olarak devletin egemenliğini güçlendirerek dünyaya entegre olmaya ve devletin uluslararası arenadaki imajını güçlendirmeye yardımcı olmayı amaçlamıştır.

¹⁰¹ K.E. Kuşerbayev, *Etnopolitika Kazahstana: Sostoyaniye i Perspektivi*, Almatı, İnstitut Razvitiya Kazahstana, 1996, s. 98.

¹⁰² K.E. Kuşerbayev, *a.g.e.*, s. 98-99.

İKİNCİ BÖLÜM

KAZAKİSTAN ETNİK SİYASETİNDE HALK ASAMBLESİ'NİN ROLÜ

2.1. Kazakistan Etnik Siyaseti Oluşumunun Tarihi Gelişimi

SSCB'nin dağılmasının ana nedenlerinden biri olarak, çözülmemiş milliyetler sorunu gösterilmektedir. Gorbaçov'un perestroyka döneminde, milliyetlerarası sorunlar artmakla kalmamış, aynı zamanda silahlı etnik çatışmalar olarak da meydana gelmiştir. 1980'lerin ikinci yarısındaki çalkantılı ve trajik olayların nezdinde, önceki 30 yıl, kavgalar ve holiganlık şeklinde sadece birkaç etnik grup arasındaki çatışmalar dışında, genel olarak sakin idi. Ancak, devlet yetkilileri tarafından gizli tutulmaya çalışılan bu çatışmalar, ileride önlenmesi zor olacak olayların patlama sinyallerinden birini oluşturmuştur. Sovyet ideolojisi, "milliyetlerarası dostluk", "kültürlerin yakınlaşması", "yeni bir tarihi toplumun oluşumu" gibi sloganları formüle ederek akut sorunlarından kaçmaya çalışmıştır. İdeoloji, SSCB'deki milliyetler sorununun tamamen çözüldüğünü ve ülkedeki etnik gruplar arası çelişki ve çatışma koşullarının olmadığını ileri sürmeyi amaçlamıştır. Bu yanılgı, devlet yetkililerinin etnik gruplar arasında ortaya çıkacak olan herhangi bir çatışmaya yönelik yeterli düzeyde önlem almalarını engellemiştir. Sovyet döneminde, merkezde ve Birlik Cumhuriyetleri'nde meydana gelen etnik gruplar arası çatışmaların gizli tutulmasının yanı sıra ilgili belgelere araştırmacılar tarafından erişim engellenmiştir. Çatışmalarda, bir etnik grubun diğer etnik gruba karşı olmasının yanı sıra etnik grupların hükümete karşı oldukları da görülmektedir. Etnik gruplar ve hükümet arasındaki çatışmalar konunun özelliklerine göre ayırt edilmekteydi. Örneğin, SSCB'den ayrılma, zorunlu göçe maruz kalan halkların anavatanlarına geri dönme ve özerklik kazanma talepleri yer almıştır. Kazakistan'da etnik gruplar arası sorunlarının oluşması durumu 1953, 1956, 1964 yılları, 1960 yılının sonu 1970 yılının başı ve 1980'lerin ikinci yarısı olmak üzere sosyal, siyasi ve

ekonomik alanlarda değişimlerden kaynaklıydı. Sovyet döneminde “bakir toprakların işletilmesi” kampanyasının en büyük aşamasının gerçekleştiği 1954 ve 1956 yılları arasında Slav kökenli göçmenlerin kitleler halinde Kazakistan topraklarına göç etmeleri sonucu Kazakistan’ın bakir bölgelerinde etnik gruplar arası geriliminin artmasına neden olmuştur. Bakir topraklarının geliştirilmesi sırasında Kuzey Kazakistan bölgesinde ikamet eden yerel halk olan Kazaklar ve özel göçmen statüsüne sahip olan Almanlar, Çeçenler ve İnguşlardan oluşmaktaydı. “Bakir toprakların işletilmesi” sırasında etnik gruplar arası anlaşmazlıklar ağırlıklı olarak Ruslar ve Çeçenler, Ruslar ve İnguşlar arasında cereyan etmekteydi. Hasat dönemini kapsayan yaz ayları ve sonbaharın başı, iş gücünü oluşturan göçmenlerin bakir topraklara gelmesi, etnik gruplar arası anlaşmazlıkların yoğun olarak yaşandığı dönemi kapsamaktadır. SSCB’nin diğer bölgelerinden bakir toprakların geliştirilmesi için gelen inşaat işçileri arasında ise iş paylaşımı, işçilerin günlük yaşam koşullarının sağlanmaması, uzmanlık dışı işlerde çalıştırılmaları, inşaat yerlerinin yeterli düzeyde yapı malzemeleri ile donatılmaması ve ücretlerin zamanında ödenmemesi gibi sorunlar sağlıklı çalışma ortamının başlıca nedenlerini oluşturmaktaydı.¹

SSCB ülkelerinden gelen göçmenlerin yerleşim süreçlerinde ve yaşam koşullarındaki iyileşme, ülkenin toplumsal düzeninde normalleşme sağlanmıştır. Etnik gruplar arası anlaşmazlıkların giderilmesine yönelik bölgede istikrarın sağlanmasında başlıca etkenler olarak, bakir toprakların geliştirilmesi bağlamında geçici kampanyaların dışında bölgede ikamet edenler için nispeten normal yaşam koşullarının yaratılması yer almaktadır. Diğer bir etken ise, 1950’li yıllarda sürgün edilen halkların rehabilitasyon politikasını içermekteydi. 1954 ve 1956 yılları arasında Almanlar, Kırım Tatarları, Kalmıklar ve Balkarlar’ı kapsayan özel yerleşim kısıtlamaları kaldırılmıştır. 1956 yılında Kalmık, Karaçay, Çeçen ve İnguşlar’ın anavatanlarına geri dönmelerine müsaade edilmiştir. Ancak, Kırım Tatarları’na, Ahıska Türkleri’ne ve Volga Almanları’na anavatanlarına geri dönüş izni verilmemiştir. 1960’lı yılların ikinci yarısında Almanlar, Kırım Tatarları ve Ahıska Türkleri’nin temsilcileri barışçıl yollar ile sürgün edilmeden önceki yerleşim bölgelerine geri dönmeleri için devlet yetkililerine mektup yazarak toplumsal

¹ J.U. Kıdıralina, **a.g.e.**, s. 59-62.

kampanyalara katılmış, Moskova'ya delegasyonlar göndererek SBKP yetkilileri ile görüşmeye çalışmışlardır. 1960'lı yılların sonu ve 1970'li yılların başı olmak üzere Sovyet iktidarı etnik gruplar arası anlaşmazlıklara yönelik çözüm odaklı politika uygulamaya başlamıştır. Kazakistan SSC'de etnik gruplar arası çatışma durumu 1979 yılında Tselinograd ve Kokçetav bölgelerinde meydana gelmiştir. Kazakistan toprakları dâhilinde SBKP MK kararı ile kurulması planlanan Alman Özerk Bölgesi'ne dair söylentiler, Kazak halkının protestoları sonucu hazırlık aşamasında iken engellenmiştir. İkinci kez Kazak halkı, merkezin kararına yönelik açık protestolar sonucunda Jeltoksan Olayları'nın olduğu 1986 yılında tepkisini ortaya koymuştur. Kazakistan'da meydana gelen etnik sorunların temelini oluşturduğu siyasi, ekonomik, sosyal ve psikolojik sebepler, Jeltoksan Olayları'nda da cereyan etmiştir.²

1989 yılında etnik gruplar arası çatışmaların yaşandığı Novıy Uzen şehrinde isyanlara neden olan faktörler arasında sosyal ve ekonomik alanlardaki gelişmelerin gerilemesi gösterilmektedir. Emba petrol havzasını oluşturan Novıy Uzen şehrinin ve Guryev bölgesinin işçi yerleşimleri, sosyal ve ekonomik alanlarının gerilemesinin ana nedenleri, maden yataklarının gelişimine dair hükümetin yaklaşımından, bölgedeki sosyal altyapının geliştirilmesine yönelik bakanlıkların yaklaşımından, yerel idari birimlerin ve yerel konseylerin ekonomik etki düzeyinin eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Tüm etnik gruplararası çatışmalarda olduğu gibi, hoşnutsuzluğun giderek artması, günlük yaşamın herhangi bir olayında patlak vermesi için yeterlidir. Novıy Uzen Çatışması'nın başlangıcı, 16 Haziran 1989 yılında Kazak ve Kafkas kökenli (çoğunlukla Lezginler) etnik gruplar arasında dans pistinde meydana gelen bir kavga sonucu şehirde yaşanan büyük çapta çatışmaların meydana getirdiği yıkımlara neden olmuştur. 1991 yılında Kazakistan bağımsızlığını ilan etmeden önce etnik gruplar arası sorunların çözülmesi çeşitli şekillerde farklılık göstermekteydi. Kazakistan SSC'de meydana gelen etnik gruplar arası çatışmaların sonlandırılması için yetkili yerel makamların, özel kuvvetlerin, Sovyet Hükümeti ve SBKP MK yetkililerinin müdahalesi gerekli idi. Yetkili makamların müdahale biçimi de çatışmanın niteliğine göre farklılık göstermektedir. Meydana gelen etnik gruplar

² J.U. Kıdıralina, **a.g.e.**, s. 66-69.

arası anlaşmazlıklar holiganlık eylemlerinin ve yıkımların eşlik ettiği bir isyan durumuna dönüşüyorsa müzakerelerin ve görüşmelerin zor olacağını göstermektedir. Ülke içinde ortaya çıkan toplumsal ayaklanmalar, hükümetin durumu kontrol dışı bırakmasından kaynaklanmıştır. Bağımsız Kazakistan'ın Birinci Devlet Başkanı'nın ifade ettiği gibi: *"...Etnik gruplar arası ilişkiler alanı o kadar kırılğan ve o kadar hassastır ki, toplumdaki durumun dikkatli bir şekilde incelenmemesi, zamanında çözümün bulunmaması affedilemez."*³

Etnik gruplar arası ilişkiler büyük ölçüde ülke içinde siyasi ve sosyal duruma göre gelişme göstermektedir. Kazakistan'nın etnik gruplar arası ilişkilere etkileri ülkedeki etnososyal durumun özelliklerinden kaynaklanmaktadır. İki veya üzeri etnik grubun olduğu çok etnikli nüfusun, iki metaetnik; Türki ve Slav kökenli topluluğun, İslam ve Hıristiyanlık dinlerinin baskın olduğu çok dinli toplumun ve Sovyet sonrası toplumun doğası Kazakistan'ın etnik ve sosyal durumunun özelliklerini oluşturmaktadır.⁴

Genel olarak, bu faktörlerin ve etnik süreçlerin bilinmesi önemlidir. Etnik grupların kültürel kimliğinin korunması bilimsel temelli bir devlet politikası olmadan, neredeyse mümkün değildir. Etnik gruplar arası ilişkilerin gelişimindeki eğilimlerin ve uygulanacak olan etnik siyasetin ana konularının karşılıklı etkileşimi, etnik süreçlerin düzenleme mekanizmalarının etnososyal ve etnopolitik durumun kapsamlı bir analizi sonucunda oluşmaktadır.

Sovyet sonrası coğrafyasında Kazakistan, tüm etnik grupların çıkarlarını koordine eden, istikrarlı, çok etnikli ve çok dinli topluma yönelik etnik siyaseti uygulamayı amaçlayan bir devlet haline gelmiştir.

Kazakistan Cumhuriyeti'nin etnik siyasetinin oluşum ve gelişimine dair ana aşamalarının tanımlanmasına katkıda bulunan genel teorik çalışmaları ve aktif olarak siyasi modernleşme süreçleri yer almıştır.

Kazakistan'ın bağımsızlığını ilan ettiği 1991 yılından, 1995 yılına kadar Kazakistan etnik siyasetinin birinci aşamasının olduğu dönemdir. Bu dönem zarfında

³ J.U. Kıdıralina, **a.g.e.**, s. 72-75.

⁴ N.J. Şaymerdenova, R.A. Avakova, **Yazık i Etnos**, 2. bs., Astana, Sarıarka, 2008, s. 14.

Kazakistan hükümeti iç politika ve özellikle de etnik gruplar arası konularda bağımsız olarak siyasi kararlar alma fırsatı elde etmiştir. Bu aşama, belirgin etnik bileşenlerin mevcut olduğu ulusal ideolojinin hâkimiyeti ile karakterize edilmektedir. 1991 yılı ve sonrası uygulanmakta olan siyaset, bağımsızlığını yeni ilan etmiş bir devletin işleyen bir ekonominin olmamasına rağmen kısa sürede bir ulus devletinin temellerini atılmasını sağlamıştır.⁵

Bu aşama, bir yandan Kazakistan'ın kuzeyinde ağırlıklı olarak ikamet eden Rus etnik grubu nüfusunun, ayrılıkçı eğilimlerinin artış gösteriyor olmasına, öte yandan, Kazak halkının ulusal ve vatansever örgütlerini daha aktif hale getirmesine neden olmuştur. Bütün bunlar bağımsızlık sonrası Kazakistan'da etnik gruplar arası ilişkilerin bir miktar şiddetlenmesine neden olmuştur. 1991 yılı ve sonrası devlet sisteminde büyük değişikliklere gidilmiştir. 1 Aralık 1991 yılında gerçekleşen Devlet Başkanlığı seçimlerinde Nursultan Nazarbayev'in Bağımsız Kazakistan'ın Birinci Devlet Başkanı olarak seçilmesi ile sonuçlanmıştır. 10 Aralık tarihinde Kazakistan SSC'nin Kazakistan Cumhuriyeti adını almasının ardından 16 Aralık tarihinde "Kazakistan Cumhuriyeti'nin Bağımsızlığı Üzerine" yasa kabul edilmiştir. Kazakistan etnik siyasetinin oluşumu ve gelişimine dair birinci aşamada "Vatandaşlık" ve " Göç" yasalarının kabul edilmesi, devlet kurumlarının görevleri arasında ulusal kültürün canlanmasına ve ulusal Kazak diasporaları ile bağların korunmasına özen gösterilmesi öngörülmüştür. 28 Ocak 1993 tarihli Kazakistan Cumhuriyeti Anayasası, Kazakistan devletinin ulusal egemenliğine önem vererek, aynı zamanda tüm vatandaşlar için eşit haklar sağlamıştır. Böylelikle, 1991 yılından itibaren Kazakistan etnik siyaseti yeni bir yapılanma sürecine girerek, Kazakistan Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu'na bağlı Diller Komitesi ve Devlet Terminoloji Komisyonu, Kazakistan Cumhurbaşkanlığı'na bağlı Ulusal Konseyi kurulmuştur. Bu aşamada Kazakistan, Slav kökenli etnik grup temsilcilerinin göç faaliyetlerinde artış göstermeleri ile karşı karşıya gelmiştir. Alman etnik grup temsilcilerinin göçü en yüksek noktaya ulaşmıştır. Anayasa, Dil Yasası ile tanımlanan dil statüsünü

⁵ E.L. Tugjanov, N.P. Kalaşnikova, G.V. Kan, V.S. Korobkov, N.U. Şayahmetov, **a.g.e.**, s. 67.

muhafaza ederek, aynı zamanda devletin etnik bileşenlerinin güçlendirilmesini sağlamıştır.⁶

1995 yılından 2002 yılına kadar geçen süre, Kazakistan etnik siyasetinin oluşumu ve gelişiminin ikinci aşamasını oluşturmaktadır. Kazakistan ulusal kimlik modelininin gelişim göstererek, Kazakistan toplumunun Kazak halkı çevresinde “Çeşitlilik İçinde Birlik” ilkesi temelinde birleşmesi sağlanmıştır. Bu aşamada, 1995 yılında kurulan ve Kazakistan Cumhurbaşkanlığı’na bağlı Danışma Kurumu olarak bir takım yetkileri bulunan Kazakistan Halklar Asamblesi’nin rolü belirlenmiştir. 1995 yılında yeni Anayasa’nın kabul edilmesi ile birlikte ulus-devletin kurulmasının genel ilkeleri, ulusun bir devlet olarak algılanmasına ilişkin yeni bir modele geçiş ile korunmuştur. Bu dönem zarfında, Kazakistan Cumhuriyeti’nin toplum için kılavuz olan, sosyal uyum için ideolojik altyapının ve etnik gruplar arası hoşgörünün oluşumunu belirleyen “Kazakistan-2030” kalkınma stratejisi kabul edilmiştir.⁷

Kazakistan Halklar Asamblesi’nin Devlet Başkanlığı’na bağlı bir Danışma Kurumu olarak kurulması, 1994-1997 yılları arasında Kazakistan Başbakanlığı görevini üstlenen ve daha sonra muhalefetin lideri olan Akejan Kajegeldin⁸, Asamble’yi Anayasa’da yeri olmayan, icat edilmiş bir kurum olarak görmektedir. Kajegeldin, KHA’nın etnik gruplar ve dinler arası uyumu sağlamadaki rolünün ve öneminin olmadığı açıklamalarında bulunmaktadır.⁹

Ancak, KHA ilerleyen zaman içinde yalnızca etnik süreçleri değil aynı zamanda siyasi süreçlerin diğer alanlarını da büyük ölçüde etkilemiştir. Asamble, Devlet Başkanı’nın yetkilerinin uzatılmasına ve yeni Anayasa’nın kabul edilmesine yönelik referandumun yapılmasını sağlamıştır.¹⁰ Bununla birlikte, Kazakistan

⁶ K.E. Kuşerbayev, **a.g.e.**, s. 222-223.

⁷ E.L. Tugjanov, N.P. Kalashnikova, G.V. Kan, V.S. Korobkov, N.U. Şayahmetov, **a.g.e.**, s. 68.

⁸ Akejan Kajegeldin Biyografyası, (Çevrimiçi) https://www.peoples.ru/state/politics/akezhan_kazhegeldin/ 19.09.2019.

⁹ Sultan-Han Akkuli, Akejan Kajegeldin: “Vlasti Seyčas Okazalis’ ne v Sostoyanii Zasıřat’ Stranu”, Radio Azattık, 30 Mart 2010, (Çevrimiçi) https://rus.azattyq.org/a/akezhan_kazhegeldin_opposition_abroad/1996720.html, 19.09.2019.

¹⁰ Marta Brill Olcott, “Democratization and the Growth of Political Participation in Kazakhstan”, **Conflict, Cleavage, and Change in Central Asia and The Caucasus**, Ed. Karen Dawisha, Bruce Parrott, Cambridge, Cambridge University Press, 1997, s. 230-231.

Halklar Asamblesi, fikir birliğini içeren, birleştirici ve demokratik etnik siyaset için etkili bir araç haline gelmiştir.¹¹

2002 ve 2007 arası dönem, Kazakistan’da etnik gruplar arası hoşgörü ve toplumsal uyum modelinin oluşumuna yönelik etnik siyasetin gelişimini içermektedir. Bu aşamada, kabul edilen bir dizi düzenleyici ve siyasi belgeler arasında Kazakistan Halklar Asamblesi’nin stratejisi, Kazakistan Cumhuriyeti’nde dillerin geliştirilmesi ve kullanılmasına ilişkin devlet programı, etnik gruplar ve dinler arası Kazakistan uyum modelinin geliştirilmesine yönelik program yer almaktadır.

Kazakistan etnik siyasetinin oluşumu ve gelişiminin dördüncü aşaması, 2007 ve 2010 yılları arası dönemi kapsamaktadır. Bu aşamanın önemi, Kazakistan toplumunun tek bir çatı altında, Kazakistan halkına entegrasyonunun sağlanmasıdır. Etnik ve dini alandaki süreçlere ani müdahaleler döneminden, devletin sistemli etnik siyasete geçişini göstermektedir. 2007 yılında değişiklik ve eklemeler yapılan Kazakistan Cumhuriyeti Anayasası, demokratikleşme sürecinde, Kazakistan toplumunun tek halk olarak entegre edilmesinde ve Kazak dilinin pekiştirici rolünün olduğu yeni bir dönemi başlatmıştır. Yapılan Anayasa reformu bağlamında 2008 yılında “Kazakistan Halklar Asamblesi Hakkında Yasa”nın kabul edilmesi ile Kazakistan Cumhuriyeti’nin en yüksek yasama kurumu olan Parlamento’da Kazakistan Halklar Asamblesi’nin temsilinin büyük ölçüde güçlendiği anayasal statüsünü kazanmıştır.¹²

Başlangıcı 2010 yılına dayanan Kazakistan etnik siyasetinin oluşumu ve gelişiminin beşinci aşaması Kazakistan Ulusal Birlik Doktrin’i bağlamında 2020 yılına kadar ülkenin Stratejik Kalkınma Planı’nın ve “Kazakistan Cumhuriyeti’nin Birinci Devlet Başkanı - Ulusun Lideri’ne ilişkin yasanın kabul edilmesi ve uygulanması ile ilgilidir. Devlet Başkanı’na ilişkin kabul edilen yasa, “Yeni bağımsız devletin kurucusu olarak” devlet başkanının önemli olan rolünü vurgulamaktadır. Bu siyasi belgeler, toplumsal uyumun güçlendirilmesine, etnik gruplar arası hoşgörünün devam ederek şekillenmesine ve siyasi istikrarın korunmasına yöneliktir.

¹¹ K.E. Kuşerbayev, **a.g.e.**, s. 224.

¹² E.L. Tugjanov, N.P. Kalaşnikova, G.V. Kan, V.S. Korobkov, N.U. Şayahmetov, **a.g.e.**, s. 69.

Altıncı aşamanın başlangıcı, devlet başkanı tarafından Kazakistan halkına sunulan “Kazakistan - 2050” stratejisi, “2020 yılına kadar KHA’nin gelişme düzeni” “Kazakistan Cumhuriyeti’nin Sosyal Modernleşmesi: Toplumun Ortak Emeğine Doğru 20 Adım” başlıklı program makalesinde belirtilen hedefler sadece etnik siyasetin modernleşme sürecinin oluşumuna değil, aynı zamanda Kazakistan toplumunun sosyal gelişim felsefesinin ve genel olarak devlet siyasetinin oluşumuna da katkıda bulunmuştur.¹³

Bu nedenle, reformların başarılı bir şekilde uygulanması, etnik kimliğin geliştirilmesi ve Kazakistan’ın etnik ve kültürel çeşitliliğinin korunması için vazgeçilmez bir koşul olarak istikrar ve etnik gruplar arası uyumun sağlanmasına öncelik verilmektedir. Sovyet sonrası dönemde Kazakistan Cumhuriyeti’nin ayırt edici özelliği ülkede barışı ve toplumsal uyumu korumaktır. Çok etnikli bir toplumda etnik gruplar arası uyum kültürünün sağlanması devlet yönetiminin uyguladığı etnik siyasetten kaynaklıdır.

2.2. Kazakistan’da Etnik Siyasetin Uygulanması Bağlamında Ulusal Kimliğin Oluşumu

Kazakistan Cumhuriyeti’nin uyguladığı etnik siyasetin amacı, tüm etnik gruplar arası eşit yaşam haklarının ve işbirliğinin sağlanmasıdır. Kazakistan’ın istikrarlı ekonomik ve siyasi kalkınmasının güvencesi olarak, etnik sorunların başarı ile çözümlenmesi ve demokrasinin temellerini oluşturacağı öngörülmüştür. Kazakistan nüfusunun çok etnikli yapısında, toplumdaki etnik sorunların çözümlenmesine yönelik görüş eşitliğinin önemli bir yeri vardır. Bağımsızlık yılları ve sonrası Kazakistan toplumunda belirsizlik ve ulusal kimlik oluşumunda ortaya çıkan krizler, etnik karakterlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Bu bağlamda, Kazakistan Cumhuriyeti devlet politikası iki temel ilkeye dayanmaktadır. Bir yandan, etnik gruplar arası ilişkilerin gelişiminin sağlanması ve etnik grupların haklarının korunması, öte yandan da toplumun demokratikleştirilmesi ve birey haklarının korunması amaçlanmıştır. Bu süreç iki aşamada gerçekleşmiştir.

¹³ E.L. Tugjanov, N.P. Kalaşnikova, G.V. Kan, V.S. Korobkov, N.U. Şayahmetov, **a.g.e.**, s. 70.

1991 ve 1995 yılları arası gelişen birinci aşama, öncelikli olarak etnik siyaseti kapsamaktadır. Kazakistan’da uygulanan etnik siyaset, kısa süre içinde ulusal devletin kurulması yönünde temel adımların atılmasına, Kazak halkının tarihi, kültürel ve manevi değerlerinin seferber edilmesine yön vermiştir. Kazak halkının kendi içinde bütünleşmesi, Sovyet sonrası geçiş dönemi koşullarında hayatta kalma sürecinde belirleyici bir faktör olmuştur. Kazak halkına ulus devletinin, kurucu ulusu statüsü verilmiştir. Kazakların, ulus devleti ve devletin etnokültürel çekirdeğini oluşturduğunu kanıtlayan 25 Ekim 1990 tarihli Kazakistan SSC Devlet Egemenliği Bildirisi’nde açıklanmıştır. 16 Aralık 1991 yılında yürürlüğe giren “Kazakistan Cumhuriyeti Bağımsızlığı” başlıklı Anayasa kanunu, Kazakistan halkının kendi kaderini tayin etme hakkı, hukukun üstünlüğü, bireyin özgürlüğü, siyasi istikrar, iktidarın paylaşımı ve etnik gruplar arası uyumun olduğu demokrasinin temel ilkelerini içermektedir. Bağımsız Kazakistan’ın kabul ettiği 28 Ocak 1993 tarihli Kazakistan Cumhuriyeti Anayasası’nda da Kazakistan’ın ulusal niteliğine önem verilmiştir.¹⁴

Birinci aşamada, Bağımsızlığını kazanan Kazakistan’da, etnik milliyetçiliğe dayalı Kazak halkının milli ve manevi değerlerinin canlanmasının gelişim çabalarına yön verilmiştir. Ancak, bu süreç bazı nedenlerden dolayı yeterli ve kapsayıcı bir şekilde açıklanamamıştır. İlk olarak, Sovyet sonrası dönemde Kazak nüfusunun ulusal süreçlere katılım sağlamasının isteksizliği ve çoğunluğun etnokültürel açıdan zayıflığı, mevcut aşamada etkisini göstermiştir. Ulusal sorunu devlet politikası düzeyine yükselten Kazak nüfusunun seçkin kesimi, ulusal süreçlerin itici gücünü üstlenmişlerdir. Kazak nüfusunun çoğunluğunun milliyetçilik bağlamında ulusal kimliğine kavuşma isteğinin belirsizliği ulusal süreçlerin tam gelişmesinin önünde en büyük engellerden biri haline gelmiştir.

İkinci nedeni ise, Kazak nüfusu seçkinlerinin gizliliğinin sınırlı olmasından kaynaklıydı. Bu bir yandan seçkinlerin eylem hareketleri için idari kaynakların öncelikli kullanımı ile sınırlı olduğu, diğer yandan ise seçkinler arasında ulusal süreçlerin içeriğinin anlaşılamamasından dolayı iç çelişkileri ile sınırlı olduğu

¹⁴ E.S. Makaşev, Etnopolitika i Mejetniçeskaya Situatsiya v Respublike Kazahstan (1991-2001), **Kazahstanskaya Model Etnopolitiki**, Ed. G.T. İleuova, Almatı, Kazahstanskiy Institut Strategiçeskikh İssledovaniy pri Prezidente RK, F.Ebert Fondu, 2002, s. 25.

gerekçeleri ile ortaya çıkmıştır. Böylece, ulusal sürecin kısıtlanmasına rağmen ulusal kimliğin oluşumuna giden sürecin kısa vadeli hedeflere ulaşılmasını sağlamıştır.

Üçüncü olarak, nüfusun çoğunluğuna hitap edenlerin, etnik sorunların doğası gereği bilgi eksikliğinin olmasıdır. Halk arasında bilgi eksikliğinin olması etnisitenin siyasallaşması sorununa neden olmuştur. Nüfusu ulusal, etnik ve dini bağlamında tanımlamanın tek taraflı önceliği toplumda etnik gruplar arası kutuplaşmaya neden olmaktadır. Dolayısıyla, kolektif bir baskı aracı olan etnik yapı, söz konusu aşamanın çerçevesinde ciddi siyasi sorunlardan biri haline gelmiştir.¹⁵

1995 yılında Kazakistan Cumhuriyeti Yeni Anayasası'nın kabul edilmesi ile ikinci aşama başlamıştır. Anayasa'da Kazakistan toplumunun uyum süreçlerini teşvik eden titüler ve titüler olmayan etnik gruplara bölünmesi söz konusu olmamıştır. Bu değişikliğin yapılma nedeni, Kazak ulusuna özel statü kazandırılması, nüfusun önemli bir bölümünde destek bulamamasından kaynaklı idi. Bu bağlamda, etnik siyaset, sivil toplum ilkelerine dayanarak, Kazak ulusunun bir siyasi topluluk olarak oluşumunu amaçlamıştır. Kazakistan ulus devlet inşa süreci bağlamında vatandaşlık ilkelerini temel alarak ulusal kimlik sürecini oluşturma anlamına gelmektedir. Bu doğrultuda, Kazakistan Cumhuriyeti'nin stratejik hedefi ulus inşası politikasını izlemektir.¹⁶

2.2.1. Ulusal Kimlik Modelinin Gelişimi ve Uygulanması

Kazakistan'ın ulusal kimlik modeli, ülkenin ulusal bir takım sorunların ve çelişkilerin ele alınması gerektiğini göstermektedir. Bu sorun ve çelişkilerin ifade biçimlerinin benzersiz, somut bir tarihi ve kendine özgü bir ulusal karakteri mevcuttur. Mevcut ulusal durum sadece Kazakistan'a özgü olmayıp Sovyet sonrası bağımsızlıklarını ilan eden ülkelerde de varlığını göstermiştir. Günümüzde Kazakistan'da milliyetçilik ideolojisine yönelik tutum, SSCB'den geriye kalan bir miras olarak algılanmaktadır. Sovyetler Birliği'nde milliyetçiliğe karşı negatif bir izlenim sergilemekteydi. Milliyetçilik algısı tamamen yok edilinceye kadar mücadele edilmesi gereken bir sosyal ve siyasal kötülük olarak görülmekteydi. Bu milliyetçilik

¹⁵ E. S. Makaşev, **a.g.m.**, s.26.

¹⁶ E. S. Makaşev, **a.g.m.**, s. 28.

anlayışı bütün SSCB toplumlarının bilinçaltına işlenmiş durumdaydı. SSCB döneminde milliyetçilik ideolojisine karşılık etnik gruplar arası eşitliği ve dayanışmayı vaaz eden enternasyonalizm ideolojisi getirilmiştir. Günümüz dünyasında, Post Sovyet coğrafyasında bu milliyetçilik anlayışı varlığını sürdürmektedir.

Bağımsız Kazakistan Cumhuriyeti için ulusal kimlik, kurulmakta olan ulus devletin inşası sürecinde önemli bir yere sahiptir. Kazakistan, SSCB dağıldıktan sonra miras olarak kalan çok etnikli ve çok dinli nüfus yapısından bir ulus oluşturma sorunu ile karşı karşıya kalmıştır.

Kültür ve irade bileşenlerinin siyasal birimler ile birleştiği yerde ulusu tanımlamak mümkündür. Yalnızca bu şartlar altında ortak kültüre sahip olanlar arasında siyasal birlik kurma isteği oluşmaktadır.¹⁷ Ulusal kimliğin aracı olduğu siyasal ve kültürel bağlamda birleşmenin temelini ulus oluşturmaktadır. Ulusal kimlik olmadan bir ulusun doğuşu, istikrarlı varlığı ve gelişimi imkânsızdır. Siyasi topluluk olarak bir ulusun temelini oluşturduğu ulus devleti olmadan, ulusun varlığı düşünülemez. Dolayısıyla, ulusun oluşumu ve gelişimi devam ettiği sürece ulusal kimlik, ulus devletin oluşumunu ve gelişimini güçlendirecektir. Ulusal kimliğin rolü çok etnikli toplumlarda farklılık göstermektedir. Örneğin, çok etnikli toplumlarda meydana gelen kültürel farklılıklar, tek bir kültürel ve siyasal topluluğun oluşumuna engel olmaktadır. Çok etnikli nüfus yapısına sahip olan devletlerin etnik kimlik yerine toplumsal ve siyasal kimlik temelinde bir ulus ve ulusal kimlik oluşturma göreviyle karşı karşıya kalmışlardır.¹⁸

1991 yılından itibaren yeni bir bağımsız devlet olarak siyasal arenada yerini almaya çalışan Kazakistan için ulusal kimliğin oluşumu, ulus devlet inşasında önemli bir yere sahiptir. Kazakistan Cumhuriyeti'nde ulusal kimliğin oluşum süreci kapsamında etnokültürel ve toplumsal kimlikler arasındaki çelişkinin, Kazakistan'ın ulus devlet olarak inşa sürecinin Sovyet sonrası uygulanan titüler ulus modeli üzerine kurulmuş olmasıdır. Böylesi bir ulus inşa modeli bağlamında, SSCB döneminde her

¹⁷ Ernest Gellner, **Uluslar ve Ulusçuluk**, Çev. Büşra Ersanlı Behra, Günay Göksu Özdoğan, İstanbul, İnsan Yayınları, 1992, s. 105.

¹⁸ R.K. Kadirjanov, **Etnokul'turnıy Simvolizm i Nacional'naya İdentiçnost' Kazahstana**, Ed. Z.K. Şaukenova, Almatı, Institut Filosofii, Politologii i Religiovedeniya KN MON RK, 2014, s. 7.

bir cumhuriyetin titüler ulusunun adını alan bir ulus devlet inşa edilmiştir. Çok etnikli yapıya sahip olan toplumlarda demografik ve siyasi açıdan baskın bir etnosun var olmasına rağmen etnik gruplar, yalnızca bir tek etnosu temsil eden devlete karşı çıkarlar. Çok etnikli toplum üyeleri olan etnik gruplar için ulusun tanımlanması, etnokültürel açıdan olmaması gerektiğine, her bakımdan eşit haklara sahip etnik grupların birer sivil topluluklar olarak tanımlanmasına dair önemi vurgulanmaktadır. Titüler olmayan etnik grupların titüler olan ulus ile özdeşleşmesi, asimile olma nedenini oluşturmakta, bu yüzden titüler olmayan etnik gruplar ulusal kimliklerini devlet ve devlet kurumları ile tanımlamaktadırlar. Etnik ve toplumsal kimlikleri bağlamında oluşan çelişkilerin Sovyet sonrası Kazakistan'da sosyopolitik açıdan çözümlenmesi gereken görevlerden biridir. Bu ikilemi çözmek için, bir yandan, ulus devletin titüler kimliğini korumak ve güçlendirmek, diğer yandan ise, etnik gruplar arası çatışmaları önlemek ve etnik gruplar arası istikrarı güçlendirmek için toplumsal kimliğin oluşturulması ve sürdürülmesi amaçlanmıştır.¹⁹

Kazakistan, etnik ve toplumsal kimliklerin arasındaki çelişkilerin çözümlenmesi için başarılı bir siyaset izlemiştir. Kimlikler arasında dengenin sağlanması ve korunması, Kazakistan'ın ulusal siyasetinin ana hedefi haline getirilmiştir. Ulusal siyaseti bağlamında devletin, Kazak dilinin ve kültürünün gelişimini teşvik ediyor olması, aynı zamanda ulusal kimliğin gelişimini de sağlamaktadır. Yalnızca Kazak nüfusuna yönelik olmayan bu siyaset, Kazakistan'ın bütün çok etnikli nüfusunun değerleri haline gelmesini amaçlamaktadır. Diğer açıdan ise, devletin, etnik, kültürel, dilbilimsel, dini ve diğer özelliklerine bakılmaksızın tüm Kazakistan vatandaşlarının eşitliği konusundaki görüşlerini devam ettirmektedir. Bu siyaset, toplumsal kimliği korumayı ve güçlendirmeyi amaçlamaktadır.²⁰

Toplumsal kimlik ile ulus devlet kimliği yakından ilişkilidir. Ulus devlet kimliği, bağımsız bir devletin bütün vatandaşlarının bir ulusun parçası olarak kendilerini görmeleri, bağımsız bir devletin içerisinde ve çıkarları doğrultusunda çalışan devlet kurumlarının öz değerlendirilmeleri ve devletin yararı için bütün siyasi güçlerin etkileşim halinde olmaları gibi özelliklerini içermektedir. Kimlik oluşturma

¹⁹ R.K. Kadirjanov, **a.g.e.**, s. 9.

²⁰ R.K. Kadirjanov, **a.g.e.**, s. 10.

ve geliştirme ile ilgili sorunları hukuk devletinin kurulması ve sivil toplumun oluşması bağlamında nüfusun bugüne ve yarına dair güven duymaları devletin buna karşı bir dizi önleminin alması ile bağlantılıdır. SSCB'nin çöküşü, BDT'nin kurulması ve uluslararası ilişkilerin gelişmesi doğrultusunda Kazakistan toplumunun çeşitli etnik grup temsilcilerinin kimliklerinin değiştirilmesine neden olmuştur. Kazakistan toplumu, kendi etnik grubu aidiyetine ihtiyaç duyan ve aynı zamanda, Kazakistan halkına aidiyet duygusu olan vatandaşlarından oluşmaktadır. 1995 yılından itibaren Kazakistan toplumsal kimliğinin önemi, Kazakistan'ı laik, demokratik ve hukuk devleti olarak ilan eden Anayasa'nın kabul edilmesi ile desteklemeye başlanmıştır. 1995 Anayasası'nın başlangıcında, "Biz Kazakistan Halkıyız" ifadesine yer verilmektedir. Bundan dolayı, belirli bir etnik grubun değil de halkın egemen olduğu bir yönetim biçimi kabul edilmektedir.²¹ Böylece, devletin hukuk ve siyasi alanları sisteminde "Kazakistanlı" ifadesinin kullanımı başlamıştır.

Toplumsal dönüşüm aşamasında siyasi istikrarın yalnızca siyasi kurumlar ile ilişkili olan faktörlerinin hareketleri ve siyasi süreçlerin meşrulaştırılması ile değil, aynı zamanda psikolojik durum, güvenlik duygusu, müreffeh bir geleceğe güven duygusu, toplumun gelişme eğilimlerine kişisel çıkarların uyum sağlaması ile oluşmaktadır. Bireyin belirli bir devlete aidiyetini oluşturan devlet kimliği, birey ile devlet arasında psikolojik bağlantı kurmaktadır. Ulus devletinin oluşumu, ulusal ve kültürel kimlikler ile ayrılmaz bir biçimde bağlantılı olan devlet kimliğinin kazanılması ile yakından ilişkilidir. Bu bağlamda, Kazakistan kimliği ve birliği modelinin geliştirilmesine ve güçlendirilmesine yönelik olarak Kazakistan Cumhuriyeti Birinci Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev tarafından ülke genelinde "Mengilik El" ("Ebedi Ülke") vatanseverlik fikri önerilmiştir. Nazarbayev, "Mengilik El" Vatanseverlik Yasası'nın geliştirilmesi ve kabul edilmesini organize etmek üzere "Kazakistan 2050" Ulusal Hareketi ile birlikte KHA'yi görevlendirmiştir.²²

²¹The Constitution of The Republic of Kazakhstan, (Çevrimiçi) http://www.akorda.kz/en/official_documents/constitution, 10 Ocak 2019.

²² Obraşeniye k Molodeji, "Nazarbayev Poruçil Organizovat' Razrabotku i Prinyatie Patriatiçeskogo Akta "Mengilik El", Kazahstan 2050. Naşa Sila, (Çevrimiçi) <https://strategy2050.kz/ru/news/5146/>, 1 Şubat 2019.

Kazakistan’da ulusal kimlik oluşturma ihtiyaı, 1991 yılından itibaren i siyasetin ana konularından birini oluşturmuştur. Kazakistan nüfusunun çok etnikli, çok dinli ve çok dilli yapısı, Kazak kültürünün ve Kazak dilinin geliştirilmesi gibi etkenler ulusal kimliğin oluşumu ve gelişimi için kritik noktaları oluşurmaktadır. Kazakistan Cumhuriyeti Birinci Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev tarafından Nur Otan Partisi’nin XVI. Kongresi’nde cumhuriyetin yeni gelişmelere yol açacak olan kurumsal reformları dile getirmiştir. Bu bağlamda, vatandaşlık ilkesine dayanması gereken Kazakistan kimliğinin geliştirilmesi ve daha da güçlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Nursultan Nazarbayev: *“Kendi istikrar ve uyum modelimizi geliştirmede önemli başarılar elde ettik. Kazakistan Anayasası, ırk, etnik aidiyet, din ve sosyal kimlik durumuna bakılmaksızın tüm vatandaşların haklarının eşitliğini garanti etmektedir. Aynı zamanda, Kazakistan ulusal kimliğinin daha da güçlenerek geliştirilmesi gerekmektedir. Ulusal kimliğin temeli, vatandaşlık ilkesine dayanmalıdır. Bütün vatandaşlar aynı haklardan yararlanmalı, ortak bir sorumluluk yükünü üstlenmeli ve eşit fırsatlara erişebilmelidir. “Mengilik El” (“Ebedi lke”) toplumsal eşitlik fikrinin temelini oluşturan alışkanlık, doğruluk, eğitim, hořėrye sahip olan laik bir ülkenin değerlerini pekiştirmektedir. Bu durumda, vatandaşlık sürdürülebilir ve başarılı bir ulus devletin en güvenilir temelini oluşturacaktır”*,²³ ifadelerini kullanmıştır.

Kazakistan Cumhurbaşkanlığı’na bağlı Ulusal Politika Yüksek İştişare Kurulu tarafından kabul edilen “Kazakistan Cumhuriyeti Ulusal Kimliğin Oluşumu Konsepti” belgesinde Kazakistan ulusal kimlik modelinin gelişimi ve uygulanması kapsamında düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Konseptin amacı, Kazakistan kimliğinin ve birliğinin, vatandaşlık ilkesine ve “Mengilik El” fikrinin değerlerine dayalı olarak güçlendirilmesi ve geliştirilmesidir.²⁴

²³ Nursultan Nazarbayev, “Sovremennoye Gosudarstvo Dlya Vseh: Pyat’ Institutcionnih Reform”, 11 Mart 2015, Oficial’nıy Sayt Prezidenta Respubliki Kazakhstan, (evrimii) http://www.akorda.kz/ru/speeches/internal_political_affairs/in_speeches_and_addresses/vystupleniiprezidentarespubliki-kazahstan-predsdatelya-partii-nur-otan-nnazarbaeva-na-xvi-sezde-partii, 3 şubat 2019.

²⁴ Ob Utverėdenii Konceptii Ukrepleniya i Razvitiya Kazahstanskoy İdentıchnosti i Edinstva, (evrimii) <https://assembly.kz/ru/ank/ofitsialnye-dokumenty/ob-utverzhdenni-kontseptsiiukrep leniya-i-razvitiya-kazahstanskoy-identichnosti-i-edinstva/>, 4 şubat 2019.

Toplumsal kimliğin oluşması sonucunda birey kendisini devlet ile toplum, ülke, ortak değerler, normlar ve kurallarla tanımlamaktadır. Bağımsız Kazakistan'ın ulus devlet olarak tanımlanması ise devletin gelişme süreci kapsamına uygun olarak anayasal temelleri, toprak bütünlüğü, başkanlık yönetim sistemi, birlik ve uyum içinde yaşayan çok etnikli toplum, devlet dili ve devlet sembolleri ile oluşmuştur. Devlet inşa sürecinde ardışık olarak uygulanan reformlar, bağımsız devletin kurduğu temelleri güçlendirmeyi, iç ve dış siyaseti belirlemeyi, stratejik hedefleri geliştirmeyi ve devlet ile toplum arasındaki bağı güçlendirmeyi sağlamıştır.

Vatandaş haklarının eşitliği, uluslararası hukuk normlarına göre belirlenen devlet sınırları, etnik gruplar arası hoşgörü ve toplumsal uyum, Devlet dili ve Rus dilinin korunması, etnik grupların ana dillerinin geliştirilmesi, İngiliz dilinin öğrenilmesi, ulusun manevi birliğini ve tarihini yansıtan devlet sembolleri üzerine Kazakistan ulusal kimlik modeli kurulmaya çalışılmıştır.²⁵

2.2.2. Etnik Gruplar Arası Siyasal İstikrarın Sağlanması

Çok etnikli yapıya sahip olan bir devletin ulusal politikasının en önemli görevleri arasında, etnik gruplar arası istikrarın sağlanması ve korunması, aralarındaki çatışmaların önlenmesi ve ortaya çıkacak olan anlaşmazlıkların çözümlenmesi yer almaktadır. Ortak siyasi ve kültürel kurumlar, semboller ve değerler tarafından vatandaşlık ilkesine dayanarak toplumsal kimlik bağlamında dönüşümü temsil eden çok etnikli toplumun ulus inşasını oluşturmaktır. SSCB'nin çöküşü, Post Sovyet coğrafyasında etnik gruplar arası gerilimlere ve çatışmalara yol açmıştır. Etnik çatışmaların bir sonucu olarak, Azerbaycan, Gürcistan ve Moldova, topraklarının bir kısmını kaybetmiş, Tacikistan'da da kanlı bir iç savaş yaşanmıştır. Kırgızistan'da şiddet içeren çatışmalar meydana gelmiş, Rusya'da ise 1990'larda Çeçenistan ile iki kez yaşanan savaşın ardından Kuzey Kafkasya'da yüksek düzeyde bir etnik ayrılıkçılık rüzgârı esmiştir. Etnik çatışmalar ve etnik ayrılıkçılık,

²⁵ A.K. Sadvokasova, G. İ. Dosmagambetova, "Gosudarstvennaya Etnopolitika Kazahstana: Mechanizmy Formirovaniya Kazahstanskoy Identichnosti", **Kazahstan Spektır**, 2015, Sayı. 3, s. 56. (Çevrimiçi) <http://kisi.kz/uploads/33/files/mjl5xWOV.pdf>, 4 Şubat 2019.

1990'ların başında Azerbaycan ile Ermenistan arasında, 2008 yılında Gürcistan ile Rusya arasında savaflara neden olmuştur.²⁶

SSCB'nin dağılmasının ardından Kazakistan'ın bağımsızlığını kazanması ile bazı uluslararası uzmanlar tarafından Kazakistan'da etnik ve dini çatışmalar nedeniyle ülkenin parçalanmasını öngörülmekteydi. Zbigniew Brzezinski "Büyük Satranç Tahtası" adlı kitabında Kazakistan'ı "Avrasya Balkanları" ile benzetme yaptığı, en muhtemel etnik ve dini gerekçeler ile dağıldığı ülkeler arasında görmekteydi. Kazakistan'ın kuzeybatı ve kuzeydoğu bölgelerinde yoğun bir şekilde Rus nüfusunun ikamet etmesi, Kazak ve Rus nüfusu arasında ciddi anlaşmazlıkların olması durumunda Kazakistan'ın bölgesel ayrılma nedenini oluşturacağı belirtilmiştir.²⁷

Batılı uzmanlar, Kazakistan'da olası etnik çatışmaları oluşturacak bazı muhtemel nedenleri belirtmişlerdir. Birinci neden, SSCB'nin dağılmasının ardından 1990'ların ilk yarısında 1,5-2 milyona yakın Rus nüfusunun, Rusya'ya göç etmesi ile belirlenmiştir. Aynı zamanda, 4-4,5 milyon insanın ülkedeki tüm siyasi gelişmelerine rağmen Kazakistan topraklarından ayrılmak istemediklerini ve bu davranışlarıyla anavatanı olarak Kazakistan'ı kabul ettiklerini belirtmişlerdir. Kazakistan'da ikamet eden diğer etnik grupların temsilcileri gibi Ruslar da etnik gruplar arası istikrarın korunmasını ve Kazaklar ile ilişkilerinin geliştirilmesini desteklemektedirler.²⁸

İkinci nedeni ise "medeniyetlerin çatışması" olarak görünmektedir. Kazaklar, Türk-Müslüman medeniyetine, Ruslar ise Slav-Ortodoks Hristiyan medeniyetine aittir. Kazakistan'daki etnik grupların kültürel çeşitliliği bölgesel bölünmelere neden olmadığı gibi Kazakistan halkının kültürel ve medeniyetler farklılıkları da etnik çatışmalara yol açmamıştır.

Muhtemel etnik çatışmaların üçüncü nedeni, Kazakistan'ın iki kutuplu etnodemografik yapısı ile ilişkilidir. Toplam ülke nüfusunun diğer etnik gruplara

²⁶ R. Kadirjanov, "Mezhetniçeskaya Stabil'nost' i Natsional'naya Konsolidaciya v Kazahstane", **Natsional'naya Konsolidatsiya Kazahstana: Problemi i Perspektivi, Sbornik Materialov Kruglogo Stola**, Ed. Z.K. Şaukenova, Almatı, 2013, s. 12.

²⁷ Zbigniew Brzezinski, **Büyük Satranç Tahtası, Amerika'nın Küresel Üstünlüğü ve Bunun Jeostratejik Gereklilikleri**, Çev. Yelda Türedi, İstanbul, İnkılap Yayınları, 2005, s. 117-118.

²⁸ R. Kadirjanov, **a.g.m.**, s. 13.

karşı iki etnik grubun üstün olduğu bir demografik yapı, iki kutuplu olarak adlandırılmaktadır. Bağımsızlık öncesi Kazakistan'da yapılan 1989 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre, Kazaklar %39,7'lik nüfusu oluştururken, Ruslar ise %37,8'lik nüfusu oluşturuyorlardı. Bu sonuçlara göre Kazakistan iki kutuplu toplumlar arasında yer almaktaydı. İki kutuplu toplum dünyada çok yaygın değildir. Ülke nüfusunun çoğunluğunu oluşturan iki etnik grup arasında siyasi, ekonomik, kültürel ve diğer alanlarda üstünlüğün sağlanması için rekabet ilişkisini doğurmaktadır. Etnik gruplar arasında oluşan rekabet, genellikle kanlı çatışmalara dönüşerek devletin varlığını tehdit etmektedir.

Son olarak, Batılı uzmanlar tarafından belirtilen 1990'larda çok etnikli ve çok kültürlü Kazakistan'daki muhtemel etnik çatışmaların dördüncü nedeni, "kültürel çoğulculuk" kavramına dayalı olan kültürel üstünlük sağlama arzusundan kaynaklanmaktadır.²⁹ Her etnik grup kendisini, sahip olduğu ve diğer gruplarca da tanınmasına istediği kimliğini ortaya koymaktadır. Bu kimliği şekillendiren en önemli öge ise kültürdür. Kültürün önemi ve kimlikleri şekillendirmedeki fonksiyonu burada da kendini göstermektedir. Üstelik bir etnik grubun kendi sürekliliğini devam ettirmesi diğer etnik gruplar ve onların kültürleri ile arasına koyduğu sınırların muhafazasıyla sağlanabilmektedir.³⁰ Aksi takdirde, kültürel olarak farklı etnik grupların kendilerini bir toplumda bulduklarında, kendi kültürel kimliğinden, kültürel geçmişinden, yaşam tarzından vazgeçmeleri, başka bir kültürü özümseme sürecine girmeleri sonucunda asimilasyonun gerçekleştiği durum ile karşı karşıya gelirler. Ancak, asimilasyon politikasının uygulamaya çalışıldığı çok etnikli toplumlarda istikrarsızlığın ve etnik gruplar arası çatışmaların gerçekleşmemesini kaçınılmaz kılmaktadır.³¹

Sovyet sonrası dönemde Kazakistan'daki olayların gelişimi, kültürel çoğulculuk kavramı üzerinden ilerleme göstermemiştir. Kültür ve dil alanında Sovyet döneminde olduğu gibi bağımsızlık döneminde de Rus dili ve kültürünün hâkimiyeti devam etmektedir. Kazakistan'ın ulusal ve kültürel politikasının bu yönde ilerleme

²⁹ R. Kadirjanov, **a.g.m.**, s. 13-17.

³⁰ Friedrich Barth, **Etnik Gruplar ve Sınırları: Kültürel Farklılığın Toplumsal Organizasyonu**, Çev. Ayhan Kaya, S. Gürkan, İstanbul, Bağlam Yayınları, s. 17.

³¹ R. Kadirjanov, **a.g.m.**, s. 18.

gösteriyor olması toplum içinde etnik gruplar arası istikrarın sağlamasını amaçlamaktadır.

Kazakistan'ın ulusal sorunları arasındaki en önemli konu dil ve dil politikasıdır. Rus dili, yalnızca Kazakistan Cumhuriyeti'nin tüm yaşam alanlarını değil, aynı zamanda 20. yüzyılda Kazak Dili'nin kullanımını da kısıtlayarak Kazak nüfusunun yaşam faaliyetlerini derinden etkilemiştir. Kazakistan'daki dil çeşitliliği birbirleri ile örtüşmeyen birkaç gruptan oluşmaktadır. İlk olarak, Kazakistan'ın güney bölgelerinin kırsal alanlarında ikamet eden, genç olmayan ve Rus dilini pek fazla bilmeyen Kazakların, iletişim ve kültür dilinin sadece Kazak dili olmasıdır. İkinci grup, Rus dilini çok iyi derecede bilen, Kazak diline hâkimiyeti hiç olmayan Kazakları içermektedir. Üçüncü grubu oluşturan Kazaklar ise hem Rus dilini hem Kazak dilini ileri derecede bilmektedirler. Son olarak, dördüncü grup ise İngiliz, Rus ve Kazak dillerine hâkim olan genç nüfustan oluşmaktadır.

2009 yılında yapılan resmi nüfus sayımı sonuçlarına göre, 14.965.571 kişi (%93.5) ait olduğu etnik grubun dilinin ana dili olduğunu belirtirken, 1.044.026 kişi (%6.5) farklı etnik grubun dilini ana dili olarak ifade etmiştir. Kazakların %98.9'u, Rusların %98.8'i, Dunganların %96.3'ü, Özbeklerin %95.4'ü, Türklerin %92.8'i, Çeçenlerin %77.8'i, Kırgızların % 73.4'ü ana dili olarak kendi etnik grubunun dilini belirtmişken, Tatarların %49.02'ı, Korelilerin %64.0'ı, Ukraynalıların %84.2'si, Beyaz Rusların %87.0'ı, Polonyalıların %90.7'si farklı etnik grupların dillerini benimsemişlerdir.

Tablo 2.1: Kazakistan Nüfusunun Etnik Kökene ve Ana Diline Göre Dağılımı
(2009 Yılı Resmi Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre)

Etnik Grup	Kişi Sayısı	Ana Dili Olarak			
		Aidiyeti Olan Etnik Grubun Dili		Diğer Etnik Grubun Dili	
		Kişi Sayısı	%	Kişi Sayısı	%
Kazak	10.096.763	9.982.276	98.9	114.487	1.1
Rus	3.793.764	3.748.325	98.8	45.439	1.2
Özbek	456.997	435.833	95.4	21.164	4.6
Ukraynalı	333.031	52.549	15.8	280.482	84.2
Uygur	224.713	190.956	85.0	33.757	15.0
Tatar	204.229	104.234	51.0	99.995	49.0
Alman	178.409	30.413	17.0	147.996	83.0
Koreli	100.385	36.108	36.0	64.277	64.0
Türk	97.015	90.065	92.8	6.950	7.2
Azerbaycanlı	85.292	62.645	73.4	22.647	26.6
Beyaz Rus	66.476	8.657	13.0	57.819	87.0
Dungan	51.944	50.010	96.3	1.934	3.7
Kürt	38.325	33.978	88.7	4.347	11.3
Tacik	36.277	33.525	92.4	2.752	7.6
Polonyalı	34.057	3.160	9.3	30.897	90.7
Çeçen	31.431	24.452	77.8	6.979	22.2
Kırgız	23.274	17.164	73.7	6.110	26.3
Diğer	157.215	61.221	38.9	95.994	61.1
Toplam	16.009.597	14.965.571	93.5	1.044.026	6.5

Kaynak: Analitiçeskiy Otçet “İtogi Nacional’noy Perepisi Naseleniya Respubliki Kazahstan 2009 Goda”, Ed. A.A. Smailova, Agenstvo Respubliki Kazahstan po Statistike, Astana, 2011, s 22, (Çevrimiçi) <http://old.stat.gov.kz>, 15 Şubat 2019.

Kazakistan’da, ana dilini ileri seviyede kullanabilen Rus nüfusu, Kazak dilinde hem okuma hem yazma alanında %6.3 seviyesine ulaşmıştır. Hem Kazak hem Rus diline hâkim olan Rus grubunun varlığı da mevcuttur. Diğer etnik grupların temsilcileri arasında ise Kazak diline hâkimiyetinin doğu etnik gruplarının yanı sıra Almanlar, Ukraynalılar, Beyaz Ruslar ve Polonyalılar da göstermiştir. Kazak dilinde konuşulanların anladıklarını ifade eden %25.3 Rus, %21.5 Ukraynalı, %72.6 Tatar, %24.7 Alman, %43.5 Koreli, %19.0 Beyaz Rus, %20.9 Polonyalı etnik grup temsilcilerinin bir kısmı Kazak dilinde okuma ve yazma alanlarında da ilerleme kaydettiklerini belirtmişlerdir. Rus nüfusunun %6.3’ü, Ukraynalıların %5.2’si, Beyaz Rusların %4.8’i, Polonyalıların %6.6’sı, Almanların % 7.9’u Kazak dilinde okuma ve yazma becerilerine hâkim olduklarını belirtmişlerdir.

Tablo 2.2: 2009 Yılı Resmi Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre Etnik Gruplar Arası Kazak Dili Yeterlilik Seviyesi (15 Yaş ve Üstü)

Etnik Grup	Kişi Sayısı	Kazak Dili					
		Anlama		Okuma		Okuma ve Yazma	
		Kişi Sayısı	%	Kişi Sayısı	%	Kişi Sayısı	%
Kazak	7.316.271	7.195.842	98.4	166.580	2.3	6.817.519	93.2
Rus	3.182.349	806.169	25.3	78.692	2.5	200.017	6.3
Özbek	307.718	293.892	95.5	38.335	12.5	189.881	61.7
Ukraynalı	299.312	64.284	21.5	5.867	2.0	15.574	5.2
Uygur	166.175	155.774	93.7	16.183	9.7	101.024	60.8
Tatar	173.885	126.187	72.6	10.984	6.3	58.552	33.7
Alman	146.624	36.258	24.7	3.725	2.5	11.596	7.9
Koreli	81.720	35.513	43.5	2.984	3.7	8.578	10.5
Türk	69.616	63.332	91.0	5.506	7.9	30.219	43.4
Azerbaycanlı	62.876	51.090	81.3	3.960	6.3	27.190	43.2
Beyaz Rus	60.017	11.377	19.0	1.127	1.9	2.906	4.8
Dungan	32.202	16.017	49.7	1.785	5.5	5.163	16.0
Kürt	26.475	20.520	77.5	1.539	5.8	9.815	37.1
Tacik	23.386	20.904	89.4	3.018	12.9	11.583	49.5
Polonyalı	28.970	6.051	20.9	844	2.9	1.908	6.6
Çeçen	23.559	13.289	56.4	1.028	4.4	5.046	21.4
Kırgız	17.594	16.304	92.7	1.432	8.1	11.015	62.6
Diğer	132.163	55.717	42.2	4.993	3.8	20.957	15.9
Toplam	12.150.912	8.988.520	74.0	348.582	2.9	7.528.543	62.0

Kaynak: 2009 Jılgı Kazakistan Respublikası Halık Sanagı. Kısqaşa Korıtındılar, Ed. A.A. Smailova, Kazakistan Respublikası Statistika Agenttigi, Astana, 2010, s. 80-81, (Çevrimiçi) <http://old.stat.gov.kz>, 16 Şubat 2019.

Slav kökenli etnik grupların arasında Rus dili yeterliliği olan nüfusun %99'u, okuma ve yazma becerilerine hâkim olan %97'sidir. Rus dilini anlama %85.2, okuma ve yazma becerilerine en düşük seviyede hâkim olan Tacik etnik grup temsilcileridir. Kazakistan'ın bazı diğer etnik grupları arasında Rus dilini %92.1 Kazaklar, %92.9 Özbekler, %92.5 Kırgızlar, %98.4 Tatarlar anlamaktadır. Etnik gruplar arasında Rus dilinde okuma ve yazma becerilerine sahip %68.3'den Özbekler'den %95.5 Koreliler'e kadar değişiklik göstermektedir. Kazakların %79.1'i Rusça okuma ve yazma becerisine sahiptir.

Kazakistan'da İngiliz dili yeterliliği, etnik gruplar arası Kazak ve Rus dillerine nazaran daha düşük seviyede ilerleme göstermektedir. 2009 yılı resmi nüfus sayımı etnik gruplar arası İngiliz dili yeterlilik seviyesi sonuçlarına göre nüfusun %24.2 anlama, %11.4 okuma ve yazma, %3.5 sadece okuma becerilerine sahip

Korelilerdir. Kazak nüfusu arasında, İngiliz dilini %17.5'i anlama, %9'u okuma ve yazma, %2.9'u sadece okuma becerilerine sahiptir. Slav kökenli etnik gruplar arasında ileri düzeyde İngiliz diline hâkim olduğunu belirten Ruslar ve Almanlardır. Ruslar arasında %12.6 anlama, %5.6 okuma ve yazma, %2.1 sadece okuma bilmektedir. İngilizce'de %6.8 anlama, %3.2 okuma ve yazma, %1.1 sadece okuma becerileri ile Beyaz Ruslar ve %9.2 anlama, % 4.6 okuma ve yazma, %1.5 sadece okuma becerileri ile Polonyalılar en düşük yeterlilik düzeyini göstermektedir.³²

1995 yılında kurulan KHA, Kazakistan'da dil çeşitliliğine yönelik resmi desteğin nasıl sağlandığının tek kurumsal örneğidir. KHA tarafından ulusal ve kültürel dernekler desteklenmektedir. Kazakistan Milli Eğitim Bakanlığı, Özbek, Tacik ve Uygur eğitim dili ile orta öğretim okullarına olan ihtiyacı sürekli izlemektedir. Böylece Kazakistan'ın, dilsel çeşitliliğin sağlanması ve geliştirilmesi konusunda, çok dillilik politikasını uygulamaya çalışan bir ülke örneği konumunda olduğu belirtilmektedir.³³

Bağımsız Kazakistan'da en uygun sosyal ve dilbilimsel alanın oluşturulması aşamalı bir dil politikasının uygulanması ile inşa edilmektedir. 1997 yılında "Diller Hakkında" kanunun kabulü ve 1998-2000 Yılları Arasında Dillerin İşleyişi ve Gelişimine Dair Devlet Programı'nın onaylanması ile kamu alanında dil inşasının yasal temelleri atılmış bulunmaktadır.

On yıllık bir süre zarfında, "2001 ve 2010 Yılları Arasında Dillerin İşleyişi ve Gelişimine Dair Devlet Programı" çerçevesinde yapılan dil inşası stratejisi üç yönde tanımlanmıştır. Sosyal ve iletişim alanlarında devlet dili kullanımının genişletilmesi ve güçlendirilmesi, Rus dilinin genel kültürel işlevlerinin korunması ve Kazakistan halkını oluşturan diğer etnik grupların ana dillerinin geliştirilmesi olarak belirtilmiştir.³⁴

³² 2009 Jılgı Kazakistan Respublikası Halık Sanagı. Kıskaşa Korıtındılar, Ed. A.A. Smailova, Kazakistan Respublikası Statistika Agenttigi, Astana, 2010, s. 81, (Çevrimiçi) <http://old.stat.gov.kz>, 16 Şubat 2019.

³³ E.D. Suleymenova, **Yazıkoviye Processı i Politika: Monografiya**, Almatı, Kazak Üniversitesi, 2011, s. 78.

³⁴ C.H. Junusova, N.P. Kalaşnikova, **Gosudarstvennaya Etnopolitika Kazahstana: Novıye Trendi**, Ed. E.L. Tugjanov, Astana, Akademiya Gosudarstvennogo Upravleniya Pri Prezidente, 2011, s. 32.

Kazakistan’ın dil gelişim ideolojisi, 2006 yılında KHA’nin 12. Kongresinde dile getirilmiştir. Devlet Başkanı tarafından “Üç Dillilik” ulusal ve kültürel programın uygulamaya konulması talimatı verilmiştir. “Üç Dillilik” programının temeli, ülke vatandaşlarının Kazak dilini bilmesi gerektiğine dayanmaktadır. Kazakistan’ın dil politikasının ikinci özelliği, dünya dillerinden biri olan ve modern dünyada yaygın olarak kullanılan Rus dilinin ülke içinde kullanımını da kapsamaktadır. Üçüncü olarak ise, modern dünyada baskın bir konumda olan İngiliz dilinin geliştirilmesidir.³⁵

Bir yandan çok dillilik politikasını destekleyen Kazakistan, diğer yandan herhangi bir devletin ulus inşa sürecinde tek dillilik politikasının uygulanmasını da desteklemektedir. Tek dillilik politikası, farklı etnik gruplardan oluşan bir toplumun ana dilleri farklı olan temsilcileri arasında ortak bir dilinin belirlenmesi ile amaçlanmaktadır.³⁶

Ortak bir dil, bir devleti diğerinden ayırt etme, ulusal ve sivil alanlarını birleştirme aracı olarak kullanılmaktadır. Kazakistan’da çok dilli toplumlar arasından, Kazak dili ayırarak, özel statü ve güç kazandırılmıştır. Kazakistan’ın dil politikası, Kazak dilinin ulusal kimliğini belirlemede yalnızca sembolik rolünü sağlamlaştırmayı ve geliştirmeyi amaçlamamış aynı zamanda tüm etnik grupların ve sosyal katmanların dil davranışlarında temel değişikliği de hedeflemiştir.³⁷

³⁵“Triedinstvo Yazıkov”, **Kazakhstan 2050, Naşa Sila**, (Çevrimiçi) <https://strategy2050.kz/ru/book/post/id/74/>, 18 Şubat 2019.

³⁶ Gülşah Oran, Musa Kaya, “Çok Kültürlülük Bağlamında İki Dillilik ve Ortak Dil Kavramları Üzerine Bir Değerlendirme”, **International Journal of Languages’ Education and Teaching**, Mannheim, UDES, 2015, s. 1620, (Çevrimiçi) https://pdfs.semanticscholar.org/f23a/9f470_1cf77e1b8f9cb3e3318a44825c00cae.pdf, 14 Şubat 2019.

³⁷ E.D. Suleymenova, **a.g.e.**, s.79.

2.3. Kazakistan Etnik Siyasetinin Uygulanmasını Sağlayan Siyasal Mekanizma

SSCB'nin dağılması ile cumhuriyetler, siyasi, ekonomik, sosyo-kültürel ve diğer alanların sorunlarını çözmede, devlet egemenliği ve bağımsızlıklarını kazanmışlardır. Böylece, SSCB'de ikamet eden halklar özgürlüklerini, bağımsızlığını ilan eden cumhuriyetlerin vatandaşları ise kendi devletlerini yönetme hakkını elde etmişlerdir.

SSCB'nin dağılmasının ardından komşu cumhuriyetler arasındaki ekonomik bağların kopması, sosyal değerler sisteminin çökmesi ile ilgili çok sayıda sorunlar ile karşı karşıya gelinmiştir. Bu dönem zarfında, Post Sovyet coğrafyasında etnik gruplar arası çatışmaların artış gösterdiği gözlemlenmiştir. Çok etnikli yapıya sahip olan Kazakistan'da ise, farklı etnik gruplar arası barış ve uyumun korunması ise güçlendirilmiştir.

25 Ekim 1990 yılında kabul edilen Kazak SSC Devlet Egemenliği Bildirisi, *“Kazak SSC, ulus devletin güvende olması, korunması ve güçlendirilmesi için önlemler almaktadır. Özgün kültürün, geleneklerin, dilin canlanması ve geliştirilmesi, Kazak ulusunun ve Kazakistan'da yaşayan diğer etnik grupların ulusal itibarlarının güçlendirilmesi Kazak SSC devletçiliğinin en önemli görevlerinden biridir”*, ifadelerine yer verilmiştir. Ayrıca, bildiride Kazakistan'da yaşayan tüm etnik gruplara eşitlik teminatı verilmiştir.³⁸

1992 yılında Devlet Başkanı Nazarbayev tarafından etnik gruplar arası ilişkilerinin geliştirilmesine yönelik çalışmalar başlatmıştır. Bu nedenle, 14 Aralık 1992 yılında Kazakistan Halkları Forumu'nda konuşma yapan Kazakistan Devlet Başkanı, Kazakistan'da etnik gruplar arası uyumun güçlendirilmesini sağlayacak bir

³⁸ Deklaratsiya o Gosudarstvennom Suverenitete KazSSR, (Çevrimiçi) https://online.zakon.kz/doc/ument/?doc_id=1000230#pos=0;0, 25 Şubat 2019.

STK olan Kazakistan Halklar Asamblesi adında yeni bir kurumun kurulmasını önermiştir.³⁹

Nursultan Nazarbayev'in Kazakistan Halkları Forumu'nda ifade ettiği gibi: "... Ana zenginliğimiz olan Halklar arası dostluk, yalnızca bir Kazakistanlı kuşak üzerinden yaratılmamıştır. Günümüzde, tarihimizde yaşananları yeniden düşündüğümüzde, enternasyonalizmin iyi niyete dayalı geleneklerini aşma, bu serveti boşa harcama hakkımızın olmadığını anlıyoruz. Sonuçta, son yıllarda ve parti direktifleri tarafından oluşturulmuş değiller. Kazakların tarihi toprakları, yıllar öncesine dayalı farklı halkların temsilcilerini tarihi, politik ve sosyal sebeplerden dolayı kabul etmiştir. ... Her gün bireyin, her etnik grubun, her milletin sesine kulak vermeliyiz. Bu yüzden forumu kalıcı bir temele geçirerek, Kazakistan halklarının uyum ve birlik asamblesi adı altında yeni bir toplum kuruluşu oluşturmamız gerekmektedir."⁴⁰

Asamble'nin oluşumu Kazakistan bölgelerinde kurulan KHA'nın enstitüleri ile başlamıştır. 16 Şubat 1995 yılında Devlet Başkanı Nazarbayev ve etnokültürel derneklerin (devamında-EKD) başkanları ile yapılan toplantıda etnik gruplar arası uyumu güçlendirmek ve korumak için Cumhurbaşkanlığı nezdinde Kazakistan Halklarının Uyum ve Birlik Asamblesi'nin kurulması gerektiği belirlenmiştir. Kazakistan'da ikamet eden bütün etnik grupların manevi açıdan canlanması ve gelişimi, medeni ve demokratik ilkelerine dayalı etnik gruplar arası ilişkilerin geliştirilmesi, farklı etnik grupların çıkarlarına saygı gösterilmesi, devlet düzeyinde ve ulusal politika kapsamında önemli kararlar alma konusunda etnik grup temsilcilerinin katılım sağlamaları kurumun başlıca görevleri arasında yer almaktaydı. Devlet başkanının öneri ve girişimleri üzerine 1 Mart 1995 tarihli kararname ile yasal statüye sahip ulusal politika alanında yeni bir kurum olan Kazakistan Halklar Asamblesi kurulmuştur. Kazakistan'ın her bölgesinde kurulan KHA enstitüleri olan Küçük Asambleler'in, 40 etnokültürel dernekten 260 delegenin

³⁹ A.E. Asanbayeva, V.E. Peçerskih, **Kazakstan Halkı Assambleyası: Algaşkı Kadamdar 1995-1997, Kujattarmen Materialdar Jinagı**, Ed. B.A. Japarov, Kazakistan Respublikası Prezidentinin Muragatı, Astana, Jasıl Orda, 2015, s. 9.

⁴⁰ Vıstupleniye prezidenta Respubliki kazahstan N.A. Nazarbayeva na Forume Narodov Kazahstana, Alma-Ata, 13 Aralık 1992, (Çevrimiçi) https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30006967#pos=0;24, 27 Şubat 2019.

katılımı ile 24 Mart 1995 yılında Almatı şehrinde KHA'nın I. Kongresi gerçekleşmiştir.⁴¹

Asamble, kurulduktan sonra halk tarafından seçilen birinci devlet başkanının görev süresinin 2000 yılına kadar uzatılmasına ve Kazakistan Cumhuriyeti'nin yeni Anayasası'nın kabul edilmesine dair ülke çapında referandum düzenlemeleri gibi konularda tarihi bir misyon üstlenmiştir.⁴²

1996 yılında “Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Kimliği’nin Oluşumu Konsepti”nde belirtildiği gibi, *“Kazakistan halkının birliği ve etnik gruplar arası uyumu, devletin gelişimi bağlamında özel anlam kazanmaktadır. Farklı etnik gruplardan oluşan halkın birliği ve beraberliğinin pekiştirilmesi zor olmasına rağmen gerçekleştirilmesi mümkündür. Kazakistan’da gerçekleştirilmesi için tüm koşullar mevcuttur. Her şeyden önce, etnik gruba aidiyetine bakılmaksızın, tüm vatandaşlar arasında eşitliği ilan eden Anayasa’nın olmasıdır.”*⁴³

Halkın birliği ve beraberliği anlayışına dayanarak Kazakistan Cumhuriyeti Anayasası’nın Madde 1.2’de belirtildiği gibi, *“Cumhuriyet’in faaliyetlerinin ana ilkeleri”* kapsamında ilk olarak *“toplumsal uyum”* ilkesine yer verilmiştir.⁴⁴ Bu ilke, etnik gruplar arası uyum politikasında yer almaktadır.

Kazakistan Cumhuriyeti, bağımsızlığını ilan etmesinden itibaren ülke toplumunun sivil duruma geçişini irdelemektedir. Kazakistan’da farklı etnik gruplardan oluşan toplumun Kazakistan Halkı olarak tek çatı altında toplanması, devletin ulusal politikasının başlıca hedefini oluşturmaktadır. Ülkenin siyasi, ekonomik, kültürel, dini ve etnik güçlerinin birleştirildiği yerde halkın birlik ve beraberliğinin oluşması hedeflenmektedir. Halkın birliğini ve beraberliğini

⁴¹ N.P. Kalaşnikova, S.K. Kalmikov, **OBSE-Kazahstan:Opıt Mejetniçeskogo Vzaimodeystviya v Stranah Uçastnikah, Sbornik Analitiçeskikh Materialov**, Ed. E.L. Tugjanov, Astana, 2010, s.82.

⁴² O.G. Dimov, “Obshhenatsional’noye Soglasie-Dostoyaniye Nezavisimogo Kazahstana”, **Assambleya Narodov Kazahstana: Sbornik Materialov 1996 God**, Der. O.G. Dimov, U.O. Oralbayev, V.V. Primin, Almatı, Kazakistan Yayınevi, 1997, s.7.

⁴³ Rasporyajeniye Prezidenta ot 23.05.1996 N 2995 “Kontseptsiya Formirovaniya Gosudarstvennoy İdentiçnosti Respubliki Kazahstan”, (Çevrimiçi) <http://kazakhstan.news-city.info/docs/sistems/dokpegeez.htm>, 3 Mart 2019.

⁴⁴ “Konstitutsiya Respubliki Kazahstan”, (Çevrimiçi) http://www.akorda.kz/ru/official_documents/constitution, 3 Mart 2019.

güçlendirmek, refah içinde yaşamasını sağlamak için tüm kamu kurum ve kuruluşları görevlendirilmiştir. Bu bağlamda, toplumdaki dengeleyici görevi üstlenen, etnik gruplar arası uyum ve istikrarı sağlayan önemli kurum KHA'dır. Kazakistan etnik gruplar arası hoşgörü ve toplumsal uyum modelinin gelişimine KHA'nın doğrudan katılım sağlıyor olması devletin sivil toplum yapısının ve siyasal sisteminin yapılanmasında yenilikler getirmektedir.

Kazakistan ulusal politikası, ülke vatandaşlarının etnik haklarının korunması, halkın birleşmesi ve etnik gruplar arası sorunların çözülmesi için gerekli tüm siyasi ve yasal koşulları sağlamaktadır. Bu süreçlerde KHA, hem ulusal politika kurumu hem de sivil toplum kurumu olarak rol almaktadır.

Asamble'nin faaliyetleri, Kazakistan'da çok etnikli toplumunun yaşam koşullarını iyileştirmeye yönelik çalışmalarına katkıda bulunmaktadır. Manevi birlik fikirlerinin oluşumu ve yayılması, etnik gruplar arası barış ve uyumun güçlendirilmesi ve korunması, Asamble'nin hükümet kurumları ve kamu dernekleri ile birlikte etkileşim sisteminin oluşturulması yoluyla etnik gruplar arası ilişkiler alanında olumsuz eğilimlerin önlenmesi, etnik ve dinler arası ilişkiler alanında durumun değerlendirilmesi sonucu üzerine toplumun birleştirilmesi için çalışmaların organizasyonu ile çözüm önerilerinin geliştirilmesi, farklı ulusal çıkarların devlet tarafından uygulanmakta olan ulusal politikaya entegrasyonunun teşvik edilmesi gibi Asamble'nin faaliyetleri kapsamında etnik gruplar arası uyum kültürünün geliştirilmesi hedeflenmektedir.⁴⁵

⁴⁵ The Activities of The Assembly of People of Kazakhstan, (Çevrimiçi) <https://assembly.kz/ru/ank/deyatelnost-assamblei-naroda-kazakhstana.php>, 15 Ocak 2019.

Şekil 2.1: Kazakistan Halk Asamblesi’nin Etnik Gruplar Arası İlişkiler Alanında Ana Faaliyetleri

Kaynak: E.L.Tugjanov, “Uçastiye Kazahstanskikh Etnosov v Obşestvenno-Političeskoj Jızni. Rol’ i Effektivnost’ Konsul’tativnih Organov: Opıt Assambei Naroda Kazahstana”, **Materialı Mejdunarodnogo Seminara**, Astana, 2009, s. 14.

Kazakistan’ın reformlarının başarılı bir şekilde uygulanması, etnik kimliğin geliştirilmesi ve etnokülürel çeşitliliğin korunması için ön koşul olarak istikrar ve etnik gruplar arası uyumun sağlanmasına öncelik verilmiştir. Sovyet sonrası dönemde Kazakistan ulus devletinin oluşumunun ayırt edici özelliği, barışı ve

toplumsal uyumu korumaktır. Çok etnikli toplumlarda etnik gruplar arası uyum kültürünün geliştirilmesi, devlet etnik siyasetinin seviyesine yükseltilmiştir.

Bağımsız Kazakistan'da ulusal politika, uyum arayışı, sosyal istikrar, hukukun üstünlüğü ve aktif entegrasyon arayışı önceliklerine dayanmaktadır. Şekil 2.2'te modern Kazakistan'ın ulusal politikasının temel ilkeleri belirtilmiştir. Kazakistan etnik siyaseti kapsamında uygulamaları ile geliştirilmesinin ardından Devlet Başkanı tarafından KHA'nın XIV. Kongresinde sunulmuştur.

Şekil 2.2: Kazakistan Ulusal Politikasının Temel İlkeleri

Kaynak: Vıstupleniye Prezidenta Respubliki Kazahstan N.A. Nazarbayeva na XIV Sessii Assamblei Naroda Kazahstana, Astana, 23 Ekim 2008, (Çevrimiçi) <https://www.zakon.kz/124086-vystuplenie-prezidenta-rk-n.a..html>, 5 Mart 2019.

2.3.1. Kazakistan Halk Asamblesi'nin Anayasal ve Yasal Statüsü

KHA, 1 Mart 1995 tarihli Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Cumhurbaşkanlığı'na bağlı danışma kurumu olarak kurulmuştur. 1995 yılından itibaren Kazakistan demokrasisini geliştiren ana kurumlardan biri haline gelen

Asamble'nin faaliyetlerinin yetkisini ve etkinliğini arttırmak için Devlet Başkanı tarafından defalarca etkili önlemler alınmıştır. Bu bağlamda, 2002 yılında Devlet Başkanı kararı ile “KHA Stratejisi” ve Asamble Yönetmeliği'nin onaylanması, KHA gelişme sürecinin bir dönüm noktası olarak belirlenmiştir.

KHA'nın çalışmalarını iyileştirmek ve genişletmek adına Devlet Başkanı'nın talimatına uygun olarak hazırlanan “Kazakistan Halkları Asamblesi Kurumu'nun Güçlendirilmesi Üzerine” Kararname 23 Nisan 2005 tarihinde yayınlanmıştır. Kazakistan kimliğinin oluşumu, toplumun demokratikleşme sürecine, KHA'nın katılımı ve etnik gruplar arası ilişkiler kurumu olarak gelişimi devlet ve kamu kurumlarının ek katılım sağlamalarını gerektirmektedir. Farklı etnik gruplar arasında uyumun sağlanması, hoşgörü ve güvenin güçlendirilmesi, EKD'lerin belirlediği hedeflere ulaşmak için çabaların bütünleşmesi adına KHA'nın görev ve yetkileri genişletilmiştir. Kararname uyarınca, Asamble çalışma organları ve Küçük Asamble'lerin statüsüne yönelik iyileştirme önlemleri tanımlanmıştır. Bu önlemler, toplumun mevcut durumunu yansıtarak, Asamble'nin faaliyetlerini genişletmeyi ve devletin genelinde çalışmalarını sürdüren EKD'in çıkarlarını korumayı amaç edinmiştir.⁴⁶

2007 yılında Devlet Başkanı tarafından başlatılan Anayasa reformunun geliştirilmesi kapsamında 20 Ekim 2008 tarihli “Kazakistan Halk Asamblesi Hakkında” yasa imzalanmıştır. Yasa gereğince, Devlet ulusal politikasının uygulanması, Kazakistan Cumhuriyeti'nde sosyal ve siyasal istikrarın sağlanması ve etnik gruplar arası ilişkiler alanında devlet kurumları ve STK'lar arasında etkileşimin etkinliğinin artırılması kapsamında KHA'nın statüsü, kuruluşu ve örgütlenme biçimi belirlenmiştir. KHA, Devlet Başkanı'nın başkanlık ettiği, devlet ulusal politikasının gelişimine ve uygulanmasına katkıda bulunacak tüzel kişiliği olmayan bir kurumdur. Kazakistan Cumhuriyeti'nin genelinde Asamble enstitüleri olan Küçük Asamble'ler vasıtasıyla KHA faaliyetlerini sürdürmektedir. Kazakistan'ın Bölge, Şehir ve

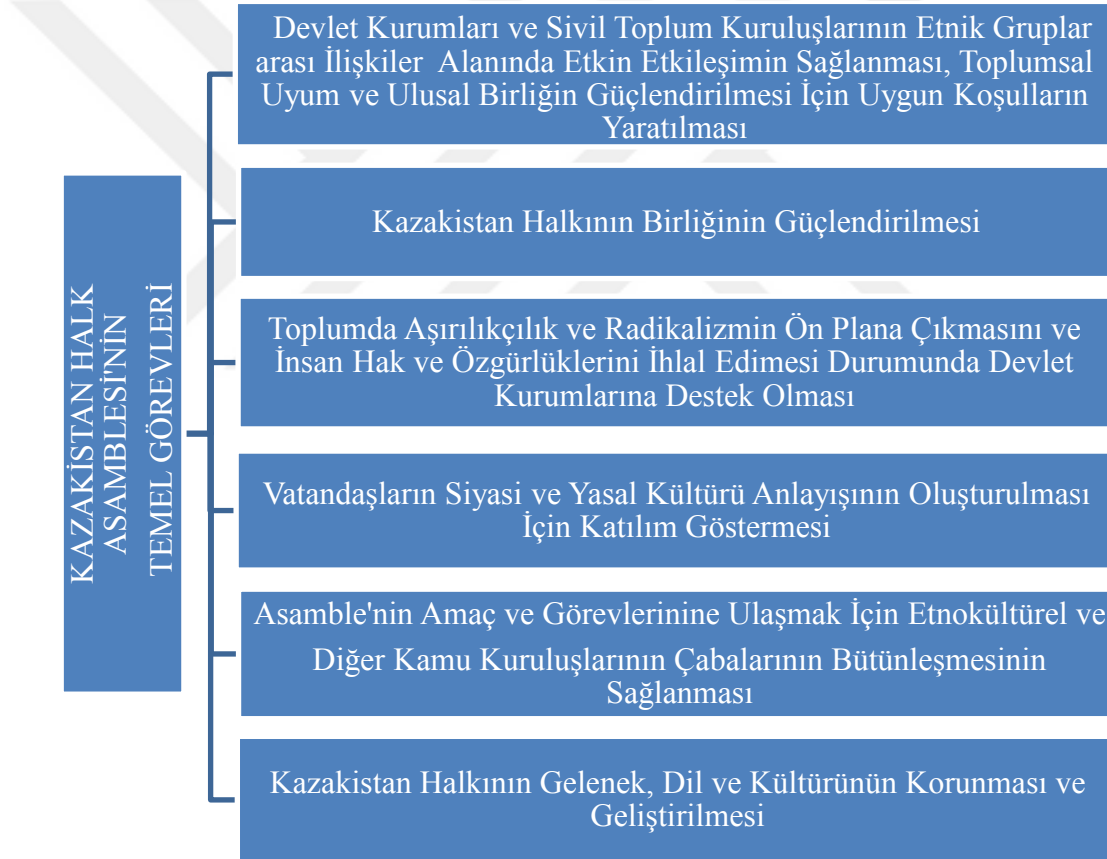
⁴⁶ “Ob Ukrepnenii İnstituta Assamblei Narodov Kazahstana”, 23 Nisan 2005, (Çevrimiçi) http://adilet.zan.kz/rus/docs/U050001561_, 10 mart 2019.

Başkent Asamble'leri, Belediye Başkanları başkanlığında tüzel kişiliği olmayan KHA tarafından koordine edilen kuruluşlardır.⁴⁷

KHA, Kazak halkının birleştirici rolü ile Kazakistan sivil, kültürel, manevi ve vatanseverlik değerlerine sahip toplumu temel alan Kazakistan sivil kimliğinin ve ulusun oluşumu sürecinde Kazakistan Cumhuriyeti'nde etnik gruplar arası uyumun sağlanmasını hedeflemektedir.

20 Ekim 2008 tarihli “Kazakistan Halk Asamblesi Hakkında” Yasanın 4. Maddesinde yer alan KHA'nın temel görevleri Şekil 2.3'te belirtilmiştir.

Şekil 2.3: Kazakistan Halk Asamblesi'nin Temel Görevleri

Kaynak: Закон Республики Казахстан “Об Ассамблее Народа Казахстана” с Изменениями I Дополнениями по Состоянию на 27.04.2018 (Çevrimiçi) https://online.zakon.kz/document/?doc_id=30352401#pos=2;-155, 18 Mart 2019.

⁴⁷ V.A. Malinovskiy, **Konstitutsiya Respubliki Kazahstan. Nauchno-Praktičeskij Komentarij**, Ed. M.T. Baymahanov, V.A. Malinovskiy, vd., Almatı, Rariret, 2015, s. 273.

2.3.2. Kazakistan Halk Asamblesi'nin Yapısı ve Çalışma Mekanizması

KHA, Kazakistan'ın siyasi, ekonomik ve kültürel gelişiminin en karmaşık sorunlarını ele almaktadır. Kazakistan Devlet Başkanı'nın 1 Mart 1995 tarihli "Kazakistan Halkları Asamblesi'nin Kurulması Üzerine" kararı uyarınca, 26 Nisan 2002 tarihinde №856 Kazakistan Halkları Asamblesi Yönetmeliği kabul edilmiştir. 2007 yılında Kazakistan Halklar Asamblesi'nin anayasal statüye dönüştürülmesi ise bir dönüm noktası olarak belirtilmiştir. Anayasa değişikliklerine göre, Kazakistan Halklar Asamblesi'nin, Kazakistan Halk Asamblesi olarak yapılandırılması öngörülmüştür. Bu durum, devlet etnik siyasetinin tüm yönlerinde değişikliğin meydana geleceği anlamına gelmektedir. Etnik grupların etnokültürel açıdan canlanmasını sağlama ekseninden farklı yön olarak tek bir Kazakistan halkına entegrasyonunun sağlanması amaçlanmıştır.⁴⁸

7 Eylül 2011 yılı №149 Kazakistan Halk Asamblesi Yönetmeliği'nin kabul edilmesi ile №856 Yönetmeliği geçersiz kılınmıştır.⁴⁹ Bu belgeye göre, Kazakistan Cumhuriyeti'nin yasal düzenlemelerine uygun olarak, Asamble'nin çalışmaları, statüsü ve yetkilerinin yanı sıra devlet kurumları ve STK'lar ile etkileşimi, etnik gruplar arası ilişkiler alanında Kazakistan Cumhuriyeti ulusal politikasının geliştirilmesi ve uygulanmasına katılım prosedürü belirlenmektedir.

1995 yılından itibaren KHA'nın düzenli çalışma mekanizması oluşturulmaya çalışılmıştır. Asamble Başkanı tarafından olağanüstü toplanma kararı alınmadığı sürece yılda bir kere gerçekleşen Kongre, Kazakistan halkının sosyal ve siyasi hayatında bir dönüm noktası haline gelmiştir. Her Kongrede devletin güncel sorunları analiz edildikten sonra önemli kararlar alınmaktadır. Asamble toplantılarında alınan tüm kararlar tavsiye niteliğindedir. KHA Kongresi'nde devlet ulusal politikası ile ilgili alınan kararlar ve sunulan öneriler devlet organlarının yetkilileri tarafından zorunlu incelenmeye tabi tutulmaktadır. Özel önemlerden ötürü,

⁴⁸ E.L. Tugjanov, v.d., a.g.e., 2015, s. 95.

⁴⁹ "O Strategii Assamblei Naroda Kazahstana I Polojeniyi ob Assambleye Naroda Kazahstana", (Çevrimiçi) <http://adilet.zan.kz/rus/docs/U020000856>, 20 Mart 2019.

Kongrede alınan kararların uygulanmasına yönelik önlemler, belirlenen hükümet kararnamesinde tanımlanmaktadır.

KHA'nın temel amacı, etnik gruplar arası ilişkilerin gelişmesini, vatanseverlik değerlerinin yükseltilmesini, toplumun pekiştirilmesini ve devletin etnik siyasetinin uygulanmasına yönelik tavsiyelerin geliştirilmesini sağlayan çeşitli önerileri geliştirmektir. Asamble kapsamında belirlenen amaç ve görevlerin başarılı bir şekilde gerçekleşmesini sağlayan kurum üyelerinin faaliyetleri büyük önem taşımaktadır.

2008 yılında kabul edilen “Kazakistan Halk Asamblesi Hakkındaki” yasada Madde 8 uyarınca, Asamble'nin yapısını Kongre, Konsey, Asamble Sekreteryası, Asamble'nin yürütme organı, Bölge, Büyük Şehirlerin ve Başkent Asambleleri, Asamble'nin EKD'leri oluşturmaktadır.⁵⁰

KHA'nın yapısı, Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı tarafından devlet ve kamu kurumlarının temsilcileri, EKD'in temsilcileri ve toplum içinde siyasi ve sosyal durumu güçlü olan bağımsız temsilciler arasından belirlenmektedir. Günümüzde, Asamble'nin etnik yapısı 382 temsilciden oluşmaktadır. KHA katılımcılarının etnik yapısının ayrıntılı bilgisi Şekil 2.4'te verilmiştir.

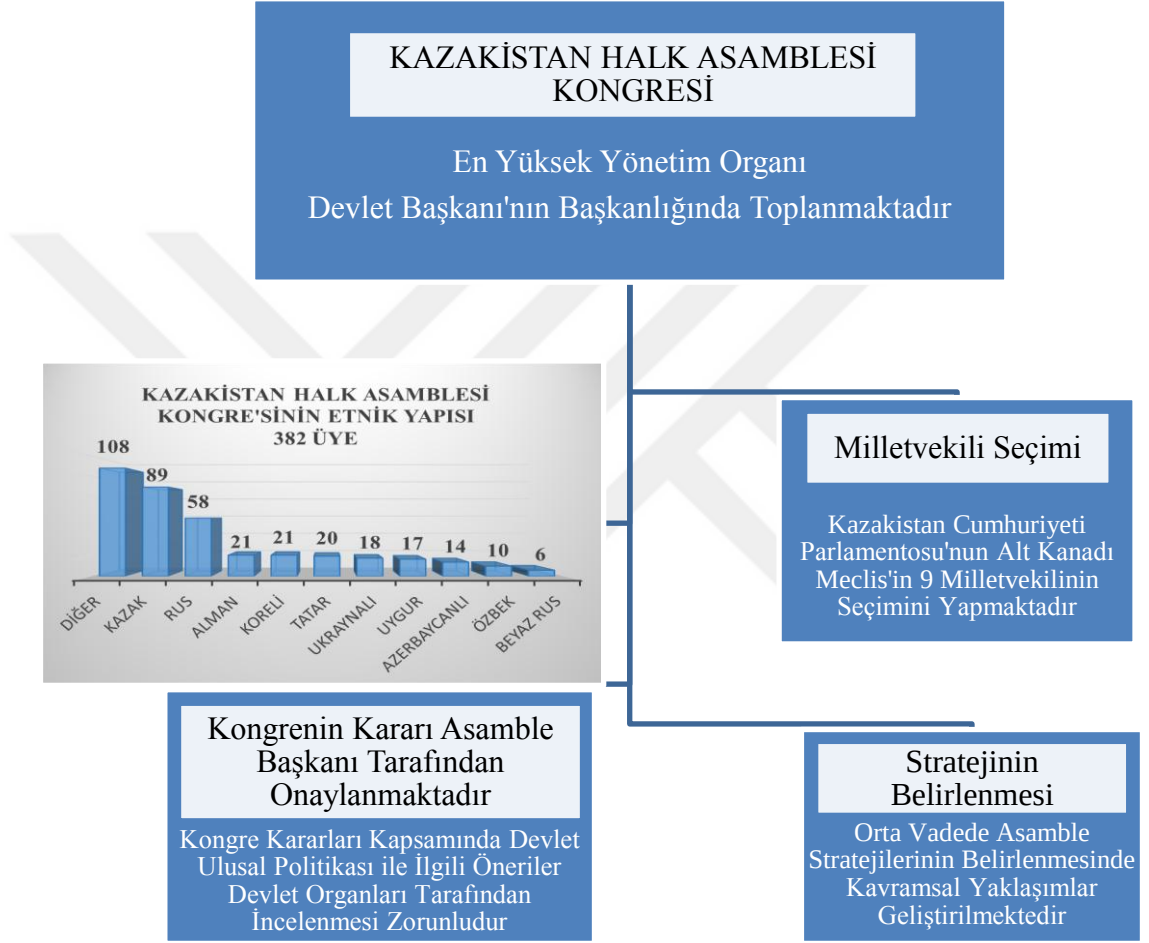
KHA üyeleri, Asamble'nin önceliklerini ve faaliyetlerini göz önünde bulundurma, çeşitli konularda görüş alışverişinde bulunma, Kongre'ye katılıp katılmama ve Asamble'den ayrılma kararı alma haklarına sahiptir. Ayrıca, çoğunluktan farklı bir bakış açısına sahip olan KHA üyeleri özgür ve açık bir şekilde görüşlerini ifade etmektedirler. Asamble'nin Kongre'sine katılım sağlayan temsilcilerin, alınan kararları ve gerçekleştirilmesi planlanan faaliyetleri, Asamble'nin yetkisinin büyümesinin teşvik edilmesi amacı ile topluma iletmesi beklenmektedir. Bu yöndeki faaliyetlerin çoğu, ikisi EKD'in temsilcisi olmak üzere Devlet Başkanı ve üç yardımcısı tarafından yürütülmektedir.

Yılda bir kere toplanmakta olan Asamble üyelerinin en az üçte ikisinin katılımı beklenmektedir. Karar alma sürecinde ise oyların yarısından fazlasının alınması gerekmektedir. Kongre, Kazakistan Halk Asamblesi Yönetmeliği'nin değiştirilmesi ve eklemelerin yapılması, konseptlerin ve belirli programların

⁵⁰ Закон “Об Assamblee Naroda Kazahstana”, 20 Ekim 2008, (Çevrimiçi) https://kodeksy-kz.com/ka/ob_assamblee_naroda_kazahstana/8.htm, 20 Mart 2019.

oluşturulması, oy çoğunluğu ile Devlet Başkanı'na Asamble'nin çalışmalarının ve alt bölümlerin değiştirilmesi ve askıya alınması ile ilgili önerilerde bulunmaktadır.⁵¹

Şekil 2.4: Kazakistan Halk Asamblesi Kongresi'nin Çalışma Mekanizması

Kaynak: Session of The Assembly of People of Kazakhstan (Çevrimiçi) <https://assembly.kz/en/ank/sessii-assamblei-naroda-kazakhstanana.php>, 12 Ocak 2019.

Asamble Kongreler'i arasında, Devlet Başkanı'nın kararı ile KHA Konseyi çalışmalarını sürdürmektedir. KHA Konseyi, ulusal kültür merkezlerinin temsilcilerinden, KHA Küçük Asamble'leri üyelerinden ve önde gelen yetki sahibi kamu çalışanlarından oluşmaktadır. Şekil 2.5'te KHA Konseyi etnik yapısı ve yetkileri ile ilgili ayrıntılı bilgi aktarılmıştır.

⁵¹ "O Polojenii Ob Assamblee Naroda Kazahstana", 7 Eylül 2011 (Çevrimiçi) <http://adilet.zan.kz/rus/docs/U1100000149>, 24 Mart 2019.

Şekil 2.5: Kazakistan Halk Asamblesi Konseyi'nin Çalışma Mekanizması

Kaynak: J.H. Junusova, a.g.e., s. 190.

KHA'nın yürütme faaliyetlerine öncelik eden KHA Sekreteryası'dır. Asamble'nin çalışma organı olan Sekreteryası, Kazakistan Cumhuriyeti İdare Başkanlığı'nın yapısal birimidir. Asamble Sekreteryası'na Asamble Başkan Yardımcısı olan Sekreteryası Başkanı başkanlık etmektedir. Sekreteryası'nın görevleri arasında, Asamble, başkan ve konseyin faaliyetlerini ve Kazakistan Devlet Başkanı'nın etnik gruplar arası ilişkiler alanında yetkilerinin uygulanmasını sağlamak yer alır.

KHA, ulusal birliğin gelişmesi ve güçlendirilmesinin yanı sıra ulusal öneme sahip sorunları ele almak için etnik grup temsilcilerinin de katılım sağlamalarına katkıda bulunmaktadır. 1995 yılından itibaren, kurum değerli bir siyasi deneyim sağlamıştır. Kazakistan toplumunda, istikrarlı etnik ve siyasi durumun güçlendirilmesi ile birlikte etnik gruplar arası ilişkilerin oluşumu ve gelişimine önemli derecede katkı sağlar.

Yukarıda belirtildiği gibi, Asamble'nin en üst organı, Asamble ve EKD'lerin çok yönlü faaliyetlerini koordine ettiği konseyi oluşturan KHA Kongresi'dir. KHA Kongresi, Bağımsız Kazakistan'ın oluşumunun tarihi aşamalarını oluşturmaktadır. Birinci kongre, devlet başkanı yetkilerinin uzatılmasını, ikincisi kongre ise Anayasa'nın kabul edilmesi için referandumu başlatmıştır. Üçüncü kongre, Nazarbayev'in Avrasya entegrasyonu ve Kazakistan toplumunun demokratikleşmesi konusundaki fikirlerini desteklemiştir. Dördüncü kongrede kitlesel siyasi sürgünlerin kurbanlarının rehabilitasyonu üzerine çalışmalara yön verilmiştir. Nazarbayev'in beşinci kongrede yaptığı konuşma, ulusal politika alanında eylem programı haline dönüşmüştür. Altıncı kurultayın içeriği aşırılıkçılığın engellenmesine ayrılmıştır. Değerler eğitimi programı ile "Kazakistan Vatanseverlik" konusu yedinci kongrenin kapsamında gündeme getirilmiştir. Sekizinci kongrede, Bağımsız Kazakistan'ın 10. yılının değerlendirilmesine vurgu yapılmıştır. KHA'nın 2011 yılına kadar olan stratejisi ve ulusal uyum, güvenlik, sivil barış değerleri bağlamında Asamble'nin kalkınma stratejisi dokuzuncu kongrede belirlenmiştir. Asamble'nin 2003 yılında gerçekleşen onuncu kongresi, Kazakistan etnik gruplar arası uyum modelinin geliştirilmesine yer vermiştir. Asamble, on birinci kongrede, toplumdaki birlik sorununu vurgularken, on ikinci kongrede ise vatanseverlik sorununu irdelemiştir. On üçüncü kongrede, toplumun ulusal öncelikler konusunda olan zorlukları ele alınmıştır. "Ülkenin gücü halkın birliğinde" fikri KHA'nın on dördüncü kongresinde dile getirilmiştir. On beşinci kongre ise "Ulusal birlik stratejik seçimimizdir" konu başlığı altında gerçekleştirilmiştir. 2010 yılında gerçekleşen on altıncı kongrede güven, gelenekler, şeffaflık ve hoşgörü değerlerine dayalı KHA'nın geliştirilmesinin 15 yıllık tecrübesi aktarılmıştır. On yedinci kongrede, bağımsız Kazakistan'da 20 yıl boyunca barış ve uyum içinde yaşayan toplumların değerlendirilmesi yapılmıştır.

Ocak ayı 2012 yılında Kazakistan Cumhuriyeti Parlamentosu'nun alt kanadı olan Meclis Milletvekilleri'nin erken seçiminden dolayı toplanan on sekizinci KHA kongresi, Nisan 2012 yılında "Kazakistan'ın Gayesi: İstikrar, Birlik ve Modernleşme" konu başlığı ile on dokuzuncu kez gerçekleşmiştir. Yirmi ve yirmi birinci kongrelerde ise "Kazakistan-2050 Stratejisi" bağlamında ulusal birlik konusu vurgulanmıştır. Yirmi ikinci kongrenin kapsamında Kazakistan Cumhuriyeti'nin tarihsel derinliğini gösteren "Mengilik El" (Ebedi Ülke) ulusal fikri açıklanmıştır. 2016 yılında yirmi üçüncü kongrenin toplanması sonucunda Asamble tarafından seçilecek olan Meclis milletvekili seçimi gerçekleşmiştir. Yirmi dördüncü kongrenin başlığı, "Bağımsızlık. Uyum. Ortak Geleceğin Ulusu" iken, yirmi beşinci kongrenin başlığı "Modernleşmenin Temeli Olarak İstikrar, Birlik ve Uyum" olarak belirlenmiştir.⁵²

"Beş Sosyal Öncelik - Toplumun Sosyal Birliği Platformu" kapsamında 2018 yılında gerçekleşen yirmi altıncı kongre, en önemli beş sosyal problemin çözümünü hedeflemektedir. KHA'nın yirmi altıncı kongresinde, devlet başkanı Nazarbayev konuşması sırasında bazı sorunlara dikkat çekmiştir. Birincisi, konut sahibi olmayanlar için konut alma fırsatlarının yaratılması ve konut kredilerinin karşılanabilirliği sorununun çözümünü içermektedir. İkincisi, düşük ücretli çalışanlar için vergi yükünün azaltılması, üçüncüsü, yüksek öğrenimin erişilebilirliği ve kalitesi ile ilgilidir. Dördüncüsü, sosyal öncelik, serbest meslek sahibi ve işsizler arasında girişimciliğin gelişimi için mikro kredilerin genişletilmesi ve son olarak, ülkenin daha da gazlaştırılmasını içermektedir. Bu konuşmadan çıkarılacak sonuç ise, "Devlet Başkanı'nın Beş Önceliği" olarak beş büyük ölçekli sosyal projedir.⁵³

Kazakistan Cumhuriyeti'nin bağımsızlık sürecinin başlangıcından itibaren Devlet Başkanlığı görevini üstlenen Nursultan Nazarbayev 19 Mart 2019 tarihinde görevinden istifa etmiş ve yerine geçici süreliğine Kazakistan Cumhuriyeti Senato Başkanı Kasım Jomart Tokayev'in Devlet Başkanlığı görevini üstleneceği

⁵² Session of The Assembly of People of Kazakhstan (Çevrimiçi) <https://assembly.kz/en/ank/sessii-assamblei-naroda-kazakhstana.php>, 26 Mart 2019.

⁵³ "Pyat' Sotsial'nyh İnitsiatif-Platforma Sotsial'nogo Edinstva Obşestva", Akmolinskaya Pravda Gazetesi, (Çevrimiçi) <http://apgazeta.kz/2018/04/30/pyat-socialnyx-iniciativ-platforma-socialnogo-edinstva-obshhestva/>, 3 Nisan 2019.

açıklamasında bulunmuştur. 9 Haziran 2019 tarihinde gerçekleşen Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanlığı seçimlerinde Kasım Jomart Tokayev Kazakistan Devlet Başkanı görevine seçilmiştir. Nazarbayev, Devlet Başkanlığı görevinden istifa etmiş olsa da kendisine anayasal olarak tanınan “Ulusun Lideri” statüsü verilmiştir. Nur Otan Partisi liderliğine devam eden Nazarbayev, Kazakistan Halk Asamblesi’nin Daimi Başkanı olarak da görevini sürdürmeye devam etmektedir.

29 Nisan 2019 tarihinde KHA’nın yirmi yedinci kongresi Birinci Devlet Başkanı Nazarbayev’in katılımı ile “Barış ve Uyum Formülü, Sosyal Birlik ve Modernleşme” konu başlığı altında gerçekleşmiştir. Nazarbayev konuşmasında: “*Günümüzde, yaklaşık üç düzine devletin katıldığı dört düzine çatışmaların olduğu “sıcak noktalar” mevcut. Bunların çoğunun nedeni etnik ve dini çelişkilerden kaynaklanmaktadır. Bunlardan kimse muaf değildir, hepimiz risk altındayız. Bunlar göz ardı edilemeyecek trajik derslerdir. Ulusal radikalizm hafife alınmaz. Bağımsız devlet ve tek bir sivil toplum olarak varlığımız tam anlamı ile buna bağlıdır. ... Bu süreçleri inceleyerek, Kazakistan halkının birliğini ve uyumunu güçlendirmenin doğru yolu seçtiğimize emin oluyorum*”, ifadelerini kullanmıştır. Bu doğrultuda, KHA’nın kurulması, etnik gruplar ve dinler arası eşitlik için sağlam bir yasal çerçevenin oluşturulması, etnik siyasetin “Çeşitlilik İçinde Birlik” ilkesine dayandırılması, uluslararası toplumda barış ve uyum değerlerinin teşvik edilmesi, 2017 yılından itibaren devlet politikasının sosyal durumu güçlendirmek için önlemlerin alınması gibi doğru kararların alındığını belirtmiştir.⁵⁴

KHA, ağırlıklı olarak STK’lara ve EKD’lere dayanarak etnik kimliğin ve kültürün yeniden canlanmasını sağlamıştır. Asamblenin kamu diplomasisinin mekanizması haline gelmesi, Kazakistan etnik siyasetindeki rolünü güçlü kılmıştır.

⁵⁴ Vıstupleniye Pervogo Prezidenta- Elbası N.A. Nazarbayeva na XXVII Sessii Assamblei Naroda Kazahstana, Nur-Sultan, 29 Nisan 2019, (Çevrimiçi) <http://www.akorda.kz/ru/speeches/internal-political-affairs/in-other-events/vystuplenie-pervogo-prezidenta-elbasy-nanazarbaeva-na-xxvii-sessii-assamblei-naroda-kazahstana>, 8 Mayıs 2019.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ETNİK GRUPLAR ARASI HOŞGÖRÜ VE TOPLUMSAL UYUM SİYASET MODELİ BAĞLAMINDA KAZAKİSTAN HALKI ASAMBLESİ

3.1. Kazakistan Etnik Siyasetinin Temeli Olarak Etnik Gruplar Arası Hoşgörü ve Toplumsal Uyum Modeli

1991 yılından sonra Kazakistan Cumhuriyeti'nde sosyal ve siyasal sistemde gerçekleşen köklü değişiklikler, tarihi mirası koruma, etnik gruplar arası hoşgörü ve dostluk ilişkilerini güçlendirme, özgün ulusal politika modelini geliştirme arayışını gerekli kılmıştır.

Etnik gruplar arası hoşgörü ve toplumsal uyum siyaseti modeli sayesinde Kazakistan, sivil toplumu; toplumsal uyumu ve etnik gruplar arası barış demokrasinin kavramsal temeli olarak görmektedir. Model, etnik gruplar arası ilişkilerde ayırıcı ilkeler dizininden bütünleştirici ilişkileri geliştiren entegrasyon ilkelerine dönüşmüştür. Kazakistan'ın temel özelliği, Birinci Devlet Başkanı önderliğinde, uluslararası siyaset alanında Nursultan Nazarbayev'in Modeli olarak kabul edilen, Kazakistan halkının kendine özgü etnik gruplar arası hoşgörü ve toplumsal uyum modelini oluşturma gerçeğidir.

Kazakistan Halkı adı altında ortak bir ulusun oluşumunu sağlayan ulusal birlik ve toplumsal uyum, devletin bağımsızlığı ve bütünlüğünün bir göstergesidir. Bu temel değerlere bağlılık, Kazakistan toplumunu birleştiren güçlü faktör haline gelmiştir. İdeolojinin temelini oluşturan bu değerler, Kazakistan etnik gruplar arası hoşgörü ve toplumsal uyum modeline dayandırılmaktadır.¹

Modelin oluşumu çeşitli faktörlerden kaynaklanmaktadır. İlk olarak, Kazakistan ve dünya genelinin tarihsel arka planında etnik gruplar arası ilişkiler

¹ E.L. Tugjanov, a.g.e., s.121.

alanında olumlu ve olumsuz deneyimler dikkate alınmıştır. İkinci faktör ise, yeni tarihsel koşullarda etnik gruplar arası ilişkilerin geliştirilmesi ve dayanışmasını sağlamaya yöneliktir. Üçüncüsü ise, demokrasinin ve sivil toplumun, sivil değerlerin etnik gruplar arası ilişkiler sistemine dâhil edilmesini sağlamaktır. Son olarak, sivil kimlik ve sivil dayanışma ideallerinin etnik grupları ihlal ederek değil, vatandaşlık değerine dayanarak etnik gruplar arası ilişkilerde belirleyici rol oynamasının sağlamaktır.

“Etnik gruplar arası hoşgörü ve toplumsal uyum” ile modern bir modelin arayışı, etnik ve etnik gruplar arası süreçlerin olumlu deneyimlerini göz önünde bulundurarak gerçekleştirmektedir. Bu siyaset, ülkenin birliğine, sivil toplumun dayanışmasına ve sivil kimliğin gelişmesine, ulusun gururu ve saygınlığına zarar vermeden uygulanmaktadır. Toplumu sivil kimliğe ulaştırmadan etnik kimlikten uzaklaştırma olgusu, toplumun yaşam faaliyetlerinin temel değerlerinden maruz bırakıldığı anlamına gelmektedir.²

Hoşgörüü liberal bir toplumun özel bir normu olarak kabul edecek olursak, bir toplum üyelerinin eşit haklara sahip olmalarını kabul etme, etnik gruplar arası ilişkilerde egemenliği ve şiddeti reddetme, her etnik grubunun kültürünü tanıtmaya hakkını verme ve “ötekinin” kültürünü olduğu gibi kabul etmeye hazır olma, uyuşmazlıkları yapıcı bir şekilde çözüme yeteneğine sahip olma, kendi çıkarlarını göz ardı etmeden uyum temelinde ilişki kurabilme gibi özellikleri içermelidir.

Hoşgörülü bir toplumun ilk şartı, farklı etnik gruplardan oluşan bir toplumda kültürlerin eşitliği ve eşit hakların tanınması, ikincisi ise ortak bir yaşam alanı fikri ile ilgili etnik gruplar arası ortaklığın kurulmasını amaçlayan farklı etnik grup temsilcilerinin düşüncelerinin bulunmasıdır. Etnik gruplar arası iletişimin sağlanmasının en uygun etkileşim modeli olan hoşgörü, farklı etnik grup temsilcilerinin kültürlerini paylaşacak bir tür sözleşmenin varlığına bağlıdır. Hoşgörülü tutumlar, aile, eğitim ve kültürel kurumları, medya, kamu ve sivil toplum kuruluşları olmak üzere bir çeşit faktörlerin etkisi üzerinden yaratılmaktadır. Bu

² E. L. Tugjanov, Nursultan Nazarbayev: *İdeya Mira i Obşestvennogo Soglasıya*, Ed. E.L. Tugjanov, A.A. Abdakimov, N.P. Kalaşnikov, V.G. Koçenov, S.V. Seliverstov, N.J. Şaymerdenov, Astana, Akarman Media, 2010, s. 16.

doğrultuda, çok etnikli toplumun amacı, kendi faaliyetler sistemini geliştirerek, toplumun farklı etnik grup üyelerinin diğer etnik grup üyelerinin kültürleri ile daha yakından tanışmasına katkıda bulunmaktır. Kazakistan devlet ulusal ve kültürel politikasının başlıca ilkeleri arasında vatandaşlar için hak ve fırsat eşitliği ile ulusal ve uluslararası kültürün değerlerine aşinalık sağlayan eğitim sisteminin geliştirilmesidir.³

Hoşgörü, bireyin sosyalleşmesinin başlangıcından itibaren belirli bir toplum türünün özelliği olan kültürel, etik ve yasal normlara uygun olarak yetiştirilen ve geliştirilen evrensel bir ilkedir. Etnik grup temsilcileri arasında karşılıklı olarak davranışlarına, inançlarına, yaşam tarzlarına karşı hoşgörülü tavrın sergilenmesi, toplum üyeleri arasında saygı çerçevesinde kurulan ilişkilerin geliştirilmesi, etnik gruplar arası dayanışma ve uzlaşmanın olması ve kültürel değerlerin korunması gibi özellikler başta olmak üzere Kazakistan etnik gruplar arası hoşgörü anlayışını göstermektedir. Tüm bunların dışında, Kazakistan toplumunda milliyetçiliğe ve etnik ayrımcılığa dayalı önyargıların, negatif davranışların olduğu hoşgörüsüzlük belirtileri de mevcuttur. Ancak, toplumun hoşgörülü tutumları, hoşgörüsüz tutumlarına karşı ağır basmaktadır.⁴

Etnik gruplar arası hoşgörü anlayışı farklı şekilde yorumlanmaktadır. İlk olarak, diğer etnik grupların yaşam biçimine, davranışlarına, geleneklerine, duygularına, görüşlerine, fikirlerine, inançlarına saygı gösteren, ulusal karakterin bir özelliği ve zihniyet unsuru olarak açıklanmaktadır. İkinci olarak ise, ait olduğu etnik grubun dışında farklı etnik grupların olduğu ve aynı haklara sahip olduğu anlayışını içermektedir. Üçüncü olarak, etnik gruplar arası ilişkilerin kültürel seviyesinin, etnik gruplar arası uyum derecesinin, insanların iletişim ve işbirliğine hazır olduklarının genel sosyal olgunluğunun bir göstergesi olarak görünmektedir. Dördüncüsü, etnik gruplar arası uyum ve işbirliği ile karakterize edilen devlet ulusal politikasının ilkesidir. Beşincisi, etnik gruplar arası çatışmaları ve gerilimleri çözme aracıdır. Son olarak, hoşgörü, etnik gruplar arası eşitlik ve işbirliği, karşılıklı saygı göstermenin ve

³ A.N. Nisanbayev, **Formirovaniye Tolerantnogo Soznaniya v Sovremennom Kazahstanskoy Obşestve**, Ed. A.N. Nisanbayev, V.D. Kurganskaya, Almatı, Institut Filosofii i Politologii Komiteta Nauki MON RK, 2009, s. 242.

⁴ A.N. Nisanbayev, **a.g.e.**, s. 243.

uyum sağlamanın amacı olarak demokratik, etnik ve ulusal politikanın bir göstergesidir.⁵

Kazakistan etnik siyasetinin stratejik amacı, etnik grupları birleştirme, halkın birliğini ve beraberliğini sağlama, sivil kimliği oluşturma, vatandaşların etnik haklarının gerçekteştirilmesi için gerekli tüm siyasi ve yasal koşulların yaratılmasıdır. Bu anayasal ilkeler, “Devlet Kimliğinin Oluşumu Konsepti”, Dil politikası, yurtdışında ikamet eden Kazakistan vatandaşlarını ve Kazak Diasporası temsilcilerini destekleyen devlet programları ve diğer yasal düzenlemeler kapsamında geliştirilmiştir.

Kazakistan, “etnik gruplar arası hoşgörü ve toplumsal uyum” modelini uygulamada bir sivil barış ve toplumsal uyum formülü olarak konumlandırmaktadır. Kazakistan modeli STK’ların EKD’leri ve devlet kurumları nezdinde kurucu ve yaratıcı etkileşimlerinin temelinde “aşağıdan” inşa edilmiştir.

Kazakistan etnik siyasetinin siyasi mekanizması olan KHA’nın statüsü ve etnik siyasetin uygulanmasına yönelik anayasal hükümlerin oluşması, Asamble’nin Kazakistan Cumhuriyeti Parlamentosu’nun meclisinde, dokuz milletvekili tarafından temsil edilmesi, birçok yönden Kazakistan Cumhuriyeti’nin ve toplumun tutarlı bir şekilde demokratikleşme yolunda kayda değer değişimler göstermesi ve yaratılan etnik gruplar arası uyum modelinin benzersizliği vurgulanmaktadır. Toplumsal uyum, Kazakistan’ın bağımsızlığını ilan ettiği günden itibaren iç siyasi reformlar ve ulusal politikaların önceliği ile belirlenmektedir.

Devlet Başkanı tarafından belirlenen Kazakistan ulusal politikası “devletin bağımsızlığının güçlendirilme ve aktif entegrasyon politikasının uygulanması” ilkesinin yanı sıra sosyal istikrar, hukukun üstünlüğü ve etnik gruplar arası etkileşimin güçlendirilmesini sağlayan mekanizmaların araştırılması üzerine dayanmaktadır. Bu bağlamda, etnik siyasetinin modernleşme sürecinde Kazakistan’ın çok etnikli yapısı sosyal ve siyasi alanda atılım sağlamaktadır. Bu durum tamamen Kazakistan ulusal politikasının, “etnik, dinsel ve kültürel çeşitliliğinin zenginlik olarak tanınması, kültür ve dillerin gelişimi için koşulların

⁵ E.L. Tugjanov, vd., **a.g.e.**, s.127.

yaratılması, hoşgörü ve sorumluluğun önemli değerler olarak görünmesi, Kazaklar'ın toplumda birleştirici rol olması, halkın birliğinin sağlanması", ilkelerine dayanmaktadır.⁶

Kazakistan'ın etnik gruplar arası hoşgörü ve toplumsal uyum modelinin önemli bir özelliği, etnik gruplar arası ilişkilerinin temelde depolitize edilmesidir.⁷ Kazakistan Cumhuriyeti "Siyasi Partiler Hakkında" yasasının 5. maddesinin 3. fıkrasına göre, sosyal, ırksal, ulusal, dini, sosyal sınıf ve aşiret mücadelelerini teşvik etmeyi amaçlayan siyasi partilerin oluşturulması ve faaliyetleri yasaklanmıştır.

Kazakistan Cumhuriyeti Anayasası'nın 39. maddesinin 2. fıkrasında "*etnik gruplar arası uyumu ihlal edebilecek herhangi bir eylemin Anayasa'ya aykırı olduğu*" belirtilmiştir.⁸ Bu nedenle ulusal politika, siyasallaşma olasılığını önleme üzerine kurulmuştur.

3.1.1. Etnik Gruplar Arası Hoşgörü ve Toplumsal Uyum Modeli Bağlamında Kazakistan Halk Asamblesi

Kazakistan toplumunun bütünleşmesi ve etnik gruplar arası eşitliğin sağlanması, etnik siyasetinin temelini oluşturmaktadır. Sovyet sonrası Kazakistan'da uygulanan tutarlı bir devlet ulusal politikası, etnik gruplar arası çatışma, istikrarsızlık ve toplumda bölünmenin yaşanmasını engellemiştir. 1995 yılından itibaren yılda bir defa toplanan KHA Kongrelerinde, Kazakistan Devlet Başkanı'nın yaptığı konuşmalarda Kazakistan siyasetinin ana yönlerinin önemi ve anlamı vurgulanmaktadır.

Kazakistan'ın bağımsızlığının ilk yıllarından itibaren siyasal ve sosyal istikrar, etnik gruplar arası birlik ve uyumun güçlendirilmesi ve geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılmıştır. Bu dönemden itibaren ulusal kimliğin ve dini değerlerin canlanmasından dolayı etnik gruplar arası ilişkiler alanında gerilimlere

⁶ Vıstupleniye Prezidenta Respubliki Kazahstan N.A. Nazarbayeva na XIV Sessii Assamblei Naroda Kazahstana, Astana, 23 Ekim 2008, (Çevrimiçi) <https://www.zakon.kz/124086-vystuplenie-prezidenta-rk-n.a..html>, 6 Nisan 2019.

⁷ N.A. Nazarbayev, **Kazahstanskiy Put'**, Almatı, Jibek Jolu Yayınevi, 2012, s. 98.

⁸ The Constitution of The Republic of Kazakhstan, (Çevrimiçi) http://www.akorda.kz/ru/official_documents/constitution, 6 Nisan 2019.

neden olabilecek çelişkili süreçler yaşanmıştır. Kazakistan Cumhuriyeti, geçiş döneminde tüm zorlukların üstesinden gelmeyi ve büyük çatışmaların ülke geneline yayılmasını önlemeyi başarmıştır. Bu başarı, Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı'nın toplumsal anlaşmazlıkları önleme, toplumda siyasi ve sosyal istikrarı kontrol altında tutabilme kabiliyeti, ulusal birlik ve uyumun önemini anlayan Kazakistan halkının hoşgörülü ideolojisi sayesinde mümkün olmuştur. Ancak, Kazakistan toplumunun etnik gruplar arası ilişkileri istikrarlı olarak nitelendirilmesine rağmen, yine de etnik gruplar arası ilişkilerde tehlike oluşturan tehditlerin olduğu dikkate alınmalıdır.

Kazakistan Birinci Devlet Başkanı Nazarbayev, KHA'nın "Kazakistan'da Etnik Gruplar Arası Uyum Modeli: Deneyim, Uygulama ve Perspektifleri" konulu X. Kongresi'nde yaptığı konuşmada bu sorunların varlığına ve tehdit oluşturduğuna dair dikkat çekerek, etnik gruplar arası ilişkilerin dengesini tehdit eden üç tehlikeyi belirtmiştir.

Nazarbayev'in belirttiği ilk tehdit veya zorluk, aşırılıkçı yanlıların dini, bir terör kaynağı olarak kullanmaya çalıştıkları gerçeği ile ilgilidir. “Cihad” ve “Haçlı Seferleri” gibi kavramların siyasi arenada yeniden yer alması, Kazakistan'da, komşu ülkelerde olduğu gibi aşırılıkçı yanlıların hareketlerinin bir bölgesi haline gelme olasılığını doğurmuştur. Nazarbayev'in ifadeleri ile “Dini aşırılıkçılık bizde de gücünü sürdürüyor”, dini siyasi partinin “Hizb-ut Tahrir”in yasadışı faaliyetlerinin açık biçimlere girdiğine dair endişelerini dile getirmiştir. Kazakistan'daki faaliyetleri aşırılıkçı olarak kabul edilen Hizb-ut Tahrir, başkent mahkemesi tarafından Mart 2005 yılında kapatılmıştır. Kazakistan Cumhuriyeti'nin politikası, halkı dini değerlerinden uzaklaştırarak değil, din ile ilişkilendirmeyi hedeflemektedir. Bu bağlamda, aşırılık yanlısı ve terör faaliyetlerini yasaklayan yasalara büyük önem verilmektedir. 26 Haziran 1998 tarihli “Ulusal Güvenlik” Kazakistan Cumhuriyeti Yasasında terörizm ve aşırılıkçılık, Kazakistan'ın ulusal güvenliğine tehdit olarak tanımlanmış,⁹ 13 Temmuz 1999 tarihli “Terör ile Mücadele” Yasasında Kazakistan

⁹ Закон О Национальной Безопасности Республики Казахстан, 26 Haziran 1998 (Çevrimiçi) https://online.zakon.kz/document/?doc_id=1009712#pos=5;-155, 10 Nisan 2019.

Cumhuriyeti’nde terörle mücadele için yasal çerçeve belirlenmiştir.¹⁰ 10 Şubat 2000 tarihli “Terörizm ve Aşırılıkçılık Tezahülerini Önleme ve Bastırma Önlemleri Hakkında” Devlet Başkanı Kararnamesi ile Ulusal Güvenlik Komitesi ve devlet kurumlarının terörle mücadele faaliyetleri tespit edilip sınırlandırılmıştır.¹¹ Kazakistan Cumhuriyeti 26 Şubat 2005 tarihli “Aşırılıkçılık Faaliyetlerine Karşı Önlemler Hakkındaki” yasasında, devlet kurumlarının aşırılıkçılık ile mücadele faaliyetlerinin yasal çerçevesi belirlenmiştir.¹²

Kazakistan’da on sekizden fazla dini grup temsilcileri barış ve uyum içinde yaşamaktadır. Bağımsızlık yıllarından itibaren Kazakistan din politikasının ana yönleri belirlenmeye çalışılmıştır. Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı, Kazakistan hükümeti ve diğer devlet kurumları, camilerin, tapınakların, kiliselerin ve diğer ibadet yerlerinin yapımında mümkün olan her türlü yardımı sağlamaktadırlar. Gelişmekte olan Bağımsız Kazakistan’ın dini durumu, büyük ölçüde ülkenin çok etnikli yapısı ile belirlenmektedir. Günümüzde farklı bölgelerde, dini farklılıklara dayalı çatışmalar meydana gelmektedir. Kazakistan’da dinler arası uyum, bir arada var olmalarını sağlayan dini hoşgörü ile ayırt edilmektedir. 2003 yılının Eylül ayında Astana’da düzenlenen Dünya ve Geleneksel Dinleri Liderleri Birinci Kongresi gerçekleşmiştir. Kazakistan, Dünya ve Geleneksel Dinlerin Liderleri Kongresi'nin düzenlenmesiyle dünyada, ulusal bir fikir birliği ve toplumun sağlamlaştırılması için bir örnek teşkil edilmesini amaçlamıştır.¹³ Ancak, tüm girişimlere rağmen ülkede dini durumun ideal olduğunu var saymak yanlış olacaktır. Dış faktörlerin etkisi ile bazı dini grupların faaliyetleri siyasallaştırılmaktadır. Bu doğrultuda, eğitim kurumlarını, tıp merkezlerini ve diğer kurumları kullanarak dini faaliyetlerini gizli bir şekilde yürütmeye çalışan kayıt dışı dini toplulukların faaliyetleri önemli sorun oluşturmaktadır. Bu durum ise dindarlıklarını gizlemelerinin nedenlerine yönelik soru işareti oluşturmaktadır.

¹⁰ Zakon Respubliki Kazahstan o Protivodeystvii Terrorizmu, 13 Temmuz 1999, (Çevrimiçi) https://online.zakon.kz/document/?doc_id=1013957#pos=5;-155, 10 Nisan 2019.

¹¹ Ukaz Prezidenta Respubliki Kazahstan O Merah po Preduprejdeniyu i Preseçeniyu Proyavleniy Terrorizmu i Ekstremizmu, 10 Şubat 2000, (Çevrimiçi) https://online.zakon.kz/document/?doc_id=1016680#pos=1;-95, 10 Nisan 2019.

¹² Zakon Respubliki Kazahstan O Protivodeystvii Ekstremizmu, 18 Şubat 2005, (Çevrimiçi) https://online.zakon.kz/document/?doc_id=30004865#pos=1;-8, 10 Nisan 2019.

¹³ S'yezd Liderov Mirovıh i Traditsionnih Religiy, (Çevrimiçi) http://www.akorda.kz/ru/national_projects/sezd-religii-2012_1338973130, 11 Nisan 2019.

Devlet, dini temelde çatışma durumlarını önlemek amacıyla dini topluluklar ile ilişkileri düzenlemeyi hedeflemektedir. Böylece, Nazarbayev Kongre’de, KHA üyelerinin dikkatini toplumda daha sağlam dinler arası uyum mekanizmaları oluşturma görevine odaklanmaları talebinde bulunmuştur.

KHA’nın X. Kongresinde Nazarbayev konuşmasına devam ederken, Kazakistan’da etnik gruplar arası uyumu tehdit eden ikinci tehlikenin, liberal bir devlette, ulusal nitelikte olan bir problemi çözmenin, totaliter bir toplumdan daha zor olduğu gerçeği ile ilgili olduğunu dile getirmiştir. Demokratik toplumlarda, totaliter devletlerde olduğu gibi sorunların çözümünde uygulanan sert yöntemlerin kullanılması mümkün olmamaktadır. Demokraside devlet, uzlaşma yöntemini bulabilmeli, tüm sosyal gruplar ve toplumun kesimleri arasındaki ilişkileri geliştirebilmelidir. Etnik gruplar arası ilişkilerde önemli bir rol oynayan devlet, etnik gruplar arası sorunları çözebilmek için etkili araç ve mekanizmaları bulmalı ve geliştirmelidir. Kazakistan Cumhuriyeti’nin etnik gruplar arası ilişkileri geliştirme mekanizması, KHA’da, Asamble’nin bölgesel yapılarında ve sivil toplum aktif kuruluşları olan EKD’lerde gizlidir.

Üçüncü tehdit, titüler ve diğer etnik gruplar arasındaki çatışmalara yol açma koşullarının gelecekte ortaya çıkma tehlikesidir. Çok etnikli yapıya sahip Kazakistan toplumunun tüm etnik grupların çıkarlarını makul bir dengede buluşturarak, çatışmaların engellenmesi hedeflenmektedir. Kazakistan kültürünü, Kazakistan’da ikamet eden etnik grupların kültürleri ile birleştirilecek şekilde geliştirilmesine vurgu yapılmıştır. Burada, Kazakistan vatandaşlarının hoşgörülü zihniyetlerinin özelliklerini, diğer kültürel koşullara esnek bir şekilde adapte olmalarını, devlet dil politikasının temeli olan "Çeşitlilik içinde birlik" ilkesinin uygulanmasına katılım dikkate alınarak, kullanılmasının önemi devlet başkanı tarafından belirtilmiştir.¹⁴

Etnik gruplar arası ilişkiler alanı toplum gelişimin ayrılmaz bir parçası ve devlet istikrarının önemli bir bileşenidir. Etnik gruplar arası ilişkiler alanı, çok hassas ve duyarlı bir alan olduğundan dolayı hem STK’ların hem de devlet kurumlarının

¹⁴ X Sessiya”Kazahstanskaya Model’ Mejetniçeskogo Soglasia: Opıt, Praktika, Perspektiv”, 5 Aralık 2003 (Çevrimiçi) <https://assembly.kz/ru/ank/sessii-assamblei-naroda-kazakhstana/10-sessiya-dekabr-2003g-kazakhstanskaya-model-mezhetnicheskogo-soglasia-opyt-praktika-i-perspektivy/>, 9 Nisan 2019.

dikkatini çekmektedir. Bu bağlamda, toplumsal uyum ve ulusal birlik kurumu olan KHA, Kazakistan modelinde önemli bir rol oynamaktadır.

Asamble, sosyal çatışmaların değerlendirilmesi ve çözümlenmesi için Konseyler oluşturmak üzere Devlet Başkanı'nın girişimlerine öncülük etmektedir. Bu doğrultuda, KHA'nın bilimsel ve uzman topluluğu, Konseyi, EKD'lerin başkanları ve sosyal deneyimleri birleştirici bir faktör olarak rol almaktadır. KHA, Halkın Demokrat Partisi "Nur Otan" ile birlikte Kazakistan toplumunun birliğini ve beraberliğini koruması için kamu yapıları ağının oluşumuna yönelik çalışmalarını yürütmektedir. Asamble'nin altyapısının güçlendirilmesi ile sivil toplum sistemine ve devlet iktidarına entegrasyonu sağlanmıştır.

2008 yılının Ekim ayında, Asamble'nin barış ve uyumu güçlendirmedeki rolünü açıklayan "Kazakistan Halk Asamblesi Hakkında" yasanın kabul edilmesi ile faaliyetlerinin yasal düzenlemesi sağlanmıştır.

Dünya çapında etnik ve dini çatışmaların artış göstermesi, kitlesel göç ve çözülmemiş sosyal ve ekonomik sorunların ortaya çıkması, özellikle küreselleşme süreçlerinin etkisi altında kalması sonucunda Kazakistan'ın kendine özgü etnik gruplar arası uyum modelinin oluşumunu sağlamıştır.

3.1.2. Etnik Gruplar Arası Hoşgörü ve Toplumsal Uyum Siyaset Modelinin Aktörleri Olarak Etnokültürel Dernekler

Kazakistan etnik siyaseti, etnik ve dini radikalizmin her türlü biçimine karşı çıkmaktadır. Kazakistan Cumhuriyeti, bağımsızlığını ilan etmesinden itibaren, tüm etnik grupların bir toplum oluşturma lehine, devletin ulus inşa sürecine katılmaları için eşit fırsatların sunulmasını sağlamıştır. Ülkenin tarihi gelişiminin özellikleri ve nüfusun etnik yapısının oluşumunun nedenleri dikkate alınarak, Kazakistan toplumunda istikrarın sağlanması için etnik gruplar arası ilişkilerin gelişimine yönelik uyum modeli geliştirilmiştir. Kazakistan'da ekonomik ve sosyal refah, etnik gruplar arası barış ve uyumun sağlanması "etnik gruplar arası hoşgörü ve toplumsal uyum" siyaset modelinin sonucu olarak algılanmaktadır. KHA'nın kurulması ile

etnik gruplar arası ilişkilerin kurumsallaşması sonucunda, Kazakistan etnik siyasetinde önemli kazanımların meydana geldiği görülmüştür. Etnik sorunları yakından ilişkili siyasi, ekonomik ve sosyal sorunlardan net bir şekilde ayırmayı ve bunları yalnızca kendi içsel yöntemleri ile çözmeyi mümkün kılan anayasal statü düzeyinde KHA'nın tam işleyişi sağlanmaktadır.

KHA Kongreleri'nde yaptığı konuşmalarda Nazarbayev, etnik gruplar arası uyum ve ulusal birlik konularına sürekli olarak vurgu yapmaktadır. Nazarbayev'in Kazakistan etnik siyasetine yönelik yaptığı çıkarımlar, "etnik gruplar arası hoşgörü ve toplumsal uyum" siyaset modelinin teorik arka planını oluşturmaktadır.

Etnik gruplar arası uyumun kurulması ve geliştirilmesi için uygun koşulları yaratan, hoşgörü anlayışının güçlendirilmesine ve toplum bilincinin gelişmesine büyük özen gösteren KHA, etnik grupların ulusal kimliklerini göz önünde bulundurarak vatanseverlik değerlerinin geliştirilmesine ve etnik, dini temellere dayanan milliyetçiliğin ve aşırılıkçılığın önlenmesine yönelik çalışmalar yapmaktadır.

Etnik gruplar arası etkileşim deneyiminin özelliklerini ve uluslararası hukuk ilkelerini birleştirerek Kazakistan'da kültürel ve tarihi gelişmelerin özelliklerini göz önünde bulunduran etnik gruplar arası uyum modelinin faaliyet gösterdiği söylenebilir. Etnik gruplar arası ilişkiler alanında elde edilenler, etnik grupların kültürünü ve dillerini canlandırma, vatanseverlik değerlerini geliştirilmeye teşvik etme, etnik gruplar arası uyumu ve siyasal istikrarı sağlama ve güçlendirme, KHA faaliyetlerinin bir sonucudur.

Ulusal kültür merkezlerinin devletin toplumsal ve kültürel yaşamına sosyal ilişkilerin konusu olarak girme süreci, Kazakistan'ın siyasi, sosyal ve ekonomik gelişimi ile yakından ilişkilidir. Ulusal kültür merkezlerinin oluşumunun başlangıcı 1980'lerin sonuna dayanmaktadır. SSCB dağılmadan önce oluşan siyasi kriz, Kazakistan SSC'de toplumsal faaliyetlerin artış gösterdiği, etnik özelliklerin temelinde kamu derneklerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Böylece, Kazakistan etnik grup temsilcilerinin toplum kuruluşları sayesinde ulusal ve kültürel açıdan canlanmalarını gerçekleştirme yönünden çaba göstermişlerdir. SSCB'nin dağılması yalnızca yeni bağımsız devletlerin kurulmasına yol açmamış, aynı zamanda toplum

içinde etnik temele dayalı ulusal ve kültürel türden derneklerin kurulmasına da yol açmıştır. Ulusal kültür merkezlerinin kurulması, etnik grup temsilcilerinin kültürel, geleneksel ve dini değerlerinin canlanmasına yöneliktir.

Ulusal kültür merkezlerinin kurulması yönündeki gelişmelerin ilk aşaması, ulusal kültür merkezlerinin de dâhil olduğu, kamu derneklerinin kurulması ve işletilmesine ilişkin 27 Haziran 1991 tarihli “Kamu Dernekleri Hakkında” ilk özel yasanın kabulü ile başlamıştır. Bu yasanın kabulü SSCB’de mevcut sosyal ve siyasi durumda meydana gelen değişikliklerden kaynaklıdır.¹⁵

Kazakistan ulusal kültür merkezlerinin geliştirilmesinin bir sonraki aşaması, birlik ve dernekler adı altında birleşmesidir. 14 Temmuz 1995 tarihli "Kazakistan Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı bölgesel organları tarafından tüzel kişilerin devlet tescili prosedürüne ilişkin düzenlemeler" kapsamında tüzel kişiler birliğinin dernek şeklinde tescil edilmeleri öngörülmüştür. Etnokültürel derneklerin devlet ulusal politikasının uygulanmasına aktif olarak katılmaları için çalışmalarını yeni bir seviyeye yükseltmelerini sağlamıştır. Bu gelişmeler sonucunda, ulusal kültür merkezlerinin, ulusal kültürlerin canlanmasına ve korunmasına yönelik katkısının ve öneminin yanı sıra, tüm etnokültürel derneklerin faaliyetlerini birleştirecek ve koordine edecek bir kurumun oluşturulması temeli atılmıştır.¹⁶

Kazakistan etnik gruplarının gelişmesi, kültürlerin canlanması ve korunması, yasama çerçevesinin iyileştirilmesi ile doğrudan ilişkilidir. Bu bakımdan, toplum kuruluşlarından olan EKD’lerin, devlet kurumları ile yapıcı işbirliği söz kosudur. Bu karşılıklı işbirliği sadece yasal düzenlemelerde demokratik bir temel oluşturmakla kalmayıp, aynı zamanda hangi etnik gruba ait olduğuna bakmaksızın insanların hak ve özgürlüklerinin değerini göstermektedir.

Etnik gruplar arası istikrarın önemli faktörlerinden bir diğeri, eğitim ve öğretim dili sorunudur. EKD’ler, etnik grupların ana dillerinin öğretilmesini, özel sınıflar ve okullar aracılığı ile geliştirmede temel görevlerinden biri olarak

¹⁵ Zakon Kazahskoy Sovetskoy Sotsialističeskoj Respubliki “Ob Obşestvennıh Ob’yedineniyah”, 27 Haziran 1991, (Çevrimiçi) https://online.zakon.kz/document/?doc_id=30017380#pos=5;-155, 12 Nisan 2019.

¹⁶ E.L. Tugjanov, G.V. Kan, V.S. Korobkov, N.U. Şayahmetov, **a.g.e.**, s. 101-102.

görmektedirler. EKD'lerin gördüğü sosyal, etnik ve dilsel görevlerin gelişmeleri ve uygulanmaları devlet kurumlarına dayanmaktadır. Kazakistan'da etnik gruplar arası istikrarlı ilişkilerin sağlanması için etnik farkındalığın ve toplumda etnik grupların sosyal ve siyasi faaliyetlerinin erişilebilir şekli olduğundan EKD'ler geliştirilmektedir.¹⁷

Asamble, etnik gruplar ile yürütülen çalışmalarda merkezi bir konuma sahiptir. KHA'ya anayasal statüsünün verilmesi sonucunda, EKD'lerin sorunları hızla çözümüne kavuşmakta, bazı sorunların çözümüne yönelik kararları ise hükümet düzeyinde alınmaktadır. Asamble Konseyi kararı ile ulusal kültür merkezlerine mali ve organizasyonel yardımın sağlanması için devlet fonu kurulmuştur. Bu fonun şubeleri, Kazakistan bölgelerinde faaliyet göstermektedir.¹⁸

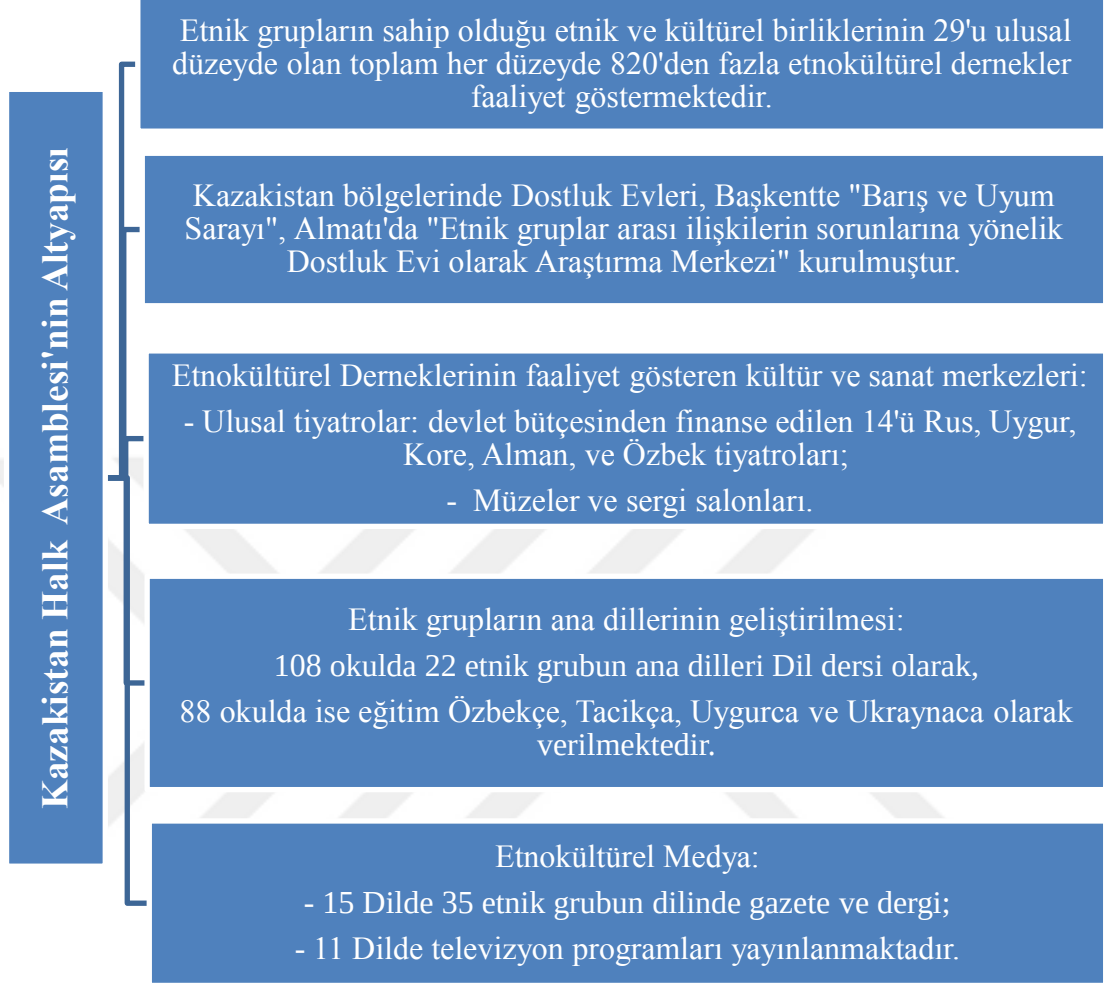
KHA'nın faaliyetlerinin ülke çapında başarılı bir şekilde uygulanmasını sağlayan, 14'ü Küçük KHA bölgesi, 2'si Almatı şehri ve başkentte faaliyet gösteren Küçük KHA merkezlerinin olduğu toplam 16 Küçük KHA ile etkileşim merkezi vardır. Kazakistan Küçük KHA'larına büyükşehir belediye başkanları, Akimler başkanlık etmektedir. Kazakistan Küçük Asambleler'i, devlet kurumlarının, EKD'lerin, kamu ve dini toplulukların temsilcilerinden oluşmaktadır. Küçük Asambleler'in faaliyetleri arasında öncelikli olarak, Kazakistan bölgesindeki çok etnikli yapıya sahip toplumların manevi birliğini, etnik gruplar arası dostluğu ve uyumu koruyarak güçlendirmesi yer almaktadır.¹⁹ Kazakistan genelinde KHA faaliyetlerini yürüten ulusal ve yerel düzeyde 820'den fazla etnokültürel dernek mevcuttur. Etnik grupların yerel EKD'lerinin birliğini ulusal düzeyde temsil eden EKD'lerin sayısı 29'u bulmaktadır.

¹⁷ E.L. Tugjanov, G.V. Kan, V.S. Korobkov, N.U. Şayahmetov, **a.g.e.**, s.103.

¹⁸ Obşestvennyy Fond, "Fond Assamblei Naroda Kazahstana", (Çevrimiçi) <https://assembly.kz/ru/struktury-ank-of-fond-assamblei-naroda-kazahstana/o-fonde/>, 13 Nisan 2019.

¹⁹ KHA Sekreteryası, **Kazakistan Halkının Assambleyasına 10 Jıl**, , Astana, Elorda, 2005, s. 188.

Şekil 3.1: Kazakistan Halk Asamblesi'nin Altyapısı

Kaynak: Vıstupleniye Pervogo Prezidenta Elbası N.A. Nazarbayeva na XXVII Sessii Asamblei Naroda Kazahstana, 24 Nisan 2019, (Çevrimiçi) <https://assembly.kz>, 14 Mayıs 2019.

Devlet tescilini geçen her etnokültürel dernek, ulusal ve yerel düzeyde tüm etnik grupları temsil etmektedir. SSCB dağıldıktan sonra Kazakistan'ın ilk STK'ları olarak kurulan EKD'lerin eğilimleri, etnik gruplar arası ilişkiler alanındaki sorunların çözümlenmesine yönelik ilk hareketlenmeler arasında yer almaktadır. 2018 yılında etnik gruplar arası ilişkilerin geliştirilmesi için 3.542 faaliyet gerçekleştirilmiştir.²⁰ Kazakistan EKD'lerin aktif çalışmaları faaliyetlerini yürütüyor olmaları, etnik grup temsilcilerinin kültürel gelişimin ortak merkezleri olduklarını göstermektedir. Şekil 3.2'de Ulusal düzeyde bazı EKD'lerin tarihsel gelişimi ile birlikte ana faaliyetleri yer almaktadır.

²⁰ Etnokul'turnye Ob'edineniya Kazahstana, 2018 God, (Çevrimiçi) <https://assembly.kz/ru/struktury-anak/etnokulturnye-obedineniya/>, 13 Nisan 2019.

Şekil 3.2: Kazakistan Ulusal Etnokültürel Dernekleri

Dünya Kazaklar Birliği

- Eylül 1992 tarihinde Almatı şehrinde ilk Dünya Kazak Kurultayı'ndan sonra kurulmuştur.
- 2 Kasım 1992 tarihinde toplum kuruluşu olarak tescil edilmiştir.
- Eylül 2015 tarihinde, V. Dünya Kazak Kurultayı'nda Devlet Başkanı tarafından verilen talimatlarına uygun olarak Dünya Kazaklar Birliği merkez ofisi Almatı şehrinden Astana'ya taşınmıştır.
- Temsilcilikleri ve kültür merkezleri dünyanın 35 ülkesinde, Kazakistan'da ise Almatı şehri ve 10 bölgesel merkezinde bulunmaktadır.

Ana Faaliyetleri:

- *Kazak halkının manevi mirasının teşviki ve Kazak dilinin öğrenilmesi*

Kazakistan Azerbaycan Kültür Merkezleri Birliği

- 6 Ekim 2008 yılında Azerbaycanlıların ilk Kurultayı'nda kurulmuştur.
- Kazakistan'da 10 bölgesel ve 2 şehir derneği faaliyet göstermektedir.
- **Ana Faaliyetleri:**
- *Azerbaycanlı etnik grubu temsilcilerinin barışı, uyumu ve birliği güçlendirilmesine yönelik faaliyetlerinin artırılması;*
- *Kültürel ve sosyal hak ve özgürlüklerinin olması, Azerbaycan dili, tarihi ve kültürel değerlerinin öğrenilmesi;*
- *Yardım faaliyetleri;*
- *Kazakistan ve Azerbaycan arasında kültürel bağlantılarının kurulmasını ve geliştirilmesi.*

Kazakistan Çeçen ve İnguşlar Birliği " Vainah "

- 1980'lerin sonunda "Vainah" EKD'leri kurulmaya başlamıştır.
- 31 Mart 1995 tarihinde, "Vainah" Birliği tescil edilmiştir.
- 19 Haziran 2013 tarihinde, Kazakistan Çeçen ve İnguşlar Birliği "Vainah" olarak yeniden tescil edilmiştir.
- Kazakistan'da 16 EKD faaliyet göstermektedir.
- **Ana faaliyetleri:**
- *Kültür merkezlerinin geliştirilmesi, Çeçen ve İnguş etnik gruplarının kültürel miraslarının korunması;*
- *Diğer etnik gruplarının temsilcilerine Çeçen ve İnguşların tarihini, kültürünü ve sanatını tanıtması,*
- *Devletin Resmi dili, Çeçen ve İnguş dilleri, tarihi, edebiyatı ve kültürlerinin öğretilmesi için kursların düzenlenmesini sağlamak için devlet kurumlarına destek olması;*
- *Ulusal ve uluslararası düzeyde konferans, forum ve hayırseverlik etkinliklerinin organizasyonunun üstlenmesi;*
- *Medya, film yapımı ve kütüphanelerin kurulumunu sağlaması.*

Kazakistan Beyaz Ruslar Birliği

- 1992 yılında "Beyaz Rusya" ulusal kültür merkezi kurulmuştur.
- 2002 yılında ikinci kez devlet tescilini geçtikten sonra Kazakistan Beyaz Ruslar Birliği adını almıştır.
- Kazakistan'da kayıt altına alınmış 12 Beyaz Rus etnokültürel derneği faaliyet göstermektedir.

Ana Faaliyetleri:

- *Etnik grup temsilcileri ile bilgi ve tecrübe paylaşımında bulunma,*
- *Kültürel ve eğitsel etkinlikleri düzenleme ve yürütme,*
- *Beyaz Rusya'da niversite ve kolej eğitimi almak isteyen gençlere yardım etme,*
- *Çocukların yaz tatili organizasyonunu stlenme;*
- *Diğer etnik grupların etnokültürel dernekleri ile dostane ilişkileri yürütme.*

Kazakistan Ermeni Etnokültürel Dernekler Birliği "Nairi"

- 30 Ekim 2004 yılında Almatı şhrinde kuruldu.
- 28 şubat 2005 tarihinde devlet tescilini geçti.
- Kazakistan'ın 14 şhrinde Ermeni EKD'leri faaliyet göstermektedir.

Ana Faaliyetleri:

- *Diğer etnik grupların kültürleri ile karşılıklı etkileşimi teşvik etme;*
- *Gençler arasında manevi bilinci geliştirme;*
- *Kazakistan ve Ermenistan arasında kültürel ve ekonomik bağların gelişimine katkıda bulunma;*
- *Diğer etnik grupları temsilcilerine Ermeni kültürünü ve Ermeni halkının gelenek ve göreneklerini tanıtma;*
- *Genç nüfusun kültürü, tarihi, gelenekleri ve görenekleri öğrenmelerini sağlama;*
- *Ermeni ve Resmi dillerinin öğretimini stlenme.*

Kazakistan Koreliler Birliği

- 1989 yılında Almatı şhrinde ve Kazakistan'ın bölge merkezlerinde Kore kültür merkezleri oluşturulmuştur.
- 17 Mart 1990 yılında Almatı şhrinde düzenlenen kurucu kongrenin sonucunda Kazakistan Koreliler Birliği kurulmuştur.
- Kazakistan'da 17 şehirde 17 Koreli EKD'leri faaliyet göstermektedir.

Ana Faaliyetleri:

- *Kore kültürü ve geleneklerinin gelişimi, Kore dilinin öğrenilmesi;*
- *Ekonomik bir temelin oluşturulması ve bölgesel Kore derneklerinin geliştirilmesi;*
- *Etnik gruplar arası uyumun güçlendirilmesi ve korunması;*
- *Uluslararası kültürel ilişkilerin kurulması ve geliştirilmesi.*

Kazakistan Kürtler Birliği "Berbang"

- 1989 yılında Almatı şehrinde ilk Kürt kültür merkezi kurulmuştur.
- 1993 yılında "Yekbun" ("Birlik") adı altında tescil edilerek çalışmalarına başlamıştır.
- 1999 yılında "Berbang" ("Şafak") olarak değiştirilmiştir.
- 15 Ocak 2013 yılından itibaren ikinci kez devlet tescilini geçtikten sonra Kazakistan Kürtler Birliği "Barbang" olarak yasal adını almıştır.
- Kazakistan'da 10 EKD'leri faaliyet göstermektedir.

Ana Faaliyetleri:

- *Kürtlerin gelenek ve göreneklerinin korunmasına yönelik faaliyetlerin yürütülmesi;*
- *Küçük ve orta ölçekli işletmelerin örgütlenmesini amaçlayan birlik üyelerinin ekonomik girişimlere teşvik edilmesi;*
- *Resmi ve Ana dilinin öğretilmesi;*
- *halk el sanatları ve güzel sanatlar sergilerinin organizasyonunun gerçekleştirilmesi, Kürtlerin tarihine ilişkin ve Kazakistan'a gelmeleri ile ilgili derslerin düzenlenmesi;*
- *Gençler ile Kazakistan vatanseverlik değerlerinin gelişmesini ve güçlendirilmesini amaçlayan eğitim çalışmalarının yürütülmesi.*

Kazakistan Rus, Slav ve Kozak Kuruluşlarının Birliği

- 4 Mart 1999 yılından itibaren faaliyet göstermektedir.
- 2004 yılında Birlik yeniden devlet tescilinden geçmiştir.

Ana Faaliyetleri:

- *Toplumda istikrar ve uyumun güçlendirilmesi; çok etnikli toplumun konumunu güçlendirilesi, etnik gruplar arası birliği sağlaması;*
- *Kültürel etkinliklerin organizasyonu, kültürel faaliyetlerde bulunanların ve sanatçıların desteklenmesi;*
- *Tarihin ve geleneklerin korunması;*
- *Gençlik hareketi gelişiminin sağlanması;*
- *STK, uluslararası kuruluşlar ve KHA üyeleri ile etkileşim hâlinde olması;*
- *Rusya ile işbirliğinin ve iyi komşuluğun geliştirilmesi;*
- *Dünyanın diğer ülkeleri ile iletişimin kurulması.*

Kazakistan Türk Ulusal Merkezi "Ahıska"

- Şubat 1991 yılında Almatı'da ulusal bir toplum kuruluşu olarak Türkler Derneği "Türkiye" kurulmuştur.
- 1996 yılında adını değiştirerek Türk Ulusal Merkezi "Ahıska" olarak tescil edilmiştir.
- Kazakistan'ın Almatı, Türkistan, Jambıl, Kızılorda bölgelerinde, 6 il ve 13 ilçesinde faaliyet göstermektedir.

Ana Faaliyetleri:

- *Kazak ve Türk kültürlerinin dahil olmak üzere Kazakistan halkının etnik kültürlerinin karşılıklı olarak zenginleştirilmesinin teşviki, Kazakistan ve Türkiye arasında çeşitli kültürel bağların geliştirilmesi;*
- *Türk etnosunun temsilcileri arasında kültür ve eğitim alanına katılım sağlamalarını teşvik edilmesi, tarih eğitiminin sağlanması, Türk etnosunun dilinin, kültürünün, gelenek ve göreneklerinin korunması ve geliştirilmesi;*
- *Türk halkının sorunlarının incelenmesi ve ulusal ve uluslararası düzeyde halkı temsil etmesi;*
- *Kazakistan diğer etnik grupları temsilcilerinin Türk etnosunun tarihini, kültürünü ve sanatını tanıtmaları;*
- *Kazak dilinin öğrenmesi.*

Kazakistan Ukraynalılarının Rada'sı

- Ekim 2005 yılında kurulmuştur.
- Kazakistan'da 11 etnokültürel derneği faaliyet göstermektedir.

Ana Faaliyetleri:

- *Kazakistan ve Ukrayna arasında çeşitli kültürel bağların geliştirilmesi;*
- *Kazakistan dışında yaşayan Ukraynalılara Kazak halkının tarihini, kültürünü ve sanatını tanıtma;*
- *Ukrayna ve Kazak diasporaları ile ilişkilerin geliştirilmesi;*
- *Hayırseverlik;*
- *Resmi dilin öğrenilmesi;*
- *Genç nüfusu ile çalışmaların yürütülmesi.*

Kazakistan Yahudi Ulusal Örgütleri Birliği "Mitsva"

- 11 Kasım 1992 yılında tescil edilmiştir.
- Kar amacı gütmeyen, kendi düzenleme ve finansman ilkelerine göre çalışmalarını yürütmekte olan örgütler birliğidir.
- Kazakistan'da 20 etnokültürel dernek, 13 hayırseverlik topluluğu, 13 topluluk merkezleri faaliyet göstermektedir.

Ana Faaliyetleri:

- Kazakistan'da ikamet eden Yahudilerin etnik, dini ve kültürel kimliğinin oluşması için şartların yaratılması;
- İbranice ve Yidiş dillerinin kullanım alanlarının genişletmeyi amaçlayan programların geliştirilmesi ve uygulanması;
- KHA ilkelerine dayanan kültürel projeler yolu ile etnik gruplar ve dinler arası hoşgörünün gösterilmesi;
- Birlik programlarının ve projelerinin uygulanması yolu ile KHA'nın amaç ve görevlerinin desteklenmesi;
- Yahudi etnik grubunun geleneklerini, halk el sanatını canlandırmanın yanı sıra, devlet kurumlarının ve Kazakistan Cumhuriyeti kamu kuruluşları programlarının geliştirilmesi ve uygulanmasına katılım sağlanması, kültürel ve eğitimsel faaliyetlerde bulunması;
- Yahudi etnik grubuna, Kazakların ve diğer etnik gruplarının manevi değerlerinin tanıtılması;
- Uluslararası Yahudi topluluklarında kazakistan'ın olumlu imajının desteklenmesi ve tanıtılması.

Kazakistan Yunan Dernekleri Birliği "Filiya"

- 1989 yılında ilk Yunan kültür merkezi "EOS"("Şafak") Almatı şehrinde kuruldu.
- 1993 yılında "Filiya" adı altında Yunan birliği faaliyet göstermeye başladı.
- Kazakistan'da 16 etnokültürel dernek faaliyet göstermektedir.

Ana Faaliyetleri:

- Yunan kültürünün canlanmasına ve Yunan etnik grubunun ana dilinin geliştirilmesine yönelik faaliyetleri geliştirme ve uygulama;
- Diğer etnik grubu temsilcilerine, Kazakistan ve BDT ülkelerinde ikamet eden Yunanlılara, Yunan Dilini, geleneklerini, tarihini, coğrafyasını ve kültürünü öğrenmelerine destek olma;
- Gazete yayımlama;
- BDT'de ikamet eden Yunan etnik grupları, Yunanistan ve Kıbrıs kurumları ile ilişkileri kurmak ve geliştirmek, çocukların, emeklilerin, öğrencilerin tatil ve eğitim alanında ortak değişim programlarını geliştirme,
- Kazakistan bölgelerinde Yunan etnokültürel derneklerinin kurulmasını ve geliştirilmesini sağlama;
- Kazakistan'ın ekonomisine yatırım yapılmasını teşvik etme.

"Yeniden Doğuş" Alman Birliği Vakfı

- 1992 yılında Kazakistan Almanlarının ilk Kongresinde, "Yeniden Doğuş" devlet toplum kuruluşu kurulmuştur. Daha sonra Kazakistan Alman Toplum Kuruluşu Birliği "Yeniden Doğuş" adını almıştır.
- 1996 yılında Kazakistan'da 30 kulübü bir araya getiren Alman Gençlik Birliği kurulmuştur.
- Mart 2018 tarihinden itibaren "Yeniden Doğuş" Kazakistan Alman Birliği'nin kamu fonuna katılarak yeniden düzenleme kararı alınmıştır.

Ana Faaliyetleri:

- *Alman etnik grubu temsilcilerinin çıkarları ve ihtiyaçlarının temsil edilmesi, KHA'nın fikirlerinin uygulanması, etnik kültürlerin karşılıklı zenginleşmesinin teşvik edilmesi;*
- *Almanların ulusal kimliğinin ve ana dilinin korunması;*
- *Almanca konuşulan ülkeler ile kapsamlı işbirliğinin geliştirilmesi,*
- *Barışı ve ulusal birliği korumayı amaçlayan Kazakistan Cumhuriyeti'nin ulusal politikasının uygulanmasının teşvik edilmesi.*

Kaynak: Respublikanskiye Etnokul'turniye Ob'yedineniya, (Çevrimiçi) <https://assembly.kz/ru/struktury-ank/etnokulturnye-obedineniya/respublikanskije-eko/>, 15 Nisan 2019; **Menin Kazakstanım, Kazakstandağı Etnomadeni Birlestikterdin Kızmet Turalı Anıktama**, Astana, 2015, (Çevrimiçi) https://assembly.kz/upload/menin_kazakstanım_m_0_1.pdf, 16 Nisan 2019.

EKD'ler yalnızca etnik grupları aydınlatmayı değil, aynı zamanda çok etnikli yapıya sahip Kazakistan'da, kültürel ve etnik olarak kendi etnik grubunun aidiyetini korumayı amaçlayan bir dizi faaliyetler yürütmektedir. EKD'ler öz yapılanmaları ve öz yönetimlerinden dolayı, sadece etnik kimliğin canlanmasını ve korumasını temsil etmekle kalmayıp, aynı zamanda etnik gruplar arası ilişkilerin istikrara kavuşmasında da bir etken olarak hizmet vermektedir. Dernekler, Kazakistan halkı birliğinin geniş bir bölümünü temsil etmektedir. Ulusal kültürlerin, geleneklerin ve göreneklerin yeniden canlandırılması ve korunması ile ilgili Kazakistan'ın tarihsel deneyiminin analizi, Kazakistan toplumunda etnik gruplar arası ilişkilerin yönetiminin uygun ve etkin bir şekilde yönetilme olanaklarını göstermektedir.

3.1.3. Siyaset Modeli Bağlamında Kazakistan Cumhuriyeti Parlamentosu'nda Kazakistan Halk Asamblesi Milletvekilleri Grubunun Faaliyetleri

2007 yılında Nazarbayev'in önderliğinde, Kazakistan Devlet Başkanı'nın bir takım görevlerinin devredilmesi ile Parlamento'nun yetkilerinin genişletilmesine yol açan Anayasa Reformu gerçekleşmiştir. Kazakistan Cumhuriyeti Anayasası'nda yapılan değişiklikler, bir bütün olarak siyasi sistemi güçlendirmeyi hedeflerken, Kazakistan Cumhuriyeti siyasal sisteminde ciddi değişikliklere neden olmuştur. Devlet Başkanı yetkilerinin bir kısmının devri sonucu Parlamento'nun devlet iktidarı sistemindeki ağırlığı değişmiş ve bu durum kamu idaresinin yapısındaki kilit bağlantılardan biri hâline gelmiştir.

2007 yılında Anayasa değişikliklerinin kabul edilmesi ile Parlamento'nun gelişim aşaması başlamıştır. Dönüşümlerin içeriğini kamu yönetimi sistemindeki temsil gücünün rolünün güçlendirilmesi; Parlamento'nun alt kanadı olan Meclis Milletvekilleri seçimlerinin orantılı seçimler ilkesine geçilmesi; parti gruplarının ve parti başkanlarının Parlamento'nun alt kanadı olan Meclis'teki rolünün güçlendirilmesi; Milletvekilleri sayısının arttırılarak, KHA'nın ulusal temsili için kotalar tahsil etmesi, Parlamento'nun temsilci işlevinin genişletilmesi, Parlamento'nun alt kanadı olan Meclis'in tasfiyesi hâlinde Parlamento'nun üst kanadı olan Senato'nun istikrar işlevlerinin güçlendirilmesi ile yasama faaliyetlerini üstlenmesini içermektedir.²¹

Ana değişikliklerden biri de, KHA kotası hariç, Kazakistan Cumhuriyeti Parlamentosu'nun alt kanadı olan Meclis'in bütün milletvekilleri seçiminin orantılı olarak seçim sistemi çerçevesinde parti listelerine göre seçilmesidir. Parti seçim listelerine göre seçimin yapılması, toplumun tüm temel siyasi çıkarlarını ve tercihlerini yansıtmaktadır.²² 21 Mayıs 2007 tarihli Kazakistan Cumhuriyeti Yasası

²¹ E.T. Seylehanov, **Političeskaya Sistema Respubliki Kazahstan: Opıt Razvitiya i Perspektivı**, Almatı, Kisi pri Prezidente RK, 2009, s. 95.

²² T. Mamiraimov, "Novoye v İzbiratel'noy Prakrike: Vıborı po Partiynım Spiskam", **Vıborı 2007 Novıy Etap Političeskoy Sistemı Respubliki Kazahstan**, Ed. B.K. Sultanov, Almatı, Kisi Pri Prezidente RK, 2007, s. 115.

ile “Kazakistan Cumhuriyeti Anayasası’nda Yapılan Değişiklikler ve Eklmeler Hakkında” KHA, anayasal bir kamu kurumu olarak düzenlenmiştir. Önemli hükümlerden biri de Kazakistan Cumhuriyeti Parlamentosu Meclisi’nde 9 milletvekilinden oluşan KHA Milletvekilleri grubunun seçilmesidir. Yasal düzeyde olan bu karar, etnik gruplar arası ilişkiler alanında uygulanan etnik siyasetin gelişmekte olduğunu göstermektedir. KHA tarafından seçilen milletvekilleri grubu, Kazakistan’da ikamet eden tüm etnik grupların çıkarlarını temsil etmektedir.

Şekil 3.3: Kazakistan Cumhuriyeti Parlamentosu’nda
Kazakistan Halk Asamblesi Temsili

Kaynak: N.P. Kalaşnikova, L.A.Prokopenko, İ.N. Şanai, **Kazahstanskaya Model' Mejetniçeskoj Tolerantnosti i Obshhestvennogo Soglasiya N. Nazarbayeva**, Ed. E.L. Tugjanov, Astana, 2010, s. 39.

KHA'nın yeni bir statü kazanması ve mecliste temsil edilmesi sonucunda, ülkenin çeşitli etnik gruplarının sosyal ve siyasal yaşamlarında etkin bir şekilde temsilini sağlamıştır.²³ Kazakistan Cumhuriyeti Anayasası'nın "Kazakistan Cumhuriyeti Seçimleri Hakkındaki" yasasının 24. Maddesinin 5. Fıkrası, 87. Maddesinin 1., 4., 5. Fıkraları, 89. Maddesi ve "Kazakistan Halk Asamblesi Hakkında" yasanın 10. Maddesinin 4. Fıkrası ve 14. Maddesinin 7. Fıkrasına göre milletvekilleri adaylarının aday gösterilmesi KHA Konseyi tarafından gerçekleştirilmektedir. Kazakistan Küçük Asambleleri tarafından Kazakistan Cumhuriyeti Parlamentosu Meclis Milletvekilliği'ne aday göstermeleri için öneriler geliştirmektedir. Bağımsız aday olmanın yanı sıra diğer kurum ve kuruluşlar tarafından da aday gösterilmesi kanunen kabul edilmemektedir.

Tablo 3.1: Kazakistan Cumhuriyeti Parlamentosu'nun Meclisi'ne Kazakistan Halk Asamblesi Tarafından Seçilen Milletvekilleri Grubunun Seçim Sürecini Kapsayan Anayasal Prosedürler ve Yetkili Kurumlar

1. Milletvekilliğine Aday Gösterme; - Kazakistan Halk Asamblesi Konseyi; - Seçim gününden bir ay önce başlar ve seçim gününden yirmi gün önce sona erer; - "Kazakistan Cumhuriyeti Seçimleri Hakkında" Yasanın 87. Maddesi.
2. Seçmen Listesinin Derlenmesi; - Kazakistan Halk Asamblesi Konseyi. - "Kazakistan Cumhuriyeti Seçimleri Hakkında" Yasanın 24. Maddesi.
3. Seçmen Listesinin Astana (veya Almatı) Şehrinin Seçim Komisyonuna Sunulması; - Kazakistan Halk Asamblesi Konseyi; - Seçim başlamadan yedi gün önce; - "Kazakistan Cumhuriyeti Seçimleri Hakkında" Yasanın 24. Maddenin 4. Fıkrası.
5. Merkez Seçim Komisynuna seçimin yapılacağı yer hakkında bilgilendirme; - Kazakistan Halk Asamblesi Konseyi; - Seçim gününden en az on gün önce; - "Kazakistan Cumhuriyeti Seçimleri Hakkında" Yasanın 93-1. Maddenin 2. Fıkrası

²³ B.T. Jumagulov, "Rol' NDP "Nur Otan" v Processe Politicheskoy Modernizatsii Kazahstana", **Respublika Kazahstan: Politicheskaya Modernizatsiya. Sbornik Vystupleniy i Statey**, Ed. A.S. Sagingali, B.M. Kaipova, Almatı, "Taymas" yayınevi, 2008, s.76.

6. Kazakistan Halk Asamblesi Konseyi kararının milletvekili adaylarının aday gösterilmesine ilişkin kararının Merkez Seçim Komisyonuna sunulması; - Kazakistan Halk Asamblesi Konseyi; - Seçim gününden bir ay önce başlar ve seçimden yirmi gün önce sona erer; - "Kazakistan Cumhuriyeti Seçimleri Hakkında" Yasanın 87. Maddesi.
7. Kazakistan Halk Asamblesi Konseyi tarafından aday gösterilen milletvekilleri adaylarının, Kazakistan Cumhuriyeti Anayasa'nın sunduğu gerekliliklere uygunluğunun kontrol edilmesi; - Merkez Seçim Komisyonu; - Seçim gününden bir ay önce başlar ve seçimden on beş gün önce sona erer; - "Kazakistan Cumhuriyeti Seçimleri Hakkında" Yasanın 89. Maddesi.
8. Kazakistan Cumhuriyeti yetkili devlet kurumu tarafından belirlenen şekilde ve formda gelir ve mülk beyannamesinin ikametgahı bulunduğu vergi makamlarına sunulması; - "Kazakistan Cumhuriyeti Seçimleri Hakkında" Yasanın 89. Maddesi.
9. Adayların tescili ve her aday için aday kimliğinin verilmesi; - Merkez Seçim Komisyonu; - Seçim gününden on iki gün önce başlar ve seçim gününden on beş gün önce sona erer; - "Kazakistan Cumhuriyeti Seçimleri Hakkında" Yasanın 89. Maddesi.
10. Adayların kayıt olduklarına dair bilginin yayınlanması; - Merkez Seçim Komisyonu; - Adayların kayıt tarihinden sonra en geç üçüncü gününde; - "Kazakistan Cumhuriyeti Seçimleri Hakkında" Yasanın 89. Maddesi.
11. Adayın beyan ettiği gelir ve mülkü ile ilgili bilgilerin doğrulanması; - Vergi Kurumu; - Adayın kayıt tarihinden itibaren üç gün içinde; - "Kazakistan Cumhuriyeti Seçimleri Hakkında" Yasanın 89. Maddesi.
12. Seçim Kampanyası süreci; - Adayların kayıt süresinin bitimi ile başlar ve seçim gününden önceki günün yerel saatinde gece 00.00'da sona erer; - "Kazakistan Cumhuriyeti Seçimleri Hakkında" Yasanın 27. Maddenin 2. Fıkrası.
13. Seçmen listesinin seçmenlerine (KHA Üyeleri) inceleme için gönderilmesi; - Astana (Almatı) Şehri Seçim Komisyonu; - Seçim gününden beş gün önce; - "Kazakistan Cumhuriyeti Seçimleri Hakkında" Yasanın 26. Maddenin 1. Fıkrası.

14. Seçmenlere (KHA Üyeleri) seçimin yapılacağı yer ve zaman hakkında bilgilendirmenin yapılması; - Astana (Almatı) Şehri Seçim Komisyonu; - Seçim gününden en geç beş gün önce; - "Kazakistan Cumhuriyeti Seçimleri Hakkında" Yasanın 38. Maddenin 2. Fıkrası.
15. Kazakistan Cumhuriyeti Parlamentosu Meclis Milletvekillerinin seçiminde oy kullanma noktasının açılması ve ilgili protokolün oluşturulması; - Astana (Almatı) Şehri Seçim Komisyonu; - Seçim başlamadan bir saat önce (yerel saatine göre saat 6.00'da); - "Kazakistan Cumhuriyeti Seçimleri Hakkında" Yasanın 40. Maddesi.
16. Kazakistan Cumhuriyeti Parlamentosu Meclis Milletvekili seçimlerinde oy kullanma ve seçim sonuçlarının ilan edilmesi; - Seçim sürecinin farklı bir saati belirlenmediği sürece, yerel saate göre 7:00'dan 20:00 arasındadır; - Astana (Almatı) Şehri Seçim Komisyonu; - "Kazakistan Cumhuriyeti Seçimleri Hakkında" Yasanın 38. Maddesi.
17. KHA Kongresi'nin milletvekillerinin seçimlerine ilişkin protokolünün hazırlanması ve Merkez Seçim Komisyonu'na sunulması; - Astana (Almatı) Şehri Seçim Komisyonu'nun Sekreteri; - "Kazakistan Cumhuriyeti Seçimleri Hakkında" Yasanın 93-1. Maddesi.
18. Meclis milletvekili seçimlerinde oy sayım sonuçlarının belirlenmesi, oy sayım tutanaklarının bırakılması ve Merkez Seçim Komisyonuna sunulması; - Astana (Almatı) Şehri Seçim Komisyonu; - Seçim tarihinden itibaren en fazla iki gün; - "Kazakistan Cumhuriyeti Seçimleri Hakkında" Yasanın 94-1. Maddesi.
19. Meclis Milletvekili seçiminin sonuçlanması, - Merkez Seçim Komisyonu; - Seçim tarihinden itibaren en geç yedi gün içinde; - "Kazakistan Cumhuriyeti Seçimleri Hakkında" Yasanın 97. Maddesi.
20. Kazakistan Cumhuriyeti Parlamentosu Meclis Milletvekili Seçim sonuçları üzerine raporun basında yayınlanması; - Merkez Seçim Komisyonu; - Seçim tarihinden itibaren en geç on gün içinde; - "Kazakistan Cumhuriyeti Seçimleri Hakkında" Yasanın 44. Maddenin 4. Fıkrası.

21. Kazakistan Cumhuriyeti Parlamentosu Meclis'ine seçilmiş milletvekillerinin tescili ve kimliklerinin verilmesi;

- Merkez Seçim Komisyonu;
- “Kazakistan Cumhuriyeti Seçimleri Hakkında” Yasanın 45. Maddesi.

Kaynak: Konstitutsionnyy Zakon Respubliki Kazahstan ”O Vıborah v Respublike Kazahstan”, 28 Eylül 1995, (Çevrimiçi) https://online.zakon.kz/document/?doc_id=1004029#pos=3;-137, 20 Nisan 2019; L.A. Prokopenko, Vıborı Deputatov Majlisa İzıraemıh Assambleey Naroda Kazahstana: Teoriya, Praktika, Standartı, **İmperativı Gosudarstvennoy Etnopolitiki Respubliki Kazahstan**, Ed. E.L. Tugjanov, Astana, TOO “Dame” Yayınevi, 2012, s. 321-325.

2007 yılının Ağustos ayında, KHA Kongresi'nde ilk defa doğrudan 9 milletvekili seçimleri yapılmıştır. 2007 yılı seçimlerinin KHA 1. Milletvekilleri grubu arasında M.A. Ahmadiyev (Uygur), V.G. Vişniçenko (Ukraynalı), E.Y. Kappel (Alman), R.İ. Polişyuk (Rus), L.N. Pitalenko (Beyaz Rus) K.K. Sadvakasov (Kazak), R.S. Halmuradov (Özbek), L.H. Hoçiyeva (Balkar), V.E. Tsoy (Koreli) yer almıştır. Ancak, V.E. Tsoy'un kendi isteği üzerine görevinin sona ermesi ile 9. Milletvekili olarak O.G. Dımov (Bulgar) seçilmiştir. Seçilen milletvekillerinin özelliği, KHA üyesi olup herhangi bir siyasi partiye üyeliğinin bulunmamasıdır.²⁴

KHA'nın XIII. Kongresinde Kazakistan Cumhuriyeti Birinci Devlet Başkanı Nazarbayev'in belirttiği gibi, Kazakistan tarihinde ilk defa Parlamento'da KHA'yı temsil edecek milletvekilleri seçilmiştir. Kazakistan Cumhuriyeti Parlamentosu'nda KHA'yı temsil edecek milletvekilleri grubunun tüm bilgi, enerji ve güçlerini, Asamble'nin stratejik görevlerinin geliştirilmesi, toplumun birleşmesi ve tek bir Kazakistan ulusunun oluşturulmasına yönelik kullanmaları gerektiği belirtilmiştir.²⁵

KHA milletvekilleri grubunun ana görevi, ülkedeki etnik gruplar arası uyumu, barışı ve istikrarı sağlamaktır. Bu ilkelere dayanarak Asamble tarafından seçilen milletvekillerinin faaliyetleri belirlenmiştir. KHA milletvekilleri grubunun çalışmalarına sistematik bir karakter kazandırmak amacıyla mecliste “Jana Kazakistan” (“Yeni Kazakistan”) grubu oluşturulmuştur. 19 Ekim 2007 yılında Meclis Bürosu'nda KHA tarafından seçilen dokuz milletvekilinin temelini

²⁴ E.L. Tugjanov, vd., **a.g.e.**, 2015, s. 154.

²⁵ Vıstupleniye Prezidenta Respubliki Kazahstan na XIII Sessii Assamblei Naroda Kazahstana, 20 Ağustos 2007, Astana, (Çevrimiçi) <https://www.zakon.kz/91821-vystuplenie-prezidenta-respubliki.html>, 21 Nisan 2019.

oluşturduğu 16 kişilik grup tescil edilmiştir. Kurulan milletvekilleri grubu, “Kazakistan Halk Asamblesi Hakkında” yasayı hazırlamıştır. Yasanın hazırlık aşamasında Milletvekilleri grubu ve KHA Sekreteryası’nın dâhil olduğu çalışma grubu tarafından ilk aşamada 20’den fazla toplantı, son aşamada ise 8 toplantı düzenlemiştir. Ayrıca, Asamble üyelerinden, Bölgesel Asambleler’den ve ulusal düzeyde olan EKD’lerden gelen 200’den fazla öneri, yasanın hazırlık aşamasında dikkate alınmıştır. “Kazakistan Halk Asamblesi Hakkında” yasa, Parlamento’nun alt kanadı olan meclis tarafından onaylanıp, Parlamento’nun üst kanadı olan senato tarafından kabul edilmiştir. 20 Ekim 2008 tarihinde Kazakistan Cumhuriyeti Birinci Devlet Başkanı Nazarbayev tarafından “Kazakistan Halk Asamblesi Hakkında” yasa imzalanmıştır.²⁶

Milletvekilleri grubunu katılımı ile Meclis’te “Kazakistan Halk Asamblesi’nin Yasal Durumu”, “Başarılı Bir Devlet İnşa Etmenin Ortak Katılım Formülü Olarak Kazakistan Etnik Gruplar Arası Uyum Modeli”, “Kazak Dili ve Bilgi Teknolojileri”, “Kazakistan’daki Etnokültürel Dernekler” konulu konferans ve yuvarlak masa toplantıları yapılmıştır. Milletvekilleri grubu çalışmalarını Nur Otan Partisi grubu ile sürdürmüştür. Meclis milletvekilleri ise faaliyetlerini, KHA Konseyi tarafından oluşturulan daimi komiteler ile birlikte yürütmüştür. Bu işbirliği doğrultusunda toplantılar, Kazakistan bölgelerine iş kapsamında düzenlenen seyahatler ve etkinlikler uygulamaya konulmuştur. Milletvekilleri grubu tarafından Kazak dilinin gelişimine ve genç nüfus ile çalışmaların yürütülmesine büyük önem verilmiştir. KHA Milletvekilleri grubunun çalışma planlarının uygulanmasının bir parçası olarak Kazakistan Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı desteği ile Milletvekili O.G. Dymov’un yazarı olduğu kitap “Vatan Olan Ülke”, Milletvekili L.H. Hoçiyeva’nın sunduğu milletvekillerinin şiir koleksiyonu “Kalbimde Kazakistan” ve V.G. Vişniçenko tarafından ulusal düzeyde sunulan “Kazakistan’da Bilgi Süreçleri. Tarih ve Modernlik.” monografisi yayınlanmıştır.²⁷

“Kazakistan Cumhuriyeti Bağımsızlığının 20. Yılı Deklarasyonu”, “Kazakistan Ulusal Birlik Doktrini” ve 2020 yılına kadar KHA geliştirme Stratejisi

²⁶ E.L. Tugjanov, vd., **a.g.e.**, 2015, s. 157.

²⁷ E.L. Tugjanov, vd., **a.g.e.**, 2015, s. 162.

belgelerinin geliştirilmesine, KHA Milletvekilleri katılım sağlamıştır. KHA Milletvekilleri grubunun Meclis'teki görevleri süresince, Kazakistan genelinde 60.000 kişinin katılımı ile yapılan 900 görüşme ve toplantıların sonucunda milletvekilleri tarafından mecliste değerlendirilmesi için 185 talep yönlendirilmiştir. Ulusal düzeydeki milletvekillerinin talepleri doğrultusunda, hükümetlerarası çalışmalarına yoğunlaşması, Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Nazarbayev'in devlet politikası hakkında Rusya Federasyonu'nda ikamet eden Kazak etnik grubuna bilgi verilmesi, Kazak dilinin kullanım alanının genişletilmesi ve Oralmanlar arasında ortaya çıkan sorunlarının çözülmesi, KHA'nın faaliyetlerini finanse etme sisteminin değiştirilmesi, EKD'lerin ve Astana'da bulunan Barış ve Uyum Sarayı'nın olanaklarının genişlemesi gibi sorunlar sunulmuştur.

KHA tarafından seçilen milletvekillerinin girişimleri arasında ulusal düzeyde olan EKD'lerin faaliyetlerinin iyileştirilme, eğitim, kültür, demografik politika ve kamu alımları alanında yasal çerçevenin güçlendirilme, ders kitaplarının hazırlanmasının kalitesinin artırılması, maaş sisteminin kurması, öğretim üyelerini yeniden sertifikalandırma ve Ulusal Üniversite Sınav Sistemini düzenleme faaliyetleri yer almaktadır. Milletvekilleri grubunun ısrarı üzerine Özbek, Tacik ve Uygur dillerinde eğitim veren okulların mezunlarına Ulusal Üniversite Sınavı'na girme hakkı tanınmıştır.²⁸

Kazakistan Cumhuriyeti Parlamentosu'nda, KHA milletvekilleri grubu, Kazakistan etnik gruplar arası hoşgörü ve toplumsal uyum modeline ve KHA'nın yurtiçi ve yurtdışındaki faaliyetlerinin geliştirilmesine özen göstermektedir.

18 Ocak 2012 yılında Merkez Seçim Komisyonu Kararnamesi ile, "Kazakistan Cumhuriyeti Parlamentosu'nun alt kanadı olan Meclis'e KHA Tarafından Seçilen Milletvekilleri'nin Tescili Hakkında" ve Kazakistan Cumhuriyeti Anayasası'nın "Kazakistan Cumhuriyeti Seçimleri Hakkında" yasasının 12. , 45. , 46. , 98. Maddeleri uyarınca, 2. Milletvekilleri grubu tescil edilmiştir. KHA'nın XVIII. Kongresi'nde seçilen 2. Milletvekilleri grubunu, J. Aliyev (Kazak), M.A. Ahmadiyev (Uygur), E.Y. Kappel (Alman), R.U. Kim (Koreli), A.S. Muradov

²⁸ E.L. Tugjanov, vd., **a.g.e.**, 2015, s. 164.

(Çeçen), N.D. Nesterova (Rus), Z.A. Sayapova (Tatar), Y.E. Timoşenko (Ukraynalı), R.S. Halmuradov (Özbek) oluşturmaktadır.²⁹

Kazakistan Cumhuriyeti Anayasası “Kazakistan Cumhuriyeti Parlamentosu ve Milletvekilleri’nin Statüsü Hakkında” yasanın 34. Maddesinin 1. ve 3. fıkraları uyarınca, 24 Şubat 2012 tarihinde Meclis Bürosu’nda “ Kazakistan Halk Asamblesi” adı altında grup oluşturulmuş ve tescil edilmiştir. “Kazakistan Halk Asamblesi” grubunu, KHA tarafından seçilen 9 Milletvekillerinin yanı sıra, üç siyasi partiyi temsil eden ve 7 Komitede görev yapan 12 Milletvekili oluşturmaktadır.³⁰

13 Mart 2012 tarihindeki milletvekilleri grubu toplantısında Kazakistan Halk Asamblesi Grubu hakkında düzenlemeler ve çalışma programları onaylanmıştır.

“Kazakistan Halk Asamblesi” milletvekilleri grubunun milletvekilliği dönemi boyunca yalnızca grubun faaliyetleri ve yasama süreci ile ilgili olan konuların değil, aynı zamanda diğer önemli konuların da dikkate alındığı 15 grup toplantısı gerçekleştirilmiştir. Kazakistan Cumhuriyeti Birinci Devlet Başkanı Nazarbayev’in halka sunduğu “Kazakistan 2050 Stratejisi” kapsamında görevlerin uygulamaya konulmasına yönelik tedbirlerin alınması, KHA milletvekilleri grubunun görevleri kapsamındadır.

“Kazakistan 2050 Stratejisi” kapsamında Kazakistan Halk Asamblesi Milletvekilleri grubu desteği ile sistematik, kaliteli ve yasal stratejik rotanın uygulanması, KHA’nın XIX. ve XX. Kongreleri’nde toplumsal bütünleşmenin güçlendirilmesi, siyasi istikrarın ve ulusal birliğin sağlanması için Nazarbayev tarafından verilen talimatların yerine getirilmesini öngörmektedir. Meclisin “Kazakistan Halk Asamblesi” milletvekilleri grubu üyeleri, KHA’nın XIX. Kongresi’nin hazırlanması ve yürütülmesinde, Kazakistan’daki siyasi baskı ve kıtlık trajedisinin mağrurlarının anılması programlarında, Kazakistan halkının Birlik Günü kutlamalarında aktif rol almıştır.³¹

²⁹ Polnyy Spisok Deputatov Majlisa Parlamenta RespublikiKazahstan V Sozıva, (Çevrimiçi) <https://www.zakon.kz/4468238-polnyjj-spisok-deputatov-mazhilisa.html>, 22 Nisan 2019.

³⁰ E.L. Tugjanov, vd., **a.g.e.**, 2015, s. 166.

³¹ E.L. Tugjanov, vd., **a.g.e.**, 2015, s. 167.

Şekil 3.4: Kazakistan Halk Asamblesi Milletvekilleri Grubunun Ana Faaliyetleri

Etnik gruplar ve dinler arası uyum ve hoşgörünün güçlendirilmesi için uygun koşulların yasal olarak sağlanmasına aktif katılım, etnik faktörün siyasallaşmasını ve aşırılıkçılık ve radikalizme toplumda teşvik edilmesinin önlenmesi;

Kazakistan vatanseverliğinin oluşumu; Kazak dilinin ve Kazak halkının kültürünün temel alarak, sivil, manevi ve kültürel topluluğa dayalı Kazakistan etnik gruplarının birleştirilmesi yolu ile Kazakistanlı kimliğinin oluşturulması;

Kazak dilinin kullanım alanının genişletilmesi, tüm etnik gruplarının kültürünü, dillerini ve geleneklerinin korunması ve geliştirilmesi, "Üç dillilik" kültürel projesinin uygulanmasına katılım sağlaması;

Devlet demografik ve göç politikasının geliştirilmesine, uygulanmasına ve iyileştirilmesine aktif katılımın sağlanması, yabancı ülkelerde bulunan Kazak diasporasına anadillerinin, kültürlerinin ve geleneklerinin korunması ve geliştirilmesinde destek verilmesi, anavatanları ile bağlarının güçlendirilmesi;

Halkın birliğine yasal desteğin sağlanması; Kazakistan toplumunun modernleşmesinin temel değerleri konusunda geniş bir halka açık fikir birliğinin desteklenmesi ve geliştirilmesi;

Kazakistan Halk Asamblesi'nin siyasal sistemin demokratikleşmesinde rolünün artırılması;

Kazakistan Cumhuriyet Parlamentosu'nun etnik ve dinler arası ilişkilerin uyum sağlaması alanında Kazakistan Halk Asamblesi, devlet kurumları ve sivil toplum kuruluşları ile etkili etkileşiminin sağlanması;

Kazakistan toplumunun modernleşmesinin temel değerleri konusunda halka açık fikir birliğinin desteklenmesi ve geliştirilmesi;

Kazakistan Halk Asamblesi tarafından seçilen milletvekillerinin KHA Kongresi, Konseyi ve Sekreteryası ile koordineli olarak çalışmalarının yürütülmesi;

Kaynak: Polojeniye o Deputatskoy Gruppe "Assambleya Naroda Kazahstana", 13 Mart 2012, (Çevrimiçi) <https://assembly.kz>, 20 Mart 2019.

KHA tarafından seçilen 2. Milletvekilleri grubu, KHA ve Cumhurbaşkanlığı nezdinde Kamu Yönetimi Akademisi ile işbirliği anlaşmasının imzalanması ve KHA ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Kültür ve Bilgi Bakanlığı, Eğitim Bakanlığı, Ulaştırma ve Teknoloji Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, KHA Girişimciler Birliği ve Mikrokredi kuruluşu olan “Kaz Mikro Finance”, Birikim Emeklilik Fonu “Neftegaz-Dem” arasında mutabakat sağlamıştır. Ayrıca, KHA ile Kazakistan Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı Ulusal Azınlıklar Yüksek Komiserliği, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı arasında mutabakat zaptı imzalanmıştır. Bu işbirliği, Kazakistan EKD’lerinin, devlet, iş dünyası ve ülkenin etnik grupları arasında geniş çaplı ortaklık programlarına katılımını sağlamaktadır.³²

KHA’nın XXIII. Kongresi’nde Kazakistan Cumhuriyeti Anayasası’nın “Kazakistan Cumhuriyeti Seçimleri Hakkında” ve “Kazakistan Halk Asamblesi Hakkında” yasalarının gerekli maddeleri uyarınca, 3. Milletvekilleri grubu seçimi gerçekleşmiştir. KHA’yı temsil edecek Meclis Milletvekilliği’ne seçilen 9 Milletvekili grubunu S.A. Abdrahmanov (Kazak), Y.E. Timoşenko (Ukraynalı), N.V. Jumadildayeva, V.K. Bojko (Rus), R.U. Kim (Koreli), N.G. Mikaelyan (Ermeni), A.S. Muradov (Çeçen), Ş.U. Nurumov (Uygur), Ş.H. Hahazov (Dungan) temsil etmektedir.³³

6 Nisan 2016 yılında KHA tarafından seçilen 9 Milletvekilinin temelini oluşturduğu, farklı siyasi partileri temsil eden 22 Milletvekilinin katılımı ile Meclis’te “Kazakistan Halk Asamblesi” Milletvekilleri grubu oluşturulmuştur. Bu bağlamda, Milletvekilleri grubunun faaliyetleri kapsamında partiler arası parlamentarizm pratiğinde eşi benzeri olmayan diyalog kurulmuştur. Çok partili bir parlamentonun şartlarına göre, “Kazakistan Halk Asamblesi” Milletvekilleri grubu, partiler arası barış, hoşgörü, ulusal birlik ve bağımsızlık konularına dayalı işbirliği içinde görevlerini yerine getirmektedir. KHA Milletvekilleri grubunun asıl amacı,

³² E.L. Tugjanov, vd., **a.g.e.**, 2015, s. 171.

³³ V Astane Progolosovali za Deputatov Majlisa Parlamenta RK ot Assamblei Naroda Kazahstana, (Çevrimiçi) <http://astana.gov.kz/ru/news/news/9763>, 22 Nisan 2019.

“Kazakistan 2050 Stratejisi” kapsamında faaliyetlerini yürüterek, yasal uygulamalara aktif bir şekilde katılım sağlamaktadır.³⁴

KHA tarafından seçilen milletvekilleri grubunun, Kazakistan Cumhuriyeti Parlamentosu’nun alt kanadı olan mecliste gerçekleştirdiği faaliyetler neticesinde Kazakistan siyasi sisteminin ve etnik gruplar arası hoşgörü ve toplumsal uyum modelinin gelişiminde yenilikler peşinde oldukları görülmektedir.

3.2. Kazakistan Etnik Siyasetinin Stratejik Yönlerini Belirleyen Ulusal Birlik Doktrini

Kazakistan, farklı etnik gruplardan oluşan nüfusa sahip bir devlettir. Bağımsızlığının ilk yıllarında iktisadi, siyasi ve sosyal zorluklar yaşamasının yanı sıra kültürel hoşgörü, etnik ve sivil kimlik sorunları da ortaya çıkmıştır. Bağımsızlığının geride kalan 28 yılı boyunca insan ilişkilerinin, sosyal ve dini ilişkilerin tehlikeli bir düzeyde gelişmesini engelleyen, özel bir etnik gruplar arası uyum kültürünü oluşturmak için kendi etnik gruplar arası iletişim modelini geliştirmiştir. 1991 yılından bu yana Kazakistan, bağımsızlığını ve toprak bütünlüğünü korumayı, etnik ve dini gerekçelere dayalı silahlı çatışmalardan kaçınmayı, etnik gruplar arası barış ve uyumu sağlamayı, ekonomik ve siyasal istikrarı güçlendirmeyi başarmıştır.

Kazakistan’daki etnik gruplar arası ilişkiler alanı ile ilgili yasal düzenlemeler, Kazakistan Cumhuriyeti Anayasası’nda açıkça ifade edilmiştir. Kazakistan Cumhuriyeti Anayasası’nda etnik kökene dayalı insan haklarını ihlal eden hükümler içeren yasalara yer verilmemektedir. Anayasa’nın 14. maddesinin 2. fıkrasında belirtildiği gibi hiç kimse cinsiyet, ırk, milliyet, dil, din, ikamet yeri ve başka şartlar altında ayrımcılığa maruz kalamaz.³⁵

Kazakistan Cumhuriyeti etnik grupların gelişimi ve ulusun oluşumu için belirli bir siyaset izlemektedir. Bağımsızlık yıllarından itibaren izlenen etnik siyaset,

³⁴ Deyatel’nost’ Deputatskoy Gruppı Assamblei Naroda Kazahstana 2017, (Çevrimiçi) <https://assembly.kz/ru/struktury-ank/deputatskaya-gruppa/>, 24 Nisan 2019.

³⁵ S.F. Bıçkova, **Konstitutsiya Respubliki Kazahstan. Naučno-Praktičeskiy Kommentariy**, Ed. M.T. Baymahanov, V.A. Malinovskiy, v.d., Almatı, Rariret, 2015.

devletin çıkarlarını yansıtmaya çalışmaktadır. Çok etnikli yapıya sahip olan Kazakistan’da etnik gruplar arası ilişkiler alanında olası çatışmaları önlemek adına yasal, sosyo-ekonomik, siyasal ve diğer önlemlerin alındığı etnik siyaset izlenmektedir. Etnik siyaset, çok etnikli bir toplumda ortaya çıkan çatışmaları çözmenin araçlarını araştırma ve yollarını bulma strateji olarak siyasetin tanımına katkıda bulunma görevini üstlenmektedir.

Kazakistan nüfusunun çok etnikli yapısı, etnik siyaset modelinin oluşumunu belirleyen ana etkidir. Kazakistan, “Çeşitlilik İçinde Birlik” ilkesine dayanan Ulusal Birlik Doktrini’nde, Kazakistan’a özgü etnik siyaset programını geliştirmiştir.

Ulusal Birlik Doktrini, barış ve uyum içinde bir arada yaşamının bir formülü olarak algılanmaktadır. Etnik gruplar arası uyumun korunması, olası yüksek etnik çatışmaların önlenmesi, etnokültürel siyasetin etnik çeşitlilik konsepti çerçevesinde yürütülmesi, sivil kimliğin güçlendirilmesine katılımın yanı sıra Kazakistan vatanseverlik değerlerinin yükseltilmesi Kazakistan etnik siyasetinin başlıca hedeflerini oluşturmaktadır.

Devlet tarafından izlenen etnik siyaset çerçevesinde diğer etnik gruplar için uygun koşullar yaratılırken, temel unsurlardan biri olan Kazak kültürü ve gelenekleri bağlamında etnik gruplar arası uyumu, olası çatışmaların barışçıl yollar ile çözümünü sağlanması amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda, etnik siyaset, çok etnikli Kazakistan için devlet bütünlüğünün korunmasında önemli bir faktör haline gelmektedir.

Etnik köken, sosyal, dini veya diğer bağlılıklarına bakmaksızın, toplumdaki farklı etnik grup temsilcilerinin bütünlüğünün sağlanması için bir başlangıç olarak halkın birliği ve hoşgörölü olma yaklaşımı ele alınmaktadır.

2008 yılında “Ülkenin Gücü Halkın Birliğindedir” başlığı ile gerçekleşen XIV. Kongrede Nazarbayev, KHA’nın faaliyetlerinin yeni bir aşamaya girdiğini ve Kazakistan’ın geleceği konusunda bir takım yeniliklerin hayata geçirileceğini belirtmiştir. Kazakistan’ın çok etnikli toplumunun gelişmesinin temel amaçlarını belirleyen Ulusal Birlik Doktrini’nin geliştirilmesi, başlıca görevlerden biri olarak dile getirilmiştir. 1 Haziran 2009 tarihinde Nazarbayev’in Ulusal Birlik Doktrini’nin geliştirilmesi talebi doğrultusunda, Kazakistan Devlet Başkanlığı ve Kazakistan

Stratejik Araştırmalar Enstitüsü temsilcileri tarafından Almatı’da düzenlenen toplantıda Ulusal Birlik Doktrini’ne yönelik temel yaklaşımlar tartışılmıştır. Kazakistan muhalefet partileri ve ulusal-vatansever hareketlerinin temsilcileri hazırladıkları ulusal politika konseptinin geliştirilmesi için projelerini sunmuşlardır. “Kazakistan” ulusal vatansever hareketinin başkanı Dosmuhamed Nurahmet: *“Bizim hazırladığımız konsept ile Ulusal Birlik Doktrini arasındaki temel fark, Kazak devletinin korunmasına ve geliştirilmesine yöneliktir”*, ifadelerini kullanmıştır. Muhalefet temsilcilerine göre, geliştirdikleri alternatif konsept, KHA’nın XIV. Kongresi sırasında Nazarbayev tarafından sunulan Ulusal Birlik Doktrini ile birlikte tartışmaya açık olmalıydı.³⁶

KHA Bilimsel ve Uzman Konseyi, Kazakistan devlet kurumları, Bağımsız Araştırma Merkezleri ve analitik düşünce kuruluşları temsilcileri de Ulusal Birlik Doktrini’nin geliştirilme aşamasında aktif rol almışlardır. Geliştirilmekte olan doktrin, Kazakistan etnik gruplar arası uyum modelinin gelişmesini belirlemeyi amaçladığı için büyük bir toplumsal öneme sahiptir. KHA’nın XV. Kongresi başlamadan önce Nazarbayev tarafından ulusal düzeyde kurum ve kuruluşların temsilcilerine, tartışmaya ve geliştirilmeye sunulan Ulusal Birlik Doktrini’nin ana hükümleri, Kazakistan’ın etnik siyasetinin temelini oluşturacaktır. Doktrinin geliştirilmesi ve sonuçlandırılması için Kazakistan Parlamentosu’nun Senato ve Meclis Milletvekilleri, tanınmış devlet ve kamu yetkilileri, üniversite rektörleri, yazarlar, EKD yöneticileri, KHA üyeleri ve bilim adamlarının dâhil olduğu çalışma grubu oluşturulmuştur. 2009 yılının Kasım ayından, 2010 yılının Nisan ayına kadar tartışmalara açık olan Doktrin’in içeriği, 500’den fazla ilgi, öneri, tavsiye ve yorum almıştır. Nazarbayev, KHA’nın “Ulusal Birlik, Stratejik Seçimimizdir” konulu XV. Kongresi’nde, ulusal politika alanında stratejik belge olarak önerdiği Ulusal Birlik Doktrini ile ilgili görüşlerini açıklamıştır. Kongrede Kazakistan toplumunun ulusal birliğini oluşturan ortak tarih, etnik grupların ortak değerleri ve tüm Kazakistanlılar için ortak bir gelecek vurgusu temel dayanak olarak ifade edilmiştir.³⁷

³⁶ Opozitsiya Predstavila Svoyu Kontseptsuyu Natsedinstva, 19 Ocak 2010, Radio Azattık, (Çevrimiçi) <https://rus.azattyq.org/a/1933508.html>, 18 Eylül 2019.

³⁷ E.L. Tugjanov, v.d., a.g.e., 2015, s. 206-208.

Ulusal Birlik Doktrini için Nazarbayev, “*Doktrin, etnik gruplar ve dinler arası ilişkiler alanında bütüncül bir eylem programını oluşturacaktır. Kazakistan Cumhuriyeti’nin her milletvekili, yönetici, bilim adamı ve gazeteci için eylemlerinin rehberi, her Kazakistanlı politikacının “el kitabı” olarak kullanılması hedeflenmektedir. Herhangi bir siyasi belge ve yasaların içeriği doktrinin hükümleri ile dikkate alınarak hazırlanmalıdır*”, ifadelerini kullanmıştır.³⁸

Kazakistan Cumhuriyeti Birinci Devlet Başkanı Nazarbayev tarafından Bağımsız Kazakistan’ın başarılı gelişiminin temeli olarak ulusal birlik ve hoşgörü sorunları dikkate alınmaktadır. 2010 yılının Nisan ayında Nazarbayev, Anayasa hükümleri, “Kazakistan Halk Asamblesi Hakkında” yasa ve diğer hukuki düzenlemelere ve uluslararası hukuk normlarına dayanan Kazakistan Ulusal Birlik Doktrini’ni onaylamıştır. Ulusal Birlik Doktrini, halkın birliğini, demokrasinin gelişmesini, kültürler ve medeniyetler arası diyalogu güçlendirmeyi amaçlayan, bütünlük bir yasal, sosyal, ekonomik, siyasi sistemi oluşturan amaç ve temel kavramsal yaklaşımlarını belirlemektedir.³⁹

Kazakistan Cumhuriyeti Ulusal Birlik Doktrini giriş, üç bölüm ve sonuç kısmından oluşmaktadır. Giriş kısmında amaç ve hedeflerin belirlendiği genel hükümler yer almaktadır. “Bir Ülke, Tek Kader” olarak adlandırılan birinci bölümün ana fikrini, Kazakistan’ın çok etnikli ve çok dinli bir nüfus yapısına sahip ve etnik, dini ve kültürel açıdan zengin olmasının yanı sıra, halkın birliğini ortak tarihe dayanarak oluşturmaktadır.

“Farklı Köken, Eşit Fırsatlar” adlı ikinci bölüm, Kazakistan Cumhuriyeti Birinci Devlet Başkanı’nın “Çeşitlilik İçinde Birlik” ilkesinde ifade edilen etnik gruplar arası uyum modelinin özünü açıklamaktadır. Bir kişinin etnik kökenine, dinine ve sosyal durumuna bakılmaksızın eşit fırsatların sağlanması belirtilmiştir.

³⁸ V Astane Sostoyalas’ XV Sessiya Assamblei Naroda Kazahstana, (Çevrimçi) <https://www.zakon.kz/151279-v-astane-sostojalas-xv-sessija.html>, 28 Mart 2019.

³⁹ A.K. Sadvokasova, “İdeya Mira, Natsional’nogo Edinstva i Obşestvennogo Soglasia N. Nazarbayeva, **Sbornik Lektsiy i Materialov Seminar-Treninga” Gosudarstvennaya etnopolitika i Regulirovaniye Etnokonfessional’nyh Otnoşeniy v Kazahstane**”, 1. bs., Ed. E.L. Tugjanov, B.S. Abdrasimova, A.K. Sadvokasova, Astana, Akademiya Gosudarstvennogo Upravleniya Pri Prezidente Respubliki Kazahstan, 2012, s. 16-17.

“Ulusal Ruhun Gelişimi” başlıklı üçüncü bölümde, Ulusal Birlik Doktrini’nin misyonu açıklanmaya çalışılmıştır. Gelenekler ve vatanseverliğe dayanan ve yenilenmeyi, rekabeti ve zaferi esas alan birleştirici ve güçlendirici bir ilke olarak Ulusun Ruhu’nun yükselişi ifade edilmiştir. Kazakistan toplumunun manevi birikmeliğinin sağlanmasının ana faktörü Devlet Dili’dir. Kazak dilinin kullanım alanının genişlemesi ve diğer etnik grup temsilcileri tarafından öğrenilmesini amaçlamaktadır. Ulusal Birlik Doktrini’nde XXI. yüzyılda yeniliklere açık, modernleşmeyi ve rekabetçiliği hedef olarak gören etnik grupların bağımsız bir gelecek için umutları olduğu konusuna özel vurgu yapılmıştır. Ayrıca, Ulusal Birlik Doktrini’nde entelektüel bir gelişmeden söz edilerek, bilgiye, bilime ve yeniliklere yönelik tutumunu değiştiren akıllı ulusun, başarıyı elde edeceği belirtilmiştir. Dolayısıyla, Doktrin’de toplumun modernleşmesine dair sistematik bir yaklaşım olarak evrensel bir formül önerilmiştir. Toplumun modernleşme süreci olarak yaşamın her yönünün sürekli yenilenmesi, gelişme gösterdiği anlamına gelmektedir.

Ulusal Birlik Doktrini’nin nihai hükmü, Kazakistan halkının birliğini güçlendirmeyi, demokrasinin gelişmesini, kültürler ve medeniyetler arası diyalogu geliştirmeyi amaçlayan bütüncül bir yasal, sosyal, ekonomik, siyasal ve idari önlem sistemi oluşturmak için temel teşkil ettiğini vurgulamaktadır.⁴⁰

Doktrin’in önemi, yasal ve siyasi belgelerin temelini oluşturmak, etnik siyasetin sürdürülebilir gelişimini sağlamak, etnik gruplar arası ilişkilerin hoşgörülü olmasını ve Kazakistan vatandaşlarının niteliksel olarak manevi entegrasyonu ve birliğinin sağlanması için ek koşulların yaratılmasını öngörmektedir.

⁴⁰ Doktrina Natsional’nogo Edinstva (Çevrimiçi) <https://assembly.kz/ru/ank/ofitsialnye-dokumenty/doktrina-natsionalnogo-edinstva/>, 19 Nisan 2019.

SONUÇ

Çok etnikli ve çok dinli toplum yapısına sahip Kazakistan'ın, barış ve istikrarı koruma, güven ve saygı atmosferi yaratma, tek bir ulus oluşturma siyaseti, bağımsızlığı güçlendirmenin temel dayanağını oluşturmaktadır. Kazakistan'ın etnik siyaseti, insan haklarının önceliğini belirleyen devletin anayasal ilkelerine dayanmaktadır. Kazakistan'da yaşamakta olan etnik grupların haklarının eşitliği anayasal normlar çerçevesinde korunmakta ve uygulanmaktadır. Kazakistan'ın kimliğini, toplumsal ilişkileri, kamu yönetimi ve devlet yönetimi aracılığıyla güçlendirilmesinde Kazakistan Halk Asamblesi'nin rolünün önemli olduğu görülmektedir.

Asamble, 1995 yılından itibaren Kazakistan'ın sosyal ve siyasal alanında, ulus inşası süreci kapsamında ilerici ve dengeleyici bir mekanizma olarak aktif çalışmalar yürütmektedir. Siyasi yapılanma ilkelerine dayanarak, herhangi bir etnik grubun aidiyetine bakılmaksızın, vatandaşların haklarının eşitliği, insan haklarının korunması önceliği Kazakistan Halk Asamblesi'nin çalışmalarının temelini oluşturmaktadır.

Kazakistan Halk Asamblesi, tüm görev ve yetkiler ile başa çıkarak, etnik gruplar arası ilişkilerin sorunlarını, ulusal geleneklerin ve dilin etkisini, dini birliklerin etnik gruplar arası ilişkiler alanı üzerine etkilerini derinlemesine kapsamaktadır. Asamble, halkın birleşmesine, Kazakistan vatandaşlarının vatandaşlık değerlerinin yükseltilmesine, birliğin sağlanmasına ve gelişme göstermesine katkı sağlamaktadır. Kazakistan Halk Asamblesi üyeleri, Kazakistan Cumhuriyeti Milletvekili seçimlerinde ülkenin sosyal ve siyasal yaşamında aktif olarak katılım sağlayarak, devlet yetkilileri ve sivil toplum kuruluşları arasında verimli ilişkiler geliştirmektedir.

Günümüzde Kazakistan Halk Asamblesi'nin etnik grupların ulusal kültürlerin gelişimi için uygun koşulların sağlanmasındaki başarılı çalışmalarının kanıtı olarak, ülke genelinde etnik grupların dillerinin temelinde dil festivallerinin, uluslararası ve ulusal düzeyde bilimsel konferansların; dil politikası kapsamında ise seminerlerin düzenlenmesi gösterilebilir.

Elbette, ÷lkede toplumsal ve siyasi kurumların çalışmaları sayesinde etnik gruplar arası ilişkiler alanındaki muhtemel sorunların öz÷ldüğünü veya öz÷leceğini tamamen söylemek mümkün değildir. Ancak, etnik gruplar açısından çıkarlarının gözetildiği ve destek gördükleri aşıkârdır. Bu doğrultuda, devlet ile Etnok÷ltürel Dernekler (EKD)'in karşılıklı etkileşim halinde olmaları olumlu sonuçlar doğurmaktadır.

Toplumda hoşgörü anlayışının oluşumu, eğitim sürecini her düzeyde organize eden devlet kurumları tarafından sağlanmaktadır. İnsanlar farklı etnik grupların k÷ltürleri ile tanışarak kendisinden farklı olanlara karşı daha hoşgör÷lü bir tutum geliştirmekte, farklı k÷ltürleri benimseyerek “k÷ltürel çeşitlilik” kavramını daha iyi içselleştirmektedir. Ayrıca “k÷ltürel çoğulculuk” kavramı pekiştirilmekte ve farklı düşünceye sahip olanlara karşı daha hoşgör÷lü bir tutum gösterilmektedir. Böylece kişilerin bireyselliğini kaybetmeden takım çalışmalarında paylaşımda bulunma, başkalarının çıkarlarını anlama ve gözlem yapma becerileri gelişmektedir. Aynı zamanda eğitimleri boyunca kişilerin ulusal kimlik değerleri geliştirilmekte ve de toprak, toplum, k÷ltür, tarih değerlerine ait olma ve vatanseverlik duyguları geliştirilmektedir. Çeşitli etnik ve ulusal toplulukların iletişimi temelinde etnik gruplar arası bir birliğin kurulması bağlamında hoşgörü ilkelerinin oluşturulması, yerel devlet kurumlarının ulusal politikasının temelinde dikkate alınmaktadır. Ulusal politika kapsamında, ekonomik, sosyal ve k÷ltürel alanlarda her Kazakistanlının etnik gruba aidiyetine bakılmaksızın ortak çıkarları gözetilmektedir.

Kazakistan halkı, ÷lkedeki istikrarlı etnik gruplar arası ilişkilerin temelini oluşturan etnik gruplar arası hoşgörü anlayışını sürdürmektedir. Etnik gruplar arası siyasi istikrarın sağlanması, devletin ulusal politikasının bir özelliği olan dil politikasına dayanmaktadır. Kazakistan'da dil politikasına dayanarak, Kazak, Rus ve diğer etnik grupların dillerinin kullanım alanları belirlenmiştir. Bu doğrultuda, Kazakistan'da ortaya çıkabilecek dil konusundaki siyasi gerginliklere karşı önlemler alınmiştır. Kazak dilinin devlet dili statüsünde olması, devlet kurumlarının, yerel yönetimlerin, işletmelerin ve kuruluşların faaliyetlerinde kullanıldığı anlamına gelmektedir. Kazak dilinin kullanılması ve geliştirilmesi devlet tarafından düzenlenen özel kanunlar ve yasal düzenlemeler ile desteklenmektedir. Dolayısıyla,

Kazak dili, dilsel bir araç olmaktan öte politik, sosyal ve kültürel olarak değer kazanmaktadır.

Kazakistan Halk Asamblesi, toplumsal çatışmaların değerlendirilmesi ve çözümlenmesi için Devlet Başkanı'nın girişimlerine öncülük etmektedir. Bu kapsamda, kurumun bilimsel ve uzman topluluğu Konseyi, etnokültürel derneklerin başkanları ve toplumsal deneyimlerinde birleştirici bir faktör olarak rol almaktadır. Asamble, Demokrat Halk Partisi "Nur Otan" ile birlikte Kazakistan toplumunun birliğini ve beraberliğini korumak için kamu yapıları ağının oluşumuna yönelik çalışmalarını yürütmektedir. Kurumun etnik gruplar arası ilişkilerin gelişmesi ile ilgili konularda iktidarın merkezi ve yerel kurumlarının çalışmalarını koordine etme rolü önemli ölçüde artış göstermektedir. Eğitim ve Bilim Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Kültür Bakanlığı, Adalet ve Dışişleri Bakanlıkları ile birlikte ortak eylem programları dahilinde faaliyetler yürütülmektedir.

Devletin siyasi düzenlemeleri ve ortak ekonomik faaliyetlerinin gelişmesi, hoşgörü anlayışına dayalı kültürün oluşması, ideoloji, norm ve gelenekler ile uyumlu ve dengeli dil politikası sonucunda, ortak tarihe dayanan çok etnikli yapıya sahip bir toplumun birleşimi, ulusal birliği oluşturmaktadır. Kazakistan, etnik gruplar arası ilişkilerini geliştirmeye yönelik modelini, hem Kazaklar arasında hem de diğer etnik gruplar arasında bağımsız bir devletin inşa sürecinin zor döneminde oluşturmuştur. Etnik gruplar arası ilişkilerin temeli ulusal değerlerin geliştirilmesine ve güçlendirilmesine dayanmaktadır. Toplumun ulusal değerleri, tarihsel zorlukları aşarak, Kazakistanlıların sosyal uyum, etnik gruplar arası barış, kalkınma eğilimleri, istikrar ve ulusal birliği temsil etmektedir. Kazakistan'da etnik gruplar arası hoşgörünün ve toplumsal uyum modelinin sürekliliği, etnik grupların tarih boyunca hümanizm, hoşgörü, uyum ve barış içinde, idealleri ve değerleri doğrultusunda yaşamalarına dayanmaktadır. Nazarbayev, Kazak halkının dilinin ve kültürünün birleştirici rolünün ulusal birliğin temeli olabileceğini, çok etnikli ve çok kültürlü nüfusun, dilsel ve kültürel çeşitliliğini koruyan tek bir topluma entegrasyonunu sağlayabileceğini vurgulamaktadır.

Uygulamada Kazakistan etnik gruplarının dillerinin, kùltürlerinin ve geleneklerinin yeniden canlanmasını sağlayan Kazakistan halkının “Çeşitlilik İçinde Birlik” gibi birleştirici ilkesi, Kazakistan etnik gruplar arası uyum modeli kapsamında yer almaktadır. Bu bağlamda, çok etnikli bir toplumda farklı etnik grup temsilcileri arasında karşılıklı hoşgörü ve saygı çerçevesinde davranış biçiminin sağlanması ve güven ortamının oluşması amaçlanmıştır. Kazakistanlıların uyum ve birlik içinde yaşama gayreti, toplumun ekonomik, siyasi ve toplumsal yaşamında somut sonuçlar elde etmeyi sağlamıştır.

Bağımsızlık yılları boyunca Kazakistan’da devletin ve toplumun sosyal ve siyasal istikrarını etkileyebilecek ciddi etnik ve dini çatışmalar yaşanmamıştır. Kazakistan, ulusal siyasetin kazanımlarına dayanarak ÷lke içinde ve ÷lke dışında etnik gruplar arası istikrar ve uyum modeli geliştirmektedir. Etnik gruplar arası istikrarın sağlanmasına yönelik uygulanan devlet siyaseti, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) ile Avrupa Birliği Ulusal Azınlıklar Yüksek Komiserliği gibi uluslararası kuruluşlar tarafından da büyük bir beğeni almıştır.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- Abazov, Rafis: **The Palgrave Concise Historical Atlas of Central Asia**, New York, Palgrave Macmillan, 2008.
- Aben E.: **Kazaktar. Tarihi Okigalar**, Ed. E. Aben, E.Arın, M.Spanov, C. I, 2. bs., Almatı, “Bilik” Basım Evi, 2003.
- Abjanov, H.M., v.d.: **İstoriya Nezavisimogo Kazahstana**, Ed. H.M. Abjanov, L.N. Nursultanova, Almatı, Kazak Entsiklopediyası, 2011.
- Asılbekov, M.H. Kozina, V.V.: **Demografiçeskiye Protsessi Sovremennogo Kazahstana**, Ed. F.N. Bazanova, Almatı, Atamura, 1995.
- Auanasova, A.M. Suleymenov, A.M.: **Sovremennaya İstoriya Kazahstana: Hrestomatiya**, Ed. B. Ayagan, Almatı, Raritet, 2010.
- Ayagan, B., Auanasova, A., Suleymenov, A.: **Noveşşaya İstoriya Kazahstana: Krizis i Raspad Sovetskoy Sistemi**, C. I, Almatı, Litera-M, 2011.
- Ayagan, B., Auanasova, A., Kundaybergenov, R.: **Noveşşaya İstoriya Kazahstana: Vıhod iz Krizisa**, C. II, Almatı, TOO “Litera-M, 2011.
- Bartold, V.V.: **Orta Asya Tarih ve Uygarlık**, Çev. D. Ahsen Batur, İstanbul, Selenge Yayınları, 2010.
- Barth, Friedrich: **Etnik gruplar ve Sınırları: Kültürel Farklılığın Toplumsal Organizasyonu**, Çev. Ayhan Kaya, S. Gürkan, İstanbul, Bağlam Yayınları.
- Bekmahanova, N.E.: **Prisoedineniye Kazahstana i Sredney Azii k Rossii (18.-19. yüzyıl)**, İnstitut Rossiyskoy İstorii, Moskova, 2008.
- Bekmahanova, N.E.: **Formirovaniye Mnogonatsionalnogo Naseleniya Kazahstana i Severnoy Kirgizii**, Ed. V.M. Kabuzan, Nauka Yayınları, Moskova, 1980.

- Bıçkova, S.F.: **Konstitutsiya Respubliki Kazahstan. Nauçno-Praktičeskiy Komentariy**, Ed. M.T. Baymahanov, V.A. Malinovskiy, v.d., Almatı, Rariret, 2015.
- Brzezinski, Zbigniew: **Büyük Satranç Tahtası, Amerika'nın Küresel Üstünlüğü ve Bunun Jeostratejik Gereklilikleri**, Çev. Yelda Türedi, İstanbul, İnkılap Yayınları, 2005.
- Buhonova İ.N., Mitropolskaya T.B., v.d.: **İz istorii Nemtsev Kazahstana (1921-1975) Sbornik Dokumentov**, Ed. G.A. Karpıkova, Almatı-Moskova, Gotika, 1997.
- Cummings, Sally N.: **Kazakhstan, Power and The Elite**, London-New York, I.B. Tauris, 2005.
- Devlet, Nadir **Millet ile Sovyet Arasında 1917 Ekim Devriminde Rusya Türklerinin Varoluş Mücadelesi**, İstanbul, Başlık Yayın Grubu, 2011.
- Dmitrova, İ.: **İstoriya Kazahskoy SSR s Drevneyşih Vremen do Naşih Dney**, Ed. İ. Dmitrova, 3. bs., Almatı, Fond Bolathana Tayjan, 2011.
- Gellner, Ernest: **Uluslar ve Ulusçuluk**, Çev. Büşra Ersanlı Behra, Günay Göksu Özdoğan, İstanbul, İnsan Yayınları, 1992.
- Gribanova, E. M., v.d.: **İz İstorii Polyakov v Kazahstane (1936-1956) Sbornik Dokumentov**, Ed. L.D. Degitaeva, Almatı, "Kazakstan" Yayınevi, 2000.
- Hosking, Geoffrey: **Rusya ve Ruslar: Erken Dönemden 21. Yüzyıla**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2011.
- Hunter, Shireen T.: **Central Asia Since Independence**, Washington, The Center for Strategic and International Studies Washington, D.C., 1996.
- Junusova, C.H., Kalaşnikova, N.P.: **Gosudarstvennaya Etnopolitika Kazahstana: Noviye Trendi**, Ed. E.L. Tugjanov, Astana, Akademiya Gosudarstvennogo Upravleniya Pri Prezidente, 2011.
- Jumasultanov, T.J.: **Tseline-60**, Almatı, Kazstatinform, 2013.

- İzgi, Özkan: **Orta Asya Türk Tarihi Araştırmaları**, Ankara, TTK Basımevi, 2014.
- Kadırcıyanov, R.K.: **Etnokul'turnıy Simvolizm i Natsional'naya İdentiçnost' Kazahstana**, Ed. Z.K. Şaukenova, Almatı, Institut Filosofii, Politologii i Religiovedeniya KN MON RK, 2014.
- Kalkan, İbrahim: **Kazakistan'da Siyasi Modernleşme'nin Kökenleri (1822-1920)**, İstanbul, Arayış Yayınları, 2013.
- Kan, G.V.: **İstoriya Kazahstana**, 4. bs, Almatı, Almatıkitap, 2011.
- Kan, G.V.: **İstoriya Koreytsev Kazahstana**, Almatı, Gılım, 1995.
- Kara, Abdulvahap: **Kazakistan'ın Yeniden Doğuşu: 1986 Aralık Olayları**, Ed. Kemal Çapraz, İstanbul, Ufuk Ötesi Yayınları, 2006.
- Kara, Abdulvahap, Yeşilot, Okan: **Avrasya'nın Yükselen Yıldızı: Kazakistan**, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul, 2011.
- Malinovskiy, V.A.: **Konstitutsiya Respubliki Kazahstan. Nauçno-Praktičeskiy Komentariy**, Ed. M.T. Baymahanov, V.A. Malinovskiy, v.d., Almatı, Rariret, 2015.
- Kalaşnikova, N.P., Prokopenko, L.A., Şanai, İ.N.: **Kazahstanskaya Model' Mejetniçeskoy Tolerantnosti i Obshhestvennogo Soglasıya N. Nazarbayeva**, Ed. E.L. Tugjanov, Astana, 2010.
- Kasımbekov, M.B.: **Lider i Nezavisimost**, Almatı, Kazak Enciklopediyası, 2010.
- KHA Sekreteryası: **Kazakistan Halıktarının Assambleyasına 10 Jıl**, Astana, Elorda, 2005.
- Kesici, A. Kayyum: **Dün, Bugün ve Hedefteki Kazakistan**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2003.
- Kıdıralina, J.U.: **Etnos i Religiya v Kazahstane: İstoriya i Sud'ı**, Astana, Elorda, 2007.

- Klyashtorny, S.G.,
Sultanov, T.İ.:
Kozina, V.V.: **Türkün Üç Bin Yılı, Kazakistan**, Çev. D. Ahsen Batur, İstanbul, Selenge Yayınları, 2003.
Demografiçeskaya İstoriya Kazahstana, Karaganda, KarGU, 2007.
- Kuşerbayev, K.E.: **Etnopolitika Kazahstana: Sostoyaniye i Perspektivi**, Almatı, Institut Razvitiya Kazahstana, 1996.
- Kuzenbayulı, Amanjol,
Abil, Erkin: **İstoriya Kazahstana**. 8. bs. Kostanay, TOO Kostanaypoligrafiya, 2006.
- Lee, Joo-Yup: **Qazaqliq, or Ambitious Brigandage and the Formation of the Qazaqs, State and Identity in Post-Mongol Central Eurasia**, Ed. Charles Melville, Gabrielle van den Berg, Sunil Sharma, Leiden, The Netherlands, Koninklijke Brill NV, 2016.
- Nazarbayev, N.A.: **Kazahstanskiy Put'**, Almatı, Jibek Jolı Yayınevi, 2012.
- Nısanbayev, A.N.: **Formirovaniye Tolerantnogo Soznaniya v Sovremennom Kazahstanskoy Obşestve**, Ed. A.N. Nısanbayev, V.D. Kurganskaya, Almatı, Institut Filosofii i Politologii Komiteta Nauki MON RK, 2009.
- Nusupbekov, A.N.: **İstoriya Kazahskoy SSR: s Drevneyşih Vremen do Naşih Dney**, Ed. A. N. Nusupbekov, B.S. Suleymenov, V.Y. Basin, A.S. Sabırhanov, C. III, Almatı, "Nauka" KazSSR Yayını, 1979.
- Nusupbekov, A. N.: **İstoriya Kazahskoy SSR: s Drevneyşih Vremen do Naşih Dney**, Ed. A.N. Nusupbekov, G.F. Daşşleyger, C. V, Almatı, Nauka Yayınları, 1981.
- Polyakov, S.P.: **İstoriçeskaya Etnografiya Sredney Azii i Kazakhstana**, Moskva, İzdatel'stvo Moskovskogo Universiteta, 1980.
- Rashid, Ahmed: **The Resurgence of Central Asia, Islam or Nationalism?** London&New Jersey, Oxford University Press, 1994.
- Roy, Oliver: **Yeni Orta Asya ya da Ulusların İmal Edilişi**, Çev. Mehmet Moralı, İstanbul, Metis Yayınları, 2000.

- Saray, Mehmet: **Kazakların Uyanışı**, Ed. Tayfun Atmaca, Ankara, 2004.
- Seylehanov, E.T.: **Politiceskaya Sistema Respubliki Kazahstan: Opıt Razvitiya i Perspektivi**, Almatı, Kisi pri Prezidente RK, 2009.
- Soucek, Svat: **A History of Inner Asia**, New York, Cambridge University Press, 2000.
- Suleymenova, E.D.: **Yazıkoviye Protsessi i Politika: Monografiya**, Almatı, Kazak Üniversitesi, 2011.
- Şaymerdenova, N.J.,
Avakova, R.A.: **Yazık i Etnos**, 2. bs., Astana, Sariarka, 2008.
- Timofeeva, N.: **Kazahskaya Sovetskaya Sotsialisticeskaya Respublika**, Ed. N. Timofeeva, 2. bs., Almatı, Kazgosizdat, 1939.
- Tugjanov, E.L.: **Assambleya Naroda Kazahstana: İstoriya Dvuh Desyatiletii**, Ed. E.L. Tugjanov, N.P. Kalaşnikova, G.V. Kan, V.S. Korobkov, N.U. Şayahmetov, Almatı, Kazakparat, 2015.
- Tugjanov, E L.: **Nursultan Nazarbayev: İdeya Mira i Obşestvennogo Soglasıya**, Ed. E.L. Tugjanov, A.A. Abdakimov, N.P. Kalaşnikov, V.G. Koçenov, S.V. Seliverstov, N.J. Şaymerdenov, Astana, Akarman Media, 2010.
- Tugjanov, E.L.,
Kan, G.V.,
Korobkov, V.S.
Şayahmetov, N.U.: **Assambleya Naroda Kazahstana: İstoriçeskiy Oçerk**, Almatı, Raritet, 2010.
- Utegenov, Talgat,
Zeynabilov, Toyboldı: **Alma-Ata 1986 Dekabr**, Alma-Ata, Kollegiya”Audarma” Altın Orda, 1991.
- Zeyrek, Yunus: **Ahıska Bölgesi ve Ahıska Türkleri**, Ankara, 2001.
- Zimanov, S.Z.: **Rossiya i Bukeevskoye Hanstvo**, “Nauka” KazSSR Yayını, Almatı, 1982.

MAKALELER VE DERGİLER

Abylkhozhın K.,
Zh. Aldazhumanov,
Romanov, Yu.:

“Kışla Sosyalizmi Döneminde Kazakistan”,
Kazakistan Tarihi: Makaleler, Çev. Mehmet Saray,
Ankara, TTK Yayınevi, 2007, s. 133-136.

Asanb
ayeva, A.E.,
Peçerskih, V.E.:

Kazakistan Halkı Assambleyası: Algaşkı Kadamdar 1995-1997, Kujattarmen Materialdar Jinagı, Ed. B.A. Japarov, Kazakistan Respublikası Prezidentinin Muragatı, Astana, Jasıl Orda, 2015, s. 9.

Ayaganov, B.:

“1946-1970 Yılları Arasında Kazakistan’ın Sosyal ve Siyasi Hayatı”, Çev. Abdulvahap Kara, **Eski Devirlerden Günümüze Kazakistan ve Kazaklar**, İstanbul, Selenge Yayınları, 2007, s. 465.

Bregel, Yuri:

“Uzbeks, Kazaks and Turkmens”, **Inner Asia The Chinggisid Age**, Ed. Nicola di Cosmo, Allen J. Frank, Peter B. Golden, New York, Cambridge University Press, 2009, s. 224.

Demir, Ali Faik:

“Orta Asya Cumhuriyetleri’nde İslam ve Etnisite”, **Orta Asya’nın Sosyo-Kültürel Sorunları: Kimlik, İslam, Milliyet ve Etnisite**, Ed. Erhan Efegil, Rınar Akçalı, İstanbul, Gündoğan Yayınları, 2003, s. 115-117.

Dimov, O.G.:

“Obşenatsional’noye Soglasıye- Dostoyaniye Nezavisimogo Kazahstana”, **Assambleya Narodov Kazahstana: Sbornik Materialov 1996 God**, Der. O.G. Dimov, U.O. Oralbayev, V.V. Primin, Almatı, Kazakistan Yayınevi, 1997, s. 7.

Erofeeva, İ.V.:

“Kazahskoye Hanstvo i Vlast v Traditsionnom Obşestve Kazahov”, **İstoriya Kazakhstana: Narodı i Kulturi**, Ed. N.E. Masanova, J.B. Abılhojin, İ.V. Erofeeva, A.N. Alekseenko, G.S. Baratova, Dayk-Press, Almatı, 2000, s. 173-175.

Erofeeva, İ.V.:

“Krest’yanskoye Pereseleniye v XIX Veke”, **İstoriya Kazahstana: Narodı i Kulturi**, N.E. Masanov, J.B. Abılhojin, v.d., Dayk-Press, Almatı, 2000, s. 207-219.

- Erofeeva, İ.V.: “Formirovaniye Tatarskoy, Nemetskoy, Pol’skoy i Drugih Diaspor”, **İstoriya Kazahstana: Narodı i Kulturi**, N.E. Masanov, J.B. Abilhojin, v.d., Dayk-Press, Almatı, 2000, s. 240-241.
- Jumagulov, B.T.: “Rol’ NDP “Nur Otan” v Protsesse Politicheskoy ModernizatsiiKazahstana”, **Respublika Kazahstan: Politicheskaya Modernizatsiya. Sbornik Vystupleniy i Statey**, Ed. A.S. Sagingali, B.M. Kaipova, Almatı, “Taymas” yayınevi, 2008, s. 76.
- Kalkan, İbrahim: “Kazak Siyasi Sisteminin Modernleşme Süreci ve Alaş Hareketi”, **Bağımsızlıkların 10. Yılında Türk Cumhuriyetleri**, Ed. Emine Gürsoy Naskali, Erdal Şahin, Haarlem, Sota Yayınları, 2002, s. 371-375.
- Kumekov, B.: “Kazak Devleti’nin Oluşumu”, **Kazakistan Tarihi: Makaleler**, Çev. Mehmet Saray, Ankara, TTK Yayınevi, 2007, s. 61.
- Kuvanişev, C.I.: “1970 ve 1980’li Yıllarda Kazakistan: Siyasi hayat ve Milliyet İlişkileri”, Çev. Abdolvahap Kara, **Eski Devirlerden Günümüze Kazakistan ve Kazaklar**, İstanbul, Selenge Yayınları, 2007, s. 510-517.
- Masanov, İ.E.: “Etnogenez i Etnicheskii Sostav Kazahov”, **İstoriya Kazahstana: Narodı i Kulturi**, Ed. N.E. Masanova, J.B. Abilhojin, İ.V. Erofeeva, A.N. Alekseenko, G.S. Baratova, Almatı, Dayk-Press, 2000, s. 57.
- Makaşev, E.S.: Etnopolitika i Mejetnicheskaya Situaciya v Respublike Kazahstan (1991-2001), **Kazahstanskaya Model Etnopolitiki**, Ed. G.T. İleuova, Almatı, Kazahstanskiy Institut Strategiçeskikh İssledovaniy pri Prezidente RK, F.Ebert Fondu, 2002, s. 25.
- Mamiraimov, T.: “Novoye v İzbiratel’noy Prakrike: Vıborı po Partiynım Spiskam”, **Vıborı 2007 Novıy Etap Politicheskoy Sistemi Respubliki Kazahstan**, Ed. B.K. Sultanov, Almatı, Kisi Pri Prezidente RK, 2007, s.115.

- Mekseenko, A.N.,
Masanov, N.E.: “Migratsionniye i Etnodemografiçeskiye protessı v Sovetskiy Period”, **İstoriya Kazahstana: Narodı i Kulturi**, Ed. N.E. Masanova, J.B. Abılhocin, İ.V. Erofeem, A.N. Alekseenko, G.S. Baratova, Almatı, Dayk Press, 2000, s. 380.
- Mustafina, R.: “Kazakistan’da İslamiyetin Rolü”, **Kazakistan Tarihi: Makaleler**, Çev. Mehmet Saray, Ankara, TTK Yayınevi, 2007, s. 90.
- Olcott, Marta Brill: “Democratization and the Growth of Poltical Participation in Kazakhstan”, **Conflict, Cleavage, and Change in Central Asia and The Caucasus**, Ed. Karen Dawisha, Bruce Parrott, Cambridge, Cambridge University Press, 1997, s. 230-231.
- Petrov, N.I.,
Gafarly, M.S.: “The Course Towards Political Stability”, **Central Asia Political and Economic Chalenges in the Post-Soviet Era**, Ed. Alexei Vassiliev, London, Saqi Books, 2001, s. 37.
- Prokopenko, L.A.: Vıborı Deputatov Majlisa İzbiraemıh Assambleey Naroda Kazahstana: Teoriya, Praktika, Standartı, **İmperativi Gosudarstvennoy Etnopolitiki Respubliki Kazahstan**, Ed. E.L. Tugjanov, Astana, TOO “Dame” Yayınevi, 2012, s. 321-325.
- Sakenova, K.: Kazakistan’da Günümüzdeki Etnik Süreçler, **Kazakistan Tarihi: Makaleler**, Çev. Mehmet Saray, Ankara, TTK Yayınevi, 2007, s. 166-167.
- Zhovtis, Evgeny A.: “Freedom of Association and the Question of Its Realization in Kazakhstan”, Çev. Maria Kozhevnikova, **Civil Society in Central Asia**, Ed. M. Holt Ruffin, Daniel C. Waugh, Seattle and London, University of Washington Press, 1999, s. 58-59.

RAPOR VE KONFERANS BİLDİRİLERİ

- Kadırcıyanov, R.: “Mezhetniçeskaya Stabil’nost’ i Natsional’naya Konsolidaciya v Kazahstane”, **Natsional’naya Konsolidatsiya Kazahstana: Problemi i Perspektivi**, Sbornik Materialov Kruglogo Stola, Ed. Z.K. Şaukenova, Almatı, 2013, s. 12.
- Kalaşnikova, N.P., Kalmıkov, S.K.: **OBSE-Kazahstan: Opıt Mejetniçeskogo Vzaimodeystviya v Stranah Uçastnikah, Sbornik Analitiçeskih Materialov**, Ed. E.L. Tugjanov, Astana, 2010, s. 82.
- Sadvokasova, A.K.: “İdeya Mira, Natsional’nogo Edinstva i Obşestvennogo Soglasıya N. Nazarbayeva, **Sbornik Lektsiy i Materialov Seminara-Treninga**”Gosudarstvennaya etnopolitika i Regulirovaniye Etnokonfessional’nyh Otnoşeniy v Kazahstane”, 1. bs., Ed. E.L. Tugjanov, B.S. Abdrasimova, A.K. Sadvokasova, Astana, Akademiya Gosudarstvennogo Upravleniya Pri Prezidente Respubliki Kazahstan, 2012, s. 16-17.
- Tugjanov, E.L.: “Uçastiye Kazahstanskih Etnosov v Obşestvenno-Politiçeskoy Jızni. Rol’ i Effektivnost’ Konsul’tativnih Organov: Opıt Assambei Naroda Kazahstana”, **Materialı Mejdunarodnogo Seminara**, Astana, 2009, s. 14.

İNTERNET YAYINLARI

A.K. Sadvokasova, G. İ. Dosmagambetova, “Gosudarstvennaya Etnopolitika Kazahstana: Mehanizmi Formirovaniya Kazahstanskoy İdentiçnosti”, **Kazahstan Spekr**, 2015, Sayı. 3, s. 56. (Çevrimiçi) <http://kisi.kz/uploads/33/files/mjl5xWOV.pdf>, 4 Şubat 2019.

Akejan Kajegeldin Biografiyası, (Çevrimiçi) https://www.peoples.ru/state/politics/akezhan_kazhe_geldin/ 19.09.2019.

Analitiçeskiy Otçet “İtogi Natsional’noy Perepisi Naseleniya Respubliki Kazahstan 2009 Goda”, Ed. A.A. Smailova, Agenstvo Respubliki Kazahstan po Statistike, Astana, 2011, s. 22, (Çevrimiçi) http://old.stat.gov.kz/faces/wcnav_externalId/perepis?_afLoop=14016299341883588#%40%3F_afLoop%3D14016299341883588%26_adf.ctrl-state%3D1ds9soouey_183, 15 Şubat 2019.

Çislennost’ Naseleniya Respubliki Kazahstan po Otdel’nım Etnosam na Naçalo 2019 Goda, (Çevrimiçi) http://old.stat.gov.kz/faces/wcnav_externalId/homeNumbersPopulation?_afLoop=191769226950716#%40%3F_afLoop%3D191769226950716%26_adf.ctrlstate%3D7ummjlav9_119, 3 Mayıs 2019.

Deklaratsiya o Gosudarstvennom Suverenitete KazSSR, (Çevrimiçi) https://online.zakon.kz/document/?doc_id=1000230#pos=0;0, 25 Şubat 2019.

Demografiçeskiy Ejegodnik Kazahstana 2008: Statistiçeskiy Sbornik, Ed. A. Meşimbayev, Astana, Agenstvo Respubliki Kazahstan po Statistike, 2009, s. 176, (Çevrimiçi) http://old.stat.gov.kz/faces/wcnav_externalId/publicationsCompilations2009?_afLoop=17118060724305938#%40%3F_afLoop%3D17118060724305938%26_adf.ctrlstate%3D194wi7vviq_536, 23 Aralık 2018.

Demografiçeskiy Ejegodnik Kazahstana: Statistiçeskiy Sbornik, Ed. N.S. Aydapekov, Astana, Ministerstvo Natsionalnoy Ekonomiki Respubliki Kazahstan Komitet po Statistike, 2018, s. 260, (Çevrimiçi) http://old.stat.gov.kz/faces/wcnav_externalId/publicationsCompilations?_afLoop=17117693864515045#%40%3F_afLoop%3D17117693864515045%26_adf.ctrlstate%3D194wi7vviq_510, 20 Aralık 2018.

Deyatel’nost’ Deputatskoy Gruppı Assamblei Naroda Kazahstana 2017, (Çevrimiçi) <https://assembly.kz/ru/struktury-ank/deputatskaya-gruppa/>, 24 Nisan 2019.

Doktrina Natsional’nogo Edinstva (Çevrimiçi) <https://assembly.kz/ru/ank/ofitsialnye-dokumenty/doktrina-natsionalnogo-edinstva/>, 19 Nisan 2019.

E.P. Zimovina, “Dinamika Çislennosti Naseleniya Kazahstana vo Vtoroy Polovine XX Veka”, **Demoscope Weekly**, No: 103-104, Mart 2003, (Çevrimiçi) <http://www.demoscope.ru/weekly/2003/0103/analit03.php>, 10 Ekim 2018.

Etnokul'turniye Ob'edineniya Kazahstana, 2018 God, (Çevrimiçi) <https://assembly.kz/ru/struktury-ank/etnokulturnye-obedineniya/>, 13 Nisan 2019.

Gülşah Oran, Musa Kaya, “Çok Kültürlülük Bağlamında İki Dillilik ve Ortak Dil Kavramları Üzerine Bir Değerlendirme”, **International Journal of Languages' Education and Teaching**, Mannheim, UDES, 2015, s. 1620, (Çevrimiçi) <https://pdfs.semanticscholar.org/f23a/9f4701cf77e1b8f9cb3e3318a44825c00cae.pdf>, 14 Şubat 2019.

İtogi Perepisi Naseleniya 1999 Goda: Çislennost i Razmeşeniye Naseleniya v Respublike Kazahstan. Statistiçeskiy Sbornik, C. I, Ed. A.A Smailov, Almatı, Agenstvo Respublki Kazahstan po Statistike, 2000, s. 8-13, (Çevrimiçi) http://old.stat.gov.kz/faces/wcnav_externalId/publicationsCompilations2000?_afLoop=17118264857139399#%40%3F_afLoop%3D17118264857139399%26_adf.ctrlstate%3D194wi7vviq_553, 25 Aralık 2019.

Kazakistan 2009 Jılı: Statistikalık Jinak, Ed. A.A. Smailov, Kazakistan Respublikası Statistika Agenttigi, Astana, 2010, s. 25-30, (Çevrimiçi) http://old.stat.gov.kz/faces/wcnav_externalId/publicationsCompilations2010?_afLoop=17116592134039158#%40%3F_afLoop%3D17116592134039158%26_adf.ctrlstate%3D194wi7vviq_398, 14 Aralık 2018.

Kazakistan 2009 Jılı: Statistikalık Jinak, Ed. A.A. Smailov, Astana, Agenstvo Respublki Kazahstan po Statistike, 2010, s. 30, (Çevrimiçi) http://old.stat.gov.kz/faces/wcnav_externalId/p_perepis?_afLoop=17117040400463696#%40%3F_afLoop%3D17117040400463696%26_adf.ctrl-state%3D194wi7vviq_450, 15 Aralık 2018.

Kazakstannın Demografiyalık Jınamalığı: Statistikalık Jinalık, Ed. A.A. Smailov, Astana, 2015, s. 243-244, (Çevrimiçi) http://old.stat.gov.kz/faces/wcnav_externalId/publicationsCompilations2015?_afLoop=17117280502228096#%40%3F_afLoop%3D17117280502228096%26_adf.ctrlstate%3D194wi7vviq_493, 20 Aralık 2018;

Kazakstannın Demografiyalık Jınamalığı: Statistikalık Jinak, Ed. A. Smailov, Astana, Kazakistan Respublikası Statistika Agenttigi, 2010, s. 101, s. 465, (Çevrimiçi) http://old.stat.gov.kz/faces/wcnav_externalId/publicationsCompilations2010?_afLoop=17117991611205451#%40%3F_afLoop%3D17117991611205451%26_adf.ctrlstate%3D194wi7vviq_523, 23 Aralık 2018;

Kazakstannın Demografiyalık Jınamalığı 2008. Statistikalık Jinak, Ed. A. Meşimbayeva, Astana, 2009, s. 850, (Çevrimiçi) http://old.stat.gov.kz/faces/wcnav_externalId/publicationsCompilations2009?_afLoop=17116772268054370#%40%3F_afLoop%3D17116772268054370%26_adf.ctrlstate%3D194wi7vviq_411, 15 Aralık 2018.

Kazakstannın Demografiyalık Jınamalığı 2013-2017: Statistikalık Jinak, Ed. N.S. Aydapkelov, Kazakistan Respublikası Ulttıq Ekonomika Misnistirligi Statistika Komiteti, Astana, 2018, s. 64, 260, (Çevrimiçi) http://old.stat.gov.kz/faces/wcnav_externalId/publicationsCompilations?_afLoop=17117693864515045#%40%3F_af

[Loop%3D17117693864515045%26_adf.ctrlstate%3D194wi7vviq_510](#) 23 Aralık 2018.

Kazakistan Respublikası Halkının Ultık Kuramı: Kazakistan Respublikasındagı 1999 Jılgı Halık Sanagının Korıtındısı. Statistikalık Jinak, C. I., Ed. A. Smailov, Almatı, KazStat Agenttigi, 2000, s. 21-22, (Çevrimiçi) http://old.stat.gov.kz/faces/wcnav_externalId/publicationsCompilations2000?_afLoop=17115867432827358#%40%3F_afLoop%3D17115867432827358%26_adf.ctrlstate%3D194wi7vviq_316, 11 Aralık 2018.

Kazakhstan v Tsıfrah 1991-2008: Statistiçeskiy Sbornik, Astana, Agenstvo Respubliki Kazakhstan po Statistike, 2009, s. 13-16, (Çevrimiçi) http://old.stat.gov.kz/faces/wcnav_externalId/publicationsCompilations2009?_afLoop=17116527068212968#%40%3F_afLoop%3D17116527068212968%26_adf.ctrlstate%3D194wi7vviq_385, 13 Aralık 2018.

“Konstitutsiya Respubliki Kazakhstan”, (Çevrimiçi) http://www.akorda.kz/ru/official_documents/constitution, 3 Mart 2019.

Konstitutsionnyy Zakon Respubliki Kazakhstan ”O Vıborah v Respublike Kazakhstan”, 28 Eylül 1995, (Çevrimiçi) https://online.zakon.kz/document/?doc_id=1004029#pos=3;-137, 20 Nisan 2019.

Kratkiye İtogi Perepisi Naseleniya 1999 Goda v Respublike Kazakhstan: Statistiçeskiy Sbornik, Ed. A.A Smailov, Almatı, Agenstvo Respubliki Kazakhstan po Statistike, 1999, s. 5, (Çevrimiçi) http://old.stat.gov.kz/faces/wcnav_externalId/perepis1999?_afLoop=17115360055908916#%40%3F_afLoop%3D17115360055908916%26_adf.ctrlstate%3D194wi7vviq_247, 12 Kasım 2018.

Menin Kazakstanım, Kazakstandagı Etnomadeni Birlestikterdin Kızmet Turalı Anıktama, Astana, 2015, (Çevrimiçi) https://assembly.kz/upload/menin_kazakstanım_m_0_1.pdf, 16 Nisan 2019.

Nursultan Nazarbayev, “Sovremennoye Gosydarstvo Dlya Vseh: Pyat’ İnstitucionnıh Reform”, 11 Mart 2015, Oficial’nyy Sayt Prezidenta Respubliki Kazakhstan, (Çevrimiçi) http://www.akorda.kz/ru/speeches/internal_political_affairs/in_speeches_and_addresses/vystuplenieprezidenta-respubliki-kazahstan-predsedatelya-partii-nur-otan-nnazarbaeva-na-xvi-sezde-partii, 3 Şubat 2019.

Ofitsial’nyye Dokumentı, Polojeniye ob Assamblee Naroda Kazahstana, (Çevrimiçi) <https://assembly.kz/ru/ank/ofitsialnye-dokumenty/polozhenie-ob-assamblee-naroda-kazahstana/>, 19 Mayıs 2019.

Ofitsial’nyye Dokumentı, Doktrina Natsional’nogo Edinstva, (Çevrimiçi) <https://assembly.kz/ru/ank/ofitsialnye-dokumenty/doktrina-natsionalnogo-edinstva/>, 29 Mayıs 2019.

Ofitsial'niye Dokumentı, Ob Utverjdenii Kontseptsii Razvitiya Assambleyi Naroda Kazahstana (do 2025 goda), (Çevrimiçi) <https://assembly.kz/ru/ank/ofitsialnye-dokumenty/ob-utverzhdanii-kontseptsii-razvitiya-assamblei-naroda-kazahstana-do-2025-goda/>, 26 Mayıs 2019.

“O Polojenii Ob Assamblee Naroda Kazahstana”, 7 Eylül 2011 (Çevrimiçi) <http://adilet.zan.kz/rus/docs/U1100000149>, 24 Mart 2019.

“O Strategii Assamblei Naroda Kazahstana I Polojeniyi ob Assambleye Naroda Kazahstana”, (Çevrimiçi) <http://adilet.zan.kz/rus/docs/U020000856> , 20 Mart 2019.

Ob Utverjdenii Konceptii Ukrepneniya i Razvitiya Kazahstanskoy İdentiçnosti i Edinstva, (Çevrimiçi) <https://assembly.kz/ru/ank/ofitsialnye-dokumenty/ob-utverzhdanii-kontseptsii-ukrepneniya-i-razvitiya-kazahstanskoy-identichnosti-i-edinstva/>, 4 Şubat 2019.

“Ob Ukrepnenii İnstituta Assamblei Narodov Kazahstana”, 23 Nisan 2005, (Çevrimiçi) <http://adilet.zan.kz/rus/docs/U050001561> , 10 mart 2019.

Obraşeniye k Molodejı, “Nazarbayev Poruçıl Organizovat’ Razrabotku i Prinyatie Patriatiçeskogo Akta “Mengilik El”, Kazahstan 2050. Naşa Sila, (Çevrimiçi) <https://strategy2050.kz/ru/news/5146/>, 1 Şubat 2019.

Obşestvenniy Fond, “Fond Assamblei Naroda Kazahstana”, (Çevrimiçi) <https://assembly.kz/ru/struktury-ank/of-fond-assamblei-naroda-kazahstana/o-fonde/>, 13 Nisan 2019.

Oppozitsiya Predstavila Svoyu Kontseptsuyu Natsedinstva, 19 Ocak 2010, Radio Azattık, (Çevrimiçi) <https://rus.azattyq.org/a/1933508.html>, 18 Eylül 2019.

Perepis Naseleniya Respubliki Kazahstan 2009 Goda. Kratkiye İtogi, Ed. A.A. Smailov, Astana, Agenstvo Respubliki Kazahstan po Statistike 2010, s. 10-12, (Çevrimiçi) http://stat.gov.kz/faces/wcnav_externalId/perepis?_afLoop=10356453507825881#%40%3F_afLoop%3D10356453507825881%26_adf.ctrlstate%3Dbyub217ae_70, 25 Aralık 2018.

Perepis Naseleniya Respubliki Kazahstan 2009 Goda, Kratkiye İtogi. Statistiçeskiy Sbornik, Ed. A.A Smailov, Astana, 2010, s. 10, (Çevrimiçi) http://old.stat.gov.kz/faces/wcnav_externalId/p_perepis?_afLoop=17117040400463696#%40%3F_afLoop%3D17117040400463696%26_adf.ctrl-state%3D194wi7vviq_450, 18 Aralık 2018.

Polnyy Spisok Deputatov Majlisa Parlamenta RespublikiKazahstan V Sozıva, (Çevrimiçi)<https://www.zakon.kz/4468238-polnyjj-spisok-deputatov-mazhilisa.html>, 22 Nisan 2019.

Polojenije o Deputatskoy Gruppe “Assambleya Naroda Kazahstana”, 13 Mart 2012, (Çevrimiçi) <https://assembly.kz/ru/struktury-ank/deputatskaya-gruppa/polozhenie-o-deputatskoy-gruppe-assambleya-naroda-kazahstana/>, 20 Mart 2019.

“Pyat’ Sotsial’nyh İnitsiatif- Platforma Sotsial’nogo Edinstva Obşestva”, Akmolinskaya Pravda Gazetesi, (Çevrimiçi) <http://apgazeta.kz/2018/04/30/pyat-socialnyx-iniciativ-platforma-socialnogo-edinstva-obshhestva/>, 3 Nisan 2019.

Rasporyajeniye Prezidenta ot 23.05.1996 N 2995 “Kontseptsiya Formirovaniya Gosudarstvennoy İdentiçnosti Respubliki Kazahstan”, (Çevrimiçi) http://kazakhstan.news-city.info/docs/sistems/dok_pegeez.htm, 3 Mart 2019.

Regional’nyy Statistiçeskiy Ejegodnik Kazahstana, Alma- Ata, Goskomstat KazSSR, 1991, s. 73-80, (Çevrimiçi) http://old.stat.gov.kz/faces/wcnav_externalId/publicationsCompilations1991?_afLoop=17115774045537668#%40%3F_afLoop%3D17115774045537668%26_adf.ctrlstate%3D194wi7vviq_303, 11 Aralık 2018.

Regional’nyy Statistiçeskiy Ejegodnik Kazahstana: Statistiçeskiy Sbornik, Ed. Kulekeev, Almatı, Natsstatagenstvo, 1998, s. 44-46, (Çevrimiçi) http://old.stat.gov.kz/faces/wcnav_externalId/publicationsCompilations1998?_afLoop=17114894574701046#%40%3F_afLoop%3D17114894574701046%26_adf.ctrlstate%3D194wi7vviq_217, 12 Kasım 2018.

Respublikanskiye Etnokul’turnıye Ob’yedineniya, (Çevrimiçi) <https://assembly.kz/ru/struktury-ank/etnokulturnye-obedineniya/respublikanskije-eko/>, 15 Nisan 2019;

Session of The Assembly of People of Kazakhstan (Çevrimiçi) <https://assembly.kz/en/ank/sessii-assamblei-naroda-kazahstana.php>, 9 Mayıs 2019.

Session of The Assembly of People of Kazakhstan (Çevrimiçi) <https://assembly.kz/en/ank/sessii-assamblei-naroda-kazahstana.php>, 26 Mart 2019.

Session of The Assembly of People of Kazakhstan (Çevrimiçi) <https://assembly.kz/en/ank/sessii-assamblei-naroda-kazahstana.php>, 12 Ocak 2019.

Statistiçeskiy Ejegodnik Kazahstana 1994: Statistiçeskiy Sbornik, Goskomstat, Almatı, 1995, s. 30-31, (Çevrimiçi) http://old.stat.gov.kz/faces/wcnav_externalId/publicationsCompilations1995?_afLoop=17118693177622486#%40%3F_afLoop%3D17118693177622486%26_adf.ctrlstate%3D194wi7vviq_587, 25 Ekim 2018.

Statistiçeskiy Ejegodnik Kazahstana 1994: Statistiçeskiy Sbornik, Almatı, Goskomstat, 1995, s. 28-29, (Çevrimiçi) http://old.stat.gov.kz/faces/wcnav_externalId/publicationsCompilations1995?_afLoop=17113085905043794#%40%3F_afLoop%3D17113085905043794%26_adf.ctrlstate%3D194wi7vviq_136, 27 Ekim 2018.

Statistiçeskiy Ejegodnik Kazahstana 1994-1997: Statistiçeskiy Sbornik, Ed. J.A. Kulekeev, Almatı, Natsstatagenstvo, 1998, s. 56-57, (Çevrimiçi) http://old.stat.gov.kz/faces/wcnav_externalId/publicationsCompilations1998?_afLoop=171137553871

[18891#%40%3F_afLoop%3D17113755387118891%26_adf.ctrlstate%3D194wi7vviq_170](http://old.stat.gov.kz/faces/wcnav_externalId/publicationsCompilations1996?_afLoop=17113946166629543#%40%3F_afLoop%3D17113946166629543%26_adf.ctrlstate%3D194wi7vviq_170), 27 Ekim 2018.

Statistiçeskiy Ejegodnik Kazahstana 1994: Statistiçeskiy Sbornik, Almatı, Goskomstat, 1995, s. 28-29; Regionalniy Statistiçeskiy Ejegodnik Kazahstana, Almatı, Goskomstat, 1996, s. 67, (Çevrimiçi) http://old.stat.gov.kz/faces/wcnav_externalId/publicationsCompilations1996?_afLoop=17113946166629543#%40%3F_afLoop%3D17113946166629543%26_adf.ctrlstate%3D194wi7vviq_183, 28 Ekim 2018.

Statistiçeskiy Ejegodnik Kazahstana 1992, Almatı, Kazinformcentr, 1993, s. 16, (Çevrimiçi) http://old.stat.gov.kz/faces/wcnav_externalId/publicationsCompilations1993?_afLoop=17114591828190458#%40%3F_afLoop%3D17114591828190458%26_adf.ctrlstate%3D194wi7vviq_200, 12 Kasım 2018.

Statistiçeskiy Ejegodnik Kazahstana 1994: Statistiçeskiy Sbornik, Almatı, Goskomstat, 1995, s. 21, (Çevrimiçi) http://old.stat.gov.kz/faces/wcnav_externalId/publicationsCompilations1995?_afLoop=17115602541523450#%40%3F_afLoop%3D17115602541523450%26_adf.ctrlstate%3D194wi7vviq_290 23 Kasım 2018.

Statistiçeskiy Ejegodnik Kazahstana 1994-1997: Statistiçeskiy Sbornik, Ed. J.A. Kulekeev, Almatı, Natsstatagenstvo, 1998, s. 17, (Çevrimiçi) http://old.stat.gov.kz/faces/wcnav_externalId/publicationsCompilations1998?_afLoop=17113755387118891#%40%3F_afLoop%3D17113755387118891%26_adf.ctrlstate%3D194wi7vviq_170, 23 Kasım 2018.

Statistiçeskiy Ejegodnik Kazahstana 2004: Statistiçeskiy Sbornik, Ed. K.S. Abdiyev, Agenstvo Respubliki Kazahstan po Statistike, 2004, s. 28, (Çevrimiçi) http://old.stat.gov.kz/faces/wcnav_externalId/publicationsCompilations2004?_afLoop=17116885322469314#%40%3F_afLoop%3D17116885322469314%26_adf.ctrlstate%3D194wi7vviq_424 15 Aralık 2018.

Sultan-Han Akkulı, Akejan Kajegeldin: “Vlasti Seyças Okazalis’ ne v Sostoyanii Zaşısat’ Stranu”, Radio Azattık, 30 Mart 2010, https://rus.azattyq.org/a/akezhan_kazhegeldinopposition_abroad/1996720.html, 19.09.2019.

S'yezd Liderov Mirovih i Traditsionnih Religiy, (Çevrimçi) http://www.akorda.kz/ru/national_projects/sezd-religii-2012_1338973130, 11 Nisan 2019.

The Activities of The Assembly of People of Kazakhstan, (Çevrimiçi) <https://assembly.kz/ru/ank/deyatelnost-assamblei-naroda-kazakhstan.php>, 15 Ocak 2019.

The Constitution of The Republic of Kazakhstan, (Çevrimiçi) http://www.akorda.kz/ru/official_documents/constitution, 6 Nisan 2019.

The Constitution of The Republic of Kazakhstan, (Çevrimiçi) http://www.akorda.kz/en/official_documents/constitution, 10 Ocak 2019.

“Triedinstvo Yazıkov”, **Kazakhstan 2050, Naşa Sila**, (Çevrimiçi) <https://strategy2050.kz/ru/book/post/id/74/>, 18 Şubat 2019.

V Astane Progolosovali za Deputatov Majlisa Parlamenta RK ot Assamblei Naroda Kazakhstana, (Çevrimiçi) <http://astana.gov.kz/ru/news/news/9763>, 22 Nisan 2019.

V Astane Sostoyalas’ XV Sessiya Assamblei Naroda Kazakhstana, (Çevrimiçi) <https://www.zakon.kz/151279-v-astane-sostojalas-xv-sessija.html>, 28 Mart 2019.

Vıstupleniye Pervogo Prezidenta Elbası N.A. Nazarbayeva na XXVII Sessii Asamblei Naroda Kazakhstana, 24 Nisan 2019, (Çevrimiçi) <https://assembly.kz/ru/sess/vystuplenie-pervogo-prezidenta-elbasy-n-a-nazarbaeva-na-xxvii-sessii-assamblei-naroda-kazakhstan>, 14 Mayıs 2019.

Vıstupleniye Pervogo Prezidenta- Elbası N.A. Nazarbayeva na XXVII Sessii Assamblei Naroda Kazakhstana, Nur-Sultan, 29 Nisan 2019, (Çevrimiçi) http://www.akorda.kz/ru/speeches/internal_political_affairs/in_other_events/vystupleniye-pervogo-prezidenta-elbasy-nanazarbaeva-na-xxvii-sessii-assamblei-naroda-kazakhstan, 8 Mayıs 2019

Vıstupleniye Prezidenta Respubliki kazakhstan N.A. Nazarbayeva na Forume Narodov Kazakhstana, Alma-Ata, 13 Aralık 1992, (Çevrimiçi) https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30006967#pos=0;24, 27 Şubat 2019.

Vıstupleniye Prezidenta Respubliki Kazakhstan na XIII Sessii Assamblei Naroda Kazakhstana, 20 Ağustos 2007, Astana, (Çevrimiçi) <https://www.zakon.kz/91821-vystuplenie-prezidenta-respubliki.html>, 21 Nisan 2019.

Vıstupleniye Prezidenta Respubliki Kazakhstan N.A. Nazarbayeva na XIV Sessii Assamblei Naroda Kazakhstana, Astana, 23 Ekim 2008, (Çevrimiçi) <https://www.zakon.kz/124086-vystuplenie-prezidenta-rk-n.a..html>, 6 Nisan 2019.

Vıstupleniye Prezidenta Respubliki Kazakhstan N.A. Nazarbayeva na XIV Sessii Assamblei Naroda Kazakhstana, Astana, 23 Ekim 2008, (Çevrimiçi) <https://www.zakon.kz/124086-vystuplenie-prezidenta-rk-n.a..html>, 5 Mart 2019.

Ukaz Prezidenta Respubliki Kazakhstan O Merah po Preduprejdeniyu i Preseçeniyu Proyavleniy Terrorizma İ Ekstremizma, 10 Şubat 2000, (Çevrimiçi) https://online.zakon.kz/document/?doc_id=1016680#pos=1;-95, 10 Nisan 2019.

Zakon O Natsional’noy Bezopasnosti Respubliki Kazakhstan, 26 Haziran 1998 (Çevrimiçi) https://online.zakon.kz/document/?doc_id=1009712#pos=5;-155, 10 Nisan 2019.

Zakon “Ob Assamblee Naroda Kazakhstana”, 20 Ekim 2008, (Çevrimiçi) https://kodeksy-kz.com/ka/ob_assamblee_naroda_kazakhstan/8.htm, 20 Mart 2019.

Zakon Kazahskoy Sovetskoy Sotsialističeskoy Respubliki “Ob Obşestvennıh Ob'yedineniyah”, 27 Haziran 1991, (Çevrimiçi) https://online.zakon.kz/document/?doc_id=30017380#pos=5;-155, 12 Nisan 2019.

Zakon Respubliki Kazahstan “Ob Assamblee Naroda Kazahstana” s İzmeneniyami I Dopolneniyami po Sostoyaniyu na 27.04.2018 (Çevrimiçi) https://online.zakon.kz/document/?doc_id=30352401#pos=2;-155, 18 Mart 2019.

Zakon Respubliki Kazahstan o Protivodeystvii Terrorizmu, 13 Temmuz 1999, (Çevrimiçi) https://online.zakon.kz/document/?doc_id=1013957#pos=5;-155, 10 Nisan 2019.

Zakon Respubliki Kazahstan O Protivodeystvii Ekstremizmu, 18 Şubat 2005, (Çevrimiçi) https://online.zakon.kz/document/?doc_id=30004865#pos=1;-8, 10 Nisan 2019.

X Sessiya”Kazahstanskaya Model’ Mejetniçeskogo Soglasıya: Opıt, Praktika, Perspektivı”, 5 Aralık 2003 (Çevrimiçi) <https://assembly.kz/ru/ank/sessii-assambleinaroda-kazakhstana/10-sessiya-dekabr-2003g-kazakhstanskaya-model-mezhetnicheskogo-soglasıya-opyt-praktika-i-perspektivy/>, 9 Nisan 2019.

2009 Jılgı Kazakstan Respublikası Halık Sanagı. Kıskaşa Korıtındılar, Ed. A.A. Smailova, Kazakstan Respublikası Statistika Agenttigi, Astana, 2010, s. 80-81, (Çevrimiçi) http://old.stat.gov.kz/faces/homePage/perepis/p_perepis?_afLoop=14020746544762817#%40%3F_afLoop%3D14020746544762817%26_adf.ctrlstate%3D154gbee3kd_17, 16 Şubat 2019.

2009 Jılgı Kazakstan Respublikası Halık Sanagı. Kıskaşa Korıtındılar, Ed. A.A. Smailova, Kazakstan Respublikası Statistika Agenttigi, Astana, 2010, s. 81, (Çevrimiçi) http://old.stat.gov.kz/faces/homePage/perepis/p_perepis?_afLoop=14020746544762817#%40%3F_afLoop%3D14020746544762817%26_adf.ctrlstate%3D154gbee3kd_17, 16 Şubat 2019.

EKLER

EK 1

KAZAKİSTAN HALKI ASAMBLESİ YÖNETMELİĞİ

Kazakistan Cumhuriyeti
Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi
7 Eylül 2011 № 149
ONAYLANMIŞTIR

KAZAKİSTAN HALK ASAMBLESİ YÖNETMELİĞİ

Bu yönetmelik, Kazakistan Cumhuriyeti yasama hükümlerine uygun olarak, Kazakistan Halk Asamblesi'nin statüsü ve yetkilerinin yanı sıra, devlet kurumları ve kamu dernekleri ile etkileşimini düzenleme özelliklerini, ayrıca etnik gruplar arası ilişkileri alanında Kazakistan Cumhuriyeti devlet politikasının geliştirilmesi ve uygulanmasına katılım prosedürünü belirlemektedir.

1. Genel Hükümler

1. Kazakistan Halk Asamblesi (devamında - Asamble), Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı tarafından oluşturulan ve devlet ulusal politikasının gelişimine ve uygulanmasına katkıda bulunan tüzel kişiliğe sahip olmayan bir kurumdur.
2. Asamble faaliyetleri, Kazakistan Cumhuriyeti Anayasası, Kazakistan Cumhuriyeti "Kazakistan Halk Asamblesi" Yasası, Kazakistan Cumhuriyeti'nin diğer yasal düzenlemeleri ve mevcut Yönetmelik uyarınca gerçekleştirilir.
3. Asamble faaliyetlerinin finansmanı Kazakistan Cumhuriyeti mevzuatı ile belirlenen şekilde yürütülmektedir.

2. Asamble'nin Görev ve Yetkileri

4. Görevlerin yerine getirilmesini sağlamak için, Asamble aşağıdaki işlevleri yerine getirmektedir:

1. Etnik gruplar ve dinler arası ilişkiler alanında devlet politikasının geliştirilmesine ve uygulanmasına yardımcı olur;
2. Etnik gruplar arası hoşgörü ve toplumsal uyum alanında önlemlerin geliştirilmesine ve uygulanmasına katılır, Resmi dili ve Kazakistan halkının diğer dillerini geliştirir;
3. Etnik gruplar arası ilişkiler alanında devlet politikası konularında yasa tasarısının sosyo-politik incelemelerine katılım sağlar;
4. Etnik gruplar arası hoşgörü ve toplumsal uyum sağlama konularında devlet kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının yanı sıra, uluslararası kuruluşlar ile etkileşime girer;
5. Asamble'nin Kongre ve Konsey kararlarının devlet kurumları ve yetkilileri tarafından değerlendirilmesi üzerine kontrol çalışmalarını gerçekleştirir;
6. Bölgesel düzeyde etnik gruplar arası alanında devlet politikasının gelişmesine katkıda bulunur;
7. Yetkisi dahilinde devlet kurumlarına, kuruluşlara ve etnokültürel derneklere metodolojik yardım sağlar;
8. Ülke genelinde ve yabancı ülkelerde, etnik gruplar arası hoşgörü ve toplumsal uyum modelinin tanıtımını sağlar;
9. Etnik gruplar arası ilişkilerin durum değerlendirilmesi yapar;
10. Etnik gruplar arası ilişkiler alanında anlaşmazlıklar ve çatışmaları önlenmesini sağlar, çatışma ortamlarının oluşmaması yönünde öneriler geliştirir ve uygulanabilir çözüm önerilerini icraata sokarak çözümün bir parçası olur;
11. Yetki alanı dahilinde, yabancı ülkelerde Kazak diasporasına ana dilinin, kültürünün ve ulusal geleneklerinin korunması ve geliştirilmesi, tarihi anavatanı ile bağlarının güçlendirilmesi meselelerinde destek verir, aynı

zamanda Kazakistan'da ikamet eden diğer etnik gruplarının tarihi anavatanları ile ilişkilerinin gelişmesine katkıda bulunur;

12. Yayıncılık faaliyetlerini yürütür, gerektiği zaman medya oluşturur;
13. Etnik gruplar arası ilişkiler ile ilgili konularda seminerler, konferanslar gerçekleştirir ve farklı etkinlikler düzenler;
14. Kazakistan Cumhuriyeti'nin yürürlükte olan mevzuatı çerçevesinde, hayırsever ve sponsorluk desteği kabul eder ve sağlar;
15. Kazakistan Cumhuriyeti yasalarına aykırı olmayan, kendi yetkisi dahilinde diğer faaliyetleri yürütür.

5. Kazakistan'ın Birinci Devlet Başkanı, Ulusun Lideri Asamble'ye ömür boyu başkanlık yapma yetkisine sahiptir. Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Asamble'yi oluşturur ve faaliyetlerinin ana yönünü belirler. Asamble Başkanı, Başkan yardımcılarını görevlendirir. Asambleyi toplantıya çağırır.
6. Asamble Başkanı Asamble'ye başkanlık yapar ve faaliyetlerinin genel yönetimini yapar, program belgelerini onaylar, onun adına hareket eder.
7. Asamble üyelerinden oluşan ve "Kazakistan Halk Asamblesi Hakkında" Kazakistan Cumhuriyeti Yasası ile öngörüldüğü şekilde Asamble'nin en üst yönetim organı Asamble Kongre'sidir (devamında - Kongre).
8. Kongre, yetkileri dahilinde olan konularda karar verme hakkına sahiptir. Kazakistan Cumhuriyeti Meclis Milletvekillerinin seçimleri dışında, Kongre kararları Asamble tarafından yaptığı başvuru şeklinde devletin kitle iletişim araçlarında yayınlanır. Kongre kararları, devlet kurumları ve yetkilileri tarafından zorunlu olarak incelenir.

Kongre çalışmaları, Kongre tarafından onaylanan yönetmelikler ile düzenlenir.

9. Kongreler arası Asamble yönetimini, Kazakistan Cumhuriyeti Anayasası'nın "Kazakistan Halk Asamblesi" Yasası uyarınca, Kazakistan Asamble Başkanı ile istişare halinde veya Başkan Yardımcısı tarafından toplanan Asamble Konseyi tarafından (devamında- Konsey) gerçekleştirir.

Konsey kararı, toplam üye sayısının üyelerinden en az üçte ikisinin oy kullanması halinde Asamble çalışma organı tarafından sorgulanarak alınabilir.

10. Asamble Başkanı'nın, ikisi etnokültürel derneklerden olan toplam üç yardımcısı vardır.

Etnokültürel derneklerden Asamble Başkanı Yardımcıları, Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı'nın emri ile Konsey'in tavsiyesi üzerine dönüşümlü olarak atanır. Başkan Yardımcılarının dönüşüm süresi Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı tarafından belirlenir.

Etnokültürel derneklerden Asamble Başkan Yardımcılarının faaliyetleri, Asamble çalışma organı tarafından sağlanır.

11. Asamble çalışma organı, Kazakistan Cumhuriyeti İdare Başkanlığı'nın yapısal birimi olan Asamble Sekretarya'sıdır (devamında - Sekretarya). Sekretarya'ya aynı zamanda Asamble Başkan Yardımcısı olan Sekretarya Başkanı başkanlık eder.

Sekretarya'nın görevleri:

1. Asamble, Başkan ve Konsey'in faaliyetlerini sağlamak;
2. Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı'nın etnik gruplar arası ilişkiler alanında yetkilerinin uygulanmasını sağlamak.

Sekretarya'nın yetkileri, Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı'nın etnik gruplar arası ilişkileri alanında yetkilerinin uygulanması sağlama yetkisi ve Asamble alanında yetkilerinin uygulanması Kazakistan Cumhuriyeti İdaresinin iç düzenlemeleri ile belirlenir.

12. Bölgesel Asamble'ler (büyükşehir belediyeleri, başkent), faaliyetlerini yerine getirirken Asamble'ya karşı sorumludur.

Bölgesel Asamble'lerin kuruluş ve yasal statüsü (büyükşehir belediyeleri, başkent) Kazakistan Cumhuriyeti "Kazakistan Halk Asamblesi" Yasası ile belirlenir.

13. Bölge Asamble'sinin çalışma organı (büyükşehir belediyeleri, başkent), Büyükşehir Belediyesi'nin Başkanı (Akim) bağımsız bir yapısal birim olarak yapısının bir parçası olan Bölge Asamblesi'nin Sekreteryası'dır. Bölge Asamble'sinin Sekreteryası'na Başkan yardımcısı Başkanlık eder. Bölge Asamble'sinin Sekreteryası Başkanı, Sekreteryası ile istişare edilerek ilgili Büyükşehir Belediye başkanı tarafından atanır veya görevden alınır.
14. Asamble'nin görev ve işlevlerinin yerine getirilmesini sağlamak için gerektiğinde, Sekreteryası diğer devlet kurum ve kuruluşları ile ortak karar ile komisyonlar kurabilir.
15. Asamble'nin bilimsel desteği için Bilimsel Uzman Konseyi toplar.

Bilimsel Uzman Konseyinin ana görevleri:

1. Kazakistan Cumhuriyeti'nde etno-politik, sosyo-ekonomik ve dini gelişim eğilimlerin kapsamlı uzmanlar tarafından değerlendirmesi, bu süreçlerin ülke ve dünyada gelişiminin öngörülmesi;
 2. Asamble'nin etnik gruplar ve dinler arası ilişkiler alanında mevcut devlet politikası alanlarında faaliyetlerinin bilimsel ve uzman desteğinin sağlanması;
 3. Etnik gruplar ve dinler arası ilişkiler alanında araştırmaların koordinasyonunun yapılması;
 4. Demokrasinin gelişiminde siyasi ve sivil bir kurum olan Asamble'nin rolünün güçlendirilmesine, Kazakistan toplumunun bütünlüğünün sağlanmasına ve ulusal uyuma ulaşılmasına katkıda bulunması;
16. Bilimsel Uzman Konseyi, başkan, başkan yardımcıları ve Bilimsel Uzman Konseyi üyelerinden oluşur.

Bilimsel Uzman Konseyi Başkanı ve yardımcıları, Bilimsel Uzman Konseyi toplantısında seçilir.

Bilimsel Uzman Konseyi'ni, kararlaştırıldığı gibi, Kazakistan Cumhuriyeti Parlamentosu Milletvekilleri, etnokültürel derneklerin temsilcileri, bilimsel ve eğitim kuruluşları, ayrıca bilim insanları, bağımsız ve diğer uzmanları oluşturabilir.

Bilimsel Uzman Konseyi faaliyetlerine yabancı uzmanlar da dahil olmak üzere, Bilimsel Uzman Konseyi üyesi olmayan uzmanları da içerebilir.

17. Başkanın, milletvekillerinin ve Bilimsel Uzman Konseyi üyelerinin görevleri gönüllü olarak yapılır.
18. Bilimsel Uzman Konseyi ve bileşimi hakkında düzenlemeler, Kazakistan Halk Asamblesi Başkan Yardımcısı, Sekreteryaya Başkanı tarafından onaylanır.
19. Asamble'nin mevzuat ve diğer siyasi belgelerinin geliştirilmesine katılımını sağlamak için, sosyal yardım ve diğer faaliyetler, uzman ve diğer çalışma grupları oluşturulabilir.
20. Bilimsel Uzman Konseyi, komisyon ve çalışma gruplarının faaliyetleri Sekreteryaya tarafından yürütülür.

3. Asamble'nin devlet kurumları ve kamu kuruluşları ile etkileşim organizasyonunun özellikleri

21. Devlet politikalarının etnik gruplar arası ilişkiler alanında uygulanmasını, devlet kurumlarının ve sivil toplum kuruluşlarının bu alanda etkin etkileşimini sağlamak ve toplumda etnik gruplar arası hoşgörü ve toplumsal uyumu güçlendirmek için Asamble, devlet kurumları ile etkileşime girer.
22. Asamble'nin program belgelerinin uygulanması çerçevesinde devlet kurumlarının faaliyetlerinin koordinasyonu, Asamble ve Konsey kararlarının uygulanması için eylem planları ve Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı ve Asamble Başkanı'nın talimatı ile, Devlet Başkalgı İdaresi'nin etnik gruplar arası ilişkileri konusu, hoşgörü ve sosyal uyumun güçlendirilmesi Sekreteryaya tarafından yürütülür.
23. Asamble'den seçilen Kazakistan Cumhuriyeti Parlamentosu'nun Meclis Milletvekilleri ile Kazakistan Halk Asamblesi arasında olan etkileşimin organizasyonu Sekreteryaya tarafından yürütülür.
24. Asamble'nin ulusal birliğini güçlendirmek, Kazakistan'ın kültürel ve dilsel çeşitliliğini, etnik gruplar ve dinler arası uyumu, etnik grupların haklarını

korumak için Asamble'nin etnokültürel dernekleri, diğer sivil toplum kuruluşları, yabancı ülkelerde benzer yapıları ile diğer uluslararası örgütler ile etkileşimi Kazakistan Cumhuriyeti mevzuatı çerçevesinde Sekreteryaya tarafından sağlanmaktadır.

4. Asamble'nin Kazakistan Cumhuriyeti'nin devlet politikasının etnik gruplar arası ilişkiler alanında geliştirilmesine ve uygulanmasına katılım prosedürü.

25. Toplumu pekiştirilmesi, birliği sağlanması ve bir ulus devlet sivil kimliği oluşturulması, Kazakistan etnik gruplar arası hoşgörü ve toplumsal uyum modelinin geliştirilmesi, ayrıca Kazakistan Halk Asamblesi'nin verimliliğinin arttırmanın yanı sıra, etnik gruplar ve dinler arası ilişkiler alanında Kazakistan Cumhuriyeti devlet ulusal politikasının geliştirilmesi ve uygulanmasına katılmaktadır.

Sekreteryaya, Bilimsel Uzman Konseyi'nin katılımı ile etnik gruplar ve dinler arası ilişkiler alanında siyasi belgelerinin taslaklarının geliştirilmesine katılır. Bunları görüşmek üzere Konsey'e sunar, Kongre tarafından değerlendirmelerini düzenler ve Kazakistan Devlet Başkanı ve Asamble Başkanı'na onaylanması için gönderir

Dipnot: 25. Madde, 21.12.2012 tarihli ve №450 sayılı Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Kararı'nın ifadesinde yer almaktadır.

26. "Kazakistan Halk Asamblesi" Yasası'nın yanı sıra orta vadeli olarak geliştirilen kavramsal yaklaşımlar temelinde Asamble, "Kazakistan Halk Asamblesi'ni Geliştirme Stratejisi" Konseptini (devamında - Konsept) geliştirir.

Geliştirilen Konsept, Asamble Başkanı tarafından değerlendirilmek üzere sunulur ve onaylanması halinde, Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı tarafından onaylanır.

Konsept stratejik ve program belgeleri, devlet kurumlarının ve yasalarının stratejik planları ile uygulanır.

Dipnot: 26. Madde, 21.12.2012 tarihli ve №450 sayılı Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Kararı'nın ifadesinde yer almaktadır.

27. 21 Aralık 2012 tarihli ve №450 sayılı Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Kararı ile iptal edilmiştir.

28. 21 Aralık 2012 tarihli ve №450 sayılı Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Kararı ile iptal edilmiştir.

29. 21 Aralık 2012 tarihli ve №450 sayılı Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Kararı ile iptal edilmiştir.¹

¹ Ofitsial'niye Dokumentı, Polojeniye ob Assamblee Naroda Kazahstana, (Çevrimiçi) <https://assembly.kz/ru/ank/ofitsialnye-dokumenty/polozhenie-ob-assamblee-naroda-kazakhstan/>, 19 Mayıs 2019.

EK 2

Ulusal Birlik Doktrini

Kazakistan'ın tüm vatandaşları için eşit fırsatlar ve uygun yaşam koşulları yaratma arzusuna dayanarak, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin tanınması, ulusun kaderini tayin hakkının sorumluluk bilinci, Kazak topraklarında ulus devletin oluşturulması ve güçlendirilmesi ile Devlet Egemenliği Bildirgesi, Devletin Bağımsızlığına İlişkin Yasanın ve Kazakistan Cumhuriyeti Anayasası'nda belirtilen diğer temel ilkeler topluma ve ulusa önerilmektedir.

Kazakistan Ulusal Birlik Doktrini

Genel Hükümler

Kazakistan Cumhuriyeti, Kazak halkının asırlık devletinin siyasi ve devlet yapısının doğal bir devamlılığı niteliğinde yasal ve tarihi varisidir. Kazakistan bağımsızlığını korumak ve ulusal devleti güçlendirmek için her türlü önlemi almaktadır.

Ülkenin tarihi birçok dramatik olaylara şahit olmuştur. Halkın neslinin, dilinin ve kültürünün tükenme tehlikesi ile karşı karşıya geldiği dönem olmuştur. Zor süreçlerden geçen, yalnızca hayatta kalmayı başarmadı, kendi devletini de kurarak bağımsızlığını ilan etti.

“Kazak SSC Devlet Egemenliğine İlişkin” Bildirgesi ve “Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Bağımsızlığı Üzerine” Yasası'nda ulusun egemenliğinin temellerini ve birleşmesini belirleyen iki ilke belirlenmişti. Birinci olarak, Kazakistan Cumhuriyeti'nin kurulmasının şartı haline gelen Kazak halkının kendi kendini belirleme hakkını, ikincisi ise ülkenin tüm vatandaşlarına eşit fırsatları sağlamaktadır.

Halkın bilgeliği ve hoşgörüsü, etnik köken, sosyal, dini veya diğer bağlılıklarına bakılmaksızın yeni devletin tüm vatandaşlarının birleşmesi için birleştirici ilke olarak belirlenmektedir.

Bağımsızlığının en zorlu yıllarında, halkın bilgeliği ve Birinci Devlet Başkanı Nursultan Aбиşевіç Nazarbayev'in politikası sayesinde, Kazakistan'da etnik gerekçelere dayalı çatışmaları ve toplumda bölünmeyi önlemeyi başarmıştı. Sovyet sonrası krizin üstesinden gelme, yeni ekonomik ve siyasi ilişkiler kurma koşullarında etnik gruplar arası uyumun, sivil barışın ve siyasal istikrarın ilkeleri temelinde toplumun birleştirilmesi sağlanmıştır.

“Çeşitlilik İçinde Birlik” ilkesi ortak mirasımız, etnik gruplar arası uyum ise ana başarımız, Kazakistan'ın bir sembolü, bir garantisi ve ülkenin başarılı sosyo-ekonomik ve sosyo-politik gelişimini oluşturan bir temel haline gelmiştir.

Aynı zamanda, hayat devam ediyor. Geçen yıllar zarfında çok şey değişti. Biz değiştik. Bilincimiz totaliter bir geçmişin kalıntılarından ayrıldı. Bağımsızlığın ilan edildiği yıl doğmuş nesil reşit olma çağındaydı.

Uluslararası ortamda da durumlar değişti. Küreselleşmenin etkisi yoğun olarak hissediliyordu. Kazakistan, sadece dünya topluluğunun aktif bir üyesi olarak değil, aynı zamanda çeşitli jeopolitik çıkarların da bir nesnesi haline geldi. Yeni yüzyılın ikinci on yılında ülke, yenilikçi ve sanayi kalkınmaya geçişte yeni sosyo-ekonomik zorluklar ile karşılaşmıştır.

Bütün bunlar, değişen bir dünya karşısında birliğin gerçekleşmesine dayanan yeni bir türün pekiştirilmesi için yenilenmiş bir toplumu gerektirmekteydi.

Devletin oluşum aşamasında asıl görevi, etnik gruplar arası hoşgörü ve toplumsal uyum temelinde toplumu birleştirmekse, ülkenin yeni gelişme aşamasında ise tüm vatandaşları için ortak değerler ve ilkeler sisteminin tanınmasına dayanan Ulusal Birliğin başarılması, stratejik bir öncelik haline gelmiştir.

Bu nedenle, vatandaşların, devlet kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının bütün yapıcı önerilerinin yoğunlaştırılmış bir ifadesini temsil eden Kazakistan Ulusal Birlik Doktrini'nin kabul edilmesi hayati önem taşımaktadır.

Ulusal Birlik Doktrini, halkın zamanın zorluklarına meydan okumadan önce birliğin sağlanması gerektiğinin farkına varmalarının temelini oluşturmaktadır.

Bu, bizi bir araya getirenin ve bir bütün olarak kılanın neyin olduğunu anlamının bir yoludur.

Bu, geleceğe birlikte ilerleme yönünde bir itici güçtür.

Doktrine ihtiyaç yaşam koşullarından, tarih akışından, ortak kaderimizden doğmaktadır. Çünkü, Birlik olmadan, Ulus olmaz. Ulus olmadan, devlet olmaz. Devlet olmadan, gelecek olmaz.

Buna dayanarak, Kazakistan Ulusal Birliğinin aşağıdaki ilkeleri belirlenmektedir.

I. “Bir Ülke - Tek Kader”

Ulusal birliğin temelini oluşturan birinci ilke, her vatandaşın ve vatani olan Kazakistan Cumhuriyeti’nin ortak kaderi hakkında farkındalığının oluşmasıdır.

Ulusal birliğimiz, etnik kökene bakılmaksızın, Kazakistan ve geleceği ile kendimiz arasında yüksek derecede bir korelasyona dayanmaktadır.

Herhangi bir ülkenin vatandaşı olmak, her bireyin kaderidir. Ancak bireyler her zaman seçme hakkına sahiptir ve biz seçimimizi yaptık. Seçimimiz aynı anda hem bireysel hem de neseldir ve bizleri ortak ülkenin vatandaşları yapmıştır. Çünkü bizim anavatanımız, Bağısız Kazakistan’dır. Bu seçimin farkındalığı herkes için ana birleştirici ilkedir.

Bir ülkede yaşamak, ancak başkasının yasalarına uymak, bir vatandaşın tüm haklarına sahip olmak ve görevlerini yerine getirmemek mümkün değildir. Bu hak ve yükümlülüklerin birliği kaderimizi ve geleceğimizi birleştirmektedir.

Ortak bir gelecek yaratmadan ortak bir kaderi yaşamak mümkün değil. Bağımsızlığın ilan edilmesi ile ülkemizi birlikte inşa etmek için tarihi bir fırsatı elde ettik. Yıllar içinde hepimiz güçlü, dinamik, modern bir devlet oluşturmak için birlikte çalıştık. Ruhumuzun birliği, bütünlüğü ve sağlamlığı sayesinde, ülkenin egemenliğini, toprak bütünlüğünü, güvenliğini, ekonomik gelişmeyi ve sivil uyumu sağladık. Bütün bunlar ortak çalışmamızın sonucudur.

Bu nedenle, her birimizin aynı Anavatanın oğulları ve kızları olduğumuzu anlamamız gerekir. Bağımsızlığımız ise birçok neslin emeğinin, kahramanlığının ve halkın iradesinin somutlaşmış hayalidir. Kazak topraklarında ulus inşası ve gelişimi bizim temel değerimizdir.

Yeni tarihsel koşullarda, gurur duydukları adını ülkeye veren Kazak halkının, Ulusun birleşmesi için birleştirme gücü rolünde yeni bir tarihi misyonu doğurmuştur. Bu da özel bir sorumluluk yüklemektedir.

Bu Kazakistan'ın kaderi için atalarının karşısında bir sorumluluktur. Refah, eşit ve gelişmiş ülkelerden oluşan bir topluluğa geçip geçmeyeceğimize veya tarihin sınırlarında kalıp, görkemli bir geçmiş ile teselli bulup, hayal kırıklıklarından ötürü bir döngü içinde kalacağımıza günümüzde buna bağlanmaktadır.

Bizim asıl amacımız, sahip olduğumuz Bağımsız Kazakistan'ı gelecek neslimize koruyarak iletmek, etnik kökenimiz ne olursa olsun, birleşerek Büyük Ulusu oluşturmaktır. Bunun adına, hâlâ birliğimizin oluşmasını engelleyen tüm önyargıları ve çok zorlayan engelleri aşmalıyız.

Bu her vatandaşın, toplumun ve devletin halkına ve gelecek nesline karşı aşağıda belirtilen sorumlulukları yerine getirme ve gerekli tüm önlemleri alma anlamına gelmektedir:

- Ülkenin tüm vatandaşları tarafından birliklerinin ve anavatanları olan Kazakistan Cumhuriyeti ile derin bağlarının bilincinde olmaları;
- Bizi ayıran ve uyumumuzu aşındıran herhangi bir etkiye aktif muhalefetin yapılması;
- Cumhuriyetin anayasal düzeninin, toprak bütünlüğünün ve üniter yapısının dokunulmazlığı;
- Ülkenin ekonomik ve siyasi güvenliğin, manevi egemenliğinin güçlendirilmesi, Kazakistan'ın bilgi bağımlılığını, bilginin yayınlanması veya engellenmesi;
- Devletin bağımsızlığını güçlendirilmeyi amaçlayan tüm vatandaşların Kazak halkı çevresinde birleşmesi;
- Ülke egemenliğinin dokunulmazlığına dayanarak, uluslararası işbirliği alanında ulusal çıkarların önceliğinin sağlanması;

- Ana servetimiz olan bağımsızlığımız, coğrafyamız, birliğimiz ve maneviyatımıza karşı saygı gösterilmesi;
- Devletçiliğin güçlendirilmesine, Kazakistan'ın bağımsızlığı ve toprak bütünlüğünün korunmasına yönelik vatandaşlar tarafından desteğin sağlanmasıdır.

II. “Farklı Köken- Eşit Fırsatlar”

Ulusal birliğimizin dayandığı ikinci temel ilke, etnik köken, din ve sosyal durumdan bağımsız olarak tüm vatandaşlar için eşit fırsatların sağlanmasıdır.

Hiçbirimizin birbirimize göre birincil üstünlükleri yoktur. Bu ilke birliğimizin inşası için sağlam bir temel oluşturmaktadır. Bu ilke Kazakistan Cumhuriyeti Anayasası'nda belirtilmiştir.

Bu ilke, Kazakistan'ın her vatandaşının imtiyazları veya kökenlerine bakılmaksızın, yetenek ve fırsatları sayesinde başarıya ulaşma fırsatının olduğu anlamına gelmektedir. Vatana ve topluma hizmet etmeyi amaçlayan yetenek ve fırsatlarını özgürce geliştirilmeli ve hiçbir şey ile sınırlı kalmamalıdır.

Devlet herkes için adil ve eşit koşullar yaratmaktadır. Bu ülkenin refahı için gerekli bir koşul olan özel mülkün serbest gelişimini sağlamaktadır. Bugünün ve geleceğin Kazakistanı'nın orta sınıfın hızlandırılmış oluşumunun sağlanması için ekonomik ve yasal temelleri oluşturması çok önemlidir.

Eşitlik ilkesi, kırsal ve kentsel kesimlerde yaşayanlara eşit yaşam ve kültür standartlarını sunmaktadır. Ayrıca, Kazakistan'a yeni gelen vatandaşların, şehirlere yerleşenlerin uyum sağlamasını ve kentsel yaşam süreçlerinin kontrol edilebilirliğini kapsamaktadır.

Fırsat eşitliği, etnik kökene ve din bağlılığına bakmaksızın herkesin kültürünü, geleneklerini ve dilini geliştirme, toplumsal ve devlet yaşamının tüm alanlarında temsil edilme hakkına sahip olduğu anlamına gelmektedir.

Ana servetimiz, çeşitlilik içinde birliktir. Bu nedenle, ulusal mirasın bir parçası olarak halkının kültürel ve manevi geleneklerini korumaya özen

göstermektedir. Kùltùrlerarası diyaloğun gelişmesi için eşsiz bir kurum olan Kazakistan Halk Asamblesi bu desteği sağlama konusunda araçlarından biri olarak görevlendirilmiştir.

Fırsat eşitliği ilkesini gözeterek çok şeyi başardık. Vatandaşların, toplumun ve devletin sorumluluğu paylaşması ve aşağıdakileri sağlamak için gerekli tüm etkili önlemleri alması hâlinde daha da fazlasını başaracağız:

- Irk, etnik köken, dil, din ve sosyal gruplara veya parti, kamu kurum ve kuruluşlarına üyelikten bağımsız olarak, insan ve vatandaşın eşit hak ve özgürlükleri;
- Toplumda etnik gruplar ve dinler arası anlaşmazlıkların önlenmesi ve bastırılması;
- Etnik veya dini temelde oluşturulan siyasi kuruluşlarının faaliyetlerinin yasaklanması;
- Etnik gruplar arası ilişkiler meselelerinin genel kabul görmüş etik standart ve ilkelere uygun olarak medyada objektif bir şekilde aydınlatılması;
- Sivil eşliğin uygulanması için mekanizmaların geliştirilmesi;
- Ulusal birliğin güçlendirilmesi için orta sınıfın sosyal bir temel olarak oluşturulması;
- Herkesin medeni haklarının gözetilmesi ve tüm vatandaşların yasaya aykırı olarak eşit sorumluluğun alınması;
- Kırsal alanların sosyo-ekonomik ve kültürel gelişimi, göç ve kentleşme süreçlerinin düzenlenmesidir.

III. “Ulusal Ruhun Gelişimi”

Ulusal birliğin birleştirici ve güçlendirici üçüncü temel ilkesi olarak, Ulusal Ruhun güçlendirilmesi ve geliştirilmesidir.

Maneviyat, ulusu tek bir bütün hâlinde birleştiren bir güçtür. Halkın ruhu ne kadar güçlüyse devletçiliği için beklentileri de o kadar yüksek olur. Herhangi bir ülkenin görünümünün benzersizliğini belirleyen, yönünü belirleyen ve kalkınmaya ivme kazandıran, Ulusun Ruhu'dur.

Ulusal Ruhumuzu yükseltmek için temel öncelikler arasında geleneklerin ve vatanseverliğin ruhu, yenilenme ruhu, rekabet ve zafer gücü olmalıdır.

Ulusun ruhu eski geleneklerine, değerlerine ve kültürüne, halkın özbilincinin bir parçası olan dile dayanmaktadır. Halkı yüzyıllardır destekleyen dil, geleneksel değerler ve eşsiz kültürümüz tarihte çözümlerini engellemiştir. Günümüzde, bizi diğerlerinden farklı kılan özel bir bütünlük olarak, maneviyatımızın temelini oluşturmaktadırlar. Bu nedenle, maneviyat, kültür, gelenek ve dilin canlanması ve gelişimi devletin en önemli sorumluluklarından biridir.

Bu öncelikle devlet dilinin kullanım alanının genişletilmesi anlamına gelmektedir. Kişisel rekabetçiliği ve sosyal hayata aktif katılımın sağlanmasını belirleyen dile hakimiyeti, her Kazakistan vatandaşının görevi ve yükümlülüğü hâline gelmelidir. Bu manevi ve ulusal birliğin ana faktörü olan kilit bir önceliktir.

Aynı zamanda devlet, Kazakistan'da yaşayan tüm etnik grupların manevi, kültürel ve dilsel ihtiyaçlarını karşılamaya özen göstermelidir.

Toplumun manevi temeli olan geleneksel değerlere (dil ve kültüre saygı, ahlak, aile, nesillerarası ilişkiler, yurtseverlik ve hoşgörü), modern dünyadaki birlik ve kimliğimizi güçlendirmenin temeli olmaktadır.

Günümüzde zaman, ülkeler ve uluslar için giderek daha katı taleplerde bulunmaktadır. Geleneklerini ve değerlerini kaybetmeden sürekli yenilikler, modernleşmeyi ve rekabet üstünlüklerini güçlendirmeyi hedefleyenler bağımsız bir gelecek için umut ile bakabilmektedir. Bu zamanın emridir ve biz buna uyum

sağlamalıyız. Geleneklere dayanan modernleşme ve rekabetçilik 21. yüzyılda ulusal ruhumuzun gelişiminin temelidir.

Sadece küresel hedeflerin ötesine geçmeyi hedefleyen uluslar başarıya ulaşır. Bu nedenle, rekabetçiliğe odaklanmak ülke çapında ruhumuzun önemli bir parçası olmalıdır. Ulusun yeni ufuklara geçerek ilerlemeye devam etmenin temeli ve garantisi budur. Kazakistan'ın her vatandaşı, ülkesinin gelişmesi için her şeyi yapma gereği olarak daha iyi, daha zengin, daha akıllı olma arzusu olarak bunu hissetmelidir. Herkes bu özelliği geliştirmeli, herkes bu zafer Ruhunun yaşamının, toplumun ve devletin bir parçası hâline gelmesi için elinden eleni yapalıdır.

Rekabetçilik, ancak toplumun tüm alanlarının modernleşmesi ile sağlanabilir. Fakat en önemli şey, modernleşmenin, sürekli yenilenme çabası olarak, bilincimizin ayrılmaz bir parçası olması gerektiğidir. Bu bizim, zaman mücadelesine cevabımızdır, çünkü gelişme arzusundan yoksun bir millet mahkumdur.

Ulusun potansiyelini uyandırmamızı sağlayacak entelektüel bir buluşa ihtiyacımız vardır. Bilgi, bilim ve yenilik konusunda tutumları değiştirmek çok önemlidir. 21. yüzyılda, yalnızca entelektüel bir ulus başarıyı elde edebilir.

Sadece bu şekilde, geleneklere dayanarak, kendimiz için sürekli olarak yüksek standartları geliştirip tanımlayarak, ulusun birliğini ve Ulusal Ruhun güçlendirilmesini sağlayabiliriz.

Bunu başarmak için devlet, her birimizin ve bir bütün olarak toplumun sorumluluğu paylaşması ve aşağıdakileri sağlamak için gerekli tüm etkili önlemleri alması gerekmektedir:

- Ulusal Ruhun geliştirilmesi ve güçlendirilmesi, ülkenin her vatandaşının yaşam değerleri üzerinde etki göstermesi;
- Ulusal birliği güçlendirmede en önemli faktör olan devlet dilinin öncelikli gelişimi ve yaygınlaştırılması;
- Kazakistan etnik gruplarının kültür, gelenek, görenek, dillerinin gelişimi için uygun koşulların yaratılması;

- Ulus, devlet, toplum ve ailenin birliğine yönelik geleneklerin, manevi ve ahlaki değerlerin ve dünya görüşlerinin korunması ve güçlendirilmesi;
- Ulusal değerlerin korunması;
- Genç neslin karşılıklı saygı, halkına ve vatanına hizmet anlayışı, vatanseverlik değerleri çerçevesinde eğitimin sağlanması;
- Bilgi, beceri, yetenek, profesyonellik ve rekabet edebilirliklerinin herkes tarafından sürekli geliştirilmesi;
- Tüm toplum alanlarının daha da modernleşmesi için ortak tutarlı çalışmalar yürütülmesi;
- Kazakistan'ın başarılı rekabetçiliğinin garantisi olarak Entelektüel Ulusun yaratılmasıdır.

Nihai Hükümler

Doktrin, halkın birliğini, demokrasinin gelişmesini, kültürlerin ve medeniyetlerin diyalogunu güçlendirmeyi hedefleyen bütünleşik bir yasal, sosyo-ekonomik, siyasal, devlet ve idari önlemler sistemi oluşturmak için temel teşkil etmektedir.

Doktrin'in uygulanması, Kazakistan'ın gelişmesini hızlandırmak, her birimiz için uygun bir yaşam standardı elde etmek, Cumhuriyet Anayasası tarafından güvence altına alınan vatandaşların haklarını ve özgürlüklerini gözlemlemek ve korumak için ülkenin entelektüel potansiyelini güçlendirmeyi ve harekete geçirmeyi hedeflemektedir.

2020 yılına kadar Kazakistan Cumhuriyeti'nin Gelişimine İlişkin Stratejik Planı uyarınca, Doktrin, Kazakistan toplumunun birleşme sürecinin ana aracı olacaktır.

Ulusal birliğin sağlanması, demokratik, laik, yasal ve sosyal bir devletin oluşturulması için önemli bir koşul hâline gelmiştir. Ekonomik büyüme, sosyal ilerleme ve ülkenin demokratik gelişimi ancak toplum birliğinin birleştirilmesi ve korunması ile mümkündür.

Bu sorunu çözmek için, Kazakistan bağımsız, egemen ve uluslararası kabul görmüş bir devlet olarak, siyasi iradeye ve gerekli tüm ekonomik ve sosyal kaynaklara sahiptir.

Bağımsızlığın korunması ve devletliğin güçlendirilmesi, fırsat eşitliği ve vatandaşların hak ve özgürlüklerinin korunması, entelektüel bir ulusun oluşturulması ve ulusal bir ruhun gelişimi, ulusal birliğimizin ve her birimizin yaşam prensiplerinin temel taşı hâline gelmelidir.

Bütün bunlar, önümüzdeki yıllarda ülkenin dinamik gelişiminin temelini oluşturacaktır.²

² Ofitsial'nyye Dokumentı, Doktrina Natsional'nogo Edinstva, (Çevrimiçi) <https://assembly.kz/ru/ank/ofitsialnye-dokumenty/doktrina-natsionalnogo-edinstva/>, 29 Mayıs 2019.

EK 3

Kazakistan Halk Asamblesi

Geliştirme Konseptinin Onaylanması Üzerine (2025 yılına kadar)

Kazakistan Halk Asamblesi'nin orta vadede gelişmesini sağlamak için,

KARARIM:

1. Ekte yer alan Kazakistan Halk Asamblesi Gelişim Konseptini onaylamak (2025 yılına kadar) (bundan sonra Konsept olarak anılacaktır).
2. Üç ay içerisinde Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti tarafından Konseptin Uygulanması için bir faaliyet Planı geliştirilecek ve onaylanacaktır (devamında - Plan).
3. Merkezi hükümet, yerel yürütme kurum ve kuruluşları tarafından Planın uygulanması için gerekli önlemleri almalıdır.
4. 18 Nisan 2013 tarihli № 552 “Kazakistan Halk Asamblesi'nin Gelişim Konseptinin Onaylanması Üzerine (2020 yılına kadar)” Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Kararı'nı geçersiz olduğunu kabul etmek. (Kazakistan Cumhuriyeti'nin Devlet Başkanı'nın ve Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti Kanunlarının Tahsili, 2013, №25, 397. Madde).
5. Bu Karar imzalandığı tarihten itibaren yürürlüğe girer.

Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı

N. Nazarbayev

Astana, Akorda, 28 Aralık 2015

№ 148

28 Aralık 2015 tarihli

№ 148

Kazakistan Cumhuriyeti

Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile

ONAYLANMIŞTIR

Kazakistan Halk Asamblesi Geliştirme Konsepti

(2025 yılına kadar)

Astana, 2015

İçindekiler

1. .
2. Durum analizi
3. Konseptin Hedefleri ve Amaçları
4. Kazakistan Halk Asamblesi'nin devlet etnik siyasetinin uygulanmasının ana faaliyetleri
5. Konsept uygulama ve kaynak desteği için mekanizmalar
6. Konseptin uygulanmasının öngörüldüğü düzenleyici yasal işlemlerin listesi
7. Konseptin uygulanmasından beklenen sonuçlar

1. Giriş

Bu konsept, Kazakistan Cumhuriyeti "Kazakistan Halk Asamblesi" Yasasına, 7 Eylül 2011 tarihli № 149 Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Kararı ile "Kazakistan Halk Asamblesi Hakkında Yönetmelik", Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı tarafından onaylanan Ulusal Birlik Doktrini (devamında - Doktrin), Kazakistan Devlet Başkanı'nın Kazakistan halkına " Kazakistan-2050 Stratejisi" içeriğini kapsayan mesajlar: kurulan devletin yeni bir siyasi rotası, "Kazakistan'ın yolu - 2050: ortak amaç, ortak çıkarlar, ortak gelecek "; "Nurlı Jol - geleceğe giden yol", Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı tarafından Nur Otan Partisi'nin XVI. Kongresi'nde, Kazakistan Halk Asamblesi'nin (KHA) Kongreleri'nde, Ulus Planında "100 Somut Adım: herkes için modern bir devlet" oturumlarında verdiği talimatlarına uygun olarak hazırlanmıştır.

KHA'nın (2020 yılına kadar) gelişiminin mevcut konsepti başarıyla uygulanmaktadır.

Vatandaşlık ilkesine dayanarak Kazakistan kimliğinin ve birliğinin güçlendirilmesi için Devlet Başkanı tarafından belirlenen beş kurumsal reform çerçevesinde, devlet inşasının yeni aşamasında “Mengilik El” vatanseverlik fikrinin uygulanması bağlamında, KHA'nın yeni Geliştirme Konsepti (2025 yılına kadar) geliştirildi.

2. Durum Analizi

Günümüzde N.A. Nazarbayev'in Kazakistan toplumsal uyum ve ulusal birlik modeli, dünyadaki en başarılı modellerden biri olarak kabul edilmektedir.

Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti tarafından 28 Haziran 2006 tarihli № 593 onaylı 2006-2008 yılları için etnik gruplar ve dinler arası uyum modelinin geliştirme programı uygulanmıştır.

KHA'nın orta vadeli stratejisi (2011 yılına kadar), KHA'nın gelişim Konsepti (2020'ye kadar) ve ana hükümleri gerçekleşmiştir.

Devlet kurumlarının ve sivil toplum kuruluşlarının etkin etkileşimini sağlanmıştır.

Etnokültürel derneklerin KHA'nın amaç ve hedeflerine ulaşma çabaları doğrultusunda entegrasyonu sağlanmıştır.

Etnik gruplar arası ilişkiler alanında proaktif mekanizmaların izlenmesi için sistem etkin biçimde çalışmaktadır.

KHA'nın yasal çerçevesi oluşturuldu.

1 Mart 1995 tarihli Kazakistan Devlet Başkanı Kararı ile KHA, Kazakistan Cumhurbaşkanlığı'na bağlı bir danışma kurumu olarak kurulmuştur. Etnik gruplar arası ilişkilerin geliştirilmesi ve güçlendirilmesine yönelik faaliyetlerini koordine etme görevi verilmiştir.

2007 tarihli Anayasa reformu kapsamında KHA, anayasal statüde bir kurum olarak güvence altına alınmıştır. Kazakistan etnik gruplarına parlamentoda temsil garantisi verilmiştir.

2007 yılında, Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Kararı ile Kazakistan Halklar Asamblesi Kazakistan Halk Asamblesi olarak değiştirilmiştir.

2008 yılında KHA'yi ülkenin siyasi sisteminin tam teşekküllü bir kurumu olarak güvence altına alan “Kazakistan Halk Asamblesi” Yasası kabul edildi, böylece etnik gruplar arası ilişkiler alanındaki faaliyetlerinin yasal dayanaklarını tanımladı.

2011 yılında, Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı Kararı ile kamu yapılarının statüsü ve yetkilerini belirleyen KHA Yönetmeliğini onayladı.

KHA'nın altyapısı güçlendirilip, devlet idari ve sivil toplum sistemine entegrasyonu sağlanmıştır.

KHA kapsamında kamu fonları faaliyet göstermekte, web portal sitesi geliştirilmekte, “Dostık-Drujba” dergisi yayınlanmakta ve Kazakistan Cumhuriyeti Ulusal Akademik Kütüphanesi'nde KHA Bölümü kurulmuştur.

Devlet Başkanı ve aynı zamanda KHA Başkanı'nın talimatıyla, 2009 yılında KHA Bilim ve Uzman Konseyi kurulmuştur. Tüm bölgelerde üniversitelerin temelinde, KHA'nin bilimsel-uzman grupları kurulmuştur.

2011 yılında Orta Asya Bölgesinde etnik gruplar ve dinler arası, Bilimsel ve Uzman Konseylerin çalışma organı olan Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı tarafından Kamu İdaresi Akademisi'nde Araştırma Merkezi kuruldu.

KHA gazetecileri kulübü oluşturuldu. Bölgesel düzeyde, toplumsal uyum ve birliği vurgulamak için benzer yapılar mevcut.

Bölgesel ve yerel düzeyde belediye başkanlarının yönetiminde ve KHA'nin himayesinde olan büyük işletmelerde, toplumsal uyum konseyleri kuruldu.

Kazakistan Devlet Başkanı'nın Kararı ile 2014 yılında, Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı nezdinde KHA'nin faaliyetlerini sağlayacak bir devlet kurumu “Kogamdık Kelisim” kuruldu. Bölgesel düzeyde ise Almatı ve Astana

şehirlerinde, bölgelerin yönetiminde “Kogamdık Kelisim” kamu hizmetleri faaliyet gösteriyordu.

Kazakistan Devlet Başkanı’nın Kararı ile 2015 yılı KHA yılı olarak ilan edildi.

Kazakistan toplumsal uyum ve birlik modelinin yurtdışında yaygınlaştırılması için KHA tarafından çalışmalar yapıldı. Kazakistan modeli, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı’na (AGİT) katılan Devletlerin 56 dilinde sunulmuş ve yurtdışındaki Kazakistan Cumhuriyeti elçiliklerinde dağıtılmıştır. Yabancı ortakların talebi üzerine KHA Sekreteryası, dünyanın 20’den fazla ülkesinden uzmanlar, bilim insanları, diplomatlar, gazeteciler ve STK’lara yönelik Kazakistan modelinin 60’tan fazla sunumu gerçekleştirdi.

AGİT Ulusal Azınlıklar Yüksek Komiseri, Küresel Diyalog ve İşbirliği Merkezi, Kırgızistan Halkı Asamblesi, Rusya Halkları Asamblesi ile işbirliği anlaşmaları imzalandı.

Kazakistan Barış ve Uyum Merkezi İngiltere’nin başkenti Londra’da açıldı.

2014 yılında, KHA ile Asya’da Etkileşim ve Güven Oluşturma Önlemleri Konferansı arasında Mutabakat Muhtırası imzalandı.

Kazakistan etnik siyasetinin aşağıdaki avantajları oluşturulmuştur:

İlk olarak, ülkenin Birinci Devlet Başkanı - Ulusun Lideri N. A. Nazarbayev’in amaçlı politikası sayesinde, etnik ve dini ilişkiden bağımsız olarak sivil eşitliğin gerçekleştirilmesine yönelik mekanizmalar oluşturuldu ve geliştirildi, Kazakistan kimliği ve vatandaşlık ilkesine dayanan birlik oluşturulup güçlendirildi.

İkincisi, Kazakistan’ın etnik gruplarının çıkarlarının temsili ve gerçekleştirilmesi en yüksek devlet düzeyinde gerçekleştirilir. KHA’ya Anayasa’nın garantörü olan Devlet Başkanı başkanlık yapmaktadır.

KHA’nın yüksek organı Kongre’de alınan kararlar, tüm devlet kurumları tarafından değerlendirilmesi ve yürütülmesi zorunludur.

Üçüncüsü, etnik grupların ülke Parlamentosu'nda garantili temsili Meclis'e KHA tarafından seçilen 9 milletvekili ile sağlanmaktadır.

Dördüncüsü, “Mengilik El” ulusal fikrine dayanarak, Kazakistan kimliği ve birliği değerlerinin temeli oluşmuştur.

Beşinci olarak, etnik grupların dillerinin, geleneklerinin ve kültürünün gelişmesi için devlet tarafından gerekli koşullar yaratıldı ve desteklendi.

Altıncı olarak, Kazakistan'ın kimlik ve birlik modeli sivil bir girişim ve sivil toplum kuruluşları ile devlet arasında yapıcı bir diyalog temelinde geliştirilmektedir.

Etnik gruplar arası ilişkiler alanında uluslararası standartlar çerçevesinde Kazakistan'da genel kabul görmüş tüm normları uygulanmıştır.

Genel olarak, toplumsal uyumu ve ulusal birliği sağlamak ve güçlendirmek için etkili bir siyasal, yasal ve kurumsal yönetim sistemi mevcut.

Küresel ekonominin ve dünya politikasının gelişmesindeki mevcut eğilimler yeni tehditleri ve riskleri yaratmaktadır.

21. yüzyılın yeni çağrıları - dünya ekonomisinin türbülansı, çağdaş uluslararası çatışmalarda etnik ve dini faktörün artan rolü, göç akımları ve mültecilerin artışı - Kazakistan halkının birliğini, beraberliğini ve vatanseverlik değerlerinin daha da güçlendirilmesini gerektirmektedir.

Kazakistan'ın vatandaşlık ilkeleri ve ülke çapında uygulanmakta olan vatanseverlik “Mengilik El” fikri, toplumsal uyum ve ulusal birlik prensiplerine dayanan kimliğini ve birliğini güçlendirme rolünü tanımlamak için, Kazakistan-2050 Stratejisinin görevlerinin çözülmesine odaklanmanın yanı sıra, KHA'nın beş kurumsal reformun uygulamasına aktif katılım sağlaması için yeni bir kavramsal yaklaşım gerekmektedir.

3. Konseptin Hedef ve Amaçları

Konseptin amaçları, KHA enstitüsünün anayasal statüye sahip bir kurum olarak daha da geliştirilmesini; Kazakistan kimliğini ve birliğini vatandaşlık ilkesi üzerinden güçlendirme rolünü arttırarak, ülke çapında “Mengilik El” vatanseverlik fikrinin değerlerinin geliştirilmesini ve tek bir Geleceğin Ulusu oluşumunu sağlamaktır.

Konseptin temel amaçları:

1. KHA'nin her seviyedeki devlet kurumlarının ve sivil toplum kuruluşlarının, “Kazakistan 2050” Stratejisinin başarılı bir şekilde uygulanmasında kilit bir faktör olarak toplumsal uyumu, Kazakistan kimliğinin ve birliğinin oluşumuna yönelik çalışmalarının koordinatörü olarak rolünü güçlendirilmesi;
2. Toplumsal uyumu ve ulusal birliği güçlendirmek için devlet ile etnokültürel ve diğer kamu dernekleri arasında yeni etkileşim biçimlerinin tanıtılması;
3. Devlet dilinin pekiştirici bir faktör olarak rolünün güçlendirilmesi, Kazakistan halkının kültür, dil ve geleneklerinin geliştirilmesi;
4. Birleşik bir geleceğin ulusunu oluşturmak ve ortak Kazakistan değerlerini güçlendirmek için üç dilli eğitim sisteminin tanıtımının teşvik edilmesi;
5. Yurtdışında yaşayan yurttaşların ve Kazakistan Cumhuriyeti adına diplomatik görevlerinde bulunan temsilcilerin katılımı ile, Kazakistan kimlik ve birlik modelinin uluslararası toplumda yaygınlaşmasının sağlanması;
6. KHA'nin uluslararası kuruluşlar ve yabancı ülkelerin sivil toplum kuruluşları ile işbirliğinin geliştirilmesi;
7. Etnokültürel derneklerinin ulusal sorunların çözümüne aktif katılımının sağlanması.

Konseptin temelini ülke genelinde “Mengilik El” vatanseverlik fikri, vatandaşlık ilkesine dayalı Kazakistan kimliğinin ve birliğinin güçlendirilmesi ve geliştirilmesi oluşturmaktadır.

4. Devlet etnik siyasetinin uygulanmasında Kazakistan Halk Asamblesi'nin ana faaliyetleri

KHA'nin devlet etnik siyasetinin oluşumu ve uygulanmasında öncelikleri şunlardır: vatandaşlık ilkesine dayanarak Kazakistan kimliğini ve birliğini güçlendirmek ve geliştirmek, devlet etnik siyasetinin uygulanmasını teşvik etmek, KHA enstitüsünü güçlendirmek.

1. Vatandaşlık ilkesine dayanarak Kazakistan kimliği ve birliğinin güçlendirilmesi ve geliştirilmesi alanında

Beş kurumsal reformun başarılı bir şekilde uygulanması, “Bir ÷lke - Tek Kader” ilkesine dayanarak toplumun birleştirilmesine ve birliğine dayanmaktadır.

KHA faaliyetleri aşağıdaki kilit alanlarda gerçekleştirilir:

1. ÷lke genelinde, “Mengilik El” vatanseverlik fikri ve Evrensel alışma Derneği fikrinin değerlenmesi ve yaygınlaştırılmasına KHA kamu yapılarının dâhil edilmesi;
2. Devletin stratejik amaç ve hedeflerini uygulama sürecinde etnok÷lt÷rel dernekler ve vatandaşlar ile yeni çalışma biçimlerinin tanıtılması;
3. Yardım, arabuluculuk ve kamu kontrol÷ alanında KHA'nin yeni çalışma alanlarının geliştirilmesi;
4. Devlet dilinin gelişmesini sağlayan açık, sürekli güncellenen yenilikçi bir bilgi ve referans sistemi sağlayarak Kazak dili için Ulusal Alan'ın oluşumuna destek verilmesi;
5. Kazakistan'ın "Tildarın" etnik gruplarının devlet dilinin daha hızlı öğrenilmesine yönelik eğitimsel ve metodolojik bir kompleksin temelinde, devlet dilinin incelenmesi için etnok÷lt÷rel derneklerde ve Dostluk Evlerinde etnolojik kompleksleri faaliyetlerinin modernizasyonunun sağlanması;

6. Kazakistan halkının ortak tarihi ve kültürel mirasını desteklenmesi, korunması ve tanıtımının sağlanması;
7. Kazakistan toplumunun çok etnikli yapısının oluşum tarihinin ve etnik grupların bağımsızlığı güçlendirmedeki rolü hakkında bilginin paylaşılmasıdır.

2. Devlet etnik siyasetinin uygulanması alanında.

Ulusal düzeyde aşağıdaki önlemlerin uygulanması sağlanmaktadır:

1. Devlet Başkanı tarafından Kazakistan halkına “Kazakistan-2050 Stratejisi: oluşmuş devletin yeni bir siyasi süreci”, yeni ekonomik politika “Nurlı Jol - geleceğe giden yol”, Devlet Başkanı N.A. Nazarbayev Ulus Planı olarak “100 somut adım: herkes için modern bir devlet” verdiği mesajların açıklanması;
2. “100 somut adım: herkes için modern bir devlet” olarak Ulus Planı’nın uygulanmasına etnokültürel derneklerin ve toplumun aktif katılımı;
3. Kazakistan kimliği ve birliğini güçlendirmek için merkezi devlet ve yerel yürütme kurumları için tekliflerin geliştirilmesi, devlet programlarının oluşturulması ve uygulanmasında toplumun onayı alınması, stratejik çalışma planları geliştirilmesi;
4. Kazakistan Cumhuriyeti Parlamentosu’nun KHA Meclis Milletvekilleri grubunun deneyimlerinin yerel temsilci kurumlarına yaygınlaştırılması;
5. Sosyal sorunları belirlemek ve önlemek için hükümet ile sivil toplum kuruluşları arasında etkileşim mekanizmalarını geliştirilmesi;
6. Kamusal kontrol alanında toplumsal uyum konseylerinin çalışmalarının yeniden canlandırılması;
7. Kazakistan toplumunda aile kurumunu, geleneksel aile değerlerini, dostluğu ve birliği yaygınlaştırmak için etnokültürel ve kamusal derneklerin katılımı;
8. Vatandaşları, özellikle genç nüfusu kamu hizmetine teşvik etmek için sosyal asansörler sisteminin geliştirilmesi.

En önemli yönlerinden biri, devlet etnik siyasetinin uygulanması için düzenleyici yasal çerçevenin geliştirilmesidir:

1. KHA hakkında mevzuatın iyileştirilmesi;
2. Kazakistan Cumhuriyeti Parlamentosu ile KHA işbirliği mekanizmalarının geliştirilmesi, KHA'nin toplumsal uyum ve birliğini güçlendirmek için Kazakistan Cumhuriyeti Parlamentosu'nun KHA Meclis Milletvekilleri grubu ile etkileşimi;
3. Etnik gruplar ve dinler arası ilişkiler alanında yasanın ihlal edilmesinin önlenmesi konusunda kanun uygulayıcı kurumlar ile etkileşimn güçlendirilmesi;
4. Toplumun yasal kültürünün artırılması, yabancı düşmanlığının ve aşırılıkçılığın reddedilmesi;
5. Kazakistan kimliği ve birliği alanında ortak standartların ve sosyo-dilbilimsel kavramların geliştirilmesi ve homojen kullanımlarının sağlanması.

Bölgesel düzeyde yerel yürütme kurumlarının faaliyetleri, Kazakistan kimliği ve birliğini güçlendirmek için alanında modernize edilmekte ve aşağıdaki ilkeleri sağlanmaktadır:

1. Astana, Almatı ve Bölgesel KHA'lara "Kogamdık Kelisim" faaliyetleri ile modern yönetim yöntemlerinin tanıtılması;
2. Devlet memurlarının yanı sıra, etnokültürel derneklerin temsilcilerinin ve başkanlarının ileri eğitim sisteminin ile tecrübelerinin geliştirilmesi;
3. Kamusal büyük proje olan "Barış ve Uyumun Yol Haritası" çerçevesinde yardım, arabuluculuk ve kamu kontrolü konularında bölgesel KHA'lar arasında deneyim alışverişinin sağlanmasıdır.

KHA faaliyetlerinin bilgi desteği alanında aşağıdaki faaliyetler uygulanmaktadır:

1. Kazakistan kimliği ve birliğinin ve “Mengilik El” vatanseverlik fikrinin değerlerini artırmak için, beş yeni kurumsal reformun uygulanmasının ilerlemesine ilişkin sosyal ağların yanı sıra, medyada, İnternet'te, yeni nesil kitle iletişim araçlarında açıklayıcı çalışmaların yapılması;
2. KHA'nın bilgi kaynaklarının geliştirilmesi, “Ortak Geleceğin Ulusu” bilgilendirme kampanyasının uygulanmasına destek verilmesi, “100kadam.kz » sitenin içeriği ile “Geleceğe 100 adım” medya planının uygulanması;
3. Kazakistan Cumhuriyeti'nin ulusal markası olan “Ulı Dala Eli” ülke markasını yurtiçi ve yurtdışında tanıtmayı amaçlayan projelerin uygulanması;
4. Çalışmaların medya ile etkileşim alanında modernizasyonu: her sene etnik gazeteciliği “Şanırak” ve KHA medya forumu bazında (her iki yılda bir), KHA Gazeteciler Kulübü'nde gazeteciler için pratik seminerlerin gerçekleştirilmesi;
5. Yurtdışında yaşayan vatandaşların yanı sıra, Kazakistan Cumhuriyeti'nin yabancı diplomatik misyonları potansiyelini kullanarak, Kazakistan kimliği ve birliği modelini dış medyada yaygınlaştırmaya yönelik bilgi çalışmalarının güçlendirilmesi;
6. Etnik medyanın gelişiminin teşvik edilmesi;

Eğitim alanında aşığıdaki faaliyetler kapsamı sağlanmaktadır:

1. Ülke genelinde her seviyede eğitim kurumlarında “Mengilik El” vatanseverlik fikrine yönelik çalışmaların yürütülmesi;
2. Genç nüfusun toplumsal uyumu ve birliği güçlendirmeyi amaçlayan projelerin “Kazakistan 2020: Geleceğe Giden Yol” 2020 yılına kadar Devlet Gençlik Politikası Konsepti'nin ikinci aşamasının uygulanmasına katılım sağlamaları;
3. Evrensel Çalışma Derneği fikrinin uygulanmasına yönelik etnokültürel derneklerin ve KHA girişimci derneklerinin aktif çalışmaları;

4. Kazakistan'ın değerlerinin araştırılması ve gençler arasında birlik ve uyum değerlerinin sürekliliğinin sağlanması için Kazakistan Cumhuriyeti Birinci Devlet Başkanı, Ulusun Lideri Vakfı ile etkileşimin sağlanması;
5. Ülke genelinde, “Mengilik El” vatanseverlik fikrinin yaygınlaştırılması ve tanıtımına ilişkin KHA ulusal düzeyde konferans temelinde bilimsel ve eğitim seminerleri düzenlenmesi;

Kültürel alanında KHA'nın faaliyetleri aşağıdaki alanlara yoğunlaşmıştır:

1. Kazakistan'ın etnik gruplarının tarihi menşei ülkeleri dahil olmak üzere, yurt içinde ve yurt dışında Kazakistan kültürünün popülerleşmesi;
2. Ülkenin kültürel mirasının yanı sıra, ülke genelinde “Mengilik El” fikirlerinin değerlerinin yaygınlaştırılmasına katkıda bulunacak şekilde turizmin tanıtımına katılımı;
3. Kültür ve halk sanatı ve el sanatının gelişiminin teşvik edilmesi;
4. Kazakistan Cumhuriyeti Ulusal Akademik Kütüphanesinde KHA kitap bölümünün, Kazak Ulusal Elektronik Kütüphanesi fonunun ve bölgesel kütüphanelerin genişletilmesi.

Belirtilen alanlarda uluslararası işbirliği:

1. Kazakistan kimliği ve birliği modelinin ve ulusal vatanseverlik “Mengilik El” fikrini tanıtılması için yabancı ülkeler ve uluslararası kuruluşlar ile etkileşimin sağlanması;
2. Kazakistan için pratik önerilerin geliştirilmesiyle kimlik ve birliğin güçlendirilmesi alanında uluslararası deneyimlerin incelenmesi;
3. Anavatanları ile bağlarının güçlendirilmesi, kültürleri ve ulusal geleneklerinin korunması ve geliştirilmesi için yurtdışında yaşayan vatandaşların desteklenmesi;
4. Avrasya Ekonomik Birliği, Şangay İşbirliği Teşkilatı, Asya'da Etkileşim ve Güven Oluşturma Önlemleri Konferansı, TÜRKSOY üye ülkeleri ile ikili kültürel ve insani ilişkilerin güçlendirilmesi;
5. Kazakistan etnik gruplarının, tarihi kökenleri olan ülkeler ile diyalogun ve işbirliğinin geliştirilmesine yardımcı olmak.

3. KHA kurumunun güçlendirilmesi alanında

KHA, Ortak Geleceğin Ulusunu şekillendirmek için yardım işleri, arabuluculuk, kamu kontrolü ve sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerinin kamu koordinatörü rolünü üstlenecektir.

Aşağıdaki önlemler gerçekleşmesi öngörülmüştür:

1. "Kogamdık Kelisim", KHA'nin bölgesel yapılarının örgütsel yapısının ve çalışma mekanizmalarının iyileştirilmesi;
2. Kazakistan devlet kimliğinin ve birliğinin güçlendirilmesini sağlamak amacıyla, devlet kurumlarının faaliyet koordinasyonunu yanı sıra, sistem izlemenin uygulanması, Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı'nın (KHA Başkanı) talimatlarının zamanında ve yüksek kalitede yürütülmesini izlemektir;
3. "Kimlik ve Birlik" Ulusun Planı “ 100 somut adım: herkes için modern bir devlet” faaliyetlerinin uygulanmasına yönelik "Kogamdık Kelisim", KHA'nin bölgesel yapılarının sorumluluğunun arttırılması;
4. Etnokültürel dernekler tarafından atanan KHA Başkan Yardımcılarının faaliyetlerinin arttırılması;
5. Kazakistan kimliğinin ve birliğinin güçlendirilmesi ve geliştirilmesinde, ülke genelinde “Mengilik El” vatanseverlik fikrinin uygulanmasında KHA Konseyi rolünün güçlendirilmesi;
6. Ortak Geleceğin Ulusu’nu oluşturma görevlerini dikkate alarak KHA'nin Bilimsel Danışma Konseyi ve bölgesel bilimsel uzman gruplarının, KHA'nin bölümlerinin faaliyetlerinin modernizasyonu;
7. KHA'nın devam eden projelerine uzman desteğinin arttırılması;
8. İstatistiksel veritabanlarının geliştirilmesi ve etnik gruplar arası ilişkilerin izlenmesi sisteminin modernleştirilmesi, yeni yaklaşımların geliştirilmesi ülke yönetimine önerilerin sunulması;
9. KHA’da arabuluculuk yapılarının oluşturulması ve arabuluculuk prosedürlerinin KHA kapsamında toplumsal uyum ve birliği alanında sorunların çözümünde kullanımı konusunda yoğunlaştırılması;

10. KHA toplumsal uyum konseylerinin kamu kontrolü ve yardım alanlarında rollerinin güçlendirilmesi, KHA'nın anneler konseyinin geleneksel aile değerlerinin güçlendirmede rollerinin güçlendirilmesi;
11. Dostluk Evleri ve etnokültürel derneklerine danışmanlık ve metodolojik destek organizasyonu.

5. Konseptin uygulama mekanizmaları ve kaynak desteği

Konsept hükümlerinin ana uygulayıcıları arasında: KHA, Kazakistan Cumhurbaşkanlığı nezdinde Ulusal Devlet Kurumu “Kogamdık Kelisim” ve Astana, Almatı şehirlerinin ve büyükşehir belediye başkanlıkları nezdinde bölgesel “Kogamdık Kelisim” kurumu, Kazakistan Cumhuriyeti’nin merkezi ve yerel yürütme organları, Bölgesel KHA Sekreteryalrı, Toplumsal Uyum Konseyleri, Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanına bağı Kadın ve Aile Ulusal Komisyonu ve Demografik Politikası Komisyonu, Sivil Toplum Kuruluşları (karara bağı).

Konseptin hükümleri, yasama eylemleri, devlet organlarının stratejik planları ve ayrıca KHA'nin oturumlarını izleyen KHA Başkanı - Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanının talimatlarına dayanarak oluşturulan özel eylem planları ve faaliyetlerin geliştirilmesi yoluyla uygulanacak.

Benzer eylem planları bölgesel KHA’lar tarafından geliştirilecek ve başkanları tarafından onaylanacaktır.

KHA Sekreteryası, bu Konsept’in uygulanmasına ilişkin merkezi devlet ve yerel yürütme organlarının çalışmaları ve ayrıca “Mengilik El” ulusal vatanseverlik fikri hakkında Devlet Başkanı’na her sene yıllık bir rapor sunmaktadır.

Konseptin uygulanması, ulusal ve yerel bütçelerde öngörülen fonların sınırları dahilinde ve ayrıca Kazakistan Cumhuriyeti mevzuatı tarafından yasaklanmayan diğr kaynaklar çerçevesinde gerçekleştirilecektir.

6. Konsept'in uygulanmasının öngörüldüğü düzenleyici yasal işlemlerin listesi

Görevlerin yerine getirilmesi, aşağıdaki yasal düzenlemeler yoluyla kabul edilir:

20 Ekim 2008 tarihli Kazakistan Cumhuriyeti “Kazakistan Halk Asamblesi Hakkında” Yasası;

Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı'nın 7 Eylül 2011 tarihli “Kazakistan Halk Asamblesi Hakkında Yönetmeliği” kararnamesi;

7. Konsept'in uygulanmasından beklenen sonuçlar

Konsept'in uygulamasının beklenen sonuçları:

1. KHA kurumunun güçlendirilmesi, devlet etnik siyasetinin koordinatörü ve devlet kurumlarının ve sivil toplum kuruluşlarının etkileşiminin rolünün güçlendirilmesi;
2. Halkın toplumsal uyumunu ve birliğini güçlendirmek için yeni bir kurum altyapısının oluşturulması;
3. Kazakistan kimliğinin ve birliğinin güçlendirilmesi ve geliştirilmesi alanında bölgesel politikanın geliştirilmesi;
4. Yardım, arabuluculuk, kamu kontrolü alanında KHA'nin yeni çalışma alanlarının oluşturulması;
5. Ülke genelinde “Mengilik El” vatanseverlik fikri ve “Ulı Dala El” markasına dayanan Ortak Gelecek Ulusunun değerler sisteminin oluşturulması;
6. İstikrarın ve Kazakistan kimliği ve birliğinin güçlendirilmesi, ülke genelinde "Mengilik El" vatanseverlik fikrinin kamu bilincinde sağlamlaştırılması;
7. Kazakistan toplumsal uyum ve ulusal birlik modelinin geliştirilmesi;
8. Toplumsal uyum ve birliği konularında devlet etnik siyasetinin yasal çerçevesinin geliştirilmesi;

9. Devlet dilinin kullanım alanının genişletilmesi ve toplumsal öneminin artırılması;
10. Üçdillilik sistemiin tanıtılması ve geliştirilmesi için gerekli eğitim, sosyal ve bilgi mekanizmalarının yaratılması;
11. Kazakistan'ın kimliği ve birliğininin güçlendirilmesi ve geliştirilmesi amacı ile bir bilgi çalışma sisteminin oluşturulması;
12. Ülke genelinde "Mengilik El" vatanseverlik fikrin değerlerini göz önünde bulundurarak, tüm eğitim seviyeleri için yeni Kazakistan vatanseverliğinin geliştirilmesi için birleşik bir eğitim sisteminin oluşturulması;
13. etnik ve toplumsal uyum konularında yabancı ülkeler ve uluslararası kuruluşlar ile etkileşimin güçlendirilmesini sağlamak.

Bu Konseptin uygulanmasının ana sonucu, Kazakistan kimliği ve birliği modelinin geliştirilmesi, ülke genelinde “Mengilik El” vatanseverlik fikrinin uygulanması ve Ortak Geleceğin Ulusu’nun oluşumu üzerine yapılan çalışmaları koordine etmek için bir merkez olarak KHA kurumunun güçlendirilmesi olmalıdır.³

³ Ofitsial’nyie Dokumentı, Ob Utverjdenii Kontseptsii Razvitiya Assambleyi Naroda Kazahstana (do 2025 goda), (Çevrimiçi) <https://assembly.kz/ru/ank/ofitsialnye-dokumenty/ob-utverzhdennii-kontseptsii-razvitiya-assamblei-naroda-kazakhstan-a-do-2025-goda/>, 26 Mayıs 2019.

EK 4

1995 Yılından İtibaren Kazakistan Halk Asamblesi'nin Kongreleri ve Konu Başlıkları

Mart 1995	•I. Kurucu Kongre •"Ortak Evimizde Barış ve Uyum İçinde"
Haziran 1995	•II.Kongre •"Geçmişin Değerlendirilmesi ve Toplumun Demokratik Olarak Yeniden Yapılandırılması"
Nisan 1996	•III. Kongre •"Kazakistan'ın Demokratik Gelişmesinin Temeli Olarak Toplumsal Uyum"
Haziran 1997	•IV. Kongre •"Tarihsel Hafıza, Ulusal Uyum ve Demokratik Reformlar Kazakistan Halkının Sivil Seçimidir"
Ocak 1999	•V. Kongre • "Kazakistan'ın Gelişmesinin ve İstikrarın Sağlanmasının Temeli Olarak Ulusal Uyum"
Aralık 1999	•VI. Kongre •"21. yüzyılda Dostluk ve Uyum İçinde"
Aralık 2000	•VII. Kongre •"Kazakistan Devlet Bağımsızlığı'nın Güçlendirilmesinin Temeli Olarak Halkın Manevi ve Kültürel Gelişimi"
Ekim 2001	•VIII. Kongre •"Bağımsızlığın 10.yılında: Barış, Gelişme ve Toplumsal Uyum"
Kasım 2002	•IX. Kongre •"Kazakistan Halklar Asamblesi'nin Gelişme Stratejisi: Ulusal Uyum, Güvenlik, Sivil Barış"
Aralık 2003	• X. Kongre • "Kazakistan'da Etnik Gruplar Arası Uyum Modeli: Deneyim, Uygulama ve Perspektifleri"
Kasım 2005	•XI. Kongre •"Barış, Etnik Gruplar Arası Uyum ve Yapılanmanın 10.Yılı"
Ekim 2006	•XII. Kongre •"Her Gönülde Memleket Sevdası"
Ağustos 2007	•XIII: Kongre • Ulusal İlkelerimiz Olan Barış, İstikrar ve Uyum Etrafında Toplumu Birleştirmeye İhtiyaç Duymaktayız"

Ekim 2008	•XIV. Kongre •"Ülkenin Gücü Halkın Birliğindedir"
Ekim 2009	•XV. Kongre •"Ulusal Birlik, Stratejik Seçimimizdir"
Ekim 2010	•XVI. Kongre •Kazakistan Halk Assamblesi: Güven, Gelenekler, Şeffaflık, Hoşgörü"
Nisan 2011	•XVII. Kongre •"Bağımsız Kazakistan'ın Barış ve Uyum İçinde 20. Yılı"
Ocak 2012	•XVIII. Kongre •"Kazakistan Cumhuriyeti Parlamentosu'nun Alt Kanadı Meclis Milletvekillerinin Erken Seçimi"
Nisan 2012	• XIX. Kongre •"Kazakistan'ın Gayesi: İstikrar, Birlik ve Modernleşme"
Nisan 2013	• XX. Kongre •""Kazakistan-2050" Stratejisi: Tek Halk, Tek Ülke, Tek Kader"
Nisan 2014	• XXI. Kongre • ""Kazakistan-2050" Stratejisi: Barış, Maneviyat ve Uyum Kültürü"
Nisan 2015	• XXII. Kongre • ""Mengilik El" (Ebedi Ülke): Tek Ülke, Tek Kader"
Mart 2016	• XXIII. Kongre •"Kazakistan Cumhuriyeti Parlamentosu'nun Alt Kanadı Meclis Milletvekillerinin Erken Seçimi"
Nisan 2016	•XXIV. Kongre •"Bağımsızlık. Uyum. Ortak Geleceğin Ulusu"
Nisan 2017	•XXV. Kongre •"Modernleşmenin Temeli Olarak İstikrar, Birlik ve Uyum"
Nisan 2018	•XXVI. Kongre •"Beş Sosyal Öncelik - Toplumun Sosyal Birliği Platformu"
Nisan 2019	•XXVII. Kongre •Barış ve Uyum Formülü, Sosyal Birlik ve Modernleşme"

Kaynak: Session of The Assembly of People of Kazakhstan (Çevrimiçi) <https://assembly.kz/ru/ank/sessii-assamblei-naroda-kazakhstana/>, 9 Mayıs 2019.